

166311

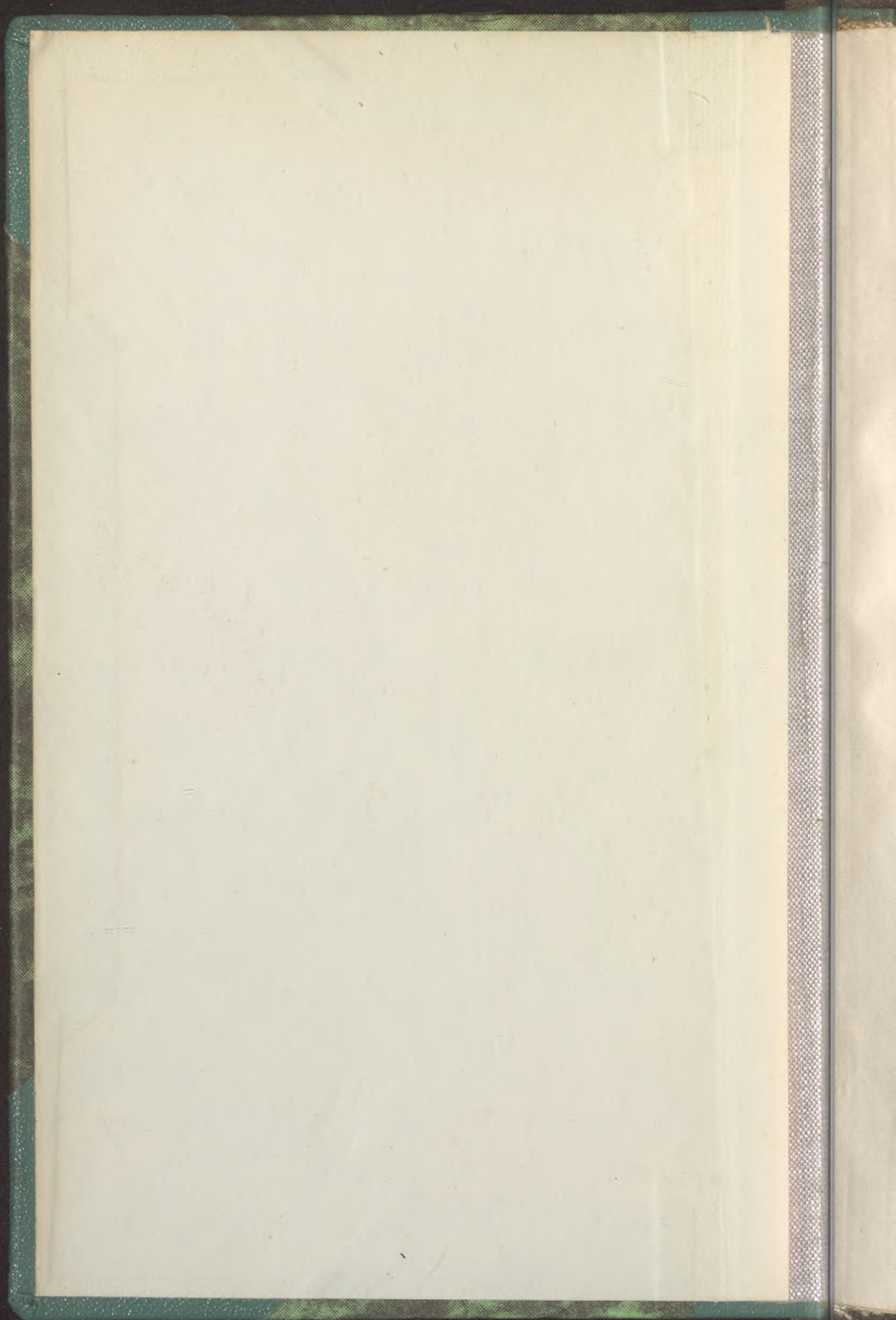
16

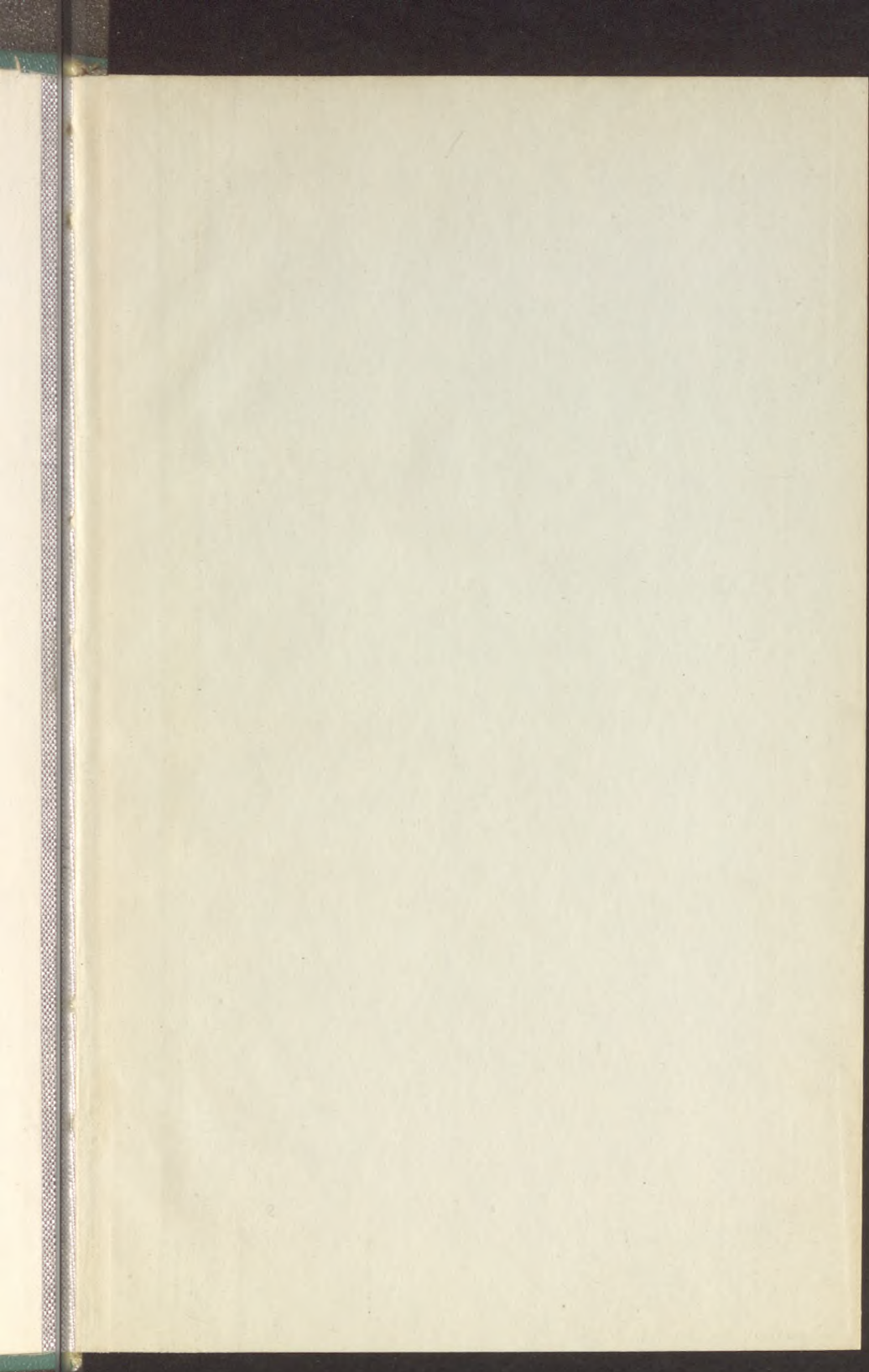
DR. VICTOR JÁNOS

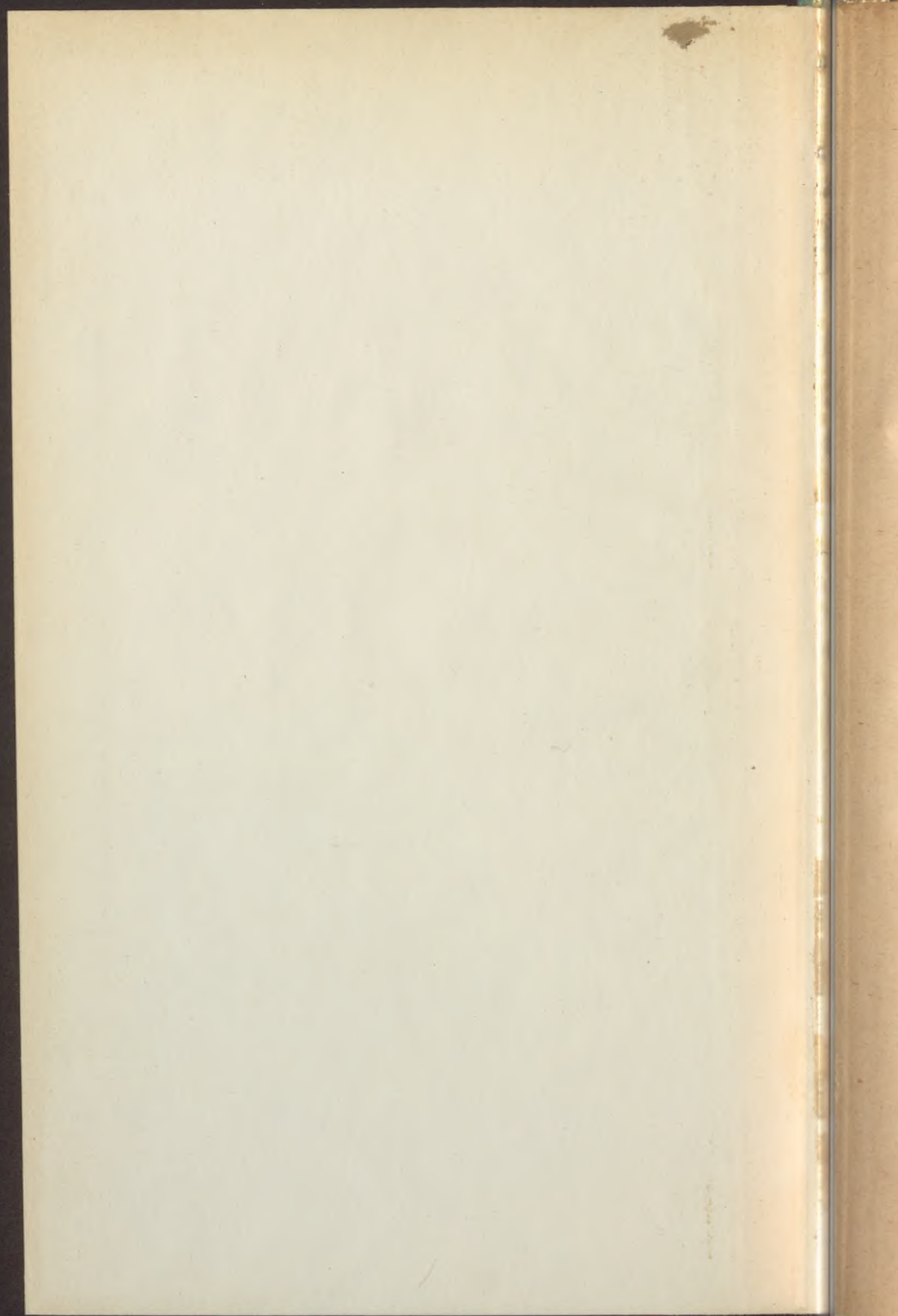
BOLDOG RABSÁG

B U D A P E S T 1 9 3 3

BOLDOG RABSÁG

VEZÉRFONAL

**PÁL APOSTOLNAK A FILIPPIBELIEKHEZ
IROTT LEVELE TANULMÁNYOZÁSÁHOZ**

IRTA

DR. VICTOR JÁNOS

S Z Ö V É T N E K K I A D Á S

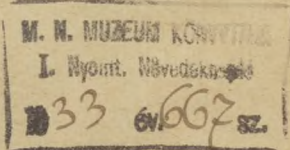
BUDAPEST, 1933

Excs.

ms. 964

Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet R.-t. Budapest.

166311

*A hit és az élet titkaiban sok éven át volt
jó tanítómesterének,*

CSÜRÖS ISTVÁNNAK

*hálás emlékezéssel és igaz szeretettel
ajánlja ezt a könyvet sok száz tanítványa
közül egy, aki a lelki tanítás szolgálatában
lassankint melléje öregszik.*

jelen
féle
pilla
nak
zát:
jegy
tetél
azok
tek“
napr
akar
mire
szán
ameli
adja
mag
gott
lésül
nyos
gátó.

I
mily
útját
féle
rény
tetbe
azok
„bibl
Bibli
a Bi
letve
gyeln
akar.
M
pedig
felejt
fölfo

Előszó

Akik ismerik a fordításomban magyarul is megjelent és méltán nagy elterjedtségnek örvendő Fosdick-féle „bibliatanulmányozó vezérfonalakat“, azok az első pillantásra megállapíthatják, hogy ez a könyv is azoknak a mintáját követi. De hadd tegyem mindjárt hozzá: csak a külső beosztás, a „Napi jegyzetek“ és „Heti jegyzetek“ formájában való feldolgozási módszer tekintetében. Akik előtt ez a jól bevált forma ismeretlen, azoknak tájékoztatásul annyit, hogy a „Napi jegyzetek“ a hét egyes napjaira — ez esetben mindig hat napra — a magányos naponkénti bibliaolvasáshoz akarnak segítséget nyújtani; a „Heti jegyzetek“ pedig minden hét végére — ez esetben a hetedik napra — szánt olvasmányként ugyanannak a gondolatkörnek, amelyben a „Napi jegyzetek“ mozogtak, még egyszer adja összefüggőbb, összefoglaló feldolgozását, nem csak magányos, hanem egymással közös munkára összefogott bibliaolvasóknak is szántan csoportos megbeszélésük megtermékenyítése végett. (Hogy eközben bizonyos ismétlődésekbe bele nem esni lehetetlen, — az magától értődik.)

Ettől a külső módszertől eltekintve azonban semmilyen mintát nem utánoz ez a könyv, hanem a maga útját járja. És pedig olyan utat, amelyen a Fosdick-féle könyvek páratlan jelességei mögött bármilyen szerényen kénytelen is elmaradni egyébként, egy tekintetben — azt hiszem — mégis egyenesen elébük vág azoknak. Abban t. i., hogy a szó szorosabb értelmében „bibliatanulmányozó vezérfonal“, mint azok. Nem a Bibliához kívülről hozott kérdésekre és témákra keresi a Biblia megvilágítását, hanem magát a Bibliát, (illetve annak alapul fölvetett egyik könyvét) akarja figyelmesen meghallgatni: beszéljen arról, amiről ő akar.

Mivel a Bibliának csak egy könyvéről van szó, és pedig olyanról, amelynek nagy gazdagsága mellett sem felejtethetjük el a rövidségét, természetes, hogy a belőle fölfogott üzenet csak töredék abból, amit a teljes Szent-

írás mond. Megszólalnak így bizonyos igazságok, amelyek talán más igazságokat is megkívánnának a maguk egyoldalúságának ellensúlyaként. És fölvetődnek bizonyos kérdések, amelyekre a Szentírásnak más helyén lehetne megtalálni a kielégítő feleletet. Mégis bérttem azzal, hogy az olvasót épen csak ennek az egy könyvnek a világában kalauzoljam. S csak azért érzetem felelősséget, hogy mennél teljesebben és tisztábban tolmácsoljam azt, amit épen ezen a levélen át mond a minden időkhöz szóló Ige.

Még Pál apostol más leveleinek az összefüggésébe sem állítottam bele azt, amit ez a levél nyújt. S épen csak a bevezetés-jellegű első fejezetben adtam egy fölöttebb vázlatos áttekintést annak az apostoli tanítói működésnek az egészéről, amelyből ez a levél csak kizakított rész.

Az egyes fejezetek között se keressen senki egyéb összefüggést és egységet azon kívül, hogy ugyanannak a levélnek a szakaszai szolgálnak alapjukul. A levél természete hozza magával, hogy ha ilyen földolgozás céljából szakaszokra bontjuk s azoknak egy-egy központi értékét kiemeljük, hogy aköré csoportosítsuk mindazt, amit az illető szakasz mond. — akkor egymással csak laza összefüggésben levő témák sorozatát kapjuk.

Lehetőség olyan olvasókat tartottam szem előtt, akik még nem otthonosak a Szentírás világában, hanem épen azt a segítséget várják, amely megkönnyíti nekik beledolgozniok magukat abba. Ami viszont az egyéni lelki meggazdagodást illeti, áttekintetben igyekeztem mennél jobban áttolni a munka terhét magára az olvasóra. A „Napi jegyzeteknél“ arra szorítkoztam, hogy megvilágosodjék: mit jelentett Pál apostolnak azt írnia a filippibelieknek, amit írt. Hogy ugyanaz az írás mit jelenthet nekünk ma? — erről az olvasónak kell elgondolkoznia. Minden napi szakaszhoz épen csak egy-egy gondolatot fűztem, amely erre a kérdésre is rávilágít, — remélve, hogy kiki ennél sokkal többet is fölfog az illető versekből a maga számára, ha egyszer világosan áll előtte a levél írója és olvasói közötti lelki társalkodás. A „Heti jegyzeteknél“ természetesen közelebb kellett hoznom a levél tartalmát a magunk életéhez. Azonban itt is csak általánosságokban mozogtam, rábízva a bizonyára nagyon különböző életkörülmények között élő olvasókra, hogy az elmondottakat alkalmazzák sokkal gyakorlatibb módon a maguk sajátos viszonyaira.

Még csak arról a szövegről egy-két szót, amelyet a „jegyzetek“ alapjául közölve talál az olvasó. Mindenki azonnal észreveheti, hogy nem egyezik meg egyetlen magyar bibliafordítás szövegével sem, hanem a magam új fordítása. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy

a fili
cél
része
nyel
tessék
vissze
van,
zati l
a szö
ben a
hellye
san r
ször
fordí
tevő
Hogy
helhe
zat s
lyen
tott
indol
N
jó ka
nek
dolgo
azt,
ottho
hogy
járni
kertj
ségei

a filippibeli levélnek ez a fordítása tisztára alkalmi célt szolgál: épen csak ennek a könyvnek kiegészítő része akar lenni, egyébként nem lép föl azzal az igény-
nyel, hogy jó, vagy másoknál jobb fordításnak tekintessék. Eszményi fordítás olyan volna, amely pontosan vissza adja az eredetinek homályát is ott, ahol homály van, — s rábízza a magyarázókra a többféle magyarázati lehetőség mérlegelését. Itt arra volt szükség, hogy a szöveg egy bizonyos eldöntött magyarázat értelmében álljon az olvasó előtt. S ezért nem vonakodtam helytel-közzel már inkább parafrázist adni, mint szoros-
san vett fordítást. A „jegyzetekben“ ilyenkor legtöbbször meg is jelöltem, hogy mi volna „szó szerint“ a fordítás. Az itt nyújtott szöveg több helyen számottevő eltéréseket mutat a közkezen forgó fordításoktól. Hogy miért? — arra nézve a laikus olvasót nem terhelhetem szakszerű magyarázatokkal. Az írásmagyarázat szakemberei minden esetben tudni fogják, hogy milyen tudományos indokai vannak az általam választott értelmezésnek. Hogy ők is elfogadják-e ezeket az indokokat, az persze más kérdés.

Nagy öröömre szolgálna, ha ez a vezérfonal olyan jó kelendősegre találna, hogy abból biztatást meríthetnék a Biblia más könyveinek hasonló módon való földolgozására is. Még nagyobb öröömre szolgálna tudni azt, hogy akik ezt a könyvet fölhasználták, annyira otthonossá váltak a filippibeliekhez írott levélben, hogy ezután már minden segítség nélkül is be tudják járni és gyakran be is járják annak gyönyörűségei kertjét, fölüdülni és megerősödni ki nem fogyó szépségein.

Budapest, 1933 nyarán.

Dr. Victor János.

viz
pá
isr
ira
lev
tés

1:

4: 2

2

2

ELSŐ HÉT.

A levél háttere

Mielőtt a levél tulajdonképeni szövegének a vizsgálatába belekezdenénk, vegyük szemügyre csupán a bevezető és befejező sorait, hogy ezekből megismerkedjünk a levél szerzőjével, címzettjeivel, megíratásának körülményeivel. Közben pedig az egész levél futólagos átolvasása által szerezzünk áttekintést a tartalmáról is.

- 1: 1. Pál és Timótheus, a Krisztus Jézus szolgálói, mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek, akik Filippiben vannak, a felügyelőkkel és
2. szolgálattevőkkel együtt. Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.
- 4: 21. Adjátok át üdvözetemet minden Krisztus Jézusban szentnek! Üdvözlnek benneteket a ve-
22. lém lévő testvérek. Üdvözlnek mind a szentek, de különösen a császár udvarából valók.
23. Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen a ti lelketekkel!

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

1:1. Pál és Timótheus, a Krisztus Jézus szolgálói...

Az ókori levélírók szokása szerint Pál apostol nem a levél végén, aláírásban, hanem mindjárt az elején, felíratban nevezi meg magát. Magával együtt, mint a levél társszerzőjét, megemlíti kedves tanítványát és segítőtársát, Timótheust is, ámbár a továbbiak folyamán már mindig csak a maga nevében beszél. Timótheusról is esik ugyan szó később, de csak harmadik személyben. Amint látni fogjuk, az apostol bejelenti olvasóinak, hogy a maga képviselőjében nem sokára el fogja küldeni hozzájuk Timótheust. Ő maga fogoly Rómában, amikor ezt a levelet írja. Nem is tudja, hogy hogyan fog végződni a császári főtörvényszék előtt levő ügye. Ha tehát személyesen nem látogathatja meg olvasóit, hogy mégis ne csak levél útján érintkezzék velük, maga helyett más valakit fog küldeni rövidesen. Bizonyára azért foglalja hát bele mindjárt itt a levél felíratába maga mellé Timótheust is, hogy ezzel is beajánlja őt olvasóinak megbeszélésébe. Mindazt, amit levelében ő maga ír, úgy tekinthetik, mintha Timótheus írná. S ha majd elmegy hozzájuk Timótheus, minden szavát olybá vehetik, mintha magától az apostoltól hallanák.

„A Krisztus Jézus szolgálói“ közös címével illeti magát és segítőtársát, ami alatt az ókori viszonyok szerint voltaképen rabszolgai viszony értendő. Ez a viszony általában áll Krisztusra és híveire. Krisztus az Úr, és az ember vagy abban a teljes függésben áll vele szemben, mint a rabszolga a gazdájával szemben, vagy pedig nincsen hozzá semmi köze. Azonban Pál apostol szóhasználatában ez a kifejezés: „a Krisztus Jézus szolgálója“, mégsem ezt az általános értelmet viseli, hanem közelebbről azokra vonatkozik, akik valamilyen különösebb, kiemelkedő szerepet töltenek be a Krisztus hívei között. Az ilyeneknek vezéri tekintélye éppen azon alapszik, hogy a Krisztussal szemben való „szolgái“ mivoltuk még

jobban kidomborodik, mint másoké. — Megragadó, hogy milyen egyenlő alapon osztozik Pál apostol ebben a vezetői tekintélyben Timótheussal. Pedig nála sokkal fiatalabb, a „második nemzedék”-ből való, egyébként is neki tanítványa és jelentőségében, súlyában öhozzá alig hasonlítható ember volt. De mindezeknél a különbségeknél többet nyomott a latban Pál apostol ítélete szerint a „szolgái” hivatás közössége.

Elolvasandó a levél 1. részének 2—18. szakasza.

Valaminek minden ember szolgálja. Szabadság csak abban az értelemben lehetséges, hogy az ember zsarnoki, rossz gazdától megmenekülve jó helyre állott be életének minden erejével szolgálni.

2. nap.

1:1. ...mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek, akik Filippiben vannak.

A régi szokás szerint nyomban követi a levélírónak megnevezését a címzett megnevezése. Filippi városába intézi levelét az apostol. Makedónia észak-keleti partvidékén valamikor Fülöp király alapította; róla kapta a nevét is. A rómaiak uralma alatt később újraépült, mint idetelepített kiszolgált katonák kolóniája. Ezért — a meghódított Makedónia más városaival szemben — különös kiváltságokat is élvezett. Pál apostol életében meg épen nevezetes szerepet játszott. Amikor ú. n. „második missziói körútja” során először jött át Kisázsia területéről az európai szárazföldre, ezen az új, nagy munkatéren Filippi városa volt az első állomása. Itt aratta le első zsengéjét annak a magvető munkának, amely idővel egész Európának megváltoztatta az arculatát, de itt ízlelte meg az első próbáit is annak a sok viszontagságnak és szenvedésnek, amelyet az új munkamezőn neki és az ügynek, amelyet szolgált, át kellett élnie. Az Apostolok Cselekedeteiről szóló könyv (16:11—39.) eleven tudósításban őrzi meg ezeknek az első, filippibeli eseményeknek az emlékét. — Nem csoda, ha az apostolt különösen meleg érzések fűzték mindig ahhoz a gyülekezethez, amelyet ebben a vá-

rosban mindjárt első látogatása létrehívott s amely azóta szép fejlődésnek és virágzásnak indult. Eleve is számíthatunk arra, hogy amikor ezeknek, a szívéhez nagyon közel álló híveinek ír, levelét különös bensőség kell, hogy jellemezze, és rendkívül értékes betekintést nyerhetünk általa mindabba, ami az apostolnak és híveinek közös lelki tulajdonuk volt. — Akármennyire megszorodtak is az eltelt évek alatt a filippibeli gyülekezet tagjai, bizonyára még mindig csak maroknyi kisebbségét képezték a város lakosságának. De nem az adta meg a fontosságukat, hogy hányan voltak, hanem az, hogy kik voltak? „*A Krisztus Jézusban szenteknek*“ — így címezi őket az apostol és ezzel messze föléje emeli őket Filippi városa legelőkelőbb és legbefolyásosabb polgárainak. Nem mintha magukban véve lettek volna valamilyen jelességtől tündöklők. Hiszen épen azt hangsúlyozza a címzés, hogy nem önmagukban „*szentek*“ ők, hanem „*a Krisztus Jézusban*“. Ők egyszerű, gyarló emberek, mint a többiek, csak az a különbség, hogy nekik a lelkük mélyén valami döntő jelentőségű közük van a Krisztushoz. Ez emeli ki őket a többiek közül és ruházza fel őket „*szentséggel*“.

Folytatandó a levél olvasása: 1: 19-től 2: 4-ig.

Miért hat manapság furesán, ha valakit „szent embernek“ neveznek? Elveszett talán a hitele ennek a jelzőnek? Vagy titkolt irigység adja meg a gúnyoros mellékiizét?

3. nap.

1: 1. ... a fölügyelőkkel és szolgálattevőkkel együtt.

Az imént hangsúlyozta az apostol, hogy levelét a filippibeli gyülekezet valamennyi tagjához intézi. „Mindazoknak a Krisztus Jézusban szenteknek“ címezte írását, „akik Filippiben vannak“. De most külön is kiemel egyeseket közülök, mintha azt akarná, hogy ezek fokozott figyelemmel olvassák és vegyék magukra mindazt, ami levelében foglaltatik. „*A fölügyelők és szolgálattevők*“ ezek, — egyszóval a filippibeli gyülekezet előljárói. Mind a két kifejezést eléggé világosan körülhatárolt vezetői tisztség meg-

jelölésére használták. „*Felügyelők*“ alatt (görögül: „episzkoposz“-ok, amiből a magyar „püspök“ szó is lett), értették a gyülekezet tulajdonképeni előljáróságát. (Más nevükön: a gyülekezet „vénei“, görögül: „preszbüterosz“-ai, amiből a magyar „presbiter“ szó származik.) Viszont „*szolgálattevők*“ (görögül „diakonosz“-ok, vagyis magyarosan: diakónusok) alatt értették a gyülekezetnek azokat a hivatalos megbízottait, akik a gyülekezet szegényei, betegek, elhagyottjai körül forgolódva lebonyolították a közös szeretetmunka teendőit. — Itt azonban nem kell még ilyen szakkifejezéseket látnunk Pál apostol szavaiban. A hatásköröknek ez az elkülönülése nem mindennütt következett be egyszerre, hanem az élet követelményeit követte csak nyomon. Elgondolható, hogy ennek a levélnek a megíratásakor még olyan egyszerű viszonyok uralkodtak a filippibeli gyülekezetben, hogy a „*felvigyázók*“ és a „*szolgálattevők*“ ugyanazok az egyének lehettek. Eszerint tehát Pál apostol egyszerűen a vezetőembereket emeli ki, mindenestre reámutatva arra, hogy kettős feladatot töltenek be: egyrészt fölötte állanak a többieknek, másrészt a legmélyebbre is nekik kell lehajolniuk. Az bizonyos, hogy még a legegyszerűbb viszonyok között sem képzelhető el sem a helyes irányítás, sem a szeretetszolgálat komoly ellátása anélkül, hogy az ilyen feladatnak ne lennének megbízott, felelős gazdái. Az ilyen tisztség szerint megbízott vezetőkben jut épen kifejezésre az, hogy a gyülekezet nem egyes emberek laza társasága pusztán, hanem szorosan és szervesen egybetartozó közösség. És Pál apostol is bizonyára azért emeli ki azt, hogy a vezetőkkel „*együtt*“ keresi fel soraival a filippibelieket, mert azt akarja éreztetni velük, hogy levelének tartalma nem csak egyenként szól mindnyájuknak, hanem együttesen is, vezetőikkel az élükön testületi mivoltukban is érinti őket.

Olvasandó a 2:5—16. terjedő szakasz.

Jobban hízeleg a hiúságomnak, ha egészen önállóan a magam útját járhatom. De komoly súlya csak az olyan ember életének van, aki másokkal egy táborba állva fegyelmezetten elfogadja a vezetést is.

4. nap.

1: 2. Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.

4: 23. Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen a ti lelketekkel.

Abban is az uralkodó szokást követi az apostol, hogy levelét ilyen jó kívánságot kifejező üdvözléssel kezdi is, meg végzi is. Csakhogy ez nála sokkal több, mint megszokott udvariassági formáság. A kifejezések ugyan közel járnak az ő idejében mindennapos, megszokott üdvözlési formákhoz. „*Békességet*“ kívántak egymásnak a napkeleti emberek akkor is, mint ma, amikor egymással érintkeztek. S amikor „*kegyelmet*“ kíván olvasóinak az apostol, az eredeti görög nyelven ez hasonlít ahhoz, ahogy a görögül beszélők szokták egymást köszönteni. De mégsem ugyanaz. És az az összefüggés, amelybe mindkét jó-kívánságát „*Istennel, a mi Atyánkkal*“, és az „*Úr Jézus Krisztussal*“ hozza, nyilván mutatja, hogy az apostol nem üressé vált formáságokat ismétel, hanem tudatosan és komolyan veszi, amit mond. Ezekkel az üdvözlésekkel valóban a lelke mélyén élő jó-kívánságokat tolmácsolja. S ezeknek az a lényege, hogy szeretné, ha az olvasóinak is bőségesen lenne részük azokban a javakban, amelyeket ő a maga életében mindennek felett becsül. Az első és legfőbb ezek között „*az Istentől, a mi Atyánktól való kegyelem*“, vagyis épen az a nagy ajándék, hogy az ember Istenben „*az ő Atyját*“ ismerheti és bírhatja. Ez minden inkább, csak nem magától értendő dolog. Abban, hogy az ember „*Atyám!*“nak szólíthatja Istent, mérhetetlen szakadék áthidalása és végzetes feszültségek föloldása foglaltatik benne. Ez a csoda „*az Úr Jézus Krisztus*“ által megy végbe, úgy hogy a „*kegyelmet*“ „*az Ő kegyelmének*“ is nevezheti az apostol és odaállíthatja Őt „*Isten, a mi Atyánk*“ mellé egy sorba, mint ennek a nagy ajándéknak a forrását. — A másik ajándék, a „*békesség*“, az előbbinek a folyománya. Nem pusztán a háborúság szünetelését jelenti, hanem ennél sokkal többet: a jólétet, megelégedettséget, életbőséget. Persze ezt az áldást is úgy

érti az apostol, hogy „*legyen a ti lelketekkel*“. A „*kegyelem*“ az ember belső világában nyilvánkozik meg és ott terem boidog virágzást. A külső körülmények lehetnek ugyanakkor nagyon nyugtalanítók. Pál apostol maga is, amikor ezt a levelet írja, letartóztatásban élő fogoly, és ha fogsága aránylag kíméletes is, a feje fölött ott függ a halálos ítélet veszedelme. De ez a levél bizonyosság épen arra, hogy külső sorsától teljesen függetlenül milyen „*békesség*“ tölti el a „*lelkét*“. Ugyanezt kívánja hát olvasóinak is.

Elolvasandók a 2. részből a 19–30. versek.

Igazi jó kívánság csak olyan ember szívéből fakadhat, aki a saját lelki gazdagságát szeretné megosztani másokkal.

5. nap.

4: 21. Adjátok át üdvözetemet minden Krisztus Jézusban szentnek.

Ezzel a befejező üdvözléssel még egyszer hangsúlyozza az apostol azt, amit már a levél címzésében megmondott, hogy t. i. levele megírásánál a filippi-beli gyülekezet minden tagját szem előtt tartotta. Amint láttuk, azt is éreztette velük, hogy az egész gyülekezetet testületi összességében érintik mindazok, amiket ír. De ebben az összességben nem olvadtak egybe a szeme előtt az egyes emberek. Mindnyáján külön-külön érdekelték őt. Hiszen a gyülekezetnek azok az érdekei, amelyekről a levélben szó esik, egyes tagjainak a magatartásán fordulnak meg. És az a sok örvendetes vonás, amit hálásan tart számon az apostol, szintén azért ékesíti a gyülekezet összképét, mert a tagjai egyénenként hűségeselek igyekeznek lenni hivatásukhoz. Ezért az apostol külön-külön kezdet akar fogni mindnyájukkal. Tudja, hogy levele nem fordulhat meg mindnyájuk kezén. A legnagyobb részük csak úgy fog megismerkedni a tartalmával, hogy a vezetőik föl fogják olvasni előttük egybegyülekezésük alkalmával. Azt akarja tehát az apostol, hogy amikor ez megtörténik, „*adják át az ő üdvözetét*“ minden hallgatónak, hogy valamennyien átérezhessék az ő személyenkint mindnyájukra ki-

terjedő gondoskodását és szeretetét. — Most is azzal a címmel tünteti ki őket, amellyel már találkoztunk: „*a Krisztus Jézusban szentek*“. Hogy valóban nem önmagukban voltak „*szentek*“, vagyis, hogy szentségük nem az ő saját tökéletességük volt, az világosan kitünhetett már a levél eddigi, futólagos elolvasásából. Igaz, hogy nem éktelenítették el az életüket olyan súlyos hibák, mint amilyenek másutt előfordultak. S az apostol nem is használja velük szemben az ostromozásnak és feddésnek olyan kemény hangjait, mint amilyenekkel más leveleiben találkozunk. Mindvégig bensőséges gyöngédség ömlik el ezen a levélen. De azért őszintén rátér az apostol bizonyos hibákra, amelyek a filippibeliek között is mutatkoznak és nagy bajokat okozhatnak, ha idejében nem ügyelnek rájuk. És van szó veszedelmekről, amelyek még ezután leskelődhetnek rájuk útjukon. Egyszóval világos, hogy még nem voltak célhoz érkezett emberek. De „*a Krisztus Jézusban szentek*“ voltak mégis: az Övéi, Öneki eljegyzettek voltak. És ezért érdemes volt a távolból is gondos szeretettel foglalkozni velük. Útban voltak a cél felé.

Elolvasandó a 3. rész.

A legnehezebb dolgok egyike valamilyen nagy igazságot, amely rajtam kívül másokra is épűgy vonatkozik, ugyanolyan komolyan venni, mintha éppen csak nekem szólana.

6. nap.

4: 21. Üdvözlnek benneteket a velem lévő testvérek.

22. Üdvözlnek mind a szentek, de különösen a császár udvarából valók.

A sajátmaga üdvözlétéhez hozzáfűzi az apostol a környezete üdvözlétének a tolmácsolását is. Mert ha fogsága miatt nem járhatott-kelhetett is szabadon a nagy világban, azért nem élt elszigeteltségben. Sorsát megosztotta vele néhány tanítványa és munkatársa, mint amilyen Timótheus is volt. Azon a bérelt szállásán, ahol őrizet alatt lakott, talán ott is laktak nála ezek „*a vele lévő testvérek*“. De mindenestre állandó kapcsolatban voltak vele. És ezen a

szűkebb környezetén kívül ott volt körülötte a római gyülekezet — „mind a szentek“, — amelynek az életébe, úgy, ahogy, szintén belekapcsolódhatott fogsága ideje alatt. — Amikor most útnak indul levele Filippibe, az nem csak az ő számára örömdetes élmény, hanem élénken foglalkoztatja ezt a szűkebb és tágabb körű környezetét is és mind súlyt helyeznek arra, hogy a levél az ő jókívánságait is vigye el a filippibelieknek. Ebből is kitűnik, hogy nem üres szó az, amellyel az apostol a maga társait megjelöli, amikor „testvéreknek“ nevezi őket. A „szentek“, vagyis a Krisztus hívei, bármily messze estek is egymástól, mind egy családot alkottak. Valósággal édestestvéri összetartozás érzésében éltek. Egymás dolgaiban mélységes érdeklődéssel vettek részt. Ez az egész levél is eleitől mindvégig ennek a „testvériségnek“ a beszédes bizonyossága. A megíratására az adott közvetlen okot, hogy a filippibeliek az apostol nehéz helyzete iránti részvétükből összeadtak maguk között annnyi pénzt tudtak és azt elküldötték neki segítségül. Egyben tudni akarták: hogy alakul a sorsa? Ezt az aggódó várakozást akarja kielégíteni levelével az apostol. Tudja, hogy testvéri érdeklődésük csak annál is inkább odafordul feléje, mert épen Rómában, a világ fővárosában vívja most a harcot a közös ügyért. És ezért az üdvözlések közül is „különösen“ kiemeli „a császár udvarából valóké“, mint amely bizonyosan különös örömet fog szerezni olvasóinak. Nem tudhatjuk, kik voltak? Vajjon magasabb állású, vagy egyszerű szolgai sorsban levő emberek? Mindegy: a római világhatalom legbelső fellegvárában éltek és ott képviselték a Krisztusnak még nagyobb hatalmát. Méltán voltak tehát különös „testvéri“ törődés tárgyai.

Elolvasandó a levél hátralevő 4. része.

A testvériséget hirdetni fölszeleges dolog: ugyanis tisztában van mindenki a szükségességével, még az is, aki tagadja. Szavak helyett a valóság tanítására vár a világ, — a testvéries életre.

HETI JEGYZETEK.

I.

Pál apostolnak a Filippibeliekhez írott levele idillikus epizód egy nagyszerű hőskölteményből: abból a hódító harcból, amelyet Krisztus tanítványai a görög—római világgal vívtak meg. Mielőtt tulajdonképeni munkánkhoz, a levélnek tanulmányozásához hozzáfognánk, jó lesz, ha néhány nagy vonásban magunk elé idézzük ennek a történelmi jelentőségű küzdelemnek a képét, legalább is annyiban, amennyiben összefüggésben áll ennek a levélnek a megíratásával.

Mindenekfelett Pál apostol személyével és működésével kapcsolatban lesz tanácsos emlékeztetbe idéznünk egyet-mást, aminek az ismeretét föltétlezi ennek a levélnek a megértése. Ő, a levél írója, áll egyébként is középpontjában az egész harc történetének. Ő annak a főhőse. Természetes, hogy az a bámulatos roham, amellyel a keresztyénség egy nemzedék leforgása alatt bevette magát a római világbirodalomnak úgyszólván minden fontosabb városába, nem egy embernek a munkája volt. Még csak nem is több emberé, akármilyen rendkívüli képességekkel és akármilyen hősies erőfeszítéssel dolgoztak is érte. Ahhoz, hogy egy ügy, amely először csak úgy jelent meg, mint a palesztinai zsidóságnak egyik s még hozzá népszerűtlen, üldözött szektája, rövid évtizedek alatt behálózza úgyszólván az egész akkori világot, az egész kornak lelkét nagyon mélyen mozgató erők kellettek. Csak úgy érthető meg ez a futótüzként való elterjedése a keresztyénségnek, hogy százezrek életében tudatosan vagy tudattalanul égető szükséglet várta azt, amit kínálatként hozott. De ha nem magyarázhatók is meg az ilyen jelenségek egyes kimagasló emberek működéséből, viszont anélkül sem gondolhatók el. Itt is kellett, hogy legyen előbb valaki, akinek a lelkében kibontakoztak a hódítás körvonalai, még mielőtt az valósággal végbement volna. És kellett, hogy legyen valaki, akinek a lelkében ez a látomás

olyan tüzet gyújtott, hogy attól fűtve ő maga is és rajta kívül is sokan belevessék magukat a harcba. Ezt a szerepet töltötte be, ha nem is egyedül, de mindenki másnál nagyobb mértékben. Pál apostol.

Eredetileg a Saul nevet viselte, mint egy Palesztinából a kisázsiai Tarsusba elszármazott, de az ősi hagyományokon nagy buzgósággal csüngő zsidó család fia. Neveltetésében két világ játszott közre. Egyrészt otthonának és a tarsusi zsidó kolóniának a körében magába szívta a zsidó vallásosság szellemét. A következmények mutatják, milyen hű tanítványa volt ebben nevelőinek és mestereinek. Másrészt ki volt téve a körülötte élő görög-római műveltség hatásainak is. Családja, szigorú zsidó életrendje ellenére is, nem zárkózott el mereven ettől a külvilágtól, hanem igyekezett biztosítani benne a maga helyét. Így a római polgárjogba is úgy született bele Saul, mint amely már atyjának is birtokában volt. Egyébként is a görög műveltségnek egyik virágzó fészke volt a szülővárosa és a nyílt lelkű fiúnak lehetetlen volt magába nem szívnia mindazt, ami abban értékes volt.

Alapjában véve azonban idegen maradt a lelke környezetének a kultúrájával szemben. Mert mennyél jobban megismerkedett vele, csak annál többre értékelte a maga zsidó voltát. Külső látszatra lenyűgözően nagyszerű és gazdag volt ez a kultúra. De belsejében föloszlásban volt már. Politikailag pompás szervezettségben élt és az államművészet bámulatos rátermettségével kormányozták. Igazában azonban mégis kormányát vesztett hajóhoz hasonlított. Nem volt olyan összetartó és vezérlő igazsága, amely valóban uralkodott volna az emberek lelkében. Zavaros áramlatok sodorták, nem lehetett tudni, hova és merre? Ősi, tekintélyüket vesztett népvallások széthullott darabjai, egymással versengő filozófiai életfölfogások törmelékei, divatossá váló távoli, keleti vallások odavetődött foszlányai kavargtak az árban. És mindennek láttára éreznie kellett az ifjú Saulnak, hogy milyen nagy fölény birtokában van az ő népe. Szomorú leigázottság és szétszórtság ugyan a külső sorsa. De hol van még

egy nép, amely az egy Istent ismerné, aki mindenek Teremtője és kormányzó Ura? És hol van még egy nép, amelynek megadatott volna maga előtt látnia a világ jövőendő célját és reménykedve várnia az Isten jövőendő országát?

Könnyen elgondolható, mint alakult ki benne az a vágy, hogy életét a maga népe ügyének szentelje és mint hajtotta ez a vágy arra, hogy szülővárosát elhagyva Jeruzsálemben töltse el ifjúságának legszebb éveit. Itt a forrásnál elégíthette ki legjobban azt a szomjúságát, hogy népe legnagyobb tanító mestereinek a keze alatt képezhesse ki magát „törvénytudóvá“, vagyis annak a vallásos életrendnek, amely a zsidóságot összetartotta, szakemberévé, aki vezetői hivatást tölthet be népe között.

És amikor a palesztinai zsidóságot meg-megrázkódtatták a terjeszkedni kezdő keresztyénség első lökései, mi sem természetesebb, mint hogy az ifjú rabbijelölt is együtt tüzelt azokkal, akik engesztelhetetlen fanatizmussal szegültek ellene a kellemetlenné váló új mozgalomnak. Amikor pedig a zsidóság vezető körei erélyesebb intézkedéseket kezdenek foganatosítani az elharapódzó veszedelem ellen, Saul már ott találjuk a harc élén. Felajánlja a szolgálatait: szeretné a Jeruzsálemben megindult irtóháborút máshova is kiterjeszteni, ahol arra szükség mutatkozik. Meg is kapja reá a megbízást. Útban is van már Damaskus városa felé. De útközben bekövetkezik a váratlan fordulat. Damaskusba már nem a nagyra törő fiatal inkvizitor érkezik meg, hogy alapos munkájával érdemeket szerezhessen megállmodott karrierjének folytatására, hanem az az öszszetört ember, akiből Pál apostol hősies alakja nőtt ki rövidesen.

II.

Mi szíthatta Saulban olyan nagy lángra a keresztyénség elleni szenvedelmeket? Erre legvilágosabb feleletet a későbbi Pálnak az a megállapítása ad, amely szerint a zsidók számára „megbotránkozás“ az, ami a keresztyénség középpontjában áll: „a

Krisztus keresztje.“ Ezzel a saját multját is megmagyarázza. A „Krisztusról“, zsidóul: a „Messiásról“, vagyis az Isten „Fölkentjéről“ neki is megvolt az eszményképe. Ő is hitt egy Eljövendőben, akiben valósággá válik az ősök minden reménysége és az elnyomatásban szorongatott jelennek minden álma. Ő is várta a megjelenését annak, akiről a próféták szóltak, — aki által elérkezik erre a világra az Isten országa, fölszabadul rabságából az Isten kiválasztott népe és rombadől a pogányság minden fenhéjázó hatalma. Épen ezért a Krisztus alakja úgy ragyogott előtte, mint földöntúli dicsőség és hatalom hordozója, — mint mennyei fénytől övezett Úr. Hogyne háborodott volna hát föl azon, amikor azt hallotta, hogy vannak emberek, akik a keresztfán kivégzett Jézust vallják a Krisztusnak és ezt hirdetik is úton-útfélen olyan lángoló bizonyossággal, hogy egyre több hitelre is találnak a nép között?

Jézussal valószínűleg sohasem találkozott Saul. De akármit tudott vagy nem tudott is róla, azt az egyet elég volt tudnia, amit a hivei nem is titkoltak, hanem egészen érthetetlen módon fennen hirdettek, hogy életét kereszthalállal végezte. A zsidó főtörvényszék, a Nagytanács, méltónak találta a halálos ítéletre s a római hatóság végre is hajtotta azt rajta a legesúfosabb formában, amit az akkori viszonyok között el lehetett gondolni: a keresztfeszítés formájában. Mi köze lehet ennek a szárandó, meggyalázott és kínhalállal kimult Jézusnak a Messiás túlvilági fényből szőtt alakjához? A kettőnek az azonosítása olyan elvakultságnak és eltévelyedésnek tünt föl Saul előtt, hogy szent hivatást látott ennek a „botránykozásnak“ minden áron való megszüntetésében.

Igaz ugyan, hogy akik ezt a szerinte türhetetlen mételeyt terjesztették népe között, arról is beszéltek, hogy a keresztfeszített föltámadott és most mennyei dicsőségben él és uralkodik, — tehát szomorú földi sorsa ellenére Isten mégis igazolta, hogy ez az Ő Fölkentje, aki által véghez viszi terveit. De nines azon mit csodálkoznunk, hogy Saulra a Föltá-

madotról szóló ez a bizonyágtétel csak úgy hatott, mint képtelenül zagyva képzelgés, ami ellen annál keményebben kell föllépni.

A háborgó lelkű fiatal embernek a biztonságát olykor meg-meg kellett, hogy rendítse az a fölényes és boldog nyugalom, amellyel Jézus tanítványai fogadták az ellenük kitörő üldözést. Nem volt-e mégis valami igazság abban, amit vallottak, ha úgy tudtak érte tűrni, szenvedni, és még meghalni is, mint az első vértanu, István is, akinek a halálra-kövezésénél szemtanu volt Saul, meg a többi névtelen áldozat is, akiken kitombolta magát a föltámadt ellenszenv? Az ilyen kétségeket azonban Saul erőlyesen elfojtotta magában. Ezek bosszantó, zavaró benyomások voltak, amelyekre nem szabad adni. Nem engedhetett magának egy perenyi időt sem az ilyen skrupulusok felett való eltűnődésre. Csak annál merevebb következetességgel ment tovább az előtte világos úton: jó szolgálatot tesz, ha kiveszi a részét ezeknek az ártalmas tévelygőknek az elnémitásából.

Hogy ennek a makacs elszántságnak a leple alatt, önmaga elől is titkoltan mi ment végbe a lelke mélyén, azt nem tudhatjuk. Ő erről később sem beszélt sohasem. Akármilyen történt is benne a tudat felszíne alatt, ami alááshatta addigi életének egész szilárd építményét, — az bizonyos, hogy hirtelenül és váratlanul következett be az összeomlása. Erről félreérthetetlen határozottsággal nyilatkozott később nem is egyszer. Az történt, hogy a Damaskus felé vivő úton, miközben „bosszútól lihegve“ sietett vállalt megbízatásának a célpontja felé, megjelent neki Jézus, a Krisztusnak abban a mennyei méltóságában és erejében, amely előtt össze kellett roppannia minden ellenállásnak. Most egy szempillantás alatt kitűnt, hogy azoknak van igazuk, akiket ő eddig üldözött, és ő, aki olyan nagyon bizonyos volt a maga dolgában, voltaképen nem is tudta, hogy mit csinál. Ő volt az elvakult. Isten népének az ügyét vélte szolgálni és voltaképen az Isten Fölkentje ellen folytatta dühöngő hadakozását. De a látomásból azt is megértette, hogy még nem későn

nyíltak meg a szemei. A Krisztus nem azért jelent meg neki, hogy halálra sujtsa, hanem csak azért, hogy legyőzze és a maga szolgálatába hajtsa. Ha eddig szerencsétlenül elhibázta is a dolgot, nyitva áll még előtte a jövő útja. Engedelmesen megadja hát magát. Amit eddig mint kedves tervet s szép álmot ápolt magában a jövő felől, annak örökre vége van. Hogy mi lesz, azt nem tudja még. Nem is az ő dolga tudni. Megismerte az Urat, aki majd rendelkezik vele és parancsol neki.

III.

Alázatosan jelentkezett Damaskusban azoknál, akiknek az üldözésére indult el. Fölvétette magát közösségükbe és vállalta a közjük tartozásnak minden kockázatát. Azután következett a régi élet romjai felett az újnak a fölépítése. Csöndes elmélkedésekben, hónapokon, esztendőkön át fokról-fokra haladt s lassankint kialakult az eredmény. A földolog, hogy Jézus a Krisztus, a dicsőségben élő Úr, bizonyos volt számára, amióta látta Őt, és ez a bizonyosság csak nőtt benne minden nappal, amely azóta eltelt. De hogy mit jelent az a tény, milyen konzekvenciák folynak belőle régi meggyőződéseire vonatkozólag és milyen távlatokat nyit az Isten jövőendő útjait illetőleg, — ezekre a kérdésekre kellett megvilágosodnia előtte a határozott feleletnek. És meg is világosodott.

Bennünket most különösen egy eredmény érdekel, amelyre a Saulból lett Pál eljutott. Az t. i., hogy az a válaszfal, amely addig elkülönítette szemében a zsidóságot a világnak minden más népétől: a „törvény“ — elvesztette most ezt a jelentőségét teljesen. A „törvény“ szabta meg azt az életformát, amelynek a keretei közt a zsidóság meg tudta őrizni önmagát a környező világba való beolvadás veszélyétől. Ez volt az a szilárd edény, amely a multból átöröklött lelki értékeket is megóvta a pogányság homokjába való elfolyástól és elveszéstől. A „törvény“ elhanyagolása tehát a legszentebb érdekek elleni árulás számba ment. Isten előtt annyiban áll-

hat meg az ember, amennyiben lelkiismeretesen és buzgón megtartotta a „törvényt“ és ezzel a „tisztátalan“ világtól elkülönítette magát a „kiválasztott nép“ kerítése mögé. Csak ezen a körön belül található meg Isten. S ha más népből valók jutnak is el az egyedülvaló Isten ismeretére, nem elég, ha babonás sokistenimádásukkal szakítanak, ezen kívül nekik is magukra kell még venniök a zsidó „törvény“ szolgálatát és belül kell kerülniök annak kerítésein.

Ez az egész gondolatvilág összeomlott Pálban. A Jézus Krisztusban megismerte az Istenhez való viszonynak egy egészen más lehetőségét, mint amilyent addig az egyedülvalónak tartott. Sőt nem csak új volt ez a lehetőség, hanem épen ellentéte a régebben ismertnek. Mert az, a „törvény“ alapján való, annyit jelentett, hogy az ember maga rendezi az Istennel való ügyét. Most pedig kitűnt, hogy Isten nem az út végén várja a feléje erőlködő embert, hanem a Jézus Krisztusban maga jött el és jön el az emberhez. Az embernek nem „cselekedeteivel“ kell magának kivívnia azt, hogy „igaz“ lehessen Isten előtt, hanem „hit által“ kell megragadnia a Jézus Krisztusban ezt a „megigazulást“, amelyet Isten nyújt feléje. Így értette meg Pál azt, hogy épen a „megbotránkoztató“ keresztben ragyog föl legjobban a Krisztus dicsősége, — nem emberi mérték szerint, de Isten szempontjából nézve a dolgot. Mert épen a megaláztatásnak ebben a legnagyobb mélységében biztosította az Isten Krisztusa azt az ajándékot az ember számára, amelyet az soha nem vívhatott volna ki saját erején. Most már látja Pál, hogy milyen önámítás volt abban reménykedni, hogy az ember valaha is leróhatja Istennel szemben a „törvény“ szerinti tartozásait. Ha igazi értelmében veszi az ember a „törvényt“, akkor be kell látnia, hogy a céltől egyre csak távolodik: csak halmozni tudja adósságait Istennel szemben, de sohasem letörleszteni. Épen arra való volt a Jézus Krisztus önkéntes megáldoztatása, hogy ezáltal rendeztessék a másként soha nem rendeződő tartozás. Halálának árán vívta ki azt a győzelmet, hogy

most már az ítélet alól fölmentett, kegyelembe fogadott emberek felett országolhat.

Mire való hát akkor még az ősi „törvény”? A multban óriási fontosságú szerepet töltött be. S akiknek ez a mult drága, kegyeletes megszokásból ám tartásuk meg a törvényt továbbra is. De a döntő jelentőségét elveszítette. Ha „hit által” van az Isten előtti „megigazulás”, akkor mindenki számára egyformán nyitva áll az út Istenhez. Jézus Krisztus óta elévült a zsidóságnak minden sajátos kiváltsága s az Isten ügye, mint valami megáradt folyam ki kell hogy lépjen a „törvény” partjai által bezárt mederből, hogy minden népet elborítson. Pál lelkében így sokkal öntudatosabban, mint azelőtt bárkiében, és minden következményében átgondoltan kikristályosodik a keresztyénség egyetemes, minden népre szóló küldetésének a bizonyossága. A zsidóság falai leomlanak az ő lelke előtt és látomása felöleli az egész földkerekségét.

De nem elméletileg. Már Saul korában sem olyan fából volt ő faragva, hogy beérhette volna meggyőződéseinek pusztá gondolati tisztázásával. Számára természettől fogva hajtóerővé vált az, amit igaznak vallott. Pál, a keresztyénség egyetemességének a látnoka, szükségképen a keresztyénség világhódító terjeszkedésének a vezérévé is vált. Attól kezdve, hogy az antiochiai gyülekezet, amely világvárosi helyzeténél fogva különösen alkalmas volt ilyen feladatoknak a fölismerésére, megbízta őt másodmagával egy hosszabb missziói utazással, egyik útja a másikat követi és fáradhatatlanul járja a világot az élethivatásává vált missziói szolgálatban. Nehéz megmondani, mi megragadóbb: vajjon minden veszéllyel dacoló, minden lemondást fitymáló hősi lendülete-e, amellyel országról-országra viszi tovább a rábízott üzenetet, vagy éleslátása, hadvezéri áttekintése, amellyel a legfontosabb gócpontokat célbaveszi, vagy szervező ereje és állandóan éber figyelme, amellyel a világban szerteszét gyökeret vert ügy maradandó fejlődését biztosítja? Elég az hozzá, hogy az az energia, amelyet valamikor a keresztyénség ellen fejtett ki, csak mutató volt ab-

ból, hogy mi válhatik belőle a keresztyénség szolgálatában.

IV.

Amint már hangsúlyoztuk: hiába lett volna Pál apostol még oly nagyszabású magvető, nem teremhetett volna munkássága után olyan dús aratás, ha a talaj nem lett volna előkészítve számára. Amerre járt, nem kellett mindenütt elzárt ajtókat döngötnie. Öntudatlanul is vártak arra az emberek ezrei, amit ő hírül vitt nekik.

A világnak minden valamire való városában megtalálhatta a szétszórtságban élő zsidók gyülekezeteit. Rendszerint ezekhez látogatott be először. Ezeknek a soraiban mindig akadtak olyanok, akik kinőttek a régi hagyományok szűk látóköréből. Ha családi örökségképen hűséggel megtartották is a „törvény“ külsőségeit, a földolog mégsem az a faji elkülönülés volt számukra, ami ebben kifejezésre jutott, hanem az a tisztultabb, szellemi vallásosság, amely ebben a külső hüvelyben, mint belső mag rejtőzött. S az ilyenek, mint valami régen óhajtott nyereséget fogadták azt, amit Pál apostol mutatott föl előttük. Mindaz, ami az ősök hitében maradóan értékes volt, sértetlenül, sőt igazi teljességére jutva jelent meg a keresztyénségben. S ugyanakkor, amikor ráléptek arra az új útra, amely csak a réginek diadalmas továbbfolytatása volt, egyúttal búcsút vehettek attól, ami a multnak már elavult és terhessé váló örökségeként tapadt eddig hozzájuk.

A zsidó gyülekezetek körül ott volt azután majdnem mindig a nem-zsidókból csatlakozottak, a „prozelitusok“ köre is, akiket a kor nyughatatlan istenkérése vetett ki az egyisten-hívő zsidóság szigeteinek a partjára. Érthető, hogy ezek különös fogékonysággal fordultak Pál apostol „Örömhíre“ felé. Hiszen benne megtetézve kapták meg mindazt, ami eddig a zsidók vallási közösségéhez vonzotta őket, anélkül, hogy a zsidó „törvény“ sorompójánál le kellene érte róniok a vámot.

De föl volt szántva a talaj a pogány tömegek

széles mezején is. Hiszen a zsidó gyülekezetekhez kapcsolódott „prozelitusok” is csak annak a bizonyosságai voltak, hogy ebben a korban nem jelenhetett meg a színen valamilyen jövevény-vallás anélkül, hogy feléje ne forduljon a kielégítetlen lelkű emberek figyelme. Előkelő állású, jómódú emberek, — különösen nők, — akik gondtalan életük szemlélődő nyugalmban szembekerültek a létnek megoldatlan nagy kérdéseivel, mohón kaptak minden újdonságon, ami megoldást, megtisztulást, a mulandóságból való menekülést ígért. A néphit naiv hagyományai elmaradtak már mögöttük, mint a gyermekszoba kedves, de komolytalan meséi, és az idegen, új valóságokkal való kísérletezés divattá vált közöttük. Egyszerűbb sorban élő emberek is, kikötő városok mindenünnen összeverődött népe, rabszolgák és árusok, akiket hányt-vetett az élet, sok földet bejárt és sokféle hírt halló kézművesek és kalmárok — annyi különböző vallással és világnézettel érintkezésbe jutva sóvárogva kérdezték magukban: mi hát az igazság? A régebbi, egyszerűbb élet talajából kiszakadtak a gyökereik és a rohanó élet hullámverései közepette kiáltozott a lelkük valami bizonyosság után, amelyben megfogódzhassék. Lent és fönt egyaránt porhanyó volt a társadalmi rétegek lelke mindenki számára, aki új hitnek a magvetésével jött. És az, amit Pál apostol hirdetett, különösképen számíthatott a hálás fogadtatásra. Az az érzés lepte meg a kort ebben a nagyarányú belső bizonytalanságában, hogy az idők valami nagy fordulattal terhesek. Mintha a régi erők, amelyeket a föld kitermelt magából, kijátszották volna magukat s most már valami földöntúli megnyilatkozás mozgathatná csak meg a várakozó, füledt szélesendét. Épen ennek a hírért vitte szerte Pál apostol, amikor arról beszélt, hogy — eljött az Isten Krisztusa és benne megjelent az ég a földön...

A nagy fogékonyság ellenére is természetesen csak múló divat lett volna a keresztyénség elterjedése is, ha az eredmények egyúttal nem igazolták volna azt, amit hirdetett. De az emberek megtalálták benne azt, amit kerestek, és nem csalódtak ben-

ne. Ha nem is olyan megrendítő módon, mint ahogy Saulnak a damaskusi úton, de százaknak és ezreknek az életében élő, hatalmas valóságként jelent meg az a Krisztus, akiről Pál apostol beszélt nekik. Csodák történtek munkássága nyomán, amelyeket nem lehetett volna semmiféle emberi meggyőzéssel, rábeszéléssel vagy szuggesztív hatással megmagyarázni. Erkölcsileg alacsonyrendű környezetből való, megméltalmazott lelkű emberek levetették multjukat és megtisztultak. Társadalmi és vagyoni különbségek által elválasztott emberek egymásra találtak, mint testvérek, és rabszolgák és uraik egyenlőkké lettek a gyülekezeti közösségben. Az életörömök dús asztalánál dőzsölő gazdagok és a lehulló morzsák után mohón kapkodó szegények meghaltak önmaguknak és önfeladt odaadással szentelték oda magukat annak az Úrnak, aki hatalmába ejtette őket.

V.

Olyan nagyszerű eredményekben bontakozott ki ez a lelki hódító hadjárat, hogy a szemlélő kísértésbe esik árnyak nélküli, tiszta fényben látni az elébe táruló látványt. Valóban megragadó gazdagságú, új élet sarjadt a nyomában. Megható az a mély közösség is, amelybe mindenütt összeforranak a hozzája csatlakozottak. Nem is csak az egy helyen lakók, az egy gyülekezethez tartozók, hanem az egyes gyülekezetek egymás között is, nagy távolságokon át is, élénk érdeklődéssel kísérve egymást és bensőséges szolidaritásban osztozva egymásnak a bajában és örömeiben. És csodálatraméltó az a lelkes odaadás, amellyel egy szívvel-lélekkel vitézkednek közös ügyük előmeneteléért, vezéreiket, mint Pál apostolt is, minden erővel támogatva és kiki a maga szűkebb körében is minden igyekezetét megfeszítve. — De azért mégis tévedés volna úgy elgondolni a dolgot, hogy itt fénylő, mocsoktalan vértetben, tökéletesen egy ütemre lépve, valami eszményi csatasor vonul föl a világ meghódítására. A valóságos helyzetnek megvolt az árnyoldala is. Pál apostolnak voltaképpen állandóan két irányban kellett kifejtenie lankadat-

lan küzdelmét: egyrészt kifelé, hogy egyre szélesebb körben terjessze tovább a Krisztus ügyét, másrészt befelé, hogy miközben új területeket hódít, tönkre ne menjen a már elért eredmény a sokféle fellépő baj miatt.

Az a lépés, amelyet az ő munkássága által létrehívott gyülekezetek a pogány világból a Krisztus országába megtettek, sokkal nagyobb volt, semhogy azonnal teljes sikerrel járhatott volna. Jól elgondolható, hogy amikor az apostolt továbbszólította egy-egy helyről küldetésének parancsa, a magárahagyott gyülekezet előbb-utóbb elveszítette az odaadásnak azt az első, friss lendületét, amelyet megalakulásakor kapott az apostol személyes jelenlétében. A gyülekezet számbeli növekedése is érthető módon maga után vonta kezdetbeli színvonalának az alászállását: a szélesedő mederben sekélyesebbé vált az élete. A környezet hatásai közben állandóan ostromolták és nem esoda, ha idővel réseket is találtak, amelyeken át beronthattak a védekezés gátjai mögé. Itt-ott súlyos erkölcsi hibák fordultak elő, — olyanok, amelynek a külső világban napirenden voltak, de a Krisztus hívei között semmiképen nem lett volna szabad előfordulniuk. Másutt megbomlott az egység és személyes becsvágyaktól, meg elvi nézeteltérésektől fűtött visszavonások támadtak. Azután mindenütt kitünt, hogy az „ő-embert“ meg lehetett ugyan ölni, de nem lehetett megsemmisíteni, és sírjából is kikelve szívósan követeli a maga régi jussát. Elhagyott bűnök vissza-visszatértek. Legyőzött társadalmi és vagyoni különbségek újra csak érezhetőkké váltak. Azok, akiknek egyetlen gondjuk már csak a Krisztus győzelmének a várása volt, megint belebonyolódtak evilágbeli mindennapos ügyes-bajos dolgaik kicsinyességeibe. Sok fájdalmas szóváltása volt az apostolnak híveivel, személyesen is, leveleiben is, amiatt, hogy a Krisztus számára választott „menyasszonynak“, az egyháznak, arcát még annyi szeplő és folt ékteleníti el.

Voltak ezenkívül egyéb küzdelmei is a saját táborán belül. A fiatal gyülekezetek kiforratlan lelke nem egy helyen bizonytalanná vált a keresztyénség

értelmezése dolgában és itt-ott lábra kaptak olyan irányzatok, amelyek ellen az apostol kénytelen volt harcba szállani. Különösen egy irányzatban látott nagy veszedelmet, — abban, amely nem akart a régi zsidó „törvénnyel“ ugyanolyan alaposan leszámolni, mint ő. Voltak sokan, akik jóval előbb szolgálták már a Krisztus ügyét, mint ő; akik az első, jeruzsálemi gyülekezet élén vezérkedtek s ezért különös súllyal képviselhették álláspontjukat, — s akik azt vallották, hogy a Krisztus egyházának mégis csak a zsidóság ősi keretei között kell kibontakoznia. Ezek a pogányokból lett keresztyénekre is kötelezővé akarták tenni a zsidó „törvény“ minden előírását. Fölfogásuknak szintén akadtak fanatikus terjesztői. S ugyanaz a fogékonyság, amely mindenütt annyira megkönnyítette Pál apostol munkáját, ugyanolyan könnyen hajlott ezeknek a később jövő tanítómestereknek a szavára is. Sok helyt nagy zavart támasztottak a gyülekezetekben ezek a Pál apostolt meghazudtoló, a dolgot nálánál jobban tudni akaró „befurakodó atyafiak“. És nem egy szép lendülettel haladó gyülekezetet sikerült munkásságukkal mellékvágányra futtatniuk.

Ez ellen az irányzat ellen harcias lelkének teljes erejét latbaveti az apostol. Nem valami részletkérdést lát itt fennforogni. Az eltérő fölfogások tehát nem férhetnek meg egymással türelmes békeségben. A dolog lényegéről van szó. Vagy csakugyan nélkülözhetetlen a „törvény“ megtartása, — de akkor mi értelme van Krisztusnak? Vagy igaz az az Örömhír, hogy Krisztusban ajándéku adta az Isten Önmagát nekünk, — de akkor mi címen állítják föl Isten és az ember közé a „törvény“ sövényét? Abból a feszültségből, amely bennevibrál az apostol szavaiban, amikor efelől a kérdés felől vitatkozik, nem kisebb veszedelem érezhető ki, mint az, hogy annyi áldozat árán elért eredményeit s minden hozzájuk fűzött reménysegeit a teljes meghiusulás fenyegette.

VI.

Ha ezek miatt a belső bajok miatt sem lehetett már tiszta öröme Pál apostolnak az ő vezéri föladataiban, még tetézték bajait a külső nehézségek. A saját gyülekezeteivel folytatott küzdelmekhez természetek viszontagság és szenvedés járult, amit a körülmények és az ellenségek mértek reá. Igaz ugyan, hogy amerre a római sas uralkodott, mindenfelé jó országútakat használhatott az utas ember, civilizált közlekedési viszonyok könnyítették meg nem csak az árúcikkeknek, hanem a szellemi értékeknek az elterjesztését is, és megbízható közbiztonsági állapotok védelme alatt járhatta be az egész világot a vándorló misszionárius. Azonban mindez csak az akkori viszonyokhoz arányítva értendő és nem változtat azon a tényen, hogy az olyan tevékenység, amilyent Pál apostol fejtett ki, mérhetetlen fáradsággal és törődéssel, szünetlen kockázattal és sok kalandos veszéllyel járt együtt.

Azután, védte ugyan Pál apostolt az atyjától örökölt római polgárjoga, amelynek előnyeit igyekezett is szükség esetén kihasználni. Az is igaz, hogy a római kormányzat nagyon türelmes volt vallási dolgokban, különösen a zsidóság életében mutatkozó vallásos jelenségekkel szemben, amelyet kifejezett szabadságjogok is védtek. De mindez nem mentette meg Pál apostolt attól, hogy lépten-nyomon összeütközésbe ne kerüljön a római hatóságokkal. Ahhoz még túl csekély ügy volt ugyan a keresztyénség, hogy a római birodalom központi tényezői észrevegyék, vagy éppen veszedelmet lássanak benne és birodalomszerte lesujtsanak reá. Azonban a helyi hatóságok itt is, ott is ellenséges intézkedéseket tettek már Pál apostol működésének megakadályozására. Minden új mozgalom beleütközik valahogyan régi érdekeltségekbe s ha azoknak féltékenységét éppen vallási fanatizmus is fűti, könnyen kitör a háborúság, amelybe — persze, hogy rendszerint a zavaró jövevény megrendszabályozása érdekében — bevonatik a polgári hatóság erős keze is. Néha a zsidók vezető emberei tették meg a följelentést és követel-

ték Pál apostol elnémitását, — mert hiszen működésének mennél nagyobb volt a sikere, annál jobban vesztetniök kellett nekik a talajukat. Máskor pogány vallásos intézmények és babonák érdekelt nyereszkesedői hűrcolták őt a hatóságok elé különböző vádak címén, amelyek mögött mindenesetre az volt az igazság, hogy ennek az embernek a munkássága csökkent az ő üzleti kilátásaikat. Mindennek eredményeként az apostol a szó szoros értelmében elmondhatta magáról, hogy harcainak emlékeképen nem egy sebhelyet visel a testén. De még ha nem került is sor testi megkínkoztatásra és bántalmaztatásra, vagy még ha személyesen nem is őréa tette a kezét a hatóság, hanem — ami szintén sokszor megtörtént, — a munkatársaira és a híveire: akkor is tűz volt számára egy-egy ilyen támadás, és a lelke égett benne.

Végül, amikor útja, egy nagy ünnep alkalmából, megint Jeruzsálembe vitte, az ott együttlevő külföldi zsidók közül, akiket utazásai közben maga ellen bősztített, többen felismerték benne a gyűlölt renegátot és a feszültség újra kiobbant, úgy hogy Pál apostol megszokott munkásságának, legalább is jó időre, vége szakadt. A feldühített tömeg rögtönítéletétől megmentette ugyan az életét a római helyőrség gyors beavatkozása. De a szabadságát mégis elveszítette. Őrizet alatt kellett maradnia, mert a zsidó egyházi vezetőség hivatalosan is vádat emelt ellene a római helytartóság előtt. Évekig várta a palesztinai helytartóság caesareai fogdájában, hogy végre tárgyalás alá és döntésre kerüljön az ügye. De amikor azt látta, hogy az egymást fölváltó római helytartók, a zsidó vezetőségre való tekintetből, nem merik igazság szerint dűlőre vinni a dolgot, római polgárjoga alapján ügyének a császári főtörvényszék elé való föllebbvitelét kérte. Így aztán beteljesült az a régi vágya, hogy eljuthasson az akkori világ fővárosába, Rómába is „bizonyosságot tenni“. Nem úgy, ahogy valamikor elgondolta: szabad hírnökként, hanem őrizet alatt álló fogolyként. Valószínű, hogy idővel megérte a fölmentő ítéletet és fogságából kiszabadult. De a hagyomány szerint később megint csak utólérte az üldözés fegyvere, ame-

lyet valamikor maga is forgatott a keresztyének ellen és beteljesült rajta a mártírsors. Annyi bizonyos, hogy már az előző alkalommal is a feje fölött függött a pallos és ő teljes lélekkel el volt készülve a lecsapására.

Ebben a bizonytalan, várakozó helyzetben találjuk épen, amikor fogságából a filippibeliekhez szóló levelét írja. És ez a levél a legfelségesebb bizonyysága annak, hogy hogyan viselte el a szolgálatával járó rengeteg viszontagságot és zaklattatást általában. De ugyanaz a lelkület jellemezte a gyülekezeteinek belső bajaival szemben is. Semmi nem csüggeszti el, nem szegi kedvét, nem riasztja vissza. Minden csalódás és minden bánatalom úgy lepereg róla, hogy sértetlenül ép lelkesedéssel, odaadással és öröendezéssel végzi tovább szolgálatát. Betegesen is, hajlott korában is, évekig tartó fogság után is, szemtől-szembe a halálos ítélettel is, romolhatatlan lelki frissességgel vezényli a nagy hadjáratot a Krisztus ügyének győzelméért.

Végül is meg kell állapítanunk, hogy ennek a csodálatos hadjáratnak nem Pál apostol a főhőse. Az ő hősi vitézkedése is csak úgy érthető meg, ha rajta túlnézünk, a láthatatlan mágnesre, amely magához ragadta és hatalmában tartotta; az erőforrásra, amely soha cserben nem hagyta; az Úrra, akinek boldog rabságra odaszentelte magát.

MÁSODIK HÉT.

Testvéri kötelékek

1: 3—11.

- 1: 3. Valahányszor megemlékezem rólatok, hálát
4. adok az én Istenemnek és mindig, minden imádságomban, mindnyájotokért örvendezve imádkozom, mivel ti az első naptól fogva mindmáig részt vettetek az Evangélium ügyében; és meg
6. is vagyok arról győződve, hogy aki elkezdette bennetek a jó munkát, véghez is viszi azt a
7. Jézus Krisztus napjára. Aminthogy nem is volna helyes, hogy másképen vélekedjem rólatok mindnyájotokról, hiszen sohasem felejtettem el, hogy — akár fogságomban, akár az Evangélium ügyének megvédésében és megszállárdításában — ti mindnyájan részesztársai
8. vagytok a nekem jutott kegyelemnek. Mert az Isten a tanum, hogy mennyire csüngök mindnyájotokon a Jézus Krisztus bensőséges szeretetével! — És azért imádkozom, hogy a szeretet gazdagodjék meg bennetek mind több és több megismeréssel és minden irányban való érzékenységgel, hogy meg tudjátok ítélni a különbségeket, s a Krisztus napjára ragyogó tiszták
11. és feddhetetlenek lehessetek, megrakodva az igaz életnek Jézus Krisztus által teremtett gyümölcseivel az Istennek dicsőségére és magasztalására.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 1: 3. Valahányszor megemlékezem rólatok, há-
4. lát adok az én Istenemnek, és mindig, minden
imádságomban, mindnyájotokért örvendezve
imádkozom...

Személyes találkozásra csak ritkán, nagy időközökben volt alkalmam Pál apostolnak az általa alapított gyülekezetekkel. Még a levélváltás is csak nagyon szakadozott érintkezésre adott módot az akkori közlekedési viszonyok mellett. A közben-közben eltelt hosszú idő alatt tehát azzal tartotta ébren magában az irántuk való érdeklődést és felelősségérzetet, hogy állandóan „megemlékezett” róluk „imádságaiban”. Innen van az, hogy amikor hozzá fog levél írásához vagy diktálásához egy-egy gyülekezet címére, majdnem mindig azzal kezdi, hogy az érettük való „imádságairól” beszél. Az ilyen bevezető mondatokban úgy tárul az olvasók elé az apostolnak irántuk való egész érzésvilága, mint valami felszínre bukkanó rejtett folyóvíz, amely akkor is állandó bőségben áramlott a felszín alatt, amikor még nem nyílt alkalmam láthatóan megjelenni. — Rendszerint megfigyelhető ilyenkor, hogy az apostolt a szeretetnek milyen nagy optimizmusa jellemzi. Még olyankor is, amikor az illető gyülekezet életében szembezőkö, rút foltok sötétlenek, ő meg tudja találni abban a fénylő vonásokat is, és ezért „imádságaiban” rendszeren a „hálaadás” hangjai kerekednek felül. Pedig voltak olyan gyülekezetek, amelyek ezt nagyon megnehezítették az apostolnak. Viszont voltak olyanok is, ha talán csak kis számmal, amelyekről „megemlékeznie” tiszta öröm volt. A filippibeliek mindenestre ezek közé tartoztak, sőt talán az első helyet foglalták el köztük. Különösen bensőséges és meghitt viszonyban állott velük s alig-alig volt bennök valami, ami zavarhatta volna őt abban, hogy „örvendezve imádkozzék” érettük. — Azt, hogy „mindnyájukért” imádkozik, hajlandók volnánk olyan túlságnak tekinteni, amit nem kell szószerint venni, —

ha nem kellene arra gondolnunk, hogy a kivételes, nagy embereket rendszerint az is jellemzi, hogy bámulatos pontossággal számon tudják tartani emlékezetükben azt a sok embert, az egészen jelentéktelenekeket is, akikkel dolguk volt vagy van. A legjobb mód az emlékezet házának kibővítésére, hogy sokan elférjenek benne és az egyre érkező új ismerősök miatt ki ne szoruljanak a régiek, — az, amit az apostol gyakorolt: „*imádkozva*“ „*megemlékezni*“, és pedig rendszeresen, „*mindig, minden imádságban*“.

Hogy milyen gazdag vagyok, annak az a legbiztosabb mértéke, ha számon veszem: hány emberrel vagyok olyan személyes viszonyban, amely mindig újra hálaadó imádságra késztet?

2. nap.

- 1: 5. ...mivel ti az első naptól fogva mindmáig
6. részt vettetek az Evangélium ügyében; és meg
is vagyok arról győződve, hogy aki elkezdette
bennetek a jó munkát, véghez is viszi azt a
Jézus Krisztus napjára.

Az apostol mindjárt megadja az indokolását is annak a kijelentésének, hogy ő „*mindig örvendezve imádkozik*“ filippibeli híveiért. Azok az emlékek késztetik erre, amelyek a velük való érintkezései során a multban fölgyltek benne. A tekintete visszacsúszál ebbe a multba egészen „*az első napig*“, vagyis első találkozásukig, a fillippibeli gyülekezet megalakulásának nevezetes napjáig. Attól fogva „*mindmáig*“ sok örömet szereztek neki. Főképen azáltal — s ezért az apostol csak ezt az egyet említi, — hogy „*az Evangélium ügyével*“ szemben ugyanazt a magatartást tanusították, mint maga az apostol is. Vagyis: nem csak befogadták ezt az ügyet, amikor elérkezett hozzájuk, és nem csak hűségesen kitartottak mellette az első lelkesedés elmúltával is, — hanem tüzet fogtak az apostolnak attól a szenvedélyétől, amellyel egyre tovább terjesztette az ügy hódítását. Tevékenyen „*részt vettek benne*“. Olyan szerepet természetesen nem tölthettek be, mint amilyen a világjáró apostolnak jutott, de amit csak megtehet-

tek, azt megtették az ügy továbbvitele érdekében. — Hogy ehhez a szép multhoz nem lesz méltatlan a jövődőlük sem, arról szintén *„meg van győződve“* az apostol. És pedig abban a tényben bírja a biztosítékát ennek az erős meggyőződésnek, hogy annakidején igazában nem ő hívta életre a filippibeli gyülekezetet. Általa, mint eszköz által voltaképen maga Isten *„kezdette meg“* ezt a *„jó munkát“*. A filippibeliek is jól tudják, hogy többet és nagyobbat kaptak, mint amit embertől kaphattak volna. És az apostol maga is olyan ajándéknak látja munkássága eredményeit, amely az ő saját erejéből nem tellett volna ki. — Ezért nem kell aggódni a jövő miatt. Hogy az apostolnak lesz-e még egyáltalán része a filippibeliek további nevelésében és gondozásában, azt nem lehet tudni. De akár ő általa, akár mások által Isten bizonyosan folytatni fogja a *„jó munkát“*, amíg csak *„végehez nem víszi“*. A befejezés határpontja, amely a jövő látóhatárát lezárja, *„a Jézus Krisztus napja“*. Akkor majd készen áll az a mű is, amely valamikor a filippibeliekben *„elkezdődött“*.

Megrendítő fölfedezés az, amikor az ember tudatára ébred, hogy a lelke legmélyebb rejtekében sem ura a maga házának, — mert ott Isten végzi a maga munkáját!

3. nap.

1:7. Aminthogy nem is volna helyes, hogy másképen vélekedjem rólatok mindnyájotokról, hiszen sohasem felejtettem el, hogy — akár fogásomban, akár az Evangélium ügyének megvédésében és megszilárdításában — ti mindnyájan résztársai vagytok a nekem jutott kegyelemnek.

Az apostol örvendező bizonyossága, amellyel a filippibeliek jövődjének elébe nézett, amint láttuk, azon a titokzatos tényen nyugodott, hogy bennök az Isten *„munkája“* van folyamatban. De ennek a ténynek volt a multban is, a jelenben is sok olyan meg tapasztalt megnyilvánulása is, ami még csak fokozhatta az apostol bizonyosságát. A filippibeliek nem

csak rejtve hordozták magukban a jövődjük zálogát, hanem meg is mutatták megbízhatóságuk jeleit — az apostollal való állandó szolidaritásukban. — Az apostol jelenlegi helyzete meg épen jó alkalom volt erre. Ha valaha, akkor most éreztethették és éreztették is vele a filippibeliek, hogy mellette állanak harcaiban. És ő ezt hálásan érezte is. Amikor „fogságának” szenvedéseit viselte, vagy amikor a munkássága ellen emelt vádakatt kellett visszavernie, hogy „megvédje az *Evangélium ügyét*” és ezáltal továbbra is „megszilárdítsa”, — mindig kimondhatatlan jótétemény volt számára az, hogy nem magárahagyott, árva harcosként kellett helytállania, hanem a háta megett tudhatta a vele együtt küzdő hűséges lelkek seregét. Voltak bizonyára olyan gyülekezetek is, amelyekről nem tudhatta bizonyosan, hogy gondolnak-e reá és együtt vannak-e vele lélekben? De a filippibeliek hűsége egészen nyilvánvaló volt. Mindig tudhatta, hogy a távolból osztoznak az ő küzdelmeiben. Amint mondja: „résztársai a neki jutott kegyelemnek”. Azt a szolgálatot és szerepet ugyanis, amely „az *Evangélium ügyének*” az élén „neki jutott” osztályrészül, ő hálás szívvel úgy tekinti, mint meg nem érdemelt ajándékot és kitüntetést s azért úgy szokott róla beszélni, mint különleges „kegyelemről”, — még akkor is, ha nagy szenvedések járnak vele. Hogy ennek a küldetésnek a betöltésében mit köszönhet a filippibeliek együttérzésének, azt ő állandóan szem előtt tartja, — „soha el nem felejtheti” — és ezért méltánytalanságot követne el — „nem is volna helyes”, — ha „másképen vélekednék” felőlük, mint a legteljesebb reménységgel.

Más szint ölt a szememben az egész világ, ha megtanulom még áldozatos, nehéz feladataimat is úgy tekinteni, mint kiváltságos ajándékokat.

4. nap.

1: 8. Mert az Isten a tanum, hogy mennyire csüngök mindnyájotokon a Jézus Krisztus bensőséges szeretetével.

Azon kapjuk itt rajta az apostolt, hogy elérzéke-

nyül. Meghatották azok az emlékek, amelyek az imént fölrajzoltak a lelkében. Elgondolta, hogy hányszor megtörtént az vele szenvedéseinek és küzdelmeinek nehéz pillanataiban, hogy megvídult és megerősödött, mert a távolból látta maga felé fordulni azoknak a hű bajtársaknak a tekintetét, akiknek a képviselésében vívta bajnoki harcát. Ezeknek az emlékeknek a hatása alatt most kibuggyan a lelkéből a meleg érzelmek árja. Mintha csak szerelmet vallana olvasóinak: megmondja, hogy milyen drágák neki, milyen „bensőséges szeretettel csüng rajtuk“, mint valami nagy kincsen. (Szó szerint „óhajtozza őket“.) Szemléletes példája ez annak, hogy a jellem erős, elszánt férfiasságával mennyire nem áll ellentétben a gyöngéd érzelmek ápolása, sőt hogy egyenesen fokozza a hősies erőt a szív érzelmi gazdagsága. Az nyilvánvaló, hogy erős jellemnek nem a felszínén buzognak a meghatott érzelmek, hanem a mélységeiben elrejtve, és csak kivételes, ünnepélyes pillanatokban törnek elő áradozó szavakban. Ezért hivatkozik Pál apostol is a szív titkainak ismerőjére, mint bizonyosságra: „*Isten a tanum*“. Hogy milyen „bensőséges szeretettel“ volt ő eltelve olvasói iránt, azt igazában csak Az tudhatta, aki előtt magányos imádságaiban föl szokta tárni a szíve rejtekeit. — Figyelemreméltó, hogy ezt az érzelmét az apostol közelebből „*a Jézus Krisztus bensőséges szeretetének*“ nevezi. Mintha azt akarná hangsúlyozni, hogy nem mindenféle érzelmi egyenrangú, amely a „szeretet“ nevén szerepel; minden másnál tisztább, mélyebb és erősebb az, amely a Jézus Krisztusban élt; és ő is ezzel a legnemesebb fajta „szeretettel“ van eltelve olvasói iránt. De ennél több is van szavaiban, — mert hiszen nem csak hozzá hasonlítja és méri a maga érzelmét a Jézus Krisztuséhoz, hanem azonosítja vele. Mintha Jézus Krisztus volna a forrás, amelyből ez a „bensőséges szeretet“ elindult, és az ő szíve csak csatorna volna, amelyen át tovább árad a filippibeliek felé. Ha tehát ér valamit nekik ez a „szeretet“, akkor ne öneki köszönjék meg, mert ő is úgy kapta és csak továbbadja.

Amikor emberekkel találkozom, mindig jó föl-

vetnem a kérdést: mit érezne irántuk, vagy helyesebben: mit érez irántuk Jézus Krisztus? Ehhez igazíthatom azután a magam érzelmeit is.

5. nap.

- 1: 9. És azért imádkozom, hogy a szeretet gazdagodjék meg bennetek mind több és több megismeréssel és minden irányban való érzékenységgel, hogy meg tudjátok ítélni a különbségeket...

Mintán elmondotta az apostol, hogy miért szokott hálát adni Istennek, „valahányszor megemlékezik” olvasóiról az ő imádságaiban, most azt is megemlíti előttük, hogy mit szokott ilyenkor kérni Istentől. Mert akármilyen sok öröme tellett is bennök, azért nem vakult el azokkal a hiányokkal szemben sem, amelyek még megvoltak bennök. Nagyon kedvező fényt vet a filippibeliekre, hogy az az imádság, amelyre Pál apostol indítatva érezte magát érettök s amelybe most bepillantást enged, — egészen általános tartalmú. Nincsen szó benne semmilyen különleges fogyatkozásról vagy hibáról, amelyben épen a filippibeliek leledznének, hanem csak olyan szükségletekről, amelyekről tudhatta Pál apostol, hogy bármely gyülekezetében fönntforognak, még a legkedvezőbb viszonyok mellett is. — „Szeretetben” nem volt hiány a filippibelieknél. De az apostol tudja, hogy ez magában véve nem elég, — ha nem járul hozzá egy másik fontos kellék: az érett és biztos ítélőképeség. Ez kell, hogy megvilágítsa az utat a „szeretet” hajtóereje előtt. Az olyan „szeretet”, amely nem „tudja megítélni a különbségeket”, könnyen válhatik eltékozolt kincssé. — A különbségtételnek ez a fontos képessége viszont két dologtól függ. Egyrészt „megismerés” kell hozzá, — ami alatt Pál apostol a hit dolgaiban és azok gyakorlati következményeiben való értelmi tisztánlátást érti. Vagyis nem szabad a „szeretetet” ötletek szerint gyakorolni, hanem csak bizonyos „megismeret” nagy igazságok, elvek világánál. Másrészt azonban vannak helyzetek, amelyekben nem igazítja el az embert általános igazságokban való bármilyen járatossága sem, hanem csak bizo-

nyos kifinomult lelki „*érzékenység*“ ösztöne találja el a helyes irányt. — Mind a két lelki tulajdonban egyre „*gazdagodnia*“ kell a „*szeretetnek*“, hogy mindig „*több és több*“ legyen belőlük, mert sohasem lehet elég. — És mivel ezek a tulajdonok sem parancszóra, sem erőfeszítéssel nem szerezhetők meg, hanem csak a lelki fejlődés során nyerhetők el ajándékkul: Pál apostol nem tehet jobbat, mint hogy „*imádkozva*“ kéri őket Istentől az olvasói számára.

Elszomoríthat az, hogy kevés bennem a szeretet: keveseknek jut belőle és azoknak sem elég. De még nagyobb baj az, hogy ezzel a kevéssel sem tudok mindig igazán javukra élni.

6. nap.

1:10. ...s a Krisztus napjára ragyogó tiszták és feddhetetlenek lehessetek, megrakodva az igaz életnek Jézus Krisztusban termett gyümölcsével az Istennek dicsőségére és magasztalására.

Az apostol megállás nélküli előhaladást kívánt olvasóinak, — „*többre és többre*“, — de nem olyan úton, amely soha és sehol nem érkezne célhoz. A pálya végén ott látja a végső állomást, amely felé minden út tart: „*a Krisztus napját*“. Már ótestamenti hitéből magával hozta azt a meggyőződést, hogy a Messiás megjelenésével fölvirrad a világ „*az Isten napja*“. Azóta, hogy a damaskusi úton megismerte Jézusban a Messiást, ez a régi meggyőződése nem változott, csak új tartalmat nyert. Azelőtt épen azért nem tudta Jézust elfogadni Messiásnak, mert alázatos, megvetett, keresztfeszített alakjában semmit nem látott abból a földöntúli dicsőségből, amely meggyőződése szerint megilletné a Messiást. De most már tudja, hogy Jézus dicsőséges menyeyi Úr, — csak el van rejtve a dicsősége közönséges szemek előtt. Még ezután jó el az a nagy „*nap*“, amelyen mindenki előtt nyilvánvaló lesz fensége és hatalma. Minden, ami addig történik, csak előkészület, csak vándorlás, csak részlegesség; az a megérkezés és beteljesedés „*napja*“ lesz. Isten most „*elkezd*“ a jó munkát az emberekben, és folytatja is szünet

nélkül, — de „a Jézus Krisztus napjára véghezviszi.“ — Ezért most a legjobbakban is sok még a hiba és fogyatkozás, most még csak útban vannak, akkor ellenben *„ragyogó tisztán és feddhetetlenül“* állanak meg a célnál. És nem is csak ez a negatív tökéletesség lebeg az apostol szeme előtt végső eszmény és reménység gyanánt, — hanem ennél sokkal gazdagabb tartalmú valami. A célhoz érkezettek fő ékesége az lesz, hogy nem éltek hiába, hanem ami *„igaz élet“* volt bennük, azt eredményekben gyümölcsöztették. Ez a *„Jézus Krisztusban termett gyümölcs“* közönséges mértékkel mérve jelentéktelen dolognak látszhatik. De azon a *„napon“* csak ez fog számítani, — semmi más, mert Isten maga ezért a *„gyümölcs-termésért“* végzi az Ő *„jó munkáját“*. Ezért mennél dúsabb az eredmény, mennél jobban *„gyümölcszel megrakodva“* (szó szerint: „teljesen“) állanak meg Ő előtte a célhoz érkezettek, annál inkább szolgál ez *„az Ő dicsőségére és magasztalására“*.

Aki nem lát maga előtt a pálya végén ilyen dicsőséges célt, — vajjon mivel pótolhatja, vagy hogyan viselheti el ezt a hiányt?

HETI JEGYZETEK.

I.

Pál apostolnak sokféle áldozatába került az a hivatás, amelyet be kellett töltenie. De talán egy sem volt olyan súlyos köztük, mint az, hogy vállalnia kellett a magányos élet fájdalmas kockázatát.

Le kellett mondania például arról, hogy családot alapítson. Elgondolhatatlan, hogy hogyan járhatott volna egyik országról a másikra, hol itt, hol amott telepedve meg hosszabb-rövidebb időre, amint azt munkásságának érdekei megkívánták; és közben hogy viselhette volna el azt a sok viszontagságot és veszedelmet, ami az akkori viszonyok között együttjárt a sok utazással, meg azt a sok üldöztetést, amit munkásságával magára vont, — ha ugyanakkor oda lett volna kötözve az élete az állandó oit-

hon tüzhelyéhez annak a felelősségnek a kötelékeivel, amelyet házanépéért a családfő visel? Neki ott hontalan, független emberként kellett jönnie-mennie a nagy világban. Maga tehát soha nem izlelhette meg, csak mások életében láthatta, hogy mit jelent a hitvestárssal való boldog összeforrottság, meg a szülőnek, gyermekeihez való viszonyából fakadó, sok édes öröme.

Ifjúkorában bizonyára megvoltak a szép álmai arról is, hogy milyen megbecsült hely vár reá népe körében. Képességei és hajlamai szerint arra lett volna rendeltetve, hogy vezető szerepre emelkedjék a zsinagógai szervezetben élő zsidóságban. Erre ő hosszú évek tanulmányai közben készült is, sőt már reá is lépett a fölfelé vivő lépeső első fokaira. A Krisztus hívei elleni harcban megkezdte közszereplését és úgy kitűnt vele, hogy külön megbízatással is fölruházták ennek a harcnak a továbbvitelére. De épen akkor, amikor ennek a megbízatásnak az útját járta Damaskus felé, megtalálta a maga igazi rendeltetését az üldözött Krisztus szolgálatában, és ezzel egyszerre összeomlott minden régi álma. Akiknek a megbecsülése és tisztelete övezte volna reménységei szerint, azok most megvetéssel és gyűlölettel fordultak el tőle. Elvesztette tehát azt a tágabb családi otthont is, amelyet népének közösségében talál az ember. Kitaszított, hontalan emberré vált s amerre csak járt a világban, mindenüvé elki-sérte vér szerinti testvéreinek a gyűlölsége. Annak köszönheti most is, hogy a császári törvényszék láncraavert foglya.

Ha a magányosságnak a terhe mégsem nehezedt rá annyira az apostol lelkére, hogy emiatt valaha is panaszzót ejtene, akkor ennek csakis abban rejlik a magyarázata, hogy veszteségéért bőséges kárpótlásban volt része. Ő vállalta ugyan a magányosság kockázatát, — de nyert rajta. Még sokkal szélesebbkörű, gazdagabb és mélyebb kapcsolatok birtokába jutott, mint amilyeneket akár családja, akár népe nyújthatott volna. Igazában sohasem került sor arra, hogy rokontalan árvaságban kelljen élnie világát. Minden gyülekezet, amely munkássá-

gából életre sarjadt, egy-egy nagy család volt, amelynek tagjaihoz ezernyi gyöngéd szál fűzte. És együttvéve ezek az akkori világban szerteágazó gyülekezetek olyan új lelki nemzetséget alkottak, amelynek élén vezérkedni felségesebb kiváltság volt, mint bármely vérség szerinti nemzetben előljárónak lenni. — Ezekbe a bensőséges társas kapcsolatokba talán Pál apostolnak egyetlen levele sem nyújt olyan mély betekintést, mint épen a filippibeliekhez írott, és ez is mindjárt a legelső soraiban.

Személyes kapcsolatok nélkül nem gondolható el az emberi élet, legfellebbezhető formában. És pedig olyan személyes kapcsolatokat kíván meg az életünk egészséges kifejlődése, amelyek többet jelentenek, mint az életnek azok az önként adódó kapcsolatai, amelyekből a családi kör és a nemzeti társadalom szövődik. Ezek magukban véve lehetnek még egészen felszínesek is, úgy hogy az ember a lelke mélyén mégis gyötrelmes árvaságban szütyöl. Attól, hogy körülöttünk más emberek is vannak, akik ugyanabban a lakásban élnek, ugyanannál az asztalnál étkeznek, vagy ugyanazt a nyelvet beszélik, nekünk eladnak és tőlünk vesznek, érettségünk dolgoznak és nekünk munkát adnak, — mindettől maradhat még az ember végzetesen magárahagyatott. Többre van szükségünk: valami olyan mély összetartozásnak az érzésére, amelyben közössé válnak a legbelső gondjaink és örömeink is. Nevezzük ezt az egymásbakapcsolódást egy szóval „testvériségnek“, — mert hiszen ez a legszorosabb vérségi kapcsolat közelíti meg legjobban a fölállított követelményt.

Sokszor nem csak megközelíti, hanem egészen át is alakul a legmélyebb, legbensőbb kapcsolattá, mint ahogy bármely más önként adódó kapcsolat is elmélyülhet és átnemesedhetik azzá. Ilyenkor nehéz megvonni a határt, hol végződik az az alsóbbrendű kapcsolat, amely meglehet ezer más embernél is anélkül, hogy az árvaságából kiemelne, — és hol kezdődik az a magasabbrendű, amely legbelső mivoltukban összeforrasztja az embereket. Pál apostol helyzetét az jellemzi, hogy nála élesen elválnak a dolgok. Ő nem természetadta kapcsolatokból növesztette ki, ha-

nem azoknak feláldozása árán nyerte el lelki rokonságát. Ezért az ő esete iskolapéldájául szolgálhat annak, hogy milyenek is hát azok a személyes kapcsolatok, amelyek megérdemlik a „testvériség“ nevét?

II.

A legelső szembeszökő vonás a Pál apostol és a filippibeliek bensőséges viszonyában annak tárgyias jellege. Vagyis az, hogy nem olyasvalamin alapult, ami akár az egyik, akár a másik fél személyében volna megtalálható; hanem mindkét félén túl egy harmadik tényezőnek volt köszönhető: annak a közös ügynek, amelyet egyenlő odaadással szolgáltak. Pál apostol egész valóját is az jellemezte, hogy minden gondolata és igyekezete önmagán túl irányult. Mindenestől abban az ügyben élt, amely foglyul ejtette. Ha ezt szem elől tévesztenők, akkor érthetlenné válnék minden, amit róla tudunk, mint ahogy érthetetlen az ember előtt az a szerszám, amiről nem tudja, hogy szerszám és hogy mire használják. A filippibeliek is úgy ismerték meg őt és úgy zárták a szívükbe, mint „az Evangélium ügyének“ bajnokát. És viszont ők is azért váltak Pál apostolnak drága kincsévé, mert rájuk is átragadt „az Evangélium ügyének“ szenvedélye és amennyire csak módjukban állott, „részt vettek“ annak szolgálatában hűségesen. Bármilyen öröm vagy baj érte is Pál apostolt az ügy szolgálatában közben, mindig tudhatta, hogy nem áll egyedül: a filippibeliek is „részestársai“ minden előhaladásnak és minden megpróbáltatásnak, mert az ügy nekik is ügyük.

Minden igazán testvéries viszonynak általános törvénye nyilatkozik meg itt. Bensőséges kapcsolat mindig úgy születhetik csak meg és úgy maradhat csak meg emberek között, ha önmagukból kilépve valami közös tárgyra függesztik az érdeklődésüket és odaadásukat. Azok, akik csak egymásért keresik egymást, sohasem találhatják meg egymást a szó legmélyebb értelmében. Valami önmagukon túleső dolgot kell együttesen keresniök, — akkor válhatnak csak egymással is egyekké. Azok, akik egymás

tekintetében merülnek el, bármilyen mély rokonszenv és vonzalom sugárzik is abból kölesönösen, hamarosan hátat fognak egymásnak fordítani. De ha ugyan az a két ember valamely feléje integető cél felé fordítja az arcát, akkor kezet kézbe téve hű utitársakként fognak afelé tovahaladni. Ősi perpatvarok válszfallai is ledőlnek, ha a pörös feleket egyszer csak hatalmába keríti valamilyen közös nagy feladat. Csak szólítsa őket a gátra valamilyen fenyegető veszedelem órája, vagy lelkesedjenek fel valamilyen kínáló rendkívüli lehetőség learatására, amely örökre odavész, ha sürgősen nem vágják bele a kaszát, — és olyan emberek is, akik különben egyetlen barátságos szóra sem közeledtek volna egymáshoz, vállat vállnak vetve fognak együtt dolgozni őszinte, szoros közösségben egymással.

Hiszen a vérszerinti köteléket is az szokta megalazítani idővel, hogy a közös szülői hajlékból kit erre, kit arra szólít a maga külön hivatása és mindegyik testvérnek más dolga van, ami betölti az életét. Hiába a muiknak sok közös emléke, hiába a jelennek is sok megmaradó közös vonása, ha nem közősek a jövő érdekei, amelyre a testvérek gondja és igyekezete irányul. Igazi, bensőséges rokonság még édestestvérek között is csak annyiban lehetséges, amennyiben az akaratuk megmarad valamilyen közös irányban. És általában csak az kapcsolhat egybe testvéri viszonyban embereket, ha közös törekvéseik vannak.

Amikor tehát fölmerül az emberben az a nagy kérdés, hogy: „miért élek?“ — akkor nem csak épen a saját életirányáról van szó, hanem egyuttal arról is, hogy bekapcsolódik-e a másokkal való lelki rokonságba, vagy kitagadja magát annak áldásaiból? Aki nem tudja magát odaszentelni valamilyen ügynek, amely erre az odaadásra méltó, az egyben elzárta maga elöl a testvéri kapcsolatok világát is. Az odaadás nélkül élő ember árván bolyong az emberek között, ha mégoly élénk társas érintkezést tart is fent mindenfelé. Önmagának az ember nem élhet, csak egymagában, nagy magárahagyatottságban.

Az az életeél, amely az embert önmagából való

kilépésre hívja és az odaadását igényli, természetesen nagyon sokféle lehet. És az is világos, hogy ennek megfelelően nagyon különböző lesz az a testvéri viszony is, amely belőle megszületik az érette élő emberek között. Eleve is biztosak lehetünk afelől, hogy minél lazább és felszínebb a bajtársi kapcsolat valamely zászló körül, annál több kétség férhet annak a zászlónak az értékéhez; és viszont: minél mélyebben összeforrasztja valamely ügy az érette küzdőket, ez által is annál jobban igazolást nyer az illető ügynek a joga arra, hogy lefoglalja a maga számára harcosainak teljes odaadását.

Hogy mi volt az az ügy, amelyre Pál apostol és a filippibeliek fölesküdték, s amelyet „az Evangélium ügye” néven emlegetnek, azzal majd a továbbiak során lesz alkalmunk közelebbről foglalkozni. Most csak azt állapítsuk meg, hogy mindaz, amit a közöttük fennálló bensőséges testvéri viszonyban megfigyelhetünk, közvetve máris fényt vet vizsgálódásunknak erre a későbbi tárgyára. És pedig minél beljebb fogunk haladni testvéri viszonyuknak a megismerésében, annál világosabb lesz előttünk, hogy nincs a világon még egy olyan ügy, mint az, amelynek a szolgálata őket egybekapcsolta, — „az Evangélium ügye”.

III.

Sokat mondó próbaköve az igazi testvéri viszonynak már az is, hogy milyen különbségek elevenére tudja egymáshoz kapcsolni az embereket. A silányabb fajta egyesítő erők természetesen a „legkisebb ellenállás” irányában hatnak, vagyis olyan embereket fűznek csak egymáshoz, akiket nem nehéz egymáshoz fűzni, mert az életük felszínén sok kapcsolópont kínálkozik. Azoknál a válaszfalaknál, amelyeket az élet olyan sűrűn emel ember és ember közé, már elakadnak ezek az értéktelenebb kapcsoló erők. Válogatóvá teszik az embert: vonzalmat keltenek benne olyanok iránt, akik a válaszfalakon innen vannak, de közömbössé teszik azok iránt, akik a válaszfal túlsó oldalán élnek. Sőt még jó, ha csak kö-

zömbössé teszik, mert sokszor egyenesen kínossá teszi számára azt a gondolatot, hogy közelebbi kapcsolatba léphetne a túlnan levőkkel. — Azonban minden különbség ellenére is vannak mély emberi hasonlatosságok. És vannak személyes viszonylatok, amelyek lehatolnak a különbségek alá ebbe a mélyebb, közös rétegbe, mint ahogy a kútak ugyanazokból a vízerekből táplálkoznak, akármilyen magas kerítés, vagy mély árok válassza is el egymástól a szomszéd telkeket. Az ilyen mély közösségben sem szűnnek meg a különbségek, csak elvesztik a döntő fontosságukat. S amint mondtuk: épen abban nyilvánul meg valamely testvéri kapcsolat ereje, hogy milyen nagy különbségek felett tud győzni.

Pál apostolnak és a filippibelieknek egymás közötti bensőséges viszonya jól megállja ezt a próbát. Mi minden nem választotta el őket egymástól — multjuknál, neveltetésüknél és a származásukkal együttjáró egész szellemi örökségüknél fogva! Pál, a rabbik tudományán nevelkedett keleti zsidó, és a filippibeliek, a nyugatról áttelepített római katonák ivadékai között egy egész világ szakadéka tátongott, amelynek partjairól kölesönös idegenkedéssel, sőt megvetéssel szoktak egymásra áttekinteni az emberek. És ők mégis megtalálták egymásban a testvéri szívet és, mit sem törődve mások csodálkozásával vagy megütközésével, tartották egymással a bensőséges rokonságot.

De még ennél is fontosabb az a nagy különbség, amely szellemi méreteik tekintetében állott fönt közöttük. Pál apostol, ha az ő kora nem látott is egyebet benne, mint szürke vándortanítót, egyet a sok száz közül, akiktől nyüzsgött az akkori világ, mégis — amint ma már tudjuk, — egyik legkimagaslóbb alakja volt az emberiség történelmének. A gondolatai világárányokban mozogtak és a hatásaiból évezredek táplálkoztak azóta. Filippibeli hívei viszont egyszerű tucatemberek voltak, — egészen apró, eltűnő hullámok az évezredek nagy tengerén. És mégis bensőséges viszonyban állottak egymással, — ő, a rendkívüli, nagyszabású lélek, és ők, az ismeretlen kisemberek „mindnyájan”, amint nem egyszer hangsúlyozza.

Az nem egyszer megtörténik, hogy ellentétes világokból kiemelkedő lángelmék mélységes megértéssel közelednek egymáshoz, mintegy a tömegek feje felett, — mert az ő számukra eltörpülnek azok az ellentétek, amelyek miatt az átlagemberek farkasszemet néznek egymással. Pusztaságok, őserdők, széles folyók fölött így tekintgetnek át egymásra a hegyóriások. Az is gyakran megtörténik, hogy ellenséges néptömegeknek az alsóbb rétegei mégis jól megértik egymást, mert hozzájuk nem hatolnak le azok az érdekek, amelyekből az ellenségeskedés táplálkozik. Így húzódnak meg békés közösségben alant a szelíd dombok, míg odafönt azok a hegyormok, amelyeknek a töredékeiből fölgýülemlettek; haragosan meresztk egymásnak komor homlokukat. De amikor két idegen hegyrendszer közül az egyiknek magas csúcsa tartja a rokonságot a másiknak szerény buckáival, vagyis ha két egészen elütő világhoz tartozó és ugyanakkor a nagy és kis emberek közti távolságtól is elválasztott felek állanak egymással bensőséges kapcsolatban, — ez már valóban szokatlan jelenség és szöveget üthet a fejünkbe.

Különösen föltűnő ez a jelenség akkor, ha a Pál apostol oldaláról nézzük. Mert az még könnyebben megérthető, hogy a filippibeliek, mint közkatonák, hűséges szeretettel csüngöttek Pál apostolon, mint vezérükön. Hiszen a vezérben látják a közkatonák megszemélyesítve az ügyet, amelyért harcolnak. De Pál apostol is viszonzta ezt a ragaszkodást, sőt valójában az ő részéről, tehát fölülről lefelé, még melegebb volt a viszony, mint alulról fölfelé, a filippibeliek részéről. Hiszen az ő szeretetük csak viszonzása volt annak, amely előbb az apostol szívéből áradt reájuk.

Miért érdekelte Pál apostolt eleitől fogva ezeknek a névtelen embereknek a sorsa? És mi a magyarázata annak, hogy mindig olyan nagyra tartotta az ő „résztételüket“ a maga munkájában és olyan hálással tartotta számon velük való bajtársi kapcsolatait? Erre csak az lehet a felelet, hogy olyan ügynek a szolgálatában találtak egymásra, amelyben mellékesekké váltak az elválasztó különbségek és döntő

jelentőséggel emelkedtek ki a minden embert közösen érdeklő legmélyebb érdekek. Ne vizsgáljuk most, hogy vajjon „az Evangélium ügyének“ egyedülálló sajátossága ez, vagy megtalálható-e rajta kívül más ügyekben is. Állapítsuk csak meg, hogy aki még nem tudott így összeforralni tőle nagyon különböző, talán sok tekintetben messze alatta is álló emberekkel, hanem mindig csak magához hasonló fajtájúakkal voltak bensőséges kapcsolatai, — az aligha tudja még, hogy mi az igazi testvéri viszony.

IV.

Egy további próba, amelynél eldől, hogy megérdemli-e a testvériség nevét valamely személyes kapcsolat, abban a kérdésben rejlik, hogy hogyan mernek az illetők szemébe nézni a jövőnek? Ezzel a kérdéssel nem igen szoktak foglalkozni az emberek, és épen ezáltal állítanak ki szomorú szegénységi bizonyítványt azokról a személyes viszonylatokról, amelyekben egymással élnek. Nem merik bolygatni a jövő esélyeit. Nem tanácsos arra a sok viharra gondolni, amely megtépázhatja a személyes viszonylatok szálait és nem ajánlatos eltűnődni azon, hogy viharállók-e ezek a szálak? Az élet tele van széthullott kapcsolatok szomorú törmelékeivel: valamikor egymáshoz nagyon közelálló emberek ismét messze elidegenedtek egymástól; összeforrottnak lelkű jóbarátok el is szakadtak megint egymástól, sőt sokszor ellenségekké váltak. De az emberek inkább behúnynak a szemüket ezek előtt a mindennapos tények előtt s nem akarnak arra gondolni, hogy az ő személyes kapcsolataik is nem jutnak-e rövidesen ugyanilyen sorsra? Élvezik a jelent, amíg tart és megkímélik magukat a holnap kétségeitől, — mert hiszen úgy sem tudnák azokat megnyugtató felelettel megoldani.

Ebben az is kifejezésre jut, hogy az emberi lélek nem bírja ki azt a gondolatot, hogy személyes kapcsolatai csak ideiglenesek lennének. Azt a viszonyt, amely másokhoz fűzi, elveszíthetetlen kincsének akarja érezni. Otthonos akar lenni mások szívében,

nem pedig csak átutazóban levő vendég. Kínos volna arra gondolnia, hogy egyszer csak alkalmatlanná válhatik a házigazdának. És ezért nem is tartja kéznél a podgyászát, hogy a kellő pillanatban fölkerelkedhessék és odább állhasson. Hanem minden gondját elvetve kényelembe helyezkedik, mint aki azért jött, hogy végkép ott is maradjon. Ezért olyan megrázó élmény a hozzánk közel állókban való csalódás: készületlenül éri az embert a továbbköltözés kényszere s izgatott sietségben kell összeszedelőzködnie, hogy másutt keressen hajlékot, mert ahol olyan jól érezte magát, ott már nem látják szívesen.

Jórészen ez adja meg a magyarázatát annak is, hogy az emberek között olyan kevés a bensőséges kapcsolat. Titkon mégis érzik a jövődönék kockázatos voltát és ezért ösztönszerűen óvatosak. Takarékoskodnak a bizalmukkal. Ritkán lépnek öszinte, szorosabb viszonyba másokkal. Inkább védekező állásba zárkoznak el, — mert ki tudja: nem rejtőzik-e a barátságosan közeledőnek arca mögött holnapi ellenség, vagy — még a jobbik esetben is, — nem válik-e hamarosan unott teherre annak a barátsága, akivel ma még kíváncsúnak látszik közelebbi kapcsolatba lépni?

Ezzel a sok bizonytalansággal és gyanakvással szemben milyen megkönnyebbüléssel nyugtathatjuk meg a tekintetünket azon a testvéri kapcsolaton, amely Pál apostol és a filippibeliek között állott fönt! Itt másképen állanak a dolgok. Bensőséges viszonyuknak a jelenbeli örömei nem foglalhatják le a Pál apostol lelkét annyira, hogy eszébe ne jutna a komoly kérdés, mi lesz még ezután? És pedig azért állíthatja oda ezt a kérdést az öntudatosság teljes világosságába, mert feltétlen határozottsággal meg is tud felelni rája: soha ezt a testvéri viszonyt nem érheti komoly veszedelem. Úgy érzi, hogy valóssággal röstelkednie kellene, „ha másképpen vélekednék”, — vagyis ha akár kétségeket táplálna magában affelől, hogy a jövő méltó folytatása lesz a multnak, akár pedig úgy fojtaná el magában ezeket a kétségeket, hogy nem is akar a jövődre gondolni.

Miben bírja ennek a bizonyosságának a támasz-

tékát? Sem a filippibelieknek nem hízeleg azzal a föltevessel, mintha ők nyújtának neki a föltétlen megnyugtatót; sem önmagát nem áttatja azzal az önhiúsággal, mintha a saját ereje miatt lehetne biztos a dolgában. Mindkét részen ingatag és változó-kony emberek szerepelnek. De van még egy harmadik tényező: maga az ügy, amelyet közösen szolgálnak. Ez rejtő magában a jövőnek biztosítékát. Mert bár emberek fáradnak és küzdenek érte, ez az ügy még sem emberek dolga, akik holnap más arcot ölthetnek, mint amilyent ma viselnek, — hanem az Isten ügye, akinek a szándékai nem hajladoznak az idő szelében s akinek az ereje sincs alávetve semmilyen bizonytalanságnak. Pál apostol és a filippibeliek mélységes kapcsolata nem azon a nagy hatáson alapszik, amelyet ő gyakorolt rájuk, sem azon a lelkes fogékonyságon, amellyel ők ezt a hatást elfogadták. Mindezt elmoshatná az évek múlása. De volt ezeknél mélyebben fekvő, lényegesebb alap is: az, hogy emberek hangján és visszhangján át maga Isten „kezdette meg“ és folytatta is a maga „jó munkáját“. Ami Istennek elvégezett akaratából ered s amit az Ő keze sző bele az emberi történések szövődékébe, — az ideig-óráig talán eltűnhet ismét a szállak kusza tömegében, de soha el nem szakadhat a folytonossága. A jövődjé is Isten biztos kezében van.

Ezen az alapon csakugyan szilárdan épülhet föl a testvéri viszony. Olyan emberek, akik alapjában véve nem egymásban bíznak, hanem a bennük munkálkodó Istenben, nem kell, hogy kiábrándulásoktól tartsanak. Láthatják egymás homlokán a vég-ső győzelemre való eljegyzettség pecsétjét s ezért tudhatják, hogy fölbonthatatlan rokonságban állanak egymással. Valóban: örök útítársai egymásnak.

V.

•Ebben egyúttal adva van az igazi testvéri viszonynak egy további ismertető jele is. Az t. i., hogy a benne részesedők számára a szüntelen fejlődés iskolája. Sok személyes kapcsolatot az tesz tönkre,

hogy előre nem látott válságok, csalódások, meghasonlások ászó aknáiba ütközik bele s azoktól hirtelenül fölrobban. De még sokkal többnek az okozza a vesztét, hogy lassanként sekélyessé apadt alatta a víz és végül zátonyon feneklik meg. Az az érték, amely fölntartotta, kimerült és — nincs tovább. Mindent megadott már, amit adhatott és ezentúl nincs miért tovább ápolni.

A személyes kapcsolatok ugyanis azért létszükségei az embernek, mert általuk is nőni akar. Azért vonzódik az egyik ember a másiknak a társaságába, mert a másikkal együtt többnek érezheti magát, attól állandó ösztönzést nyerhet a továbbfejlődésre; benne lépcsőfokot talál, amely által följebb juthat. Ezért sérthetetlen törvénye a személyes kapcsolatoknak, hogy annál értékesebbek, mennél nagyobb igényeket támasztanak és mennél komolyabban sarkalják az embert azoknak kielégítésére. Fölületlen szemmel nézve hajlandók volnánk épen az ellenkezőt föltételezni, vagyis azt gondolni, hogy annál vonzóbb valamely személyes viszony, mennél kényelmesebben elpihenhet benne az ember. Valójában azonban úgy áll a dolog, hogy azoknak a társaságára, akik állandóan csak a magunkkal való megelégedettség langyos vizeiben fürdetnek, csakhamar ráununk. Hiú embernek nagy élvezet lehet mások szájából mindig hízelgő véleményt hallani és mások szeméből mindig az önteltségét cirógató esodálatot kiolvasni. De más kérdés az, hogy nagyrabecsülhet-e azokat és bensőséges viszonyban állhat-e azokkal, akiknek trópusi éghajlata alatt elsatnyul minden többreigyekezés? Azoknak, akiktől kedveskedő dicséretnél egyebet nem kaphatunk, sohasem adjuk oda cserébe a szívünket. Csak keményebb éghajlat alatt izmosodnak meg a személyes kapcsolatok igazi testvériséggé, — ott, ahol a bírálat éles szélei is járnak s ahol állandó mozgásra és erőfeszítésre kényszeríti az embert a feje fölött függő veszedelem: a másik félnek netalán fölébredő elégedetlensége. Jó barátom, igaz testvérem nem lehet más, csak az, akinek egész lénye állandó tiltakozás minden silányság ellen, ami bennem fölüthetné a fejét, és el nem fáradó

unszolás, biztatás és elkötelezés, hogy üssem meg a legmagasabb mértéket.

Ez tűnik ki a Pál apostol és a filippibeliek közötti viszonyból is. Az Istennek azzal a „jó munkájával“, amelyen ez a viszony alapult, együtt járt a szüntelen növekedés és nevelődés feladata is. A jövő biztosítva volt — el egészen „a Jézus Krisztus napjáig“, — de ebből nagy parancs és elkötelezettség is folyt. A végső cél az, hogy arra a „napra“ „ragyogó tisztaságban és feddhetetlenségben“ és „az igaz élet gyümölseivel megrakodva“ érkezzenek el. Addig is tehát, amíg még a távolból int feléjük a cél, meg kell látszania rajtuk, hogy efelé a cél felé tartanak.

A sorok közül világosan kitűnik, hogy Pál apostol is mennyit köszönhetett etekintetben a filippibelieknek. Az a tudat, hogy legnehezebb óráiban is rajta nyugszik távoli híveinek a tekintete, akik „részt vesznek“ harcaiban, sohasem engedte ellankadni, hanem arra sarkalta, hogy minden áron méltó maradjon a feléje sugárzó váradalmakhoz.

De még sokkal jobban kidomborodik a levélnek előttünk levő szakaszából a dolognak másik oldala, — az, hogy a filippibelieknek mit jelentett a Pál apostol barátsága. Nem adhattak neki annyi okot az öröme és hálaadásra, hogy még további, még magasabb követelményeket is ne támasztana. Elmondja nekik, hogy hogyan ad hálát értük az Istennek „minden imádságában“, de azt is elmondja, hogy milyen komoly „könyörgésben“ viszi Isten elé fogatkozásait, amelyekből még ki kell nőniök. Mert ha „szeretletben“ bővülködnek is, ez még nem elegendő ahhoz, hogy egykor tökéletességben állhassanak meg „a Jézus Krisztus napján“; gyarapodniok kell abban a „megismerésben“ és abban a kellő tapintatban, „érzékenységben“ is, amely megmutatja a helyes útát a szeretet gyakorlására. Sőt, még ha megvannak is bennök ezek a fontos tulajdonságok, akkor sem állhat meg a fejlődésük, mert ezekből a lelki ajándékokból mind „több és több“ kíváncsítatik a cél felé vezető úton. Hiszen nem arról van szó, hogy épen csak kirívó, súlyos ballépések szennyfoltjaitól legyenek mentesek, hanem arról,

hogy „ragyogó tiszták és feddhetetlenek“ legyenek egykor. És nem érhetik bē azzal, hogy az életük fáján nehány jó szolgálat és szép eredmény fakadt, hanem a lehető legdúsabb termést kell fölmutatniok, — telistele „megrakodva a Jézus Krisztus által termett gyümölcse!“.

Ezek a magas igények annál megkapóbbak, mert ugyanazt, amiről beszél, egyuttal maga is gyakorolja az apostol. Ő is épen azt a „szeretetet“ sugározttatja olvasói felé; amelynek nem csak melege, hanem fénye is van; amely „különbséget“ tud tenni, mert nem mindegy neki minden. Nem csoda, ha megbecsülhetetlen kincsnek érezték a filippibeliek azt a személyes viszonyt, amely a „szeretetnek“ ilyen komoly, megrestülést nem tűró iskolájában tartotta őket! Nem is lehet a szó komoly értelmében „szeretet“ olyan emberek között, akik ezzel a nevelő hatással adósai maradnak egymásnak!

VI.

Végül jellemző fény esik Pál apostol és a filippibeliek testvéri kapcsolatára abból a módszerből is, amellyel ezt a kapcsolatot ápolták. Közelebb-ről Pál apostolt figyelhetjük itt meg ebből a szempontból, de a levél sorai közül ugyanaz a kép tárul elénk a filippibelieket illetőleg is.

Az értékes személyes kapcsolatok ugyanis, mint minden, ami értékes az életben, megkívánják, hogy az ember gondot és munkát fordítson rájuk. Hűség-és ápolás nélkül ez a nemes plánta is sorvadásnak indul és odavész. Ezért fontos Pál apostolt ebből a szempontból is megfigyelni. Hiszen hiába olvasnánk ki az ő példájából akárhány nagy igazságot a bensőséges testvéri viszony titkait illetőleg, ha nem kapnánk egyúttal arra a gyakorlati kérdésre is feleletet, hogy „hogyan hát?“

A testvéri viszony ápolásának alaptörvénye az, hogy aki meg akarja kapni a másik ember szívét, annak adnia kell a magáét. Meg kell nyilatkoznia. Kifejezésre kell juttatnia azt, ami benne lakik. Az ilyen magunk kiárasztásának sok módja van. És nem várhatjuk el, hogy most Pál apostol példájá-

ban valamennyi megjelenjék a szemünk előtt. Egy azonban világosan elénk tárul, és habozás nélkül ki mondhatjuk: épen az, amelyik minden másnál fontosabb. A szemünk láttára leplezi ugyanis le Pál apostol azt a nagyjelentőségű tényt, hogy ő — imádkozni szokott a filippibeliekért és pedig úgy, hogy ezt ők is tudták és viszonozták.

A személyes viszonylatok ápolására természetesen a közvetlen együttlét nyújtja a legegyszerűbb alkalmakat. Szóban és tettben ezerféle mód kínálkozik ilyenkor arra, hogy az egyik fél megmutassa a másiknak, hogy mit érez és gondol felőle. De épen egyszerűsége és könnyűsége miatt nem ez a legfontosabb módja a testvéri megnyilatkozásnak. Sokkal komolyabb kérdés az, hogy hogyan ápolja az ember bensőséges kapcsolatait olyankor, amikor nincs mód a közvetlen együttlétben való találkozásra? Lehetséges-e ez egyáltalán? Vagy pedig bele kell abba törődni, hogy lassankint elmosódnak előttünk a sokáig nem látott arcok és mi irántunk is elhidegülnek idővel azok, akiket olyan messze sodort tőlünk az élet, hogy sem szavunkkal, sem cselekedeteinkkel nem éreztethetjük velük a szívünk melegét? Ébren tartható-e a testvériség távolságok ellenére is?

A mi korunkat talán semmi sem különbözteti meg jobban a Pál apostol napjaitól, mint az az óriási előhaladás, amelyet a távolságok akadályának a legyőzésében tett meg az emberiség. Ezért sokatmondó, megszégyenítő példaadás rejlik már abban is, hogy Pál apostol levélíró ember volt, aminthogy a filippibeliek és egyébütt lakó hivei is levelezésben állottak vele. Tehát a mi viszonyainkhoz nem is hasonlítható kezdetleges közlekedési állapotok idején is ki tudták nyújtani egymás felé a kezüket testvéri szorításra országokon és tengereken keresztül. Milyen mentsége lehet tehát a mai postai rendszer és sajtóviszonyok birtokában levő embernek, ha árva magányosságban synylódik az élete csak azért, mert a maga közvetlen környezetében nincs kívül lelki rokonságot tartania?

Azonban világosan megfigyelhető, hogy Pál apostol és a filippibeliek között nem a levélváltás

volt
toza
ell
volt
hat
kián
mes
ben
ni"
és n
leön
és l
ez a
kor
vei
léke

nyer
más
Iste
tol
zus
egy
De
nek
je, l
toká
ban,
tudj
kor
dag
záss
godá
nek
Iste
talá
köz
imá
kat:
attó
ges
nyos

volt a legfontosabb mód, amelynek viszonyuk változatlan melegségét köszönhatték a nagy távolság ellenére is. A levélváltás csak alkalmi áthidalása volt a távolságnak. Volt ezenkívül állandó, mondhatni: mindennapos módjuk is arra, hogy a lelkük kiáradjon egymás felé, mit sem törődve a nagy messzeséggel: — az imádság. Pál apostol beavat bennünket a titkaiba: hogyan szokott „megemlékezni“ olvasóiról. Minden, örömet, amit miattuk érzett és minden jókívánságát, amelyet felőlük táplált, beleöntötte „mindig, minden imádságába“. Hálaadása és könyörgése természetesen Isten felé fordult, — ez az imádság lényegéhez tartozik, — de ugyanakkor megvolt ennek a lelki megnyilatkozásnak a hívei felé néző testvéri arca is: róluk való „megemlékezés“ volt.

Az imádság természetesen nem mindenkinek kenyerre. Csak azoknak a szíve sugározhat általa egymás felé, akiknek testvéri viszonya egyébként is az Isten „jó munkáján“ van fundálva, mint a Pálapostol és a filippibeliek közötti viszony, s akik „a Jézus Krisztus napja“ felé való zarándoklásban lettek egymásnak utitársai, mint ahogy ezt önük láttuk. De még az is, aki kívül él „az Evangélium ügyének“ ilyen imádságos légkörén, el kell, hogy ismerje, hogy az imádkozó ember kiváltságos előny birtokában van a testvéri kapcsolatok ápolása dolgában. Aki csöndes magabamélyedése perceiben föl tudja idézni a vele összeforrottak képét; aki ilyenkor hálás örömmel veszi számon mindazt a meggazdagodást, amit nekik köszönhet és őszinte kíváncsisággal gondol mindarra, ami önekik is meggazdagodásukra szolgálhatna; s aki összpontosított lelkének mindezt a megbecsülését és segíteni vágyását Istenen keresztül reá tudja vetíteni a tőle térben talán nagyon messze, de a szívéhez mégis nagyon közel állókra; egyszóval: aki hálaadó és könyörgő imádságába tudja foglalni a vele kapcsolatban állókat: azt semmilyen körülmények között sem kell attól féltenuünk, hogy elsorvadnak benne a bensőséges testvéri közösség erői és valaha is árva magányosságban kell nyomorultul tengetnie az életét.

HARMADIK HÉT.

Boldog odaadás

1: 12—18.

- 1: 12. Szeretném, hogy tudjátok, testvéreim, hogy az én körülményeim még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének,
13. úgy hogy az én fogságom a Krisztus által köztudomásúvá lett az egész pretoriánus gárdában és mind a többiek előtt is, és a testvérek legnagyobb része megnyugodva az Úrban az én fogságom felől, annál nagyobb bátorsággal meri az Isten Igéjét szólni. Egyesek ugyan irigységből és féltékenységből is, de mások viszont jóakaratból is predikálják a
16. Krisztust. Ezek szeretetből, — mert tudják, hogy az Evangélium ügyének a megvédése van rámbizva, amazok ellenben versengésből, nem tiszta lélekkel hirdetik a Krisztust, abban a hiszemben, hogy így megkeseríthetik
18. az én fogságomat. Mi egyéb történik hát, mint hogy akár hátsó gondolatokkal, akár őszintén, de mindenképen csak terjed a Krisztus hirdetése? És én ennek örülök, és örülni is fogok!

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 1: 12. Szeretném, hogy tudjátok, testvéreim, hogy az én körülményeim még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének.

Az apostol először könnyített a maga lelkén: most, hogy megint alkalma van levél útján érintkezni a filippibeliekkel, kiöntötte elibük mindazt, amivel el volt telve irántuk s amit máskor csak az imádságaiba önthetett bele. De azután siet kielégíteni az olvasóinak igényeit is. Tudja róluk, hogy kíváncsian és aggódva várják a híradást: hogy alakul az ő sorsa a távolban? Beszámol tehát nekik. Talán nem úgy, ahogy ők várták. Ők nagy részvéttel gondoltak a fogságban szenvedő apostolra és talán szerettek volna részletesebb leírást kapni arról, hogy milyen nehézségek között él, hogy annál jobban maguk elé képzelhessék fájdalmait és együttérezhesse nek vele bajaiban. Az apostol beszámolója azonban az ilyen várakozásokat nem elégíti ki. Helyzetének csakugyan vannak fájdalmas vonásai. A „fogság“, amelyben él, ránehezedik a lelkére. És a jövőnek látóhatárán, amelynek elébe néz, fölvonulnak a leg-sötétebb árnyak is, amint meg fogjuk látni, és reávetik borulatuk árnyát az apostol gondolataira. Azonban annak a helyzetrajznak, amelyet itt közöl, az alaphangja minden inkább, csak nem panaszos. Örömhíreket tudat olvasóival. Ami fájdalmas mozzanat van a helyzetében, azt ők úgy is tudják. Elég reá utalni: „*az én körülményeim*“. Minek időzne el az apostol ennek a részletezésénél, amikor van valami, ami sokkal jobban érdekli őt és sokkal jobban kell, hogy érdekelje az olvasóit is, mint az ő személyes fájdalmai, — és pedig az ügynek sorsa, amelynek mindnyájan szolgálnak. Hiszen, ha lenne ok búslakodásra, akkor is nem abban rejlenék az, hogy mennyit kell öneki szenvednie, hanem abban, hogy a reá következtetett mostoha „*körülmények*“ miatt milyen hátráltatás éri „*az Evangélium ügyét*“. Ezért olyan nagy öröm, hogy megállapíthatja: nem ez kö-

vetkezett be, hanem épen ellenkezőleg: az ügy csak újabb „előmenetelt” nyert az „ő körülményei” folytán. Hogy is juthatna akkor eszébe panaszkodni? Nem hogy ő szorulna rá a filippibeliek vigasztaló részvételére. Inkább neki áll módjában híreivel őket földeríteni. Súlyt helyez arra, hogy osztozzanak az ő örömeiben: „tudják” meg ők is, hogy sokkal nagyobb a nyereség, mint az ára, amelyet neki el kell viselnie.

Könnyűvé válik akármilyen szenvedés terhe is, ha arra gondolok, hogy érdemes alatta roskadozni, mert olyan áldások fakadhatnak belőle, amelyek külföldben elmaradnának.

2. nap.

1: 13. ... úgy, hogy az én fogságom a Krisztus által köztudomásúvá lett az egész pretoriánus gárdában és mind a többiek előtt is.

Az apostolnak az a közlése, hogy az ő sajnálatos „körülményei” csak javára váltak „az Evangélium ügyének”, sokkal meglepőbb volt, semhogy közelebbi indokolás nélkül maradhatott volna. Hozzáfog tehát helyzetének részletesebb ismertetéséhez, hogy kitűnjék: milyen nem is reményelt előnyök származtak az ügy „előmenetelére” abból, hogy ő most szabad mozgásában korlátozott fogoly. Először is megtudjuk, hogy épen „fogsága” révén rések és utak nyíltak befolyása számára olyan körökbe is, amelyek különben talán örökre hozzáférhetetlenek maradtak volna. Feléje fordult az egész „pretoriánus gárdának”, vagyis a római katonaság legelőkelőbb alakulatának, a császári testőrségnek a közfigyelme, amelynek vitézeire a császári főtörvényszék elé került vádlottak őrizete is tartozott. Azok a fegyveresek, akik ki voltak rendelve Pál apostol mellé, hogy vele összeláncolva mindenhova elkísérjék és őrizet alatt tartsák, már sok foglyot láttak életükben, de ilyent még se aligha. Érthető tehát, ha közbeszéd tárgyát képezte köztük és az ő „fogsága köztudomásúvá lett” soraikban. Még pedig „a Krisztus által”, vagyis úgy, hogy nem pusztán a fogoly személye került

az élénk érdeklődés középpontjába, hanem az az ügy is, amelyért fogságra jutott, az a Krisztus is, akinek szolgálatáért felelnie kell az ítélőszék előtt. — Az előzmények könnyen elgondolhatók. Fegyveres őrei előtt Pál apostol ép úgy képviselte „az Evangélium ügyét“, mint boldogabb napokban, szabadon járva-kelve, mások előtt. Megbecsülte ezt az egy személyből álló, kényszerből adott hallgatóságot is. És hogy milyen fogékony lélek rejtőzött annak marcona arca mögött is, azt világosan mutatják a következők: egyikükről másikukra terjedt tovább az érdeklődés az apostol ügye iránt, úgy hogy rajtuk kívül álló széles körökre is tovább gyűrűzött a hullám. „Mind a többiek előtt is“, ahogy az apostol mondja, szinte az egész város társadalmában, napirenden volt az ő „fogsága“. Szó szerint ez persze nem vehető. Csak azt akarja vele mondani az apostol a legnagyobb nyomatékkal, hogy olyan széles mezőn van alkalma a magot vetni, hogy eszébe sem juthat a kezén levő bilincsek miatt panaszkodni.

Nem húzódhatik meg észrevétlenül az, akinek csordultig tele van a szíve. Csak arra nem figyel senki sem, akinek nincs mondani valója, mert üres a lelke.

3. nap.

1: 14. ...és a testvérek legnagyobb része megnyugodva az Úrban az én fogságom felől, annál nagyobb bátorsággal meri az Isten Igéjét szólani.

Az apostol „fogsága“ nem csak az által vált előnyére „az Evangélium ügyének“, hogy ő maga új és szokatlan irányba terjeszthette hatását, — hanem közvetve is: megélenkült általa az egész római gyülekezetnek a munkája. Az apostol szavaiból kiolvasható, hogy először nem ezt az öröndetes irányt vette a dolgok fejlődése, hanem éppen ennek az ellentéte következett be. Amikor ügyüknek egy olyan vezér-munkása, mint Pál apostol, fogolyként került városukba, a római gyülekezet tagjai érthető módon meghökkentek. Nem tudhatták, mi lesz a császári

törvényszék döntése: megengedhetőnek ítéli-e azt a mozgalmat, amelynek egyik legjelentősebb képviselője elébe került, és szabadon bocsátja-e a fogoly apostolt, vagy pedig elítéli, talán a legsúlyosabb ítélettel s ezzel az egész ügyet erőszakkal is elfojtandónak és veszedelmesnek bélyegzi? Ezek a kérdések nem csak Pál apostolra, hanem őreájuk mindnyájukra nézve is következményekkel terhesek voltak. Nem csoda hát, ha elfogta őket a félelem és óvatosabbakká, visszahúzódókká lettek. — De azután nem-sokára beállott a fordulat. Maradtak ugyan bátortalan, aggodalmaskodó lelkek, de „*a testvérek legnagyobb része*“ mégis lerázta magáról zsibbadtságát. „*Megnyugodtak*“ az apostol „*fogsága felől*“. Visszatért a bizakodásuk. Nem volt ugyan semmilyen emberi biztosítékuk arra nézve, hogy jó vége lesz az apostol törvényszéki ügyének. De az ilyen helyzetekben emberi támaszték nélkül is fölülkerekedhetik a nyugodt bizalom. Pál apostol is arra a láthatatlan forrásra vezeti vissza ezt az örvendetes jelenséget, amelyből „az Evangélium ügye“ minden indítatást és erőt merített: „*az Úrban*“ történt a kedvező fordulat. Az egyideig lefojtott erők ettől kezdve annál lendületesebben törtek előre. Nem gondolva semmilyen kockázattal „*annál nagyobb bátorsággal*“ fogtak munkához. Azt folytatták most is, csak fokozott elevenességgel, amiben azelőtt is fáradoztak: „*az Isten Igéjét szóltották*“, — nem abban a szónoki formában, ami csak keveseknek a szerepe lehet, de nem „*a legnagyobb része*“, hanem amint az élet arra épen alkalmakat nyújtott; de mindig abban a bizonyosságban, hogy amit „*szólanak*“, az nem emberi beszéd csupán, hanem „*Isten Igéje*“.

Hogy csakugyan van-e az Istennek üzenete az emberekhez, annak abból is ki kell tűnnie, hogy milyen bátran mernek szót emelni érte azok, akik hiszik és vallják. Isten szava nem szólalhat meg bátortalanul.

4. na
1: 15.

16.

A
rajzá
a rón
kezet
sorár
épen
az ap
hát,
föller
nem
hetné
saját
ségek
tözne
Menn
Evan
ben,
foly
nagy
megp
szen
csakú
ségge
rán
zet ö
fajta
állap
ütköz
Tehá
Rómá
épen
még
dittat
ták a
apost

4. nap.

- 1: 15. Egyesek ugyan irigységből és féltékenységből is, de mások viszont jó akaratból is predikálják a Krisztust. Ezek szeretetből, mert tudják, hogy az Evangélium ügyének megvédése van rámbízva.

Az apostol tovább részletezi öröndetes helyzetrajzát, amelynek egyik fontos vonásaként kiemelte a római gyülekezetnek az ő „fogsága” révén bekövetkezett megélénkülését. De ennek a részletezésnek a során mindjárt kitűnik, hogy voltak a helyzetnek épen nem öröndetes vonásai is. Ezekről is beszámol az apostol szépitgetés nélkül. Az az öröndezés tehát, amely egész beszámolóját áthatja, nem valami föllengző álmodozásból fakad, amely nem képes és nem is akar meglátni semmit, ami elkedvetleníthetné. Az apostol kíméletlen józansággal számot ad sajátmagának és olvasóinak is az elszomorító jelenségekről is, amelyek talán a színfalak mögött rejtőznek, de azért nem maradhatnak észrevétlenül. Mennyiségben tiszta nyereségnek öröndíhet „az Evangélium ügye” az ő fogsága révén: szélesebb körben, több munka folyik, mint amennyi különben folynék. Minőség tekintetében azonban legalább is nagyon vegyes színezete van a helyzetnek. A szépen megpezdült tevékenység külszíne mögé nézve egészen ellentétes rúgókat lehet fölfedezni: szépeket csakúgy, mint rútakat. Az utóbbiakkal, — az „*irigységgel és féltékenységgel*” — majd a továbbiak során foglalkozunk. Egyelőre maradjunk meg a helyzet öröndetes vonásainál. Általában, — mind a két fajta mozgóató rúgórá vonatkozólag — csak annyit állapítsunk meg, hogy Pál apostol személye volt az ütköző pont, amely az ellentéteket magára vonta. Tehát olyan jelenségekről van szó, amelyeket az ő Rómába kerülése váltott ki. — Voltak sokan, akiket épen az ő fogolyként való ott-tartózkodása hevített még nagyobb tiszta buzgalomra. Mindahhoz az indittatáshoz, amelytől vezettetve azelőtt is „*predikáltak a Krisztust*”, most az „*is*” hozzájárult, hogy az apostol iránti „*jó akarat*” és „*szeretet*” fokozta a

buzgalmukat. Az a tudat, hogy ő épen „az *Evangelium* ügyéért” szenved, mint annak „megvédésére” rendeltetett bajnok, kötelességükké tette, hogy ők, akiket nem korlátoz a „fogság”, annál nagyobb erőt fejtsenek ki — szomorú helyzetében vigasztalására és örömére. S ezt az apostol megérezte és hálás volt érte.

Emberek kedvét keresni nagyon silány életcél. De ha ennél sokkal magasabb célra törve egyúttal embereknek is örömet szerezhetnek, az nagy könnyebbség és egygel több áldott ösztönzés.

5. nap.

1: 17. ...amazok ellenben versengésből, nem tiszta lélekkel hirdetik a Krisztust, abban a hiszemben, hogy így megkeseríthetik az én fogságomat.

Azok közül az ellentétes mozgató erők közül, amelyeket a római gyülekezet megélénkült munkásságában az ő személye váltott ki, az egyiket: az iránta megnyilatkozó „jó akaratot”, már megvilágította az apostol. Most néhány szóban még visszatér a másikra is: az ellene fölébredt „irigységre és féltékenységre”. — Voltak tehát egyesek, akiket „a *Krisztus* hirdetésében” való fokozott buzgólkodásra ilyen méltatlan érzések is sarkaltak. Az apostolnak lehetetlen megrovás nélkül elsiklani felettük. Nem azért, mert „irigységük” és „féltékenységük” ő ellene irányult, hanem azért, mert az illetők egyáltalán megtűrték magukban ilyen érzéseket s így „nem tiszta lélekkel” szolgálták a szent ügyet. Hogy mivel vonhatta magára az apostol ezt a személyes ellentétet az ő részükről, azt nem nehéz elképzelni. Rómában már jóval az ő odaérkezése előtt is élt és gyarapodott „az *Evangelium* ügye”. Voltak tehát olyanok is, akik hosszabb, eredményes munkásságra tekintettek már vissza, s akik ennek megfelelő vezéri tekintélynek örvendtek a többiek élén. Amióta azonban Pál apostol is ott tartózkodott és — már amennyire a fogsága által korlátozott szabad mozgása megengedte — részt is vett a gyülekezet életében,

ezeknek a régebbi vezéresillagoknak a fénye óhatatlanul elhalványult az ő tekintélye mellett. Emberileg jól megérthető, hogy egyesek ebbe az új helyzetbe nem tudtak „*hiszta lélekkel*“ beleilleszkedni. Dolgoztak ugyan tovább, az első sorból hátrább szorulva is, sőt még csak annál nagyobb lendülettel, — de „*versengésből*“, vagyis azért, hogy a maguk fontosságát bebizonyítva újra megnöveljék az alábbszállott tekintélyüket. — Közben pedig — és ez a legszomorúbb — a maguk hasonlatosságára képzelve el a Pál apostol lelki világát és föltételezve róla, hogy ő is „*irigységgel és féltékenységgel*“ nézheti csak az ő sikeres munkásságukat és érvényesülésüket, titkos elégtételt éreztek amiatt, hogy visszafizethették neki a kölesönt, — „*abban a hiszemben, hogy megkéséríthették az ő fogságát*“. — Elképzelhetetlen, hogy mindez nyíltan bevallott rugója lett volna munkásságuknak. Sőt bizonyára még önmaguk előtt is szépitgették és titkolták a valóságot. De Pál apostol világosan kiolvasta azt egész magukviseléséből.

Nemes ügyek érdemes szolgálata közben elkövetett apró tűszúrások és kicsinyes áskálódások még lehangelőbb bizonyosságai az emberi szív romlottságának, mint a gonosztevők rémtettei.

6. nap.

1: 18. Mi egyéb történik hát, mint hogy akár hátsó gondolatokkal, akár őszintén, de mindenképen csak terjed a Krisztus hirdetése? És én ennek örülök és örülni is fogok.

Láttuk, hogy az apostol nem siklott át észrevétlenül azok felett a tények felett, amelyek fájdalmas panaszra adhattak volna okot. Sőt azt is megállapította, hogy egyes jelenségeknek egyenesen az volt a rejtett célzata, hogy fájdalmat szerezzenek neki. Azonban most, amikor befejezi helyzetrajzát és összefoglalja az egésznek lényegét, kitűnik, hogy miért mondhatta a helyzetet mégis várakozáson felül örvendetesnek. Még az is, ami az egyes részletekben fájdalmas volt, ártalmatlanul pattant le az apostol lelkéről, és az egész helyzetnek összefüggésébe beál-

lítva csak fokozta annak örvendetes összképét. — Erre a zavartalanul derűs szemléletre ugyanaz a lelkület képesíti az apostolt, amely már beszámolójának az elején is megfigyelhető volt: őt elsősorban „az Evangélium ügyének az előmenetele“ érdekli és ehhez képest egészen alárendelt kérdéssé válik számára az, hogy személy szerint mi esik jól neki és mi okozhatna fájdalmat? Ezt hagyták ki a számításból azok, akik „meg akarták keseríteni az ő fogását“. Találhatott volna okot a panaszkodásra is az ő magukviselésében. És fájt is látnia, hogy milyen sajnálatos „hátsó gondolatokkal“ buzgólkodnak „a Krisztus hirdetésében“. De ennél is fontosabb volt előtte az, hogy mégis csak „a Krisztus hirdetésében“ buzgólkodnak s ennek eredményeképpen mégis csak „terjed“ a Krisztusról szóló Örömhír. Jobban örült volna, ha mindenki „őszintén“ szolgálja az ügyet. De elég ok volt az örömré már az is, hogy „mindenképpen“ gyarapszik az ügy. Természetesen nem arról volt szó, hogy az illetők világcsaló képmutatással „hirdették a Krisztust“. Ha ez lett volna a helyzet, akkor más lett volna az apostol állásfoglalása is vele szemben. Csak az történt meg, hogy egyébként lelkes, jóhiszemű emberek nem tudtak uraivá lenni a maguk önző, kicsinyes érzéseinek és így ezek is belekeveredtek buzgóságuk indítékaiba. Igaz ugyan, hogy sokszor épen az ilyen szépséghibákon legnehezebb túltennie magát annak, aki ellen a „hátsó gondolatok“ irányulnak. De Pál apostolnak sikerült. Csak a lényegre nézett: az ügy „előmenetelére“ — és „ennek örült“, olyan bőséges örömmel, hogy azt a filippibeliakkal is meg kellett osztania.

Az igazi öröm olyan csodáit, amelybe hiába csepegtetik bele a keserűség mérges cseppjeit, — nyomtalanul feloldódnak és eltűnnek benne.

HETI JEGYZETEK.

I.

Már akkor, mikor Pál apostol és a filippibeliek bensőséges testvéri viszonyával foglalkoztunk, megállapítottuk, hogy ennek titka az ő közös ügyük iránti odaadásban rejlett. Csak odaadott életű emberek forrhatnak úgy össze egymással, mint ők. Ebbe az odaadásba nyerhetünk nagyon mély betekintést a most előttünk levő szakasz révén. S az a kép, amelyet róla nyertünk, annál hitelesebb, mert önkéntelenül tárul föl előttünk. Pál apostolnak ugyanis egyáltalán nem az a szándéka itt, hogy valamást tegyen az életét hajtó lelki rugókról. Egyszerűen csak hírt akar adni a filippibelieknek a maga helyzetéről, „körülményeiről“ alakulásáról, hogy kielégítse azt a kíváncsi és aggódo érdeklődést, amellyel a távolból is kísérték sorsát. De az a mód, ahogy ezt megteszi, akaratlanul is többet árul el az apostol legmélyebb titkaiból, mint akármilyen szándékos önfeltárás.

Azt vesszük ugyanis észre, hogy amint hozzá akar fogni a maga „körülményeiről“ szóló tájékoztatáshoz, a gondolatai azonnal átsiklanak „az Evangélium ügyére“. A saját sorsa csak abból a szempontból érdekli, hogy milyen kihatással van az ügy „előmenetelére“. S aztán az egész szakaszon át voltaképpen már nem is magáról beszél, hanem az ügy örömdetes haladásáról. Nyilvánvaló, hogy minden gondolata és érzése az ügyé. Egész lelkével benne él annak sorsában.

Mellesleg megjegyezhetjük, hogy ez a szakasz közvetve a filippibelieket is ugyanolyan megvilágításba állítja, mint magát az apostolt. A levél írójának számítania kellett arra, hogy a levél olvasóit is érdekelni fogja az, amiről beszámol nekik. Nem félt attól, hogy csalódást okoz nekik, ha személyes híradás és közlés címén voltaképpen az ügy állásáról ad hadijelentést. Föltételezte róluk, hogy az a küzdelem, amelynek előhaladásáról beszámol, épügy lelkeseit is, mint ahogy ő maga is azért él-hal.

De most mellőzzük a filippibeliekre nyíló ezt az oldalpillantást és maradjunk meg magánál Pál apostolnál. Merüljünk el ennek a szakasznak a világánál annak az odaadásnak a vizsgálatába, amellyel ő csüng a maga ügyén. Közelebből: emeljük ki ennek az odaadásnak néhány szembeötlő, jellemző vonását.

Miközben ezt tesszük, jó lesz megállapításainkat egyelőre általánosságban tartanunk és Pál apostolnak az odaadásában olyan vonásokat keresnünk, amelyek mindenfajta komoly odaadásnak az ismérveikül fölállíthatók. Hiszen akár „az Evangélium ügyéről“ van szó, amelynek a Pál apostol odaadása szólt, akár valamilyen más nemes és nagy ügyről, amely megérdemli azt, hogy emberek teljes lélekkel odaálljanak a szolgálatába: az odaadott életnek kell, hogy legyenek bizonyos általános jellemző vonásai, amelyeket jó szemügyre venni, amikor olyan kivételes példa áll előttünk, mint Pál apostol.

Későbbre halasztva tehát azt a kérdést, hogy nem különbözik-e „az Evangélium ügye“ minden más ügytől a világon, most csak azt tartsuk szem előtt, hogy általában az odaadás ősi, mélységes szükséglete az emberi léleknek. Az ember, hogy igaz valóját kifejtse, valahogyan ki kell, hogy lépjen a maga élete szűk köréből és oda kell, hogy tapadjon valamihez, ami nagyobb önmagánál, szélesebb körű is, mint a saját egyéni sorsa és időben is túléli az ő rövid létét. Hogy Jézus szavaival fejezzük ki a dolgot, — ezeket is egészen általános értelemben véve most, — az embernek „el kell veszítenie az ő életét“, hogy igazán „megtalálhassa azt“; mert aki „meg akarja tartani az ő életét“, egészen biztosan „elveszti azt“.

Arra a fölmerülhető ellenvetésre, hogy Pál apostol odaadásából, amely határozottan és sajátosságosan „az Evangélium ügyének“ szólt, talán még sem tanácsos, talán nem is szabad olyan általánosító következtetéseket levonni, amelyek az odaadás egyetemes emberi szükségletére kiterjeszthetők volnának, — két megnyugtató választ adhatunk. Az egyik az, hogy csakugyan van egy határ, amelyen túl szigorú tilalomfa állja az útunkat, ha általánosításainkat tovább akarnók vinni. Vannak Pál apostol magatar-

tásában olyan vonások, amelyeknek megértéséhez éppen abban található meg a kulcs, hogy ő „az Evangélium ügyét” szolgálta szívvel-lélekkel és nem akármilyen ügyet. A tiltó határon innen azonban elég tágas terünk van még. Ha nem lenne, akkor nem volna szabad Pál apostol magatartását egyáltalán az odaadás általános nevével jelölnünk.

A másik megnyugtató körülmény pedig abban rejlik, hogy „az Evangélium ügye”, amelynek Pál apostol szolgált, minden elhatároltsága mellett is igazában sokkal szélesebb körű, mint azt az első tekintetre vélünk. Nem is csak egy ügy a sok többi mellett, hanem maga is egy egész sereg ügyre bomlik, amelyet úgy hordoz és úgy foglal össze magában, mint a fa az ágait. Úgy hogy sok mindenféle ügy, amely másnak látszik az első tekintetre, mint „az Evangélium ügye”, voltaképpen hozzátartozik ahhoz, és sok mindent, amit Pál apostolnál megfigyelhetünk, azonnal alkalmazhatunk az ilyen ügyek szolgálatában állókra. Pál apostol elé „az Evangélium ügye” egészen sajátos feladatokat szabott. Az ő kortársainak általában is olyan szolgálatokat és küzdelmeket írt elbük, amilyenek ugyanolyan formában más nemzedékekre már nem várnak. És azóta is különböző korokban élő különböző emberek számára olyan sokféle teendő folyt ugyanabból az egyre növekvő és szétágazó ügyből, hogy sokszor nehéz a felületes szemlélőnek megtalálni bennök az ügy azonosságát. Mégis ugyanaz az ügy rejtőzik az ezerféle arc mögött, és ugyanaz az odaadás, amellyel valamikor Pál apostol szolgált, például vehető a legáltalánosabb értelemben.

II.

Az igazi odaadásnak első ismertető jeleként az tűnik a szemünkbe Pál apostol szavaiból, hogy a külső körülmények kedvező vagy kedvezőtlen alakulása egyáltalán nincs befolyással reá.

Pál apostol fogoly volt, amikor ezt a levelet írta. Elgondolható ugyan sokkal kiméletlenebb fogóság is, mint amilyent ő szenvedett. De hosszasan be-

fogva lenni még olyan tágas kalitkában is, mint amilyen az ő fogsága volt, — épen elég súlyos megpróbáltatást jelentett olyan szabadröptű madárnak, amilyenné őt addigi világjáró élete nevelte. Mióta várta már teljes bizonytalanságban, hogy valamerre dőljön végre el az ellene folyó pörös eljárás! Fügőben kellett tartania a jövődre vonatkozó minden tervét, mert hiszen nem tudhatta, mikor szabadul ki, vagy egyáltalán kiszabadul-e még élve a fogságból? S ha csakugyan halálos kimenetele lesz a törvényszéki ítélkezésnek, az addig hátra levő sokszorosan drága időt milyen kín lehetett egy helyhez kötve eltöltenie, csak annyi szabad mozgásra és munka-lehetőségre korlátozva, amennyit a fogság regulái az őrhöz hozzáláncolt fogolynak megengedtek! Mindez együttvéve, — amit az apostol egy szóval az ő „körülményeinek“ nevez, — érthetővé tenné, ha panaszos kesergésre, türelmetlen zúgolódásra, másokat vádoló, vagy mások részvétét kereső zsörtölődésre fakadna az apostol. Vagyis nem volna csoda, ha ebben a helyzetben fölmentve érezné már magát az alól, hogy akármi mással törődjek, mint a maga bajos sorsával. Különösen, ha elgondoljuk, hogy ez a nehéz helyzet nem az ifjúsága rugalmas éveiben, hanem hajlott korában jutott osztályrészül neki, a sok viszontagságtól megviselt veterán harcosnak.

Megragadó és meglepő dolog tehát, hogy fájdalmas hangok helyett a legfrissebb öröm esendül ki a helyzetéről adott beszámolójából, mint ahogy az hatja át ezt az egész levelet is, amely ebben a nehéz helyzetben íródott. S ennek nem abban rejlik a magyarázata, mintha az apostol valami okból érzékletlenné vált volna helyzetének fájdalmas tényei iránt. Aki úgy tud örülni, mint ő, az ugyanolyan érzékeny lélekkel éli át azt is, ami fáj. Az sem adja kezünkbe a kérdés megoldását, hogy talán valami fölesigázott lelkiállapot folytán szorult ki az apostol öntudatából mindaz, ami sorsában fájdalmas volt, — mint ahogy nagy elragadtatás pillanataiban megfigyeljük az ember sebeinek a sajtásáról. Az ilyen túlfeszített érzelmi állapotok nem állandósulhatnak olyan

jelle
rús.
reké
bern
mét
lág
hig
dás
hely
talá
ered
híre

— é
já
szen
szat
han
log
na
gye
meg
baj
nye
Eva
kién
kez
lem
nek
ból
jon
Mo
agg
lad
a n
ára
vis

kés
lem
dek
sed

jellegzetes hangulattá, mint amilyen az apostol derűs örvendezése. És az önmagukba elmerült emberek szokták elborítani, — nem pedig a többi emberrel élénk kapcsolatban állót, mint amilyen az örömet másokkal is megosztani akaró apostol is. De világosan ki is tűnik szavaiból, hogy egészen józan, higgadt tudatában van mindannak, ami panaszkodásra adhatna okot. Mérlegre tudja vetni egész helyzetét: a rosszat és a jót egyaránt, ami benne található. És épen ez a mérlegelés vezet el arra az eredményre, hogy panaszkodás helyett inkább örömhíreket közöl filippibeli olvasóival.

Ebben a mérlegelésben azonban az a nevezetes, — és itt jövünk rá az apostol örvendezésének a nyitjára, — hogy mindaz, ami helyzetében rossz, személy szerint őt magát sújtja, az a jó ellenben, ami a rosszat bőségesen ellensúlyozza, voltaképen nem őt éri, hanem azt az ügyet, amelyet szíven visel. Sőt a dolog úgy áll, hogy az ügynek ez az örvendetes haszna épen az ő szenvedéseiből származott. Csak az ügygel való teljes összeforrottsága magyarázza tehát meg, miért nem érzi nyugös tehernek a reáharult bajokat. Amint olvasóival tudatja: „az ő körülményei még csak inkább előmenetelére szolgáltak az Evangélium ügyének“. Ezekből a szavakból az is kiérezhető, hogy milyen közelfekvő volt az ellenkező lehetőség szomorú gondolata. És már az is jellemző, hogy az a borulat is, amely az apostol lelkének a hátterén áthúz, nem az ő egyéni szenvedéseiből fakadt, hanem abból az aggodalomból, hogy vajjon nem háramlik-e ezek révén súlyos kár az ügyre? Most, hogy a következmények rácáfoltak erre az aggodalomra, elmúlt minden borulat. Ha az ügy halad, akkor az apostol számára mellékesekké válnak a maga személyes bajai. Sőt, ha épen ezeknek az árán juthat előnyökhöz az ügy, — akkor ő örömmel viseli a nehéz fizetséget is.

Ez a próbaköve minden odaadásnak: milyen készséggel, sőt örömmel képes valaki hátrányokat, lemondásokat, áldozatokat elviselni, ha az ügy érdekei úgy kívánják? Lehet valamilyen ügyet lelkesedéssel szolgálni úgy, hogy az embernek nyeresége

van belőle a sajátmaga „előmenetele“ szempontjából is. Lehet valamilyen ügyet még áldozatok árán is szolgálni úgy, hogy amit az ember munkában, pénzben, erőben a visszatérülés reménysége nélkül reákölt, mintegy a feleslegéből telik s az áldozatot nem igen érzi meg. Az ilyen odaadás lehet igazi, őszinte is, — de ki tudja: hátha csak látszólagos? Hogy vajjon nem önző számításból, vagy jobb esetben: nem pusztán szórakoztató kedvtelésből szolgál-e valaki bizonyos ügyet, hanem komolyan odaadta magát annak, az akkor tűnik ki föltétlen bizonyossággal, amikor az ügy igényei az elevenébe vágnak, úgy hogy valósággal szenvednie kell érte.

Sokan elindulnak valamely zászló alatt nagy fogadkozásokkal, és vidám lendülettel haladnak is a nyomában, — amíg az út szép időben, gyönyörködtető tájakon visz át. De amikor kitör a fergeteg, vagy kopár, meredek, küzdelmes szakaszok következnek, akkor jórészüik megfordul és visszatér, vagy ha tovább is kitart, panaszos kedvetlenségével elárulja, hogy megsajnálta már, hogy elindult s szíve már nincsen benne a kalandban. Kevesen vannak, akiket csak egy érdekel: az, hogy közelebb visze-e az út a célhoz? — s akik, ha efelől nyugodtak lehetnek, vidáman mennek tovább ázva-fázva is, fölvérezett lábbal is. Ezek az odaadott életű emberek.

III.

Az igazi odaadásnak egy másik döntő próbája az, hogy nem válogat a szolgálat kínálkozó alkalmáiban.

Pál apostol el tudott volna képzelni sokkal inkább kedve szerint való alkalmakat is „az Evangélium ügyének“ előmozdítására, mint amilyenek fogása idején nyíltak meg előtte. De éppen azért, mert fogoly volt, mindezek a kívánatosabb, szebb, nagyobb alkalmak csak a képzelet világában kínálkoztak. A valóságban nem állott előtte más, csak sokkal korlátoltabb, igénytelenebb, szerényebb lehetőségek. S mivel ő nem képzeletben, hanem a valóság talaján akarta szolgálni „az Evangélium ügyét“,

kész
azt
hog
ebb
várj
kere
meg
azt
állan
mag
lehet
nyek
kár
sem,
és ot
nák
tott-
gárd
apos
gon?
egy-
mag
vaib
teget
apos
zésbe
falán
lanak
gyát
mag
nek:
még
vább
kel v
gül i
tényt
másu
a töb
H
szaba
géliu

készségesen tudomásul veszi az adott helyzetet és azt igyekszik kihasználni. Nem sopánkodik afelett, hogy mi mindent nem tehet meg; és nem kovácsol ebből ürügyet magának arra, hogy tétlenül megvárja, amíg a viszonyok megváltoznak. Hanem azt keresi, hogy mit lehet még az adott helyzetben is megtenni, — és ugyanolyan boldog odaadással végzi azt el az ügy érdekében, mintha a legtágasabb pálya állana nyitva előtte.

A következmények nagyszerűen igazolják ezt a magatartását. Rövidesen kitűnik, hogy a szerény lehetőségekből is várakozáson felül nagy eredményeket lehetett kiesiholni és csakugyan nem kellett kárbavesznie az ügy szempontjából egyetlen napnak sem. Ha nem kerül az apostol fogolyként Rómába és ott nem áll nap-nap után a melléje rendelt katonák őrizete alatt: ki tudja, vajjon valaha is juthatott-e volna szorosabb érintkezésbe a „pretóriánus gárda“ legényeivel, akiknek pedig épugy szólt az apostol mondanivalója, mint bárki másnak a világon? Elvértve talán odavetődhetett a hallgatói közé egy-egy császári vitéz itt is, ott is, — de ha vitt is magával valamilyen mélyebb hatást az apostol szavaiból, az alighanem megmaradt bajtársai elől rejtetett titokként benne. Most azonban a fogoly apostol az egész csapattal jutott állandó érintkezésbe. Mintha belül került volna egy elzárt város falán. Amit a melléje kirendelt, váltakozó örök halának tőle és látnak benne, közös érdeklődés tárgyát képezi az egész csapatban. Sőt annak tagjai maguk válnak terjesztőivé a föltámadt érdeklődésnek; általuk, mint nagyszerű vezetékhálózat által, még nagyon sokaknak a fülébe és a figyelmébe tovább jut mindaz, amit az apostol az egyes vitézekkel való magányos együttlétben útnak indított. Végül is örömmel állapíthatja meg, mint sokatigérő tény, hogy „az ő fogsága a Krisztus által köztudomásúvá lett az egész pretóriánus gárdában és mind a többiek előtt“.

Hiába voltak tehát elzárva az apostol előtt a szabadabb munkának tágabb lehetőségei, „az Evangélium ügyének“ hullámverései azért mégis csak

egyre újabb „előmenetelnek“ örvendhettek. S ez annak volt köszönhető, hogy ő nem nézett el álmodozó tekintettel a távoli, elérhetetlen alkalmak felé, hanem észrevette a lába előtt kínálkozó közeliakat. Ha nem kereshette meg azokat a munkamezőket, amelyek felé a vágyai röpitették volna, elfogadta azokat a feladatokat, amelyeket odahoztak elébe a körülmények. Ha nem beszélhetett népes hallgatóságoknak, elég volt neki az az egyetlen katona is, akihez oda volt láncolva. Annak a lelke is, bármilyen keskeny nyílást nyújtott a fogság vastag falaiban, jó alkalom volt arra, hogy kibocsássa rajta keresztül a maga üzenetének a jeladásait a nagy világba. És így történt, hogy sokkal többen fölfigyeltek reá és a hatása alá kerültek, semmint azt akár ő, akár bárki más remélhette volna.

Vannak lelkesedéssel és buzgósággal eltelt emberek, akiknek mégsem látja sok hasznát az az ügy, amelyért hevülnek, — mert a fogadkozásaik feltételesek. Ők — úgy érzik és úgy mondják is, — nagy dolgokat szeretnének és tudnának is végrehajtani az ügy érdekében, — *ha...* Ha rendelkezésükre állának azok az eszközök, amelyek, sajnos, hiányzanak; ha eljuthatnának abba az állásba vagy rangba, melybe, persze, sohasem fognak eljutni; ha elnyernék azt a vezéri tekintélyt, amelyet sajtáságos módon megtagad tőlük a méltánylásban fukar világ... Hasonlítanak ezek az ügybuzgó emberek az olyan ketrecbe befogott madarakhoz, amelyeket becsalogattott oda a csalétek s most már tehetetlenül egy helyben vergődnek, mert a kivezető útát magasba nyújtott nyakkal, hangos hápogással fönt keresik, — ahol nincs nyílás, az meg nem jut eszükbe, hogy lehajoljanak oda, ahol tudhatnák, hogy van nyílás, mert hiszen ott furakodtak be. Ál-odaadás az ilyen. A képzelet világába fölszálló szin pompás szappanbuborék, — a valósághoz hozzáérve mindjárt semmivé omlik össze.

Az igazi odaadás nem szab föltételeket, hanem mindig az adott helyzetben tud érvényesülni. Olyan mint a gőz feszülő ereje, amely egyforma nyomással fekszik neki a kazán egész falának és bárhol talál

bár
a sz

meg
nyeg
né t

mily
ratla
vább
men
mole
ban
mába

tása
lyát
róma
az ő
vala
és ő
megt
halac
meg
válsá
re. I
elszá
Ha r
gük
— je
sze a
igéje

S
az ap
nél
ő a l
tükbe
hogy
Es e

bármilyen kis rést, válogatás nélkül átnyomul rajta a szabadba.

IV.

Kiváló alkalmunk van Pál apostol példáján megfigyelni az igazi odaadásnak azt a további lényeges ismertető jelét is, hogy egészen személytelené tud válni.

Azon kívül, hogy fogságának gátolásai ellenére is milyen széleskörű érdeklődést váltott ki egészen váratlan helyeken, — vannak az apostolnak még további örömhírei is „az Evangélium ügyének” „előmeneteléről”. Nem csak ő fejt ki új irányban gyümölcsöző munkásságot, hanem mások munkásságában is új lendület mutatkozik, amióta ő ott van Rómában.

Közvetve ez is az ő „körülményeinek” a kihatása és ez is eggyel több ok arra, hogy azoknak súlyát panasz nélkül, örvendező lélekkel viselje el. A római gyülekezet életébe ugyanis úgy ékelődött bele az ő fogságának a ténye, mint a folyam medrébe valami sötét szikla. Az ár ereje megtorpant előtte és örvénylés támadt. De odább valamivel megint megtalálta a maga medrét és most annál sebesebben halad tova. A gyülekezet tagjait egy ideig bizonyos megriadás ülte meg, amikor látták, hogy milyen válságot idézhet fel az apostol fogsága az egész ügyre. De aztán fölocsudtak megdöbbenésükből és most elszántabb bátorsággal buzgólkodnak, mint valaha. Ha nem is mindnyájan, de mindenesetre a többségük. „Megnyugodva az Úrban az én fogságom felől”, — jelenti az apostol, — „a testvérek legnagyobb része annál nagyobb bátorsággal meri szólani az Isten igéjét”.

Sőt voltak olyanok is köztük, akiket egyenesen az apostol személye iránti tekintet sarkalt az eddiginél nagyobb erő kifejtésre. Mélyen átéreztek, hogy ő a közös ügyért, szinte ő helyettük, az ő képviselőikben is szenved a fogság keserveit. „Tudták, hogy az Evangélium ügyének védelme van rábizva.” És ezért illőnek tartották, hogy ők, akik szabadon

járnak, annál inkább kihasználják az előttük nyitva álló alkalmakat, — szinte kipótolva azt, amit az apostol nem végezhet el fogságának gátlásai miatt. Az ő iránta való „szeretet“ és „jóindulat“ vezette őket ebben, hogy az ügy „előmenetelével“ elégtételt és örömet szerezzenek neki szenvedéseinek ellensúlyozására.

És ebben jól számítottak: az apostolnak éppolyan örömet szerzett az ő munkásságuk, mintha azt ő maga végezhetné volna. Elég volt neki, hogy szemlélője lehetett s mit sem bántotta az, hogy mások voltak benne a tevékeny szereplők. Mert hiszen, ha közvetve nagy része volt is neki ebben a megélt munkásságban, a dolog mégis csak úgy állott, hogy az önékülle, mások által ment végbe. Ő a háttérből éreztethette csupán ösztönző hatásait. Az előtérben, láthatóan, mások forgolódtak. De ez egyáltalán nem csökkentette örömét, szívesen foglalta el a néző helyét is, ha erre volt ítélve, és boldogan átengedte a tevékenység szerepét másoknak, ha úgy kellett. Egyedül az a fontos előtte, hogy az ügy „előmenetelnek“ örvendjen. S teljesen mellékes reánézve az, hogy jut-e neki abban szembeszökő része, vagy pedig mások fogják el előle az emberek figyelmét. Olyan bővérű forrás az ő szolgálata, hogy annak vize a felszín alatt tovaszivárogva itt is, ott is úgy bukkan felszínre, mintha megannyi önálló forrás volna. Mit bánja ő azt, ha az emberek nem látják a rejtett kapcsolatokat és nem neki írják javára az áldásokat, amelyekről felüdültek? Csak az a fontos, hogy áradjon az áldás mennél bővebben, mennél többfelé!

Nem is lep meg bennünket, ha emellett a személytelenné vált odaadás mellett, amelyet Pál apostolnál megfigyelhetünk, nyomban találkozunk — ugyanebben a szakaszban, — a személyes becsvágytól fűtött odaadás példáival is. Minden ügynek, még „az Evangélium ügyének“ zászlaja körül is szép számmal nyüzsögnek olyanok is, akik voltaképen nem a zászlóra tekintenek, vagy legalább is nem csak arra, — hanem többé-kevésbé önmagukra. Nagy fáradtsággal járó, nehéz feladatokat is szívesen elvállalnak az ügy érdekében és ki is tartanak buzgóságuk-

ban
ezek
homa
mei
tik a
nagy
gis o

I
körn
nok
az a
is tü
gáva
apost
azelő
volt
ügye
más,
valan
szem

S
latbó
örül
már
az il
ná m
tete
ség?
lyen

A
azzal
seng
fogla
gálat
társ
ték r
olyan
morí
vonn

ban — mindaddig, amig mindenki láthatja, hogy ezeket a szolgálatokat ők végzik és nem más. De ha homály támad az ő személyük jelentősége és érdemei körül, — akkor félreállanak. Vagy megtörténhetik az is, hogy ilyenkor a sértett önérzet csak annál nagyobb erőfeszítésre sarkalja őket, hogy végül mégis csak learathassák a késlekedő dicsőséget.

Ez az utóbbi eset következett be a Pál apostol környezetében is. Voltak a „testvérek“ között olyanok is, akiknek buzgóságát nagyban hevítette éppen az a vágy, hogy még Pál apostol közelsége ellenére is tündökölhessenek a maguk eredményes munkásságával. Nehéz volt belenyugodniok abba, hogy az apostol mellé állítva kisebbeknek tűnjenek föl, mint azelőtt, amikor erre az összehasonlításra még nem volt alkalom. És fokozott fáradozásuk, amellyel az ügyet előbbrevinni iparkodtak, jó részében nem volt más, mint kétségbeesett lábujjhegyre ágaskodás, hogy valamiképen mégis csak kimagasodjanak a többiek szeme előtt.

Sok jó eredmény származhatik az ilyen szolgálatból is. Azért tud Pál apostol is végeredményben örülni még az ilyen „versengés“ hasznainak is, ha már egyszer föllépett. Azonban nyilvánvaló, hogy az ilyen odaadás mindig kétés értékű dolog. Ki tudná megmondani: mennyi benne az ügy igazi szeretete és mennyi a közönséges „irigység és féltékenység?“ Az olyan személytelen odaadás ellenben, amelyen a Pál apostolé, kristályosan áttetsző.

V.

Azonban az igazi odaadás legnehezebb próbáját azzal állotta meg az apostol, hogy ezeknek a „versengő“ „testvéreknek“ a buzgólkodását is bele tudta foglalni öröndetes helyzetrajzába. A közös ügy szolgálatában vállalta a közösséget még olyan munkatársakkal is, akik ezt tőlük telhetőleg megnehezítették neki és elismeri a hasznos eredményeit még az olyan buzgólkodásnak is, amelynek bizonyos elszomorító „hátsó gondolatait“ nem lehetett észre nem vennie.

Az apostol nem szépíti és nem leplezi a helyzetet. Kiméletlenül napfényre hozza és megbélyegzi a vetélytársak rejtett mozgató rugóit. Nevükön nevezi az „irigység“ és a „féltékenység“ alantas érzületeit. Sőt valószínűleg olyan szigorú magyarázatát adja buzgólkodásuknak, amely ellen ők maguk élénken tiltakoztak volna. Kiolvassa önkéntelen, áruló megnyilatkozásaikból még azt a bizonyára sajátmaguk elől is titkolt szándékukat, hogy munkásságukkal „meg akarják nehezíteni az ő fogságát“. Tudja, hogy magukat az ő helyzetébe gondolva, nem tudnak róla mást föltételezni, mint hogy ő is csak megbántott, keserű lélekkel nézheti, hogy milyen szépen fejlődik és halad az ügy nélküle is, másokkal az élén...

És mindezt a sajnálatos kicsinyességet bizonyára nem csak emberismeretének éles szemével, hanem egyuttal fájó szívvel is fogta fel az apostol. Ha keserűséget akartak neki okozni, hát ez bizonyára sikerült is. Nem abban az értelemben ugyan, ahogy ők vélték, — mert nem az ő előnyomulásuk fáj az apostolnak, hanem az, hogy ilyen szempontok egyáltalán szóhoz juthatnak „az Evangélium ügyének“ munkásainál. Amilyen jól eshetett neki az, hogy egyesek az ő iránta való „szeretettől“ is sarkalva fokozták igyekezetüket, ugyanolyan éles tőrdőfés lehetett a szívének az a látvány, hogy mások viszont — akár ő ellene, akár bárki más ellen irányuló — nyomorult „hátsó gondolatokkal“, „nem tiszta lélekkel“ végzik a munkát.

Azonban bármily rút és fájdalmas volt is ez a látvány, Pál apostol lenyelte minden keserűségét. Mindennél fontosabb volt az ő szemében az a tény, hogy még ha egyeseknél tisztátalan mellékcéloktól fűtve is, mégis csak nagyobb lendülettel folyik a munka és akár így, akár úgy, de „mindenképen terjed a Krisztus hirdetése“. Efelett való öröme elfelejtette vele a szomorú jelenségek okozta fájdalmát. Egész lelkével úgy benne élt az ügy sodrában, hogy ha annak folyamába a betorkolló patakok sok szennyet is hoztak magukkal, mégis örömmel fogadta az érkezésüket, — mert hiszen duzzadt és dagadt tőlük az ár; ami szenny is belekerült tiszta vizébe, azzal

majd megbirkózik valahogy, vagy kiveti magából a partjaira, vagy tisztára szűri a fenék kavicsán; csak nőjjön és egyre hatalmasabban zúgjon tova a jövőendő tájai felé!

Állapítsuk hát meg, hogy valamely ügy iránt való odaadás semmiből sem tűnik ki olyan komolyan, mint abból, hogy milyen nagylelkű, elnéző és türelmes magatartással tudja valaki elviselni munkatársainak a hibáit. Azt is megállapíthatjuk mindjárt, hogy a legtöbb kudarcnak, amit nagy és fontos ügyek szégyenszemre elszenvedtek, az volt az oka, hogy ezt az erőpróbát már nem bírta ki hiveiknek az odaadása; egymás hibáin és gyarlóságain hajótörést szenvedett az ügy iránt való hűségük; nem szertették az ügyet annyira, hogy érette el tudták volna hordozni egymástól nyert sebeiket is; egymástól elfordulva magára hagyták az ügyet is. Sokszor természetesen olyanok bírálgatják legpanaszosabban a munkatársaikat, akiknek erre legkevesebb a joguk, mert ők maguk sokkal több keserűséget okoztak azoknak, mint azok önekik. De sokszor jogosult a panasz: olyanok részéről hangzik el, akik tiszta odaadással szolgálták az ügyet és méltán akadnak fent azon, hogy ugyanezt a „tisztá lelket“ nem tapasztalják mindenkinél, aki együtt szolgálja velük ugyanazt az ügyet. És mennél emelkedettebb lélekkel szenteli oda valaki magát az ügynek, annál megrendítőbb csalódás ránézve az, ha rájön, hogy körülötte másoknál milyen alantas, méltatlan lelki rugók is közrejátszanak az ügynek szolgálatában.

De épen ilyen helyzetekben mutat útát a Pál apostol példaadása: a teljes odaadás még az ilyen megrázkódtatásokat és megterheléseket is kibírja. Mindenesetre kívánatosabb és gyönyörűsebb volna, ha az ember maga körül mindenkiben esupa nemes és tiszta indítékot látna érvényesülni. De hát miről van szó? Arról-e, hogy a magunk élvezetét keressük? Akkor jobb, ha kitérünk a keserűségek elől és sorsára hagyjuk az ügyet. Vagy arról, hogy mindeképen az ügynek kell előbbrehaladnia? Akkor meg kell tanulnunk a munkatársainkban is, mindannak ellenére, ami elszomorító bennük, azt az ör-

vendetes vonást megbecsülni és mindenek fölé helyezni, hogy ők is az ügy munkásai. Vagyis: az igazi odaadás szemében mellékes az, hogy őt mi éri még munkatársai részéről is. Mindaddig, amíg az ügy maga nyerhet általuk, addig kitart a maga helyén — akárkik mellett is.

VI.

Van azonban abban az önareképben, amelyet Pál apostol önkéntelenül is megrajzol a maga odaadásáról, még egy vonás, amelyet külön is ki kell emelnünk, noha benne foglaltatott már az eddig elmondottakban is. Voltaképen nem újabb vonásról van szó az eddigiek mellett, hanem arról az alapszínről, amely valamennyin átüt: az előttünk levő egész szakasznak arról az alaphangjáról, amely a végén ezekben a szavakban csendül ki: „örülök és örülni is fogok“.

Mindaz, amit eddig az igazi odaadás ismertető jegye gyanánt kiemeltünk az apostol példájából, jellemző arra nézve, hogy milyen nagy volt az ő odaadása. De ezen a, mondhatjuk, mennyiségi szemponton túl meg kell még állapítanunk valamit odaadásának a minőségéről is. S ez éppen az az örömteli lélek, amely az egészet áthatja. Nincs benne semmi nyoma a kényszeredettségnek, hanem boldog önkéntelenséggel fakad az apostol lelkéből, mintha másként ő nem is tehetne, vagy legalább is a világ minden kincséért sem szeretne másként tenni.

Hiszen elgondolható volna ugyanolyan magasfokú odaadás anélkül az örömezés nélkül is, amely Pál apostolnál azt áthatja. Panasz nélkül elszenvedhet valaki irtózatosszenvedéseket valamilyen ügy érdekében, úgy, hogy összeszorítja a fogát és megkeményíti a lelkét. Az is meglehet, hogy valaki meghajlik a körülmények előtt, amelyek keresztülhúzták álmaikat és kifogástalan hűséggel betölti azokat a szerényebb feladatokat, amelyeket az adott körülmények szabtak elébe, — de úgy, hogy közben az egész lény egyetlen néma, komor tiltakozás és föllebbezés a mostoha adottságok ellen. Személytelenné válva is

átengedhet valaki minden dicsőséget és érdemet másoknak, akik a nyilvánosság szeme előtt elfödtek az ő szolgálatait és ernyedetlenül szolgálhatja tovább az ügyet, de úgy, hogy a lelke mélyén mégis ott hordja a teljesen el sem titkolható szemrehányást azért, hogy neki adása maradt a világ az őt megillető elismeréssel. Még az is megtörténhetik, hogy valaki tiszteletreméltó önuralommal túlteszi magát a munkatársai kínos tökéletlenségein az ügy előmenetele érdekében, de úgy, hogy azért állandóan átsüt a lelkén a megbotránkozás tüze, amelyet elfojtva féken tart magában. Egyszóval, ismerjük példáit az olyan hősie odaadásnak is, amely jól megállja a felállított próbákat és mérték dolgában semmi kívánni valót nem hagy hátra, azonban olyan rideg, kemény vonásokat visel az arcán, amelyeknek teljes ellentéte a Pál apostol örömtől sugárzó arca.

Az ő odaadása nem ilyen márványképű, acélnézésű önfegyelem, amelyről messziről lerí, hogy milyen kegyetlen belső tusák rejtőznek mögötte, hanem olyan természetes, üde megnyilatkozása a lelkének, mint amilyen a tavaszi fának a rügyfakadása és lombba borulása. Őt nem valami magára kényszerített igyekezet tartja az ügy szolgálatában, mintha becsületből, kötelességtudatból, fogadáshoz való hűségből vagy következetességből állaná azt a helyet, amelyről különben régen megszökött volna. Hanem a lelke legmélyéről előtörő indítások készítetik az odaadásra, úgy, hogy azokat mennél teljesebben kiélnie az ügy szolgálatában boldoggá teszi őt és boldogtalan volna, ha nem adhatná magát oda ilyen teljesen az ügynek. Odaadásában nem hogy nem követett el önmagán erőszakot, hanem ellenkezőleg, épen így jutott hozzá legbenső énje kifejléséhez. Az ügynek élve önmagát élhette a szó legmélyebb értelmében. „Elveszítve“ az életet, valóban „megtalálta“ azt.

Ez adja meg annak a nagyszerű lendületnek a magyarázatát is, amellyel az odaadás próbára tevő akadályain is túl tudta tenni magát. Azért nem ártott odaadásának sem a reáharuló szenvedés, sem a lehetőségek szűkre szabottsága, sem a személyes

becsvágy kísértése, sem a munkatársak okozta csalódás, mert fennakadást nem tűrő belső indítások hajtották az ügy diadalával egy irányban. Ugyanolyan jelenség ez a lelki világban, mint amilyen a „szabad tengely“ törvénye a testek világában. Amíg a pörgettyűnek megvan a saját mozgása, addig nem döntheti földre a nehézkedési erő sem és lerázza magáról a reá hulló tárgyak zavaró hatásait is. És amíg saját magában hordja valaki az odaadásra készítő erőt, addig az ügy szolgálatára való lelki beállítottságából nem téríthetik ki semmilyen kísértések és próbatételek.

Itt természetesen visszatér az a kérdés, amelyet főntebb épen csak érintettünk, hogy vajjon akármi-lyen ügy kiválthatja-e az emberből az ilyen önként áradó, örömteli odaadást, amilyen a Pál apostolé, vagy pedig annak az ügynek, „az Evangelium ügyé-
nek“, egyedüli kiváltsága ez, amelyet ő szolgált. A továbbiak során majd ez a kérdés is megvilágítást nyer.

1: 19

20

21

22

23

24

25

26

NEGYEDIK HÉT.

Jó gazda szolgálatában

1: 19—26.

- 1: 19. (Én ennek örülök, és örülni is fogok,) mert tudom, hogy „ez nekem üdvösségemre fog válni“ a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus
20. Lelkének bőséges segítsége által, — amiként hő vágyakozásom és reménykedésem az, hogy semmiben sem fogok szégyent vallani, hanem mindenek szeme láttára most is, mint mindig, föl fog magasztaltatni Krisztus az én személyemben, akár úgy, hogy életben maradok,
21. akár úgy, hogy meghalok. Mert nekem az élet: Krisztus; meghalni tehát: nyereség.
22. Viszont, ha a földi életről van szó: az munkám gyümölcsözését jelenti. Nem is tudom tehát:
23. melyiket válasszam. Ez is, az is egyaránt erősen vonz. Kívánczom elköltözni innen és Krisztussal együtt lenni, — ez mindennél sokkal jobb
24. volna! Másfelől a földi életben itt maradnom szükségesebb volna a ti érdeketekben, — és
25. bizvást tudom is, hogy a ti hitbéli előhaladásotokra és örömtökre maradnék még és ma-
26. radnék együtt mindnyájotokkal, hogy nálatok való újabb látogatásaim révén még jobban dicselkedhesetek velem a Jézus Krisztus által.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 1: 19. ...mert tudom, hogy „ez nékem üdvösségemre fog válni“ a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus Lelkének bőséges segedelme által.

Láttuk, hogy hogyan elégítette ki az apostol a filippibeliek aggodalmas érdeklődését: olyan meglepő képet adott nekik helyzetéről, amelyen az öröm fénye ömlik el. De aggodalmaik jó része, sőt nagyobb része nem is annyira a jelenbeli helyzetre, mint inkább a jövődönék az alakulására vonatkozott: hogyan fog vajjon végzõdni az apostol fogsága és milyen lesz a császári törvényszék ítélete. Az apostol tehát reátér a jövőnek a kérdéseire is. Amint meg fogjuk látni: a kilátások egészen tisztázatlanok. Az apostol maga sem tudja, mi fog vele történni. Annál jelentõsebb dolog, hogy az örömnék a hangjai tovább csengenek most is a lelkében, amikor ezzel az egészen kétséges holnappal néz szembe. „Én ennek örülök“, — mondotta a jelenről. „Örülni is fogok“ — mondja a jövőről is. És pedig azért, mert nem lehet a holnap olyan bizonytalan, hogy egyet mégis ne „tudna“ róla az apostol teljes bizonyossággal: csak áldást hozhat, de ártalmat nem. Egy ótestamentomi idézet szavaiba önti ezt a bizonyosságot. Valószínűleg sokszor idézgette magában is, nehéz óráiban, a maga biztatására. „Ez nékem üdvösségemre fog válni“, — mondja (Jób 13: 16.) a maga egész, válságos helyzetére gondolva. S az ő szájában ezek a szavak még sokkal gazdagabb tartalommal telnek meg. Mert ő „üdvösség“ alatt, vagy más szóval: szabadulás, megtartatás alatt, nem valamilyen külső veszedelemből való megmenekedést ért, mint az Ótestamentom emberei, — hanem azt a Krisztus által való „megváltást“, amely a bűnből, az életnek Istentől elszakadt, megromlott állapotából menti meg az embert. Ez olyan lelki tőke, amely semmilyen sorsfordulatban sem veszhet oda; ellenkezőleg: akármi éri az embert, csak annál gazdagabbá válhatik benne. — Ahhoz, hogy bármilyen fordulatból csakugyan ilyen állandó

lelki meggazdagodást nyerjen az ember, természetesen sok erőre van szüksége. De Pál apostolnak megvannak az erőforrásai, amelyekre számíthat. Ilyen a filippibelieknek és másoknak is hűséges „könyörgése” ő érette. És ilyen, még inkább, az a tény, hogy az ilyen „könyörgésre” megfelel az a láthatatlan Szövetséges, aki mindig közel van: „a Jézus Krisztus Lelke”. Nem állhat elő olyan helyzet, amelyben az Ő „bőséges segedelme” cserben hagyná az apostolt.

Valahányszor kíváncsi izgalom fog el a jövőnek titokzatos eshetőségei miatt, ilyenkor mindig megfigyelhetem magamban: milyen gyáva a hitellenség.

2. nap.

1: 20. — amiként hő vágyakozásom és reménykedésem az, hogy semmiben sem fogok szégyent vallani, hanem mindenek szeme láttára most is, mint mindig, föl fog magasztaltatni Krisztus az én személyemben, akár úgy, hogy életben maradok, akár úgy, hogy meghalok.

Olvasói aggodalmának teljes megnyugtatóására, de meg azért is, mert jól esik kiöntenie a szívét előttük, az apostol még világosabban fölmutatja itt azt a nagy nyereséget, amelyet a jövőnek akármilyen alakulása mellett is biztosan el fog nyerni. Nem arról van szó, hogy „sohasem jöhet olyan rossz, amiben jó is ne lenne”. Ezzel a sovány vigasztalással legfőkébb közömbös nyugalommal lehetne a következő nyeknek elébe nézni. Az apostol ellenben olyan nyereségnek néz elébe, amelytől már most is boldog feszültségben éli napjait. „Hő vágyakozással és reménykedéssel” siet elébe a képzelete a történendőknek. Arról a nagy kockázatról van szó, amelyre ő föltette az egész életét, amióta Krisztust megismerte. Attól kezdve, hogy Krisztusban megtalálta a „megtartatását”, az „üdvösséget”, — az az egy nagy vágy hajtotta, hogy mennél teljesebben életre váltsa ezt az ajándékot; hogy a Krisztusnak az az elrejtett hatalma, amely neki megjelent, most már őbenne is megjelenjék „mindenek szeme láttára” (szó szerinti: „teljes nyíltsággal”). Eddig „mindig” bevált a vára-

kozása. Nem adódhatott olyan nehéz próba, amelyben a Krisztus ereje csak annál diadalmasabban ne bontakozott volna ki „*az ő személyében*“ (szó szerint: „*testében*“). Most, mintha minden eddiginél szorongatóbb helyzet előtt állana. Nevén is nevezi azt a sötét eshetőséget, amely a feje fölött függ s amelynek a gondolata ki nem mondottan eddig is ott borongott már sorai között: meglehet, hogy nemsokára „*meghal*“, ha a bírái úgy ítélnék felette. Akárhogy lesz is: azt tudja, hogy „*most is*“ igazolást fog nyerni mindaz, amiben hitt és amiért élt. Most sem lesz kénytelen „*szégyent vallva*“ elrejtőzni az emberek szeme elől, mint valami szép illúzió szerencsétlenül csalódott áldozata. Még jobban, mint eddig, „*föl fog magasztaltatni Krisztus*“ őbenne. „*Életbenmaradás*“, vagy „*meghalás*“ egyaránt csak alkalmak, amelyekbe becsomagolva megérkezik a győzelem ajándéka. Nem lehet tudni, milyen lesz a hüvely, a forma, a mód. Mindegy. Az ajándék a fontos. És mert az nem maradhat el, — azért bizonyos, hogy „*örülni fog*“, akármi történik.

Minden emberi élet valamilyen bizalomra főtett kockázat: mire viszem a tehetséggemmel, vagy mire képes a vagyonom, és így tovább. Keresztjénnek lenni annyi, mint rábízni magamat Krisztusra: mutassa meg bennem Ő az erejét.

3. nap.

- 1: 21. Mert nekem az élet: Krisztus; meghalni
22. tehát: nyereség. — Viszont, ha a földi életéről van szó: az munkám gyümölcsözését jelenti.

Az apostol örömteli értesítése mögül, amellyel öröme igyekszik hangolni a filippibelieket is, most már világosan elősötétlik a nagy veszedelem, amelyben forog: komolyan számolni kell azzal, hogy pöre halálos ítélettel fog végződni. Szemtől-szembe a halállal senki sem térhet ki a számadás elől. Az apostol is önkéntelenül fölállítja a mérleget: mi mennyit ért az ő életében? Annál is inkább, mert az ő számára éppen ez a mérlegelés a legalkalmasabb arra, hogy a halál gondolata elveszítse minden félelmetességét.

Amit itt az apostol az olvasóinak elmond, azt bizonyára sokszor elmondotta magában is fogsága csendes óráiban. És így alakult ki benne az a derűs és bizakodó hangulat, amellyel válságos napjait átéli. — Mindenekelőtt megtudjuk, hogy az apostol számára mit jelentett az „élet“. Nem azt az időt, amelyet az ember a születésétől a haláláig eltölt. Még csak nem is az eseményeknek azt a sorozatát, amely ez alatt az idő alatt lejátszódik. Ahogy ő érti a dolgot, mind ez csak alkalomnak tekinthető arra, hogy az ember igazi „életet“ találjon és éljen. Csak pusztá edény, amelyet az „élet“ kincse betölthet. Ezt magát pedig egy szóval megjelölheti: „*nekem az élet: Krisztus*“. Annyi volt tehát az igazi „élete“ eddig is, amennyi „Krisztus“ áradt bele a tovasiető napokba és mindabba, amit azok során tett és átélt; vagy a főntebb előfordult kifejezésekkel szólva: amennyire „Krisztus fölmagasztaltatott“ őbenne s amennyire az „üdvösség“ ereje áthatotta valóját. Ami ezen kívül esett, az nem érdemli meg az „élet“ nevet. — Ezért a „halál“ is mást jelent reánézve: nincs már benne semmi félelmetes. Nem árthat annak, ami igazán „élet“, mert hiszen az Krisztussal együtt túlhan esik azon a határon, ameddig a halál hatalma elér. A „halálnak“ csak az az evilági edény eshetik áldozatul, amely magában hordta az „élet“ drága kincsét. És mert az nem csak hordozta, hanem el is homályosította a fényét, úgy hogy csak tökéletlenül, töredékesen tudott benne érvényesülni, a széttöredezése csak olyan veszteség, mint amikor megszakadozik a báb hüvelyé, hogy kibontakozhassék zárkájából a pillangó: „a halál“ egyenesen „nyereség“. — Van ugyan a dolognak egy másik oldala is: mivel „a földi (szó szerint: a testben való) élet“ ilyen tövises közt való virágzás, egyben fölséges alkalom is az erőki-fejtésre és eredmények kivívására. „*Munkám gyümölcsözését jelenti*“ — mondja az apostol. Tehát minden hátránya ellenére is megbecsülhetetlen érték. Annál inkább, mert egyszeri és vissza nem térő alkalom!

Föltétlenül elhibázza és eltékozza az életet az, aki csak részleteiben éli és aki nem akar szemébe

nézni a komoly kérdésnek, hogy egészében véve mi az értelme és mire való?

4. nap.

1: 22. Nem is tudom tehát: melyiket válasszam.

23. Ez is, az is egyaránt erősen vonz. Kivánczozom elköltözni innen és Krisztussal együtt lenni, — ez mindennél sokkal jobb volna!

Miután feltárta az apostol az étellel és a halállal való legbenső számadását, — igaz, hogy csak néhány szóban, de tiszta és világos számadás volt, tehát nem kellett hozzá sok beszéd, — most visszatér a közeli jövő eshetőségeinek a latolgatására. Megint csak az tűnik ki, hogy a mérleg egyensúlyban van: az apostolra nézve mindegy, hogy külsőleg jobbra, vagy a legrosszabbra fog-e fordulni a sorsa. Nem az ő lelke között a történendőkkel szemben, hanem azok között reá nézve. Mi sem áll távolabb tőle, mint fásultan várni, hogy történjék, aminek történnie kell. Ő „örül és örülni fog“, — mert akármilyen történik is, az ő „forró vágyakozása és reménykedése“ be fog teljesülni. „Erősen vonzza“ őt az életben maradás és a halál eshetősége egyaránt, mert mind a kettő sokat ígér. Ugy áll a válaszút előtt, mint a boldog gyermek, amelyik nem tudja, melyik ajándék felé nyújtsa ki a kezét. Két ellentétes, de egyformán nagyszerű kilátás vonzóereje között — egyensúlyban van a lelke. Ha rá volna bízva a döntés, „nem is tudná, melyiket válassza?“ — Mind a két „kívánczozást“ részletesebben is indokolja. Először azt, amelyik a közönséges emberi gondolkodás számára meglepő és érthetetlen: a halál vágyát. Már láttuk, hogy a haláltól nem csak, hogy nem fél, hanem egyenesen „nyereséget“ vár tőle. Most megmondja, hogy miben áll ez a nyereség: a Krisztussal való közösség teljességében. Már a halálon innen is ebben rejtett számára az igazi „élet“ titka. De a halál utáni „nyereség“ úgy viszonylik ehhez, mint az „együtt“-lét a távollétéhez. Lehet bensőséges közösségben élni valakivel úgy is, hogy az illetőt elválasztja tőlünk a távolság szakadéka. De milyen más az, amikor szem-

től-s
kon
tarta
egy
„föld
fönn
a Ve
válík
üdve
hát i
innen
dog
C
halál
— d
öröki

5. na
1: 24

I
vánk
volna
vágy
vane
egyé
kor i
hogy
mint
öröm
lése.
lehet
„erős
utób
neki,
sokra
nem
ezért

től-szembe vagyunk vele és nem közbeeső akadályokon át, küzdelmek és erőfeszítések árán kell fenn tartani az összeköttetést, hanem szabadon áradhat át egyik lélek a másikba! „Üdvösség“ a Krisztus már a „földi életben“ is, de annak utolsó percéig mégis fönnáll a válaszfal, amely miatt csak részleges lehet a Vele való közösség öröme. Túl a halálon teljessé válik az. „*Krisztussal együtt lenni*“ az élet tökéletes üdve. Ez az, ami „*mindennél sokkal jobb*“. — Ha tehát ütne az apostol számára az óra, hogy „*elköltözzék innen*“, nem riadozva és kényszeredetten, hanem boldog sietséggel kerekednék föl az indulásra.

Csak olyan ember láthat félelmetes zsarnokot a halálban, aki egészen benne él a halál birodalmában, — de nem az olyan ember, aki kapcsolatban áll az örökkévalósággal.

5. nap.

1: 24. Másfelől a földi életben itt maradnom szükségesebb volna a ti érdeketekben, — és bizvást tudom is, hogy valóban a ti hitbéli előhaladás-tokra és örömtökre maradnék meg és maradnék együtt mindnyájotokkal.

Ha az apostol nem beszélt volna arról, hogy „kívánczozva“ néz a halál elébe, akkor természetes lett volna, hogy ragaszkodik az élethez. De ha az élet vágya a halál vágyával együtt él benne, akkor kíváncsiak vagyunk rá, hogy mi fűti benne ezt az egyébként magától értetődő, ösztönös vágyat. Amikor itt az apostol meg is adja az indokolását, kitűnik, hogy az ő halálvágya csakugyan más valami volt, mint az élet fáradalmaitól már megtört vagy az élet örömeiből már kiábrándult embernek szökni készülése. Az élet, ez a „*földi élet*“ is kedves neki és az a lehetőség, hogy még tovább is folytathatja, époly „erősen vonzza“ őt, mint a halál eshetősége. Ezt az utóbbit, amely „*mindennél sokkal jobbat*“ hozna neki, csak akkor „választaná“, ha nem kellene másokra is gondolnia, hanem csak sajátmagára. De ő nem magáért, hanem „az Evangélium ügyéért“ él és ezért felelősséget érez mindazokért, akikkel ez az

ügy összekapcsolta. „Az ő érdekükben“ pedig — úgy érzi — „szükségesebb itt maradnia a földi életben“. A filippibeliekre vonatkozólag jelenti ezt ki, de bizonyára beleérti mind a többieket is, akiknek az életében — bármerre laknak is, — az ő munkássága által vert gyökeret „az Evangélium ügye“. A megkezdett munka még hosszú folytatásra vár. Abban a „hitben“, amelynek ismeretére megtanította őket, még nagy „előhaladást“ kell tenniük és az az „öröm“, amelynek birtokába jutottak, még sok újabb gazdagságot rejt magában, amit ezután fedezhetnek még fel. Mindebben ki lehetne inkább segítségükre, mint ő, aki eddig is vezette és gondozta őket? Csak nagyon nehezen tudnák nélkülözni őt, ha el kellene veszíteniük! „Velük együttmaradni“ nem jelentene ugyan az ő számára olyan tökéletes kielégülést, mint „Krisztussal együtt lenni“. De szép volna és megérne minden fáradságot és áldozatot, ami együttjárna vele, — mert áldott „gyümölcsözés“ volna. — Afelől ugyanis nincs az apostolnak semmi kétsége, hogy ha az eddigi éveikhez újak fűződnének még, akkor azokat is ugyanolyan eredményes szolgálat töltené ki, mint az eddigieket. „Bizvást tudja“, hogy üressé, meddővé nem válhatik az élete.

Az életet lehet azért is szeretni, amit benne kaphatunk még. De lehet azért is, amit mi adhatunk benne. Amúgy lehet benne keservesen csalódni is. Emígy mindig megmarad szépek.

6. nap.

1: 26. ...hogyan nálatok való újabb látogatásaim révén még jobban dicsekedhettek velem a Jézus Krisztus által.

Az apostol boldogan éli bele magát, amint látuk, abba a jövőre lehetőségbe is, hogy egyelőre még nem abban a nagy „nyereségben“ lesz része, amit a „halál“ hozna meg, hanem annak a „gyümölcsözésnek“ az örömében, amelyre „életben maradása“ adna egészen bizonyosan módot. Amikor elgondolja azt a szolgálatot, amit a további „földi élet“ jelentene, abban különösen egy mozzanatra szegzi élénk

reménykedését: arra, hogy viszontláthatná így a filippibelieket. Bizonyára nem csak az ő náluk, hanem más gyülekezeteknél való „újabb látogatásainak” a kilátása is „erősen vonzotta”. Hiszen a múltban is, bár a távolból is áldott szolgálatokat végzett a javukra, mégis a körükben való személyes megjelenése volt mindig a „leggyümölcsözőbb”. — Jól tudja, hogy a filippibeliek is milyen nagy becsben tartják a régebbi „látogatásainak” az emlékeit. Valósággal „dicsekesznek övele”: kiváltságuknak és büszkeségüknek tartják, hogy náluk járt és az ő munkájának az eredményei láthatók öbennük. Ez a „dicsekvés” persze, — amint mondja — „a Jézus Krisztus által” való, tehát alapjában véve nem öneki szől, — az emberi vezetéknek, amelyen át az áram eljutott hozzájuk, — hanem annak a láthatatlan, titokzatos hatalomnak, amely általa tovaterjedt és csodálatos hatásait érvényesítette. Az apostol tehát minden álszemer nélkül fogadhatja az „övele való dicsekvést”, — mert nem tartja meg magának, hanem továbbadja Annak, akit megillet. — De ugyanakkor boldogan érzi azt is, hogy épen ő adhatja tovább. A vezetéknek is, noha csak eszköz, meglehet az az öröme, hogy jó vezeték. Nem mintha pótolhatatlannak tartaná magát az apostol. De azt a bizonyosságot bőven igazolta a múlt, hogy ő különös „kegyelem” letéteményese „az Evangélium ügyének” előmenetelében. S bár az ügy jövője sem függhet az ő „életbenmaradásától”, mégis szeretné, hogyha még tovább és mennél dúsabban kamatoznék az ügy számára az az ajándék, ami épen az ő kezére van bízva. Ezért kívánja, hogy akik már eddig is sokat köszönhetnek neki, a jövőben „még jobban dicsekedhessenek övele”. — De efelől döntené nem az ő dolga. Akár így lesz csakugyan, akár véget vet földi szolgálatának a halál, az az egy bizonyos, hogy mindenképen „Krisztus fog fölmagasztaltatni” öbenne. S ezért már előre is tudja, hogy mindenképen „örülni” lesz oka.

Nagy különbség van közöttük, hogy mások dicsekszenek-e énvelem, vagy én magam dicsekszem-e. Sőt bizonyára annál nagyobb érték lehetek mások számára, mennél kevésbé vagyok magammal eltelve.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az előzőekben általános szempontokból vizsgáltuk Pál apostolt, mint az odaadás megkapó példáját. Attól, ami az ő odaadásában a legsajátosabb volt, eltekintettünk közben. Vagyis figyelmen kívül hagytuk azt, hogy minek is szólt az ő odaadása. Pedig sajátos jellegét attól a tárgytól kapja az odaadás, amelyre irányul, mint ahogy a virágnak színes szirmaiba is az a napfény szövi bele a maga sugarait, amely felé kitarja keblét. Most azonban már itt az ideje, hogy sor kerüljön arra a kérdésre is, hogy mit köszönhetett Pál apostol épen annak az ügynek, amelyre odaadását ráfüggesztette.

Egyébként is tanácsos már magáról az odaadásról arra a tárgyra fordítanunk a figyelmünket, amely kiváltja azt. Az eddigiek során t. i. hallgatólagosan föltételeztünk egy fontos igazságot, amelyet ideje már, hogy nyomatékosan ki is mondjunk. Az odaadást ugyanis úgy tüntettük föl, mint az emberi lélek egészséges kifejlődéséhez szükséges, tehát kívánatos és jótékony hatású magatartást. De ez csak akkor igaz, ha az odaadás megfelelő tárgyat talál.

Magában véve az odaadás még igen kétes értékű dolog is lehet. Mondhatnók: fölöttebb kockázatos üzlet. Az ember a legnagyobb kincsét fekteti be benne, amivel csak rendelkezik: önmagát, a lelkét. És nagy kérdés, hogy mit kap érte cserébe vagy kamatozásul? Persze nem a szó köznapi értelmében vetjük föl a nyereségnek vagy veszteségnek ezt a kérdését. Hiszen az odaadás lényege épen abban áll, hogy az ember nem mérlegeli a maga érdekeit; nem akar semmit sem kapni, hanem számítás nélkül odaadja, amit csak adhat. Van azonban egy nagy személyes érdek, amit nem téveszthet szem elől az odaadott életű ember sem. Közömbös lehet ránézve az, hogy anyagi tekintetben jól jár-e, vagy talán mindenét elveszti; hogy társadalmilag emelkedik-e, vagy alulmarad; hogy közmegbeesülés övezi-e, vagy mártíromság lesz a része. De az nem lehet mindegy rá-

né-
mál-
lyen-
ségé-

talm-
szete-
van
még-
zony-
ügye-
önma-
vágy-
oda-
hogy-
Aki
mukl-
árát.
csak
válha-
indul-
fejles-
kidud-
valója-
S

Ezért
gálva
hogy
iránta
egész-
togat-
dani-
sel ká-
kitart-
abba

M
kat. M
lami,
akkor
gedün-
csak e
sokon

nézve, hogy mi lesz őbelőle magából; hogy mivé formálja a lelkét az az ügy, amelynek szolgál; hogy milyen visszahatása lesz odaadásának a saját személyiségére.

Nem is szólva arról, hogy vannak gonosz és ártalmas ügyek, amelyeket odaadással szolgálni természetesen lealacsonyodást jelent az emberre nézve, — van sok tiszta, kifogástalan, sőt üdvös ügy is, amely mégis veszedelmet rejt magában, ha az ember egy bizonyos határon túlmegy az odaadásával. Ezek az ügyek megérdemlik, hogy odaadjunk a szolgálatukra önmagunkból — valamit; időnknek, erőnknek, becsvagyunknak — egy részét. De nem érdemlik meg az odaadásunkat a szónak abban a teljes értelmében, hogy egész valónkat beleállítjuk a szolgálatukba. Aki az ilyen ügyeknek testestől-lelkestől a hatalmukba kerül, az szomorú kárvallással adja meg az árát. Egyoldalúságba fordul, torzzá nyomorodik és csak töredékes roncsa lesz annak, amivé különben válhatott volna. Odaadása révén nagy fejlődésnek indul benne valami, amit az illető ügy épen ki tud fejleszteni. De az ilyen részleges megdűzzadások és kidudorodások nem jelentik azt, hogy ő maga, egész valójában fejlődésnek örvendett.

Sokszor észre is veszik az emberek ezt a veszélyt. Ezért van az, hogy ideig-óráig nagy odaadással szolgálva valamilyen ügyet, egyszer csak úgy érzik, hogy már nem elégíti ki őket s akkor elhidegülve iránta, másfelé fordítják odaadásukat. Sok ember az egész életét abban fecsérli el, hogy egymásután változtatja odaadásának a tárgyait. És nehéz megmondani, mi a szomorúbb látvány: az ilyen kísérletezéssel kárbavesztett élet-e, vagy pedig az olyan, amely kitartott valamilyen elhibázott odaadás mellett és abba nyomorodott bele?

Mindenesetre veszedelmek között járjuk az útonkat. Mélységes szükség parancsolja, hogy legyen valami, aminek teljes odaadással szolgálunk, de ugyanakkor: nagyon meg kell válogatnunk, hogy mit engedünk urrá válni magunk fölött. A helyes döntést csak ezernyi kísértés között és sokszor nehéz csalódásokon okulva képes az ember megtalálni.

Hogy Pál apostol ezek közt a veszélyek között jó útmutatással szolgálhat, azt már abból is megsejthetjük, hogy odaadásán, amint láttuk, az öröm fénye ragyog. Az öröm, ha nem mesterségesen előidézett dolog, hanem önkéntelenül buzog föl az ember lelkéből, mindig az épségnek, a jó egészségnek a jele. Az az ember tehát, aki úgy tud örülni, mint Pál apostol, nyilván nem nyomorodott el attól az ügytől, amelynek odaadta magát és nincs oka megsajnálania választatását.

Még ennél is fontosabb azonban az, hogy Pál apostol a veszedelmek nagyon világos ismeretében választotta meg odaadásának tárgyát. A saját tapasztalásából jól tudja, milyen romlásoknak eshetik áldozatul az ember, ha eltéveszti odaadásának a tárgyát. Életének épen az vált a főkérdésévé, hogy mi mentheti meg az embert és mi biztosíthatja az elhibázott életiránynak, vagy ahogy ő nevezi: a bűnnek a veszedelmeivel szemben. És „az Evangélium ügyét“ azért tanulta meg szolgálni, mert nem csak hogy nem rejtett magában újabb veszedelmeket, hanem lényege szerint a veszedelmektől való megszabadulást adta meg neki. Ez az ügy az „üdvösség“ ügye, ami alatt „szabadulás“, „meggyógyulás“, „megmenekedés“ értendő. Itt nem érheti az embert kár az odaadása miatt, — csak áldást arathat annak nyomában.

Az apostolnak az a mély személyes vallomása, amellyel a filippibelieknek adott helyzetrajz után folytatja levelét, jó alkalmat nyújt megvizsgálnunk: csakugyan ilyen gazdag és tiszta áldás hárult-e vissza rája odaadásából?

II.

Mindenekelőtt nézzük meg közelebbről ennek a szakasznak a világánál, hogy mi is volt az az ügy, amelybe egész valójával beleolvadt?

Eddig úgy emlegette, mint „az Evangelium ügyét“ vagyis magyarul: „az Örömhír ügyét“. Hogy az az „Örömhír“ miről szól, az kitűnik abból, hogy „a Krisztus Evangéliumának“ is nevezi közelebbről. Ez a kifejezés ugyanis nem azt jelenti, vagyis az „Öröm-

hír“ nem azért nyeri nevét Krisztustól, mivel Ötöle ered. Krisztus sokkal több, mint az „Örömhír“ első hirdetője; Ő maga ennek tárgya és tartalma. Akkor is Őröla szólott az „Evangelium“, amikor földön jártaiban Ő maga hirdette azt: Önmagát jelentette be, mutatta be és kínálta föl a világnak. És azóta is, bárki hirdeti az „Evangeliumot“, lényegében véve azt az „Örömhírt“ közli az emberekkel, hogy — van Krisztus. Ez világosan kitűnik abból, hogy az apostol más szavakkal úgy fejezi ki a dolgot, hogy „az Evangelium ügyének“ munkásai által „a Krisztus hirdetése terjed“ s ők „Krisztust predikálják“.

Nevezi azután Pál apostol ugyanezt az „Evangeliumot“ „az Isten ígétének“ is. Ami azt jelenti, hogy amikor emberek beszélnek a Krisztusról, akkor nem csak emberek beszélnek róla, hanem maga Isten is, és ez a dolog lényege. Krisztus sohasem lehet pusztá emlék, amelyet bármilyen mély kegyelettel is, de mindig csak a mult sírkamrájából kellene felidézni. Amikor Róla szó van, élő hatalomnak bizonyul, aki által Isten jelenti meg magát az embereknek. Ezért is mondhattuk azt, hogy „az Evangelium ügye“ az „üdvösség ügye“. Hiszen akármilyen szép és megragadó mondanivalójuk volna is embereknek a Krisztusról, abból még sohasem nyerné el a hallgató a „megtartatás“ bizonyosságát. Csak amikor az emberi bizonyágtételen át valaki Istennel találja szemben magát és „Isten ígétét“ hallja abban megzendülni önmagához, — akkor tudja meg, hogy valóban „megtartatott“. Ezért mondtuk azt is, hogy az „Örömhír“ nem arról szól, hogy — volt Krisztus, hanem arról, hogy van Krisztus, aki láthatatlanul, de hatalmasan és dicsőségesen él, mint Istennek az emberekhez való személyes megnyilatkozása, titokzatos, de mégis érthető és ható „ígéje“.

Igy értjük meg az apostolnak azt a néhány szóból álló kijelentését is, amelybe mégis mindent belefoglal, amiért ő dolgozott és küzdött, amire vágyakozott és amiben kielégülést talált: „Nekem az élet — Krisztus“. Ez azt jelenti, hogy minden fáradozása Krisztus körül forog, vagyis az az ügy, amely egész valóját hatalmában tartja, alapjában véve nem is

ügy, hanem egy személy. Ő nem valaminek él igazában, hanem Valakinek. Odaadása nem azt jelenti, hogy a szó képes értelmében lett öfölkötte urrá valamí, aminek ő szolgálatába állott; hanem azt, hogy a szó szoros értelmében Ura van, akinek a szolgálatában tölti el az életét.

A levélnek egyik legközelebbi szakaszában bőséges feleletet fogunk kapni arra, hogy kinek és minek ismerte Pál apostol azt a Krisztust, akinek egész valóját így odaadta. Most csak az érdekel bennünket, hogy Krisztus milyen feladatokat rejtett magában, hogy az Őhöz való személyes viszony egy ügynek a szolgálatává válhatott az apostol számára? Ehhez most elég nekünk egyetlen vonást kiemelniünk a Krisztus személyéből s ez az a nagy ellentét, amely Őbenne a látszatot és a valóságot elválasztja egymástól. Már a földön jártakor is az jellemezte, hogy a szegénység, megvetettség, sőt meggyalázottság külszíne mögé rejtette emberfeletti nagyságát. És azóta is a nagy világ elől annyira elrejtett dolog az Ő hatalma, hogy a legtöbb ember egyszerűen napirendre térhet fölötte, sőt tudomást sem szerez róla.

Ez volt az oka annak, hogy Pál apostol maga is valamikor lázadozott az ellen a gondolat ellen, hogy Urának ismerje el a Krisztust, amikor a külszín semmit nem árult el az Ő Űr-voltából. Csak, amikor a damaskusi úti élményben meghasadt a látszat fátyola és szemtől-szembe került Krisztusnak valóságos dicsőségével és hatalmával, — akkor hódolt meg előtte. De ettől fogva az lett az élete célja, hogy az elrejtett Krisztusnak a nyilvánvaló uralmát szolgálja.

Ennek a feladatnak két ága volt. Először is arra kellett törekednie, hogy a saját személyisége váljék áttetszővé, hogy rajta átvilágolhasson a Krisztus-valóság. Annyira át kellett járnia egész valóját a Krisztus erejének, hogy az a Krisztus, aki neki megjelent, láthatóvá váljék most már *őbenne* is. Arra kellett szegeznie „hő vágyakozását és reménykedését“, hogy „fölmagasztaltassék Krisztus az ő személyében“.

Amikor az apostol úgy fejezi ki magát, hogy

Krisztus szemé-
már
zönsé-
száma-
berre-
len e-
kám
nem
zódás-
szeres-
tusba-
szenv-
több
akik
azok
nélkü-

N
tartoz-
a két-
tol él-
— an-

H
mit k-
szemé-
münk-
adata-
tében-
része-
zött l-
odaad-
önma-
másol-
ról, a-
volna-
fel“ a-
Tehá-
dásos-
amely-

Krisztusnak ez a „fölmagasztaltatása“ „mindenek szemeláttára“ kell, hogy történjék, ebben benne van már feladatának a másik ága is, amelyért él: a közönséges emberi szem előtt elrejtett Krisztust mások számára is hozzáférhetővé tenni és mennél több emberrel megéreztetni az Ő egyébként megismerhetetlen erejét. Ez az, amit az apostol úgy nevez: „munkám gyümölcsözése“. Mint ahogy a gyümölcstermés nem egyéb, mint az életnek titokzatos megsokszorozódása, úgy dolgozott az apostol is azért, hogy ezerszeresen éljen tovább másokban is az, amit ő Krisztusban elnyert. Járt-kelt a világban, beszélt és írt, szenvedett és küzdött teméntelen sokat, hogy mennél több emberre kiterjeszthesse a Krisztus uralmát, s akik már megismerték annak csodálatos hatalmát, azok is „előhaladást“ nyerjenek benne megállás nélkül.

Nyilvánvaló, hogy ez a két feladat úgy összefertőzik egymással, mint az éremnek a két oldala. S a kettő együttvéve adja azt az ügyet, amely az apostol életét betölti. Mindakettő benne van abban, hogy — amint mondja: — „neki az élet — Krisztus“.

III.

Ha már most visszatérünk arra a kérdésre, hogy mit köszönhetett az apostol ennek az ügynek a maga személyes élete szempontjából, akkor mindjárt a szemünkbe szökik annak a nagy jelentősége, hogy feladatainak az egyik részét épen a maga személyes életében kellett megoldania. Még a feladatok másik része is, — az, amelyet a körülötte élő emberek között kellett elvégeznie, — attól függött, hogy milyen odaadással és milyen eredménnyel birkózik meg az önmagában rejlő teendőkkal. Hiába beszélt volna másoknak akármennyit is Krisztusról, a Megtartóról, az Éppé-tevőről, semmi foganatja nem lehetett volna annak, ha ugyanakkor nem „magasztaltatik fel“ a saját életében ennek a Krisztusnak az ereje. Tehát nem is csak kerülő úton, utólag várható alldásos visszahatásokat önmagára attól az ügytől, amelynek a szolgálatába belevetette magát, hanem

már eleitől fogva hozzátartozott az ügy szolgálatához az, hogy ő maga ne elnyomorodott, esenevész, sinylődő életet éljen, hanem élő bizonyosság és példa legyen a „megtartatásra“, amelyet hirdet. Sohasem siethetett annyira másoknak a segítségére, hogy átugorja a saját bajait. Gondos ápolással önmagában kellett először virágoztatnia azt a plántát, amivel tele akarta ültetni az egész világot. Vagy az önnön személyiségén át szolgálta, vagy egyáltalán nem szolgálhatta „a Krisztus fölmagasztaltatását“.

Vannak ügyek, amelyek telve vannak szép számokkal és ígéretekkel az egész világ boldogítása felől, de amelyeknek ugyanakkor semmi mondani-valójuk sincs arról, hogy milyen változásokat akarnak és tudnak is előidézni a saját munkásaik életében. Aki ilyen ügyeknek adja oda magát, az hasonlónak válik az olyan gazdához, aki mindig egybűt van elfoglalva, csak odahaza nem igen található meg; annyit sűrög-forog mások portáján, hogy közben a saját háza táján tótágast áll a rend és az egész telket fölveri a gyom. Pál apostolt ez a veszedelem nem fenyegette.

Még tovább menve: az a feladat, amelyet a saját életében tűzött ki elébe az ügy, amelynek szolgált, olyan belső, lelki természetű volt, hogy közömbössé, függetlenné tette őt élete külső körülményeinek az alakulásával szemben. Minden ember sorsa két összetevőből szövődik: abból, hogy mi történik övele, és abból, hogy ő hogyan fogadja azt, ami vele történik; vagyis a külső viszonyok ráhatásából és abból a visszahatásból, amelyet amaz kivált a lelkéből. Mennél jobban elhanyagolja valaki az utóbbi tényezőt, annál inkább ki van szolgáltatva az előbbinek: játékszerévé válik a külső körülményeknek. Nincs más lelki megnyilatkozása az ilyen embernek, mint pusztá visszhangadás, szolgálai együttzengés a változó viszonyok szavára: vigasság a jószerencse napjaiban, kesergés és zúgolódás a rossz napokban. Pál apostolnak ellenben a neki jutott feladat értelmében épen a maga belső emberére kellett minden gondját fordítania. Mert Krisztus ereje nem abban mutatkozik, hogy hatása alatt megváltoznak a külső

életv
is m
nul
bárm
embe
madá
hogy
káros
csak
a
a K
révé
külső
szen
rül,
edény
Krisz
miért
gyur
a kin
kanc
denk
fölm
A
apost
selt e
lyene
amel
nyila
nős e
bizto
roml
M
hogy
való
vezi.
zete
gába
a ma
És a
bizor
ténni

életviszonyok (ez csak közvetett eredménye, és nem is mindig következhetik be), hanem abban nyilvánul meg, hogy az ember más lélekkel éli át azoknak bármilyen alakulását is; közelebről abban, hogy az ember sértetlenül állja azoknak még ellenséges támadásait is. Abban „magasztaltatik föl“ Krisztus, hogy győzelmessé teszi az emberi lelket, úgy, hogy károsodás nem érheti, hanem ellenkezőleg: mindent csak javára tud fordítani magának.

Akire nézve az lett fődologgá az életében, hogy a Krisztus hatalma megnyilvánulásának a szintérévé váljék a lelke, — az fölényes szabadságot élvez külső sorsának minden változásával szemben. Hiszen az ő számára bármilyen helyzet is, amelybe kerül, csak alkalom a győzelmes erő kifejtésre, — csak edény, amelybe a lélek maga tölti bele a maga Krisztus-adta tartalmát. Hogy milyen az edény, — miért bánná azt? Nincs az a silány agyagból gyurt korsó, amelybe épügy bele nem lehetne önteni a királyi aszut, mint akármilyen metszett kristálykancsóba! Fordulhat az élet akárhogy is, — mindenképen jó alkalmat nyújt arra, hogy „Krisztus fölmagasztaltassék“ benne.

Azt már volt alkalmunk megfigyelni, hogy az apostol csakugyan milyen nagyszerű fölénnnyel viselt el olyan súlyos megpróbáltatásokat is, mint amelyeket fogsága mért reá. Az az örvendező lelkület, amelyről tehetetlenül pattant le minden keserűség nyíla, élő bizonyossága volt annak, hogy valami különös erő működik benne, amely őt föntartja, épségét biztosítja és nem engedi áldozatul esni semmilyen romlásnak.

Most csak azt kell még hozzátennünk ehhez, hogy az apostol a külső körülményekkel szemben való ezt a függetlenségét teljes öntudatossággal élvezi. Ő „tudja“, — ugymond, — hogy sanyarú helyzete nem árthat neki, hanem csak áldást rejthet magában. „Ez nekem üdvösségemre fog válni“, — idézi a maga sorsára alkalmazva az Ótestamentom szavait. És a jövő minden esélyével is ugyanilyen tudatos bizonyossággal néz szembe. Hogy mi fog vele történni, — arra nézve nincsenek sem félelmei, sem ki-

vánságai. Csak egy érdekli: hogy „Krisztus fölmagasztaltassék“ őbenne. Ha még tovább is szenvednie kell a fogságot, — akkor úgy. Ha visszanyeri szabadságát, — akkor úgy. Ha pedig vértanu halállal kell végeznie pályáját, — hát akkor úgy. Bizonyos afelől, hogy semmiképen sem fog „szégyent vallani“. Az, amire ő „hő vágyakozását és reménykedését“ függesztette, — mint mindig, úgy „most is“ — be fog teljesedni.

Fölvethetjük a kérdést: milyen más ügy lehetne versenyre ebben azzal, amelyet Pál apostol szolgált? A körülmények esélyeitől való ilyen fejedelmi szabadság ajándéka elnyerhető-e vajjon más-hol is, mint Krisztusban?

IV.

Még fokozza ezt a függetlenséget az, hogy Pál apostol nem csak a maga lelki épségét érzi biztonságban a jövőnek bármilyen eshetőségével szemben, — hanem azt a szolgálatot is, amelyet el akar végezni. Egyetlen föltételhez természetesen hozzá van ez kötve: az életben maradásához. Ha „el kellene innen költöznie“, — akkor mindenestre véget érne szolgálata. De egyéb föltétel aztán nincsen. Mindaddig, amíg be nem következik a halála, „a földi élet“ — bármilyen körülmények között is — „munkája gyümölcsözését jelenti“. Akármilyen történjék is vele, terméketlenné, hiábavalóvá nem válhatik az élete, meg nem szakadhat a munkássága, meg nem hiúsulhat annak előrehaladása.

Természetes, hogy minden ügynök a lelkes harcosai ugyanígy beszélnek: meg vannak győződve róla, hogy utolsó lehelletükig harcos és hű szolgálai lesznek annak az ügynök, amelyen odaadásuk csüng. De ha kicsit is elgondolkoznak, meg kell, hogy inogjon bennök ez a bizonyosság. Mert hiszen nem vették észre, hogy fogadkozásukhoz hallgatógon odaértették azt a súlyos feltételt, hogy: „ha a körülmények megengedik“. Legalább is bizonyos körülményekre azzal a ki nem mondott bizakodással számítottak, hogy azok a jövőben sem lesznek

mások, mint a jelenben. Pedig minden megváltozhatik! Változások érhetik magukat az elszánt fogadkozókat is és megtörténhetik, hogy aki ma serény munkása valamilyen ügynek, az holnap már megbénultan, megrokkantan, tétlenül lesz kénytelen nézni, hogy hogyan végzik tovább mások a munkát önélküle. Vagy, ha az ügy munkásainak kezét nem kötozik is meg kényszerű tétlenségre az őket érő változások, megtörténhetik az is, hogy megváltozik körülöttük az egész világ képe és így maga az ügy veszíti el a fontosságát és egész értelmét. Hányszor megtörtént már, hogy régi nagyszerű harcok vitézei nevetségessé váltak, mert nem vették észre, hogy a régi ellenségek már eltűntek a színről s ők már csak ártalmatlan szélmalomok ellen hadakoznak. Sőt az is megtörténhetik, hogy valamely ügy a tulajdon nagyszerű sikerei folytán válik meddővé és elavulttá. Amit el akart érni, azt már elérte. Miért küzdenének még érette a hívei tovább is — az életük végéig? — Valóban, az, hogy valami betölti az ember életét ma, még nem jelenti azt, hogy olyan igazi életeélt talált, ami holnap is és mindvégig betöltheti az életét. Ha tudja is, hogy miért él a jelenben, nincs biztonságban még atekintetben, hogy a jövőben nem lesz-e üres és haszontalan az élete.

Pál apostol ellenben, amikor Krisztus szolgálatába szegődött, bizvást tudhatta, hogy élethossziglani elhelyezkedést talált és mind haláláig biztosítva van a munkanélküliség veszedelme ellen. Ezt a szolgálatot nem kellett féltenie a körülmények semmilyen változásától sem.

Nem fenyegette az az eshetőség, hogy bármilyen okból is munkaképtelenné válhatnék. Természetes, hogy számolnia kellett azzal, hogy a körülmények változásával együtt változást szenvedhet munkájának módja és formája is. Most is, fogsága napjai alatt, nem tehet meg mindent, amihez hozzá volt szokva szabad mozgásának éveiben. „Látogatások” helyett, amelyeknek az emlékeit nem törölte el az idő múlása, s amelyeket „újabb látogatásokkal” szeretne a jövőben is tetézni, — egyelőre bi-

zony csak levélírás és követekre bízott üzenetek útján érintkezhetik híveivel. És a jövő is hozhat sok mindenféle korlátozást; jöhet betegség, öregség, tehetetlenség. De soha semmi nem akaszthatja meg úgy a szolgálatát, hogy partra vetett hajóroncsnak kellene éreznie magát. Amíg „életben marad“, addig mindig „gyümölcsözni“ fognak napjai, mert hiszen élő ember élő emberek között — akár bilincsbe verve, akár betegágyhoz kötözve — mindig betöltheti azt a hivatást, hogy benne „Krisztus fölmagasztaltassék“ s azzal ő is állandóan hozzájáruljon mások „hitbeli előhaladásához és öröméhez“.

Attól sem kell félnie, hogy az ügyre következhetnék be olyan apály, hogy ezért kellene szárazon maradnia a hajójának. Ez az ügy nem egy bizonyos időre szól, hogy annak elteltével elavulhatna; nem csak egy korszak viszonyaihoz van szabva, hogy azok megváltoztával elveszíthetné az értelmét; nem valamilyen alkalmi, muló szükségletek kielégítésére irányul, hogy azok megoldása után már ne érdekelhetné az embereket. Ez az ügy azt nyújtja, amire az embereknek, amíg csak emberek maradnak, mindig és mindenütt a legnagyobb szükségük lesz: az „üdvösséget“, az életük „megtartatását“. Krisztus sohasem válhatik divatját multtá!

Az sem történhetik meg, hogy az ügy magamagát teszi fölöslegessé idővel. Krisztusból sohasem lehet sem túlsok, sem elég sok. Mennél jobban érvényesült az Ő hatalma az emberek életében, annál hálásabban várják még teljesebb uralmát. A „földi életen“ belül sehol nincs olyan határ, amelynél nyugvópontra jutva már megállhatna ez a fejlődés. Mindig fönnforog a még nagyobb „hitbeli előhaladás és öröm“ szüksége és lehetősége.

Amikor tehát azt mondja az apostol, hogy „neki az élet Krisztus“, akkor a szó legszorosabb értelmében vett életprogrammot vall meg, — olyant, amely egészen bizonyosan nem csak egy részére szól az életnek, hanem az egészére. Az eszköz, amely szükséges hozzá: a saját élete. Az alkalom, amely megkívántatik hozzá: a mások élete. Semmi több. Amíg eleven emberként itt él eleven emberek között, ad-

dig
tett
erej

nek,

hog
lyet
is m
tons
nek,
erős
életé
bánj
az é
„nem
még
gött

son v
ról é
mon
közö
kegy
Kris
Abba
nem
És a
ítelt
alól.
ez a
egyé
órája
mög
ják
Telje
halál
P
Kris

dig mindig folytathatja a maga dolgát: saját telített lelkéből tovaáraszthatja másokéba a Krisztus erejét.

Ez is olyan kiváltságos vonása a Krisztus ügyének, amilyennel más ügyek aligha dicsekedhetnek.

V.

Azonban semmiből sem világlik ki jobban az, hogy mit köszönhetett Pál apostol az ügynek, amelyt szolgált, mint abból, hogy még a halál kérdése is megoldódott számára benne. Amikor nyugodt biztonsággal néz szemébe a jövő minden eshetőségének, ezek között ott szerepel a halál, még pedig az erőszakos halál is. Meglehet, hogy nemsokára az életével kell fizetnie munkásságáért, — de ő ezt sem bánja. Sőt ez a kilátás époly „erősen vonzza“, mint az életbenmaradásé, úgy, hogy ha rá volna bízva, „nem is tudná, hogy melyiket válassza“. Sokat ígért még az élet, de nagy ajándék rejlik a halál mögött is.

Hogy a halálban ilyen nagy „nyereséget“ lásson valaki, az természetesen csak arról az álláspont-ról érthető meg, amelyről kitekintve az apostol azt mondotta, hogy „neki az élet — Krisztus“. A szó közönséges értelmében véve az életet, a halál csak kegyetlen, romboló ellenségnek tűnhetik fel. De Krisztus nincs alávetve többé a halál hatalmának. Abban a láthatatlan, titokzatos világban él, ahova nem ér már el az elmúlás és az enyészet birodalma. És ami onnan, Őbelőle árad bele ebbe az elmúlásra ítélt „földi életbe“, szintén mentes a halál hatalma alól. Ha valakinek életében a földöntúli világnak ez az ideszakadt darabja a földolog, akkor minden egyéb csak gerendaváz, amiért nem kár, ha a halál órájában lebontásra kerül. Az igazi „élet“, amely mögötte épült, csak hasznát veszi, ha már nem zárják körül és nem fődik el ideiglenes, gyarló keretei. Teljes mivoltában csak így bontakozhatik ki. Ez a halál „nyeresége“.

Ez nem csak azt jelenti, hogy Pál apostol a Krisztusban elnyerte a halálfélelem általános em-

beri nyomorúságából való „megszabadulást“ is, mint az „üdvösség“ egyik drága alkotóelemét, — hanem az az odaadás is, amelyet életében kifejtett, új megvilágítást nyer ebből a diadalmas bizonyosságából. Mert az odaadás sok embernél egyenesen az eltitkolt halálfélelemből táplálkozik. Az ilyen emberek öntudatlanul is a halál elől menekülnek valamilyen ügynek a szolgálatába. Az ügy hosszabbéletű, mint ők maguk. Tehát bizonyos „halhatatlanságot“ biztosítanak maguknak azáltal, ha életüket az ügybe építik bele szolgálataikkal. Az odaadás így a halál kérdésének önáltató álmegoldásává lesz. S ugyanakkor meg is romlik, mert hiszen az ügy csak ürüggyé válik, amelynek címe alatt az ember voltaképen önmagát akarja megmenteni. Igazában pedig megoldatlan félelmes kérdésként továbbra is ott áll a halál és előbb-utóbb mégis szembe kell kerülni vele mindenkinek.

Az az ügy, amelyet Pál apostol szolgált, ezekről a veszedelmektől is megóvta őt. Nem kellett bujkálnia a halál gondolata elől. Nyíltan és győzelmesen leszámolhatott vele. És ezért odaadása sem volt görcsös belekapaszkodás a „földi életben“ kínálkozó szolgálatokba. Szolgált a ügyet, amelyre fölesküddött, — amíg csak tartott az élete, de nyugodt lélekkel le tudta rakni szerszámaát, mihelyt odább kellett állania, — mert tudta, hogy nem érheti ezáltal veszteség. Odaadása nem leplezett életbiztosítás volt, hanem tisztán és hamisítatlanul — odaadás.

Jó azonban hangsúlyoznunk, — hogy a dolog világosan álljon előttünk, — hogy ez a halál fölött győzelmes öntudat, amely Pál apostolban megszólal, nem azonos azzal, amit általában a lélek halhatatlanságában való hitnek szoktak nevezni. Az is beleértendő természetesen, de van benne sokkal több is annál. Maga az az igazság, hogy a halálban nem semmisül meg az emberi személyiség, hanem csak evilági létfeltételeitől, egyszóval: a testétől válik meg, hogy más, előttünk titokzatos létfeltételek között éljen tovább, — még nem oldja meg a halál kérdését. Ettől még lehet a halál utáni élet épen

olyan
halál
„
szám
valan
sal“.
földi
a hal
„inne
szám
ség“
ból é
tani é
A
dolat
értelm
házza
halav
utáni
ján ép
mályá
lyet a
zatoss
tündö
tol ki
földi
nan t
fátyol
ban a
van n
sodson
nem l
küzd
szólt,
itt az
nek a
tán m
abban

olyan értelmetlen, sivár és üres, mint amilyen a halál előtti is sokszor.

„Nyereséggé“ nem az teszi a halált az apostol számára, hogy ő a halál után is föntmarad majd valamiképen, hanem az, hogy „együtt lesz Krisztussal“. Az az életközösség a Krisztussal, amely már földi napjait is megtöltötte igazi „élettel“, jut majd a halálon túl teljességre. Ezért mondhatja, hogy „innen elköltözni“ „mindennél sokkal jobb volna“ számára. Hogy is ne lenne kimondhatatlan „nyereség“ megérkezni a forráshoz és közvetlen közelségből élvezni annak teljességét, amikor már a mostani élet minden igazi java és áldása is onnan ered?

Aki csak „a lélek halhatatlanságának“ a gondolatáig jutott el, az a földi életből próbál annyi értelmet kihámozni, amennyit tud, és aztán azt ruházza át a halálon túli életre is; a jelenben derengő halavány fénnel igyekszik belevilágítani a halál utáni jövő sötétségébe. A Pál apostol álláspontján épen fordítva áll a dolog: ő a jelenvaló élet homályában is annak a fénynek a világánál jár, amelyet a halál utáni élet lövel ide előre. Minden titokzatossága mellett is a halál utáni élet teljes fényben tündöklök. Ott ragyog a nap: Krisztus. Ez az apostol kiinduló pontja. És csak annyi jó van ebben a földi életben is, amiért élni érdemes, amennyi amonnan túlról, a Krisztusból ide áttör a sűrű fellegek fátyolán. A gyarmatterületen élő katona is elsősorban afelől bizonyos, hogy valahol a tengeren túl van neki hazája, ahol „édes otthona“ várja. És másodszorban, épen ennek alapján, tudja azt, hogy ő nem hiába hányódik ott, ahol küzdelmét meg kell küzdenie. Pál apostol odaadása is olyasvalaminek szólt, ami túl esett ennek a világnak a határain. És itt azért küzdött, hogy terjessze és gyarapítsa ennek a nem-evilági hatalomnak az uralmát. Ha aztán megkapja a hazahívó parancsot, — mi lehetne abban félelmetes?

VI.

Hogy milyen ép, vagy milyen elnyomorodott valakinek a személyisége, annak talán legbiztosabb ismertetőjele az, hogy milyen önbecsülés él benne.

A lélek elnyomorodása kifejezésre juthat abban, hogy megrendül, vagy egészen oda is vész az önbecsülése: maga is érzi nyomorodott voltát és nem tudja, micsoda megbecsülni való értéket találhatna magában. A külső körülmények szégyenletesen hányják-vetik, és haszontalan porszemnek tűnik föl önmaga előtt is, amelyet játszva sodor ide-oda minden szélfúvás. Nem tudta az életét olyan tartalommal megtölteni, amelyért érdemes volna élnie s ezért sorvasztóan nehezedik reá fölösleges voltának az érzete. Tehetetlenül van kiszolgáltatva az elmúlás végzetének és ezért egész élete nem több a szemében, mint a mező füvének a virulása, amely holnapra elszárad és nyomot sem hagy maga után. Vagy pedig megtörténhetik az is, hogy ez elől a fojtogató lehangoltság elől, amelyet nem is bír ki sokáig az ember lelke, — az ellenkező végletbe menekül: képzelt jelentőséget tulajdonít magának és alaptalanul sokra tartja a maga értékét. Hogy nagyobbak tűnjék föl önmaga előtt is, mint amekkorá a valóságban, — fölfujja a maga fontosságát. A háta mögött összenéznek az emberek, s vagy mosolyognak, vagy szánakoznak rajta, de mindenesetre ítélkeznek fölötte, mert látják a valóságos és a magaképzelte értéke közötti nagy különbséget. De ő úgy el van merülve a saját becsének élvezetében, hogy észre sem veszi, mennyire kicsúszott a lába alól a szilárd talaj.

Pál apostolt mindkét veszedelemtől távoltartotta az az ügy, amelynek élt.

Egyrészt: sohasem foghatta el az az érzés, hogy ő haszontalan senki, akinek jobb volna, ha nem is volna. Megóvta őt ettől már az a győzelmes függetlenség is, amelyet a külső körülményekkel szemben élvezett. A Krisztus erejének az a „fölmagasztalása“, amely benne végbement, úgy, hogy soha sem „vallott szegényt“, egyrészt olyan eredmény volt,

elsősorban mások írnak az ő javára s ő is csak ennek alapján meri fölhozni őket a maga élete fontosságának a bizonyosságaiul.

És nem is becsüli túl magát. Tisztában van a maga értékével, de másfelől annak határaival, tehát a maga másokrautaltságával is. Már föntebb is láttuk, hogy milyen háladatos azért, hogy rajta kívül mások is „részt vesznek az Evangélium ügyében“. Itt is megvallja, hogy milyen sokat jelent ránézve az a bajtársi közösség, amelyre támaszkodhatik. Ha bizvást számít arra, hogy sorsának bármilyen alakulása révén is csak fölfelé visz az útja, akkor ezt jórészen annak köszönheti, hogy sokan tusakodnak övele együtt imádságos lélekkel. „Ez nékem üdvösségemre fog válni“ — ugymond — „a ti könyörgéseitek által“.

S ami még fontosabb: hozzáteszi azt is, hogy „a Jézus Krisztus Lelkének bőséges segítsége által“. Minden érték, amit magában hordoz, nem sajátmagából termett, hanem ebből a titokzatos, gazdag forrásból eredt. Ezért, akik „övele diekszenek“, azok is csak „a Jézus Krisztus által“ tehetik ezt. Önbecsülésében voltaképen nem önmagát becsüli nagyra, hanem Krisztust. Hiszen mindenestől fogva — „neki az élet: Krisztus“. Ő csak alázatos közeg, amelynek értéke a rajta áthaladó erőben rejlik.

Ez az alázatos önbecsülés a legjobb bizonyossága annak, hogy Pál apostol olyan ügyet szolgált, amelyben lelki kár nem érte és nem is érhetne. Nem csak arra példa ő, hogy milyen az igazi odaadás, hanem arra is, hogy mi lehet az odaadásnak mindenekfölött álló, igazi tárgya.

ÖTÖDIK HÉT.

Vesszők egy nyalábban

1: 27—2: 4.

- 1: 27. Csak tartsatok a Krisztus Evangéliumának ügyéhez méltó fegyelmet, hogy akár el-
megyek és látom, akár a távolból azt halljam
felőletek, hogy megállotok egy lélekben, egy
akarattal együttviaskodva az evangéliumi
28. hitért és semmiben meg nem riadva az ellen-
felektől, — ami bizonyysága lehet előttük az
ő vesztüknek és a ti megtartatástoknak, és
29. pedig Isten által, — mert nektek megadatott
az a kegyelem, hogy a Krisztusért — nem
csak, hogy higgyetek Őbenne, hanem szenved-
30. jetek is Ő érte, ugyanazt a harcot állva,
amint azt nálam láttátok és most is halljátok
felőlem.
- 2: 1. Azért hát, ha számít valamit a Krisztusban
való intés; ha számít valamit a szeretet un-
szolása; ha számít valamit a Lélekben való
közösség; ha számít valamit a gyöngédség és
2. részvét, — akkor tegyétek teljessé az én örö-
möt azzal, hogy egyetértésben éltek, egy-
azon szeretetet érezve egymás iránt, egyaka-
3. rattal törekedve ugyanarra a célra, semmit
sem téve versengésből vagy képzelgő hiúság-
ból, hanem alázatossággal, úgy, hogy egy-
4. mást kiki tartsa különbnak önmagánál és min-
denki ne a maga érdekeire legyen tekintettel,
hanem a többiekére is.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 1: 27. Csak tartsatok a Krisztus Evangéliumának ügyéhez méltó fegyelmet, hogy akár elmegyek és látom, akár a távolból azt halljam felőletek, hogy megállotok egy lélekben...

Az eddigiekből megérthették a filippibeliek, hogy ha az apostol helyzete a római fogságban nagyon sajnálatos is, azért ő azt olyan lélekkel viseli, hogy senkinek sincs joga sajnálkozni őrajta. De ezen túlmenőleg most még egy fontos dolgot meg akar értetni velük az apostol. Ha az ő „körülményei” felől egészen nyugodtak lehetnek is, mert azokon úgy sem válfoztathatnak és azoktól úgy is teljesen független az ő boldogsága, annál inkább nagyobb gondot fordítsanak önmagukra, mert azzal, hogy hogyan alakul az ő gyülekezeti életük, igen is módjukban áll az apostol örömét növelni vagy megcsónkítani. Az, hogy a távolban élő szeretett bajtársai hogyan állanak helyt „a Krisztus Evangéliumának ügyéért”, sokkal nagyobb befolyással van öreá, mint a saját külső életsorsának jobbra, vagy rosszabbra fordulása. — Azt szeretné tehát, hogy már öreá való tekintetből is, az ügylhöz „méltó fegyelmet tartsanak” (szó szerint fordítva: az ügylhöz „méltóképen polgárkodjanak”). Azt köti a lelkükre más szóval, hogy sohase felejtsek el: ők nem magánéletet élnek, amelyben kiki szabad tetszését követheti, hanem polgárai egy nagy közösségnek, letéteményesei egy fel-séges közügynek. Ez megkívánja, hogy „fegyelmet tartsanak”, vagyis, hogy mindenki rendelje alá magát a közösség érdekeinek, mint a polgár a város vagy az ország rendjének. A közösség főérdeke pedig az, hogy a tagjai ne húzzanak szét annyifelé, ahányan vannak, hanem legyenek valóban közösségben egymással. A filippibeliek között mélységes „egységet” teremt az, hogy ugyanaz a „Lélek”, a Krisztus Lelke élteti őket. Az ő ügyükhöz tehát csak az lesz „méltó”, ha ezt „a Lélek egységét” következetesen meg is tartják: „megállanak benne”. — Az apos-

tol örömmel gondol arra, hogy ha újra megadatnék neki „*elmenni*“ közéjük, milyen gyönyörűség volna „*látnia*“ ezt az összhangzatos „*fegyelmet*“. De ha ebben soha nem lenne is már része és csak „*a távolból hallhatna felőlük*“ híreket, a földolog az, hogy ilyen örvendetes hírek érkezzenek. — Megfigyelhető, hogy az apostol lelki szeme úgy rajtafelejtkezik az óhajtott szoros közösség szépségén, hogy a levél írása, vagy diktálása közben megzavarodik a mondatfűzés fonála.

A haszontalanul heverő kő akárhogyan is heverhet. De annak, amelyik szerepet játszik az épület falában, egyenes rendbe kell beleilleszkednie a többi mellé. Melyikhez hasonlítok?

2. nap.

- 1: 27. egy akarattal együttviaskodva az evangéliumi hitért, és semmiben meg nem riadva az ellenfelektől, — ami bizonyossága lehet előttük az ő vesztüknek és a ti megtartatástoknak, és pedig Isten által.

Itt még világosabban megmutatja az apostol, hogy lényegében véve mi is az a „*fegyelem*“, amelyet olvasóitól megkíván. Ők mindnyájan, amikor „az Evangelium ügyéhez“ csatlakoztak, harcra esküdtek föl. De ezt a harcot „*az evangéliumi hitért*“ sohasem vivhatják meg külön-külön, hanem csakis úgy, ha „*együtt viaskodnak*“. Ha igazán komolyan veszik a dolgot, akkor nem húzhatnak szét egymástól, hanem „*egy akarattal*“ kell vitézkedniök. Viszont: mennél komolyabban veszik a rájuk váró küzdelmeket, annál könnyebb is lesz szorosan összetartaniok. Hiszen ha mindenekfölött az ügy előmenetelét tartják szem előtt, akkor ehhez képest eltörpül majd minden, ami elválaszthatná őket egymástól. — Ezt a „*fegyelmezett*“ egységet nem bonthatja meg az sem, ha egyiküknek-másikuknak szenvednie is kell érte. Ha „*ellenfelek*“ támadásait, bántalmait, fenyegetéseit vonják magukra, az csak természetes. Ettől nem kell „*megriadni*“. Ez nem ok arra, hogy bárki is zavarba essék és kiálljon a harcolók sorából.

Hiszen nem lehet valamilyen ügyért „viaskodni” úgy, hogy az ember sohase ütközzék bele „ellenfelekbe”. Épen ilyenkor kell csak annál szorosabban összefogni, mert ilyenkor van próbára téve az ügy ereje. Minden szóbeszédnél meggyőzőbben igazolja valamely ügynek az életre jogosultságát és igazát az, ha a hivei épen a nehéz napokban megtartják semmi által meg nem zavarható egységük „fegyelmét”. — Magukra az „ellenfelekre” is kiszámíthatatlan hatása lehet annak, ha látniok kell, hogy támadásaik megtörnek az ügy összetartó erején. Ebből előbbutóbb meg kell érteniök, hogy hiábavaló az ellenkezésük, nem tartóztathatják föl az ügy előnyomulását. Ha a látszat azt mutatná is, hogy harcias ellenkezésük semmit nem lohad, titokban mégis érezniök kell, hogy a vereségük biztos és „vesztőkbe” rohanak. Meg kell sejteniök valamit abból, hogy „az Evangélium ügyéért” küzdök a „megtartatásnak”, az „üdvösségnek” eljegyzett népe, amelynek semmi sem árthat s amelynek győzelmét semmi nem teheti vitássá. — Erre a leckére maga Isten tanítja meg őket: a hivek megbonthatatlan egysége „Isten által” szolgál nekik „bizonyságul” és intő jelül. Isten munkája alól nem vonhatják ki magukat még az Ő ellene törők sem.

Ha az életeteknek van valamilyen komoly célja, akkor nem számíthatok mindenkinek a tetszésére és támogatására. Lesznek harcaim. Csak az a kérdés: Isten az én pártomon lesz-e?

3. nap.

- 1: 29. ...mert nektek megadatott az a kegyelem, hogy a Krisztusért — nem csak, hogy higgyetek benne, hanem szenvedjétek is Őérette,
30. ugyanazt a harcot állva, amint azt nálam látátok és most is halljátok felőlem.

Azok számára, akik kísértésben forogtak, hogy az „ellenfelektől megriadva” meglazítják a „fegyelem” kötelekeit, még egy bátorító gondolata van az apostolnak. Rámutat arra, hogy az „ellenfelek” támadásait viselni, „az Evangélium ügyéért” „szen-

ved
hetn
elfo
dék
azt,
Kris
tudj
a bi
azele
dolg
mag
Ügy
volt
legel
kell
jébe
hatn
odas
súly
gyel
még
nagy
hogy
hozz
meg
A fi
hogy
amió
géliu
hogy
első
tusé
is k
lőle
Az
most
gálj
azt
kor
nagy
mög

vedni" igazában nem hátrány, amitől visszahőkölhetne az ember, hanem kiváltság, amit hálásan kell elfogadnia. Ugyanannak a „kegyelemnek“ az ajándéka ez is, mint amely „megadta“ a filippibelieknek azt, hogy „higgyenek a Krisztusban“. Hogy ez „a Krisztusban való hit“, milyen nagy ajándék, azt jól tudják; arra elég csak utalni. Olyan gazdag életnek a birtokába jutottak általa, amilyent el sem tudtak azelőtt képzelni. Nem is úgy nyerték el, ahogy más dolgokat szokott az ember, — hogy előre elképzeleti magának és aztán kivívja a maga igyekezetével. Úgy kapták meglepetésként, ajándékba. „Kegyelem“ volt valóban. Nos, ha ezt az ajándékot hálásan mérlegelik, ne gondolják most, amikor „szenvedniök is kell a Krisztusért“, hogy ezt a mérleg másik serpenyőjébe kell vetniök, mintha valamiképen is ellensúlyozhatná amannak az értékét. Ellenkezőleg: ez is csak odaszámítandó az ajándékhoz és csak tetézi annak súlyát. Ez által a ráadás által válik teljessé a „kegyelem“. Aki még nem „szenvedett a Krisztusért“, az még nem is tudja teljes valójában, hogy milyen nagy kincs „Öbenne hinni“. — Itt is megfigyelhető, hogy az apostol lelkét olyan élénk érzelmi rezgésbe hozza az, amiről ír, hogy gondolatainak a szabatos megszövegezése akadozik és zavarttá lesz közben. — A filippibeliek között egy sincs, aki ne tudta volna, hogy a „szenvedésre“ is föl kell készülnie. Hiszen amióta Pál apostol útján megismerkedtek „az Evangélium ügyével“, mindig tisztában lehettek azzal, hogy az „viaskodást“ jelent. „Nála látták“, már legelső filippibeli megjelenésekor is, hogy aki Krisztusért él, az „harcot áll“. És ha „most“ nem „látják“ is közvetlen közelségből, annál inkább „hallják felőle“, hogy mit kell elviselnie az „ellenfelek“ miatt. Az ő odaadását ez annakidején sem csökkentette; most sem rontja meg örömét, amellyel az ügyet szolgálja. Ha olykor-olykor ők is kénytelenek „uayan-azt a harcot állani“, miért „riadnának meg“ tőle?

Nem az adja-e az életnek savát és borsát, amikor az ember szenvedések árán is harcolhat valami nagy célért? És nem balgatagság-e biztos fedezékek mögé húzódva kitérni a harc elől?

4. nap.

- 2:1. Azért hát, ha számít valamit a Krisztusban való intés; ha számít valamit a szeretet unszolása; ha számít valamit a Lélekben való közösség; ha számít valamit a gyöngédség és 2. a részvét, — akkor tegyék teljessé az én örömet azzal, hogy egyetértésben éltek...

Az apostól még egyszer megismétli, még sokkal nyomatékosabban azt az igényét, hogy olvasói a maguk részéről tegyék elviselhetőbbé számára az ő sorát. Neki ugyan nélkülök is bőséges az „öröme“ minden baj közepette is. De mégis megtörténhetik, hogy valami hujja marad annak. És ez rajtuk fordul meg. Ők „teljessé tehetik az ő örömet“ azzal, hogy „egyetértésben élnek“ (szó szerint: „ugyanazt gondolják“), vagyis egy fölfogáson vannak és ugyanegy törekvésben forranak össze. Nyilvánvaló, hogy az egyenetlenség súlyosabb tüneteitől mentes volt a filippibeliek közössége. Pártviszályok és ellenségeskedések nem dúltak köztük. Hiszen akkor az apostol nem ilyen gyöngéd hangon intené őket, amelyből hiányzik minden egyenes megrovás és csak közvetve érezhető ki valamelyes nyugtalanság. A széthúzásnak csak apró, ártalmatlannak látszó repedései mutatkozhattak az ő egységüknek egyébként szép épületén. De annál inkább elvárja tőlük az apostol, hogy még ezt a szépséghibát is tüntessék el. „Teljes örömet“ akarja bennük lelteni. — Hogy milyen nagy súlyt helyez erre, az kitűnik abból, hogy intésének megtámogatására egész sor érvet vonultat föl, amelyeknek mindegyikéről tudja, hogy ha egyáltalán ad rájuk valamit az ember, akkor nagyon sokat kell, hogy adjon rájuk. Mindannyiszor megismétli ezt a feltételt: „ha számít valamit“ ez, vagy amaz a fölhozott érv. Mintha mindegyikkel külön akarná ostrom alá venni az olvasóit. Egészen biztos eredményt akar elérni. Bizvást számíthat is reá, mert hiszen az a kétség, hogy „számít-e valamit“ az olvasói előtt mindaz, amit fölsorol, — csak látszólagos. Hogy is ne volna meg előttük a teljes súlya „a Krisztusban való intésnek“? Hiszen Krisztus áll az életük közép-

pontjában. Hogyne vennék komolyan „a szeretet unszolását”? Milyen sokat jelent számukra az apostolnak az a szeretete, amely ebből a rábeszéléséből is feléjük sugárzik! „A Lélekben való közösség” is drága kincsük, — hogy volna hát hiábavaló a reá való hivatkozás? És arra a „gyöngédségre és részvétre” sem utal hasztalanul az apostol, amellyel az ő szenvedéseiben iránta viseltetnek. Egészen biztos, hogy megnyílik a szívük intő szavai előtt.

Abból tűnik ki a legvilágosabban valakinek a lelkülete, hogy milyen érvekkel lehet rá hatni. Jó, ha őszintén megvizsgálom, milyen kulesra is jár az én lelkem zárja?

5. nap.

2:2. (hogy egyetértésben éltek,) egyazon szeretetet érezve egymás iránt, egy akarattal törekedve ugyanarra a célra.

Az apostolnak az a kívánsága, amellyel szemben talán még némi adósságban találatnak a filippibeliek, — hogy t. i. „az Evangélium ügyéhez méltó fegyelmet tartva” teljes „egyetértésben éljenek”, — olyan fontos dolog, hogy nem győzi más-más szavakkal körülírva ismét és ismét a lelkükre kötni. Ennek az a haszna, hogy több oldalról is megvilágítja azt az összhangzatos közösséget, amelyben „az Evangélium ügyéhez” tartozóknak élniök kell. Egyrészt, mintha elemzés alá venné, hogy közelebbről is kitűnjék: miben is nyilvánul meg az igazi „egyetértés”? Másrészt, mintha a titkát akarná fölmutatni: milyen úton-módon valósulhat meg? — Az egyik oldaláról nézve az együvértartozóknak egymás iránt való személyes magatartásán fordul meg minden. „Szeretet” által kell egybekötözve lenniök. És pedig úgy, hogy „egyazon szeretetet érezzék egymás iránt.” Nem elég, ha a „szeretet”, mint a száraz nyárban is itt-ott mélyedésekben megmaradó tavacska jelentkezik. Úgy kell uralkodnia az egész közösség fölött, mint ahogy a tavaszi áradás elborítja az egész tájat. Ez a követelmény azt is jelenti, hogy a „szeretetre” ugyanolyan vizsontszeretet is válaszoljon mindig.

Senki se maradjon érzéketlen az iránt a „szereket“ iránt, amellyel őt mások körülveszik. Becsülje meg azt nagyon és hálálja meg azzal, hogy ő se marad csak élvezője, hanem a „szereketnek“ ugyanazzal az aranypénzével fizetve ő is előmozdítója, erősítője lesz a közösségnek. — De benne van ebben az intésben az is, hogy ne legyenek a „szereketnek“ se kitüntetett kedvencei, se mellőzött mostohagyermekai. Ha osztályozások és megkülönböztetések történnek a „szereketben“, akkor azonnal megindul a csoportokra és pártokra való elkülönülés és megbomlik az „egyetértés“. — Más oldalról nézve a dolgot viszont az domborodik ki, hogy nem az egyes személyek egymás iránti, hanem valamennyiüknek a közös ügy iránti magatartásuk a fődolog. *„Egy akarattal ugyanarra a célra kell törekedniök.“* Mennél inkább uralkodik a lelkük fölött az egy, közös „cél“, annál könnyebb lesz magukat minden különbségen is túltenniök, amely megnehezítené közöttük az „egyazon szereket“ uralmát. A sok szétágazó „törekvésnek“ mind egybe kell olvadnia annak a szolgálatában, ami egyedül fontos.

A szereket értéke attól függ, hogy miért szeret az ember valakit, vagy más szóval: mit szeret benne? Azt-e, hogy valamiképen ő is a Krisztus ügyéhez tartozik? Vagy egészen mást?

6. nap.

2: 3. ...semmit sem téve versengésből, vagy képzelgő hiúságból, hanem alázatossággal, úgy hogy egymást kiki tartsa különbnek önmagánál.

4. nál és mindenki ne a maga érdekére legyen tekintettel, hanem a többiekére is.

Még néhány fontos utasítást ad az apostol ahhoz, hogy hogyan „éljenek egyetértésben“ az olvasói, közelebbről ahhoz, hogy hogyan „törekedjenek egyakarattal ugyanarra a célra“. Megtörténhetik ugyanis az, hogy egyesek nagyon buzgó munkásságot fejtenek ki a közös ügyért és az segítségük ennek mégis kárát vallja. Hogy valóban „egyakarattal“ való legyen az igyekezetük, ahhoz az is szükséges,

hogy
jan,
góító
ügyé
akarj
válós
akar
amit
szöbő
emelk
vel a
sincs
nak,
gyon
amibe
válós
zeletü
Ez az
kell t
rejtet
kodás
az ap
tét. A
ritani
hogy
szemb
dítva
vetésr
nek t
nak s
maga
ben.
nem a
ugyan
„egyet
A
hogy
vele?
Vagy

hogy tisztán tartsák magukat, egyenkint, mindnyájan, a látszólagos önzetlen odaadás rejtett önző rugóitól. Az egységet megrontja az, ha valaki az ügyért való buzgólkodásban is voltaképen önmagát akarja érvényesíteni és mutogatni; ha a maga kiválóságával, szolgálataival, érdemeivel mások fölé akar emelkedni; vagyis, ha „*versengésből teszi*“ azt, amit tesz. Az ilyen indítékokat akkor is ki kell küszöbölni, ha valaki csakugyan a maga igyekezetéből emelkedik ki a többiek közül. Hát még ha olyasmivel akar elébe vágni másoknak, amivel semmi joga sincs büszkélkedni, mert nem is ő vivta ki magának, hanem ajándékkul kapta! Pedig az emberek nagyon hajlandók a maguk javára írni sok mindent, amiben semmi érdemök sincsen. Sőt még olyan kiválóságaikban is tetszelegnek, amelyek csak a képzeletükben vannak meg, de a valóságban nincsenek. Ez az a „*képzeltő hiúság*“, amelytől szintén meg kell tisztítaniok magukat a filippibelieknek. Ilyen rejtett csirákból burjánzik ki a széthuzás és viszálykodás, ha idejében elejét nem veszik. — Fölmutatja az apostol az ellenszert is: az „*alázatosság*“ lelkületét. Az „*alázatos*“ ember az, aki háttérbe tudja szorítani a maga személyét. Nincs eltelve magától úgy, hogy másokban mindig csak azt lássa meg, amivel szemben a saját fölénye domborodik ki. Épen fordítva: mindenkiben talál valami tiszteletre és követésre méltót, amiért az illetőt „*önmagánál különbnek tarthatja*“. És a szándékai és tervei sem forognak szüntelenül a saját személye körül. „*Nem a maga érdekeire van tekintettel*“ minden cselekvésében. Ennek nem látja ugyan végül maga sem kárát. De nem a maga haszna a fődolog előtte, hanem legalább ugyanolyan fontos „*a többiek érdeke is*“. — Ez az „*egyetértés*“ titka.

Az életnek egyik legfelségesebb ajándéka az, hogy mások is vannak körülöttem. Hogyan élek vele? Ugy-e, hogy én akarok általuk emelkedni? Vagy úgy, hogy ők emelkedjenek általam?

HETI JEGYZETEK.

I.

Miközben elmerültünk Pál apostol odaadásának megragadó látványába, nem maradhatott egészen elfojtva bennünk egy fölfoluló kérdés: szolgálhat-e olyan kivételes egyéniség, mint amilyen a Pál apostol, példa gyanánt nekünk, átlagembereknek? Ha olyan rendkívüli lélek, mint amilyen ő volt, lobogva ég valamilyen ügynek a szolgálatában, akkor annak nyilván nagy jelentősége van. Az ilyen odaadásból kisugárzó erőt széles körben és hosszú időn át megérzi a világ. De van-e annak komoly értelme, hogy egyszerű, kis emberek is tüzet fogjanak? Számít-e az bármilyen ügynek az előmenetelében, ha ugyanilyen odaadás névtelen, szürke, ú. n. jelentéktelen emberek lelkében gyúlad ki?

Erre a kérdésre nem is csak egy olyan feleletet lehet adni, amely minden kétséget eloszlat. Először is, amint már volt alkalmunk megfigyelni, az olyan vezéregyéniségek is, mint Pál apostol, rá vannak utalva arra, hogy a hátuk mögött olyan hűséges közkatonák sorakozzanak föl, mint amilyenek az ő filippibeli hívei is voltak. A kimagasló, nagy emberek szolgálatát lehetetlen elgondolni anélkül a mögöttük szerényen meghúzódó szolgálat nélkül, amelyet ugyanazért a célért az ismeretlenség homályában maradók emberek végeznek, — s amelyre ők úgy támaszkodnak, mint a szobor az alapzata köveire. Ebben az előttünk lévő szakaszban is elárulja az apostol, hogy milyen sokat jelentenek számára a filippibeliek. Ötölük függ, hogy „teljessé váljék az ő öröme“ s azzal együtt a lehető legmagasabb fokon álljon a munkájához szükséges lelki frissesége.

De ennél is fontosabb az a másik felelet, amely fölvetett kérdésünkre még sokkal hangosabban csendül ki ebből a szakaszból: az átlag-emberek odaadása nem csak azért bír jelentőséggel, mert anélkül a lehetetlenség levegőjében lebegne a kimagasló, nagy emberek szolgálata is, hanem attól füg-

getle
Azol
belie
kébe
fösze
nak
„mél

hogy
embe
ben
Kül
sége
a ki
véve
Mert
szám
vala
mint
nál
hogy
értel
adás
egys
az u
egyé
de e
nagy
Bár
csak

lett
szell
tába
den
össze
hogy
lemi
ban
ges
már
és n

getlenül, önmagában is megvan a nagy értéke. Azokat az intelmeket, amelyeket itt Pál a filippibeliekhez intéz, a maga „öröme teljessételete“ érdekében adja ugyan elő, — de világos, hogy nem ez a főszempont. Elsősorban „a Krisztus Evangéliumának ügye“ maga kívánja azt meg tőlük, hogy hozzá „méltó fegyelmet tartsanak“.

Az is kiviláglik az apostol intelmei közben, hogy mi teszi olyan fontossá a legszürkébb átlagemberek odaadását is: az t. i., hogy kicsinységükben ők annál inkább forrhatnak össze közösségekké. Külön-külön természetesen egyiküknek a jelentősége sem közelítheti meg azt, amit az ügy számára a kimagasló vezéralak odaadása jelent. De együttvéve annál nagyobb értéket rejtenek magukban. Mert a közösség törvénye megszegyenít minden számtani törvényt: ha tíz egyszerű ember összefog valamilyen célra, az nem tízszer annyi erőt jelent, mint amennyit egyenként képviselnének, hanem annál sokkal többet. Sőt valójában úgy áll a dolog, hogy ha elméletileg fölállítjuk a kérdést, hogy mi értékesebb valamely ügy szempontjából: teljes odaadású vezéregyéniségek, vagy pedig teljes odaadású egyszerű közharcosok csapatai, — akkor föltétlenül az utóbbiak mellett kell döntenünk. Kivételes, nagy egyéniségek fölbukkanhatnak és ismét eltűnhetnek, de egyszerű emberekből, akik közösségbe fogódzva nagy szolgálatokat tehetnek, mindig van elegendő. Bármely ügynek az állandó és szilárd biztonsága csak rajtuk épülhet föl.

Ebből az következik, hogy valamely ügy mellett sokatmondó, jó bizonyítvány ugyan az, ha nagy szellemeket is le tud bilincselni a maga szolgálatába, de ennél sokkal fontosabb, döntő próbája minden ügynek az, hogy milyen szoros közösségbe tudja összeforrasztani a maga kicsiny harcosait. Annak, hogy valamely ügy élére nem kerültek éppen szellemi kiválóságok, nem okvetlenül az ügyben magában rejlik az oka. De abban, hogy milyen bensőséges viszonyba tudja egymással egybefűzni a híveit, már föltétlenül az ügynek belső ereje mutatkozik és mérhető meg.

Pál apostol szavaiból kiviláglik, hogy ő azt az ügyet, amelyet szolgál, ebből a szempontból is minden más ügy fölött állónak ismeri. Ennek az ügynek a lényegéhez tartozik az, hogy közösséget formáljon. Igaz ugyan, hogy a hozzájartartozók egységét is megbonthatják kisebb-nagyobb zavarok. De ez mindig az ellentéte annak, amit el lehetett volna várni. Hiszen megtörténhetik olykor az is, hogy más ügyek, amelyeknél az ember ezt nem is várná el, meglepően, szoros bajtársi közösséget teremtenek maguk körül, — szorosabbat, mint amilyent a lényegük szerint megérdemelnének. „A Krisztus Evangéliumának ügyét“ azonban mindig méltatlan megszegyenítés éri, ha a hívei között egyenetlenség van. Ilyenkor valami mulasztás történt, ami miatt az ügy nem fejtheti ki igaz mivoltát. Ahol a benne rejlő erőket nem hagyják fölhasználatlanul, ott mindig „hozzá méltó fegyelmet“ is tartanak és minden széthúzó erő felett győzedelmeskedik az összetartó „egy Lélek“.

Mint ahogy Pál apostol azért tusakodott a maga életében, hogy „fölmagasztaltassék a Krisztus az ő személyében“, — úgy kell a filippibeli, vagy bárhol is élő egyszerű híveknek is épen „egyetértésükben“, „egy akarattal“ való „együttviaskodásukban“ ugyanezt a célt szolgálniok. Ha köztük az összhang megbomlik, annak sohasem Krisztusban és az Ő ügyében rejlik az oka.

II.

A közösség fáját sokszor külső viharok teszik próbára. Ha nem elég viharálló az ereje, egymás után veszti el letört galyait-ágait. Vagyis, képes beszéd nélkül szólva: valamely közösség összetartó ereje kitűnik abból, hogy a tagjai milyen hátrányokat hajlandók elviselni érette. Könnyű addig összetartani egy embercsoportot, amíg az együvé-tartozásból mindenkire csak nyereség és csupa kellemes élmény származik. Terített asztal körül csoda volna, ha a vendégek nem olvadnának egybe meghitt, bensőséges társasággá. De az ilyen közösség

azonnal bomlásnak indul, mihelyt nem csak élvezet, hanem küzdelem és szenvedés is vár a tagjaira. Ne gondoljunk mindjárt hitvány árulókra, akik mihelyt harcra kerül a sor, azonnal átpártolnak az ellentáborhoz a dúsabb zsoldért és a könnyebb életért; se az olyan szélkakas-lelkekre, akik minden ellenálló gerinc nélkül úgy váltogatják állásfoglalásukat, amint az a legkényelmesebb nekik. Gondoljunk inkább olyanokra, akik a szívük mélyén tartják ugyan a hűséget az ügy iránt, amelyre fölesküdték; nem változott meg a meggyőződésük az igazsága felől; nem is felejtik el sohasem, hogy mit köszönhetnek neki; — csak épen a körülményektől függ, hogy milyen nyíltan és határozottan tudnak kiállani érte. Amíg nem kell hozzá nagy bátorság, addig ott láthatók az első sorokban küzdők között. De ha komoly ellenállással kell szembenézni és baj is érheti az embert, akkor elesenedesednek és óvatosakká válnak. Örömmel nézik, hogy mások hogyan vitézkednek a tűzvonalban, de ők meghúzódnak hátrább, biztosabb fedezékekben. A tábor meglazul és szétszóródik. Nem képes tömör egészének átütő erejét latba vetni. Szégyent vall, mert a tagjai közül sokan „megriadtak az ellenfelektől“.

Az ilyen erőpróbákat jól ismeri „a Krisztus Evangéliumának ügye“ is. „Ellenfelekben“ soha sem volt hiánya. Ha élvezett is néha békés napokat, abban rendszerint nem volt köszönet. Mert ennek az szokott az ára lenni, hogy megalkudott a környezetével és látszatgyőzelmekkel beérve, lemondott az igazi győzelemről: a Krisztus uralmának mindekre való kiterjesztéséről. Ilyenkor már nem is volt igazában „a Krisztus Evangéliumának ügye“. Csak bitorolta ezt a nevet. Mert valahányszor igazán az volt, — mindig szembetalálta magát — nyílt vagy elleplezett formában — az „ellenfelekkel“, akik nem akarták, hogy Krisztus Úr legyen feletük is.

Ezért „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez“ tartozni mindig azt jelentette bárki számára is, hogy el kell szenvednie mindazt a hátrányt, amit az „ellenfelek“ okozhatnak, vagy legalább is visel-

nie kell az állandó kockázatát annak, hogy egyszer csak a maga bőrén is megérzi az „ellenfelek” valamilyen fegyverét. Gúnyolódók mindennapos apró tűszúrásaitól elkezdve, befolyásos tényezők kegyeinek az elvesztésén és ebből származó sok hátrátételen át, el egészen a hatalmon lévő „ellenfelek” erőszakos, üldöző kegyetlenségéig, — a mártíromság poharát valamilyen mértékben mindenkinek meg kellett eddig ízlelnie, aki ehhez az ügyhöz szegődött. „Harcot állani” — ez volt az elkerülhetetlen sorsuk.

Hogyan dacolt ezzel a viharral a közösség, amely egybekapcsolta őket? Nem dicsekedhetik az-
al, hogy sértetlenül állotta a próbát. Pál apostol szavaiból is kitűnik, hogy bizony megeshetik az ő bajtársainak a soraiban is, hogy egyikük-másikuk „megriad az ellenfelektől”. Azóta is sok szomorú példa bizonyítja, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügye” körül is meg-megritkul a tábor, ha hevesebbre fordul a harc. Voltak idők, amikor legalább anynyi volt a titkos híve, mint a nyíltan síkra szállók, — mert a bátor színvallásért szenvedés járt ki.

Azonban az idők igazolták Pál apostolnak azt a meggyőződését, hogy az ilyen „megriadás” nem természetes velejárója ennek az ügynek, hanem csak a „hozzá méltó fegyelemnek” az elhanyagolásából ered. Azok, akik úgy viselték magukat, ahogy illendő ehhez az ügyhöz, mindig úrrá tudtak lenni mindenféle „megriadáson”. Mennél ádagabb volt az „ellenfelek” támadása, csak annál szorosabban zártak össze, hogy „megálljanak egy Lélekben, egy akarattal együttviaskodva”. Ezért aztán túl is élt az ügy minden vihart. Mellette az évszázadok folyamán más ügyeknek egész erdeje nőtt ki és tűnt is el megint, mert nem bírták a viharos éghajlatot. De „az evangéliumi hitért együttviaskodók” tábora ma is megvan még és ezután sem kell féltünk a fennmaradását.

Ebben a közösségben ugyanis nem érheti meglepetésként az embert, ha bántalmakat kell elszenvednie az „ellenfelektől”. Aki ide belép, az eleitől fogva tudja, hogy ezt is vállalnia kell. Sőt az ügyért való szenvedés kitüntetés számba megy itt, —

min
tatá
kap
ságn
gyel
mint
az, h
szen
értel
jesen
dés“
től f
Hisz
bont
visel

egy
ban,
ben
enne
tottu
veret
megf
lássá
met
tak,
a ha
tak,
mind
ban,
fegy
köszö
rend
ságo
kább
totta
sok
szor
kedé

mintha azzal kapná meg az ember végleges felavat-
tatását az ügy harcosává. A közösség tagjait az
kapcsolja ugyanis össze, hogy annak a közös kivált-
ságnak a részesei, hogy „megadatott nekik az a ke-
gyelem, hogy higgyenek a Krisztusban“. Ehhez
mint valami drága többlet járul aztán még hozzá
az, ha még „az a kegyelem is megadatik nekik, hogy
szenvedjenek is Óérette“. Többlet, de csak abban az
értelemben, ahogy többlet a bimbóhoz képest a tel-
jesen kifejtett virág. A „Krisztusért való szenved-
és“ piros rózsája is olyan ajándék, amely már elei-
től fogva bennrejtett a „Krisztusban való hitben“. Hiszen ez a „hit“ teljes odaadást is jelent, — miben
bontakozhatnék hát jobban ki, mint az önként el-
viselt szenvedésben?

III.

„A Krisztus Evangéliumának ügye“ már nem
egy nagy győzelmét azzal vívta ki ebben a világ-
ban, hogy egyszerű híveinek a táborát nehéz idő-
ben is össze tudta tartani. Mert, ha örök sorsa is
ennek az ügynek a harc, amint fentebb megállapí-
tottuk, — ez nem azt jelenti, hogy az „ellenfelei“
veretlen erővel folytatják ellenállásukat. Sokszor
megtörtént már, hogy ellenségeskedésük meghódo-
lással végződött. Máskor meg legalább azt a győzel-
met lehetett elérni, hogy az „ellenfelek“ meghátrál-
tak, — vagy csak egy időre, vagy végképen föladva
a harcot. A helyükbe aztán idővel újabbak támad-
tak, de a győzelem mégis győzelem volt. — Sok
minden közrejátszhatott az ilyen diadalok kivívásá-
ban. De nincs „a Krisztus Evangéliuma ügyének“ a
fegyvertárában még egy fegyver, amelynek annyit
köszönhetne, mint a „passzív rezisztenciára“ való
rendkívüli erejének. Nem annyira azzal győzött vál-
ságos időszakokban, amit a hívei tettek, hanem in-
kább azzal, amit nem tettek: egyszerűen nem tági-
tottak egymás mellől, nem hullottak szét a támadá-
sok csapásai alatt, hanem megmaradtak egymással
szoros közösségbe összefogódzva minden ellenséges-
kedés ellenére is. „Megállottak egy Lélekben“.

A természet világában is így áll meg a mozdulatlan parti szikla és tehetetlenül omlik össze kemény falán a szilaj hullámverés. Csak az a nagy különbség, hogy ettől még a hullámverés ereje nem csökken: amilyen sértetlenül állja az ostromot a szikla, ugyanolyan szívósan tombol ellene a viharos tenger is. Ellenben az emberi életben győzelmes kihatása és eredménye van a rendületlen megállásnak: az ellenségeskedés heve előbb-utóbb lelohad tőle, a hullámok belefáradnak a meddő ostromba és csöndesen elülnek. Emberek csak addig folytathatják támadásaikat, amíg azok valamelyes sikerrel biztatnak. Ha az állandóan megismétlődő kudarc megrendíti a sikerben való bizalmat, — megroppan a harci erő. Az a tábor, amelynek a lelkébe belelopódzik a sejtelem, hogy úgylis hiába tusakodik, nem veszélyes ellenfél már. Még akkor sem, ha nagyobb dühvel támad, mint valaha. Mert ez az ingerült türelmetlenség is, amellyel minden erejét összeszedve, ki akarja erőszakolni a sikert, csak annak a bizonyossága, hogy már nem bírja soká a harcot. Már vissza akar vonulni, — csak fedezni akarja a vereségét egy utolsó, kétségbeesett kísérlettel. „Most vagy soha“, — annyit jelent, hogy „még ez egyszer, de aztán többet már nem“. S ha ilyenkor is hiábavaló volt minden, — be is fejeződött a harc. Ha volna is még bőven erőtartalék, nincs már harci lendület.

„A Krisztus Evangéliumának ügye“ épen azért, mert mindennél ellenállóbb összetartásban tudja egyesíteni táborát, abban a nagy előnyben van minden „ellenfelével“ szemben, hogy már előre is bizonyon számíthat harciasságuknak ilyen lelohadására és legádázabb tombolásuk mögött is előre látja már a kifáradásnak biztos jeleit. Pál apostol is ezt a bizonyosságot ébresztgeti azokban, akik a filippibeliiek soraiban már-már hajlandók lettek volna a „megriadásra“. Mintha azt mondaná nekik: még csak egy kis ideig „tartsátok a fegyelmet“, ne engedjétek megbomlani a közösségeketek, és akkor épen ezzel siettetni fogjátok a támadások megszűntét. Csak mutassák meg tüntetőleg, hogy milyen le-

bírha
felek
alól
való
lyent
felism
től az
hogy
Állha
olvasi
öket
hiába
akike
A
apost
emlék
annak
hadak
„jel“,
ges és
kor i
az ül
a két
nem a
tatás
madár
maga
ban „
berek
lárd
A fili
előbb
ni az
előtte
A
érték
válság
mit s
várak
legna
bajví
haner

bírhatatlan erő bennük a Krisztus, és ez az „ellenfelek“ számára olyan „jel“ lesz, amelynek a hatása alól nem vonhatják ki magukat; olyan „Istentől való jel“ (a szónak sokkal igazabb értelmében), amelyent régi idők babonás hadseregei sokszor véltek felismerni valamilyen szokatlan jelenségben, amelytől az inukba szállt a bátorságuk és úgy érezték, hogy nem tanácsos tovább folytatni a hadakozást. Állhatatosságuk „jeléből“ az ellenségeik ki fogják olvasni a maguk fenyegető „vesztét“. És el fogja őket az a sejtelem, hogy igaz úgy ellen folytatnak hiábavaló harcot; azoké a jövő, a „megtartatás“, akiket meg akartak semmisíteni.

A harci helyzetnek ebben a fölfogásában Pál apostolt talán a saját maga életének felejthetetlen emlékei is befolyásolták. Nagyon valószínű, hogy annakidején, amikor még ő is az „ellenfelek“ élén hadakozott, őt is megrendítette biztonságában az a „jel“, amelyet a Krisztus üldözött híveinek a hűség és szívós helytállásában látnia kellett. Még akkor is, amikor fokozott dühvel vetette bele magát az üldözésükbe, ki tudja, nem rágódott-e a lelkén a kétség, hogy vajjon nem rohan-e a „vesztébe“ és nem azoknak az oldalán várna-e őreá is a „megtartatás“, akik olyan sértetlenül viselnek el minden támadást? — Ha csakugyan így volt, akkor azt is a maga tapasztalatából tudta, hogy ez a „jel“ valóban „Istentől való“, mert alapjában véve nem emberek hatottak rá olyan mélyen, hanem az ő szilárd kitartásukon keresztül is Isten szólott hozzá. A filippibeliek is bízhatnak benne: az „ellenfeleik“ előbb-utóbb valami emberfeletti erőt fognak kiérezni az ő állhatatosságukból és vagy meghódolnak előtte, vagy meghátrálnak előle.

A legegyszerűbb közkatona is kiszámíthatatlan értékű szolgálatokat tehet ezen az úton. Ha nehéz válságok idején reánehezedik az a tény, hogy ő semmit sem tehet az „ellenfelek“ ellen, csak túrníe és várakoznia lehet: akkor értse meg, hogy éppen ez a legnagyobb tett, sokkal nagyobb tett, mintha vezéri bajvívásra szállhatna ki. Ne „riadjon“ meg“ tehát, hanem a hozzá hasonlókkal egymásnak vetve a vál-

lukat, „álljanak meg egy Lélekben“, megbonthatatlan közösségben.

IV.

De a közösség fáját nem csak külső viharok tördelik. Sokszor azért hullanak le ágai, mert belső férgek rágták korhadttá a testét. Pál apostol a filippbeliek közösségéből ezeket a belső ártalmakat is ki akarja irtani, és pedig abban a meggyőződésben, hogy ezek ellen is önmagában bírja az orvosságot „a Krisztus Evangéliumának ügye“. Nincs más teendő, mint állandóan szem előtt tartani azt, hogy milyen „fegyelem méltó“ ehhez az ügyhöz. Akkor majd megbirkózik a benne rejlő erő a romlásnak legrejtettebb csíráival is.

Természetesen megrontja a közösséget az, ha a tagjai akár bántó szóval, akár ellenséges cselekedettel egymás ellen fordulnak, ahelyett, hogy „egy akarrattal együttviaskodnának“ a közös ügy harevonálában. Erről nem is beszél Pál apostol. Hiszen ilyen fegyvereket még az igazi „ellenfelekkel“ szemben sem forgatnak azok, akikhez ő szól, — nem hogy egymás ellen. Ezt a „fegyelmet“ magától értődő módon el lehet várni tőlük. Sőt még ennél sokkal többet is. Mert még azt sem tartja szükségesnek hangsúlyozni az apostol, hogy menteseknek kell lenniök attól az ellenséges érzülettől is, amelyből bántó szavak és tettek fakadhatnak. Hiszen nem is érne sokat, ha egymással szemben megőriznék ugyan a barátságos külszínt, de annak leple alatt megtűrnék magukban az egymás iránti ellenszenvet, lenézést, gyűlölséget. Az ellenséges lelkület mégis csak kiérezhető lenne belőlük és fonnyasztó lehelletétől, mint valami szétszívárgó mérges gáztól, elsorvadnának a közösséget összetartó eleven szálak.

Az a „fegyelem“, amelyet Pál apostol „a Krisztus Evangéliuma ügyének“ nevében megkövetel, még az ellenséges érzület kiirtásával sem éri be. Mert az is csak következmény már, amely mélyebben rejtőző gyökerekből sarjad ki. Tehát ezeket az

elrejte
gyöke
a „v
cselek
ember
lenség

H
amiko
az ak
jük, h
az em
zájáru
séhez.
mások
ember
Ki ak
darab
hagyn
lemre
egyma
sak k
hogy
nem
társas
A „v
riti az
olyan
kiváló
inkább
olyan
amiko
szól, a
van, s
mint
még c
nyes
saját
tük h
hiusá
beri d
egym
„verse

elrejtett, első tekintetre talán ártalmatlannak látszó gyökereket kell kiirtani! Ilyenek az apostol szerint a „versengés“ és a „képzeltő hiúság“ — az emberi cselekvésnek két olyan indítéka, amely az általános emberi életben nagyon elterjedt és megszokott jelenség.

Hogy milyen magas igényt támaszt az apostol, amikor mégis hadat ízen ezeknek a lelki rugóknak, az akkor világosodik meg előttünk, ha megfigyeljük, hogy ezek nem csak mélyen benne gyökereznek az emberi természetben, hanem nagy mértékben hozzájárulnak épen a társas közösségek egybeszövődéséhez. „Versengésből tenni“ valamit — annyi, mint mások túlszárnyalására törekedni. A „versengő“ ember be akarja bizonyítani a maga különbségét. Ki akar emelkedni a többiek közül. Milyen óriási darab esnék ki a világ multjából és jelenéből, ha kihagynók belőle mindazt, ami erre a vetélkedő szellemre vezethető vissza! De, ami még fontosabb: egymagában nem „versenghet“ az ember. Vetélytársak kellene hozzá, akikkel összemérhesse erejét, hogy túltegyen rajtuk. Ezért a „versengő“ ember nem a remeteélet magánosságában, hanem csak a társas élet küzdőporondján érezheti otthon magát. A „versengés“ egymással való közösségre kényszeríti az embereket. — A „képzeltő hiúság“ viszont az olyan emberek sajátossága, akik nem csak a maguk kiválóbb voltát akarják élvezni, hanem még sokkal inkább az érette kijáró dícséretet és hódolatot. Még olyankor is megmámorosodnak mások elismerésétől, amikor pedig jól tudhatnák, hogy az olyasminnek szól, amiben nekik maguknak vajmi kevés érdemük van, s amiért inkább alázatos hálát kellene érezniök, mint magát másokkal legyeztetgető büszkeséget. Sőt még olyankor is élvezettel merülnek el a maguk fényes tükörképének szemléletébe, amikor azt csak a saját nagyító képzelődésük, vagy pedig a környezetük hazug hizelgése tartja elibük. — Ez a „képzeltő hiúság“ is hatalmas hajtóerőként működik az emberi életben és ez is arra utalja az embereket, hogy egymás társas közösségét keressék. Mint ahogy a „versengő“ ember vetélytársakra szorul, akiket fő-

lülmulhasson, úgy a „képzelt hiú“ ember nézőközönség gyanánt kívánja meg a társas közösséget, amely tapsaival jutalmazza az ő vélt, vagy valóságos teljesítményeit.

De ha el kell is ismernünk, hogy közösségteremtő erő van mind a két szóbanforgó indítékban, mindjárt hozzá kell tennünk azt is, hogy felettébb kétes értékű és silány fajta. Csak ideig-óráig kapcsolja egymáshoz az embereket, hogy aztán annál jobban eltávolítsa egymástól, sőt egymás ellen fordítsa őket. Hiszen a „versengés“ porondján két fél közül mindig csak az egyik találhat kielégülést, a másakra ellenben keserű kiábrándulás vár ott. A „képzelt hiuság“ vásárán sem csilloghat mindenki, — az emberek nagy többsége a hajlongó udvaroncok szerepére van ott ítélve. Innen a sok sértődöttség és elkedvetlenedés; az alulmaradottak kerülő úton való próbálkozása az érvényesülésre: áskálódások és irtó összeesküvések, csalárdság és erőszakoskodás; és ha mindez nem használ, a tehetetlen bosszú és gyűlölet. Valóban, mennél egyetemesebben uralkodnak a „versengés“ és a „képzelt hiuság“ rugói, annál biztosabban lerombolják azt a közösségi életet, amelyet fölépítettek. Végeredményben pusztító férgek a közösség fájában.

Ha az általános emberi élet megtűri őket, sőt tág teret enged nekik, ezzel a legszomorúbb bizonyítványt állítja ki magáról: olyan szegényen van ellátva közösségteremtő erők dolgában, hogy még az ilyen silány segítségre is rá van utalva, amely előbbutóbb a visszájára fordul. De nem így „a Krisztus Evangéliumának ügye“!

V.

Ez az ügy, jól tudja Pál apostol, olyan közösség-összetartó erőkkel rendelkezik, hogy nem kell szépienie a dolgot: a kétesértékű indítékokat kiméletlenül leleplezheti ártalmas mivoltukban és szigoruan kiutasíthatja őket a házatájáról, mint veszedelmeket. Hogy mik azok a tiszta és mindenestől fogva építő erők, amelyekre az apostol reá meri bízni „a

Kris
get.

ben,
érez
van
nyir
nyel
amel
nik
retet
keres
java

„ver
tossá
nézv
Mert
nyul
a sol
gato
csak
ságb
emel
jából
az el
jon
szer
belől
érde
embe
„szer

latko
kiki
hius
resi,
örül
külön
leg
nem
össze

Krisztus Evangéliumának ügyét“ szolgáló közösséget, az világosan kitűnik szavaiból.

Említi a „szeretetet“ és pedig abban az értelemben, hogy a közösség tagjai „ugyanazt a szeretetet érezzék egymás iránt“. Tehát olyan „szeretetről“ van szó, amely nem válogat abban, hogy kit mennyire érdemes szeretni, sem abban, hogy kit könnyebb szeretni. Nem az a burkolt önzés tehát ez, amely sokszor a „szeretet“ álruhájába öltözve jelenik meg, hanem a szó komoly értelmében vett „szeretet“, amelynek az a lényege, hogy nem magának keres valamilyen nyereséget, hanem másvalakinek a java a fődolog számára.

Beszél azután az apostol — éles ellentétben a „versengéssel“ és a „képzelt hiúsággal“ — „alázatosságról“ is. Könnyű belátni, hogy más oldalról nézve ugyan, de ez is ugyanaz, mint a „szeretet“. Mert az mindig „alázatos“ azzal szemben, akire irányul. Nem azt jelenti ez, hogy „alázatoskodik“, mert a sok hajlongás és szemlesütés között nagyon mutoztatott „alázatosság“ rendszerint hazug színjáték csak, amely mögött semmi sincs az igazi „alázatosságból“. Az abban áll, hogy az ember, akármilyen emelt fővel jár is, szívesen félreáll valakinek az útjából, örömmel huzódik meg a háttérben és átengedi az elsőbbséget másnak; nem kérdi, hogy nincs-e vajon méltóságán alul valamilyen szolgálat, ha egyszer arra szüksége van valakinek, vagy áldás fakad belőle valakire, — egyszóval elfelejtkezik a maga érdekeiről, kényelméről, méltóságáról, és a másik ember javára és előhaladására gondol csak, — mert „szereti“ az illetőt.

A „szeretethez“ ez az „alázatossága“ abban nyilatkozik meg Pál apostol szerint, hogy „egymást kiki különbnek tartja önmagánál“. Míg a „képzelt hiúság“ szeme mindig a másik ember gyöngéit keresi, és ha megtalálta — ami nem nehéz dolog, — örül neki, mert annál jobban ragyogtathatja a maga különbvöltát, — addig ez a lelkiület épen ellenkezőleg a fénylő vonásokat fedezi föl mindenkiiben és nem bánja, ha a maga fogyatékosága tűnik ki az összehasonlítás közben. Még ha az illetőben sok gyar-

lóság alá van is elrejtve az, ami értékes benne, mint valami szemétbe, sárba elkeveredett drágagyöngy: akkor is észreveszi és megbecsüli azt. Vagy ha magában véve nagyon szerény mértéket üt is meg ez a felfedezett kiválóság, és talán csak a mostoha körülményekhez képest érdemli meg a figyelmet, — akkor is többre tartja a keveset a másik ember életében, mint a sajátmagáéban sokkal szerencsésebb körülmények között elért jelentősebb eredményeket. — Az ilyen lelkület még a meg nem valósult lehetőségeket is megbecsüli a másik emberben: arra gondol, hogy mi válhatott volna belőle és mi válhatik még ezután belőle. — És közben talán észre sem veszi, hogy ezzel a gyöngéd megbecsüléssel a leghatásosabban fejleszti és fokozza azt, ami az illetőben jó.

Vagy, ha észreveszi, annál inkább sugároztatja reá méltánylását, hogy annak meleg napfényétől nőhessen és virágozhassék az illető. Hiszen épen az a vágya, hogy segítsen és használjon. Ezért ellentéte a „versengő” lelkületnek. Az mindig a saját érvényesülésére gondol. Emez, mindig másvalakinek a boldogulásában keres kielégülést. „Nem a maga érdekeire van tekintettel” — mondja Pál apostol, — hanem „a többiek érdekét” viseli a szíven és akkor boldog, ha jó eszközzé válhatott ennek a célnak a szolgálatára.

Világos az első tekintetre is, hogy ez a lelkület nem csak hatalmas összetartó erő (mert aki másokért akar élni, annak közösségben kell élnie), hanem az egyetlen olyan összetartó erő, amely nem rejti magában a bomlasztás csiráit is. Voltaképen ezen a lelkületen élősködnek az önző indítékok is: azok is csak addig segíthetnek összetartani valamely közösséget, amíg abban elég van a „szeretet” „alázatosságából” is, hogy ellensúlyozza azt, amit ők rombolnak. De ez a lelkület egymagában is elégséges összetartó erő. Ez soha nem távolíthat el egymástól embereket. Mennél kizárólagosabb az uralma valamely közösségben, annál szorosabban fűződnek egymáshoz annak tagjai.

Legföljebb az a kétség merülhet föl, hogy a kö-

zössé
így
az e
melle
apost
van
egész
vel“
fődol
hogy
ezen
maga
haszn
azért
adha
F
kétsé
zatos
denk
tehát
amit
zetle
közös

A
letre
van
valós
szép
zatos
Kris
I
tarta
önma
amel
Nem
amig
s esa
tartá
semm

zösség érdekei mellett nem szenvednek-e károsodást így az egyénnek az érdekei? Lemondhat-e ennyire az egyes ember „a maga érdekeiről” „a többieké” mellett? — Erre nézve jó megfigyelnünk, hogy Pál apostol is azzal végzi, hogy ez a lelkület „tekintettel van a többiek érdekeire is”. Ez tehát nem zárja ki egészen azt, hogy az egyes ember „a maga érdekeivel” törődjék. Csak azt zárja ki, hogy az legyen a fődolog, ami irányítja. Nagy különbség van aközött, hogy valaki „a maga érdekeire” azért ügyel, mert ezen túl nincs is más vágya, és aközött, hogy „a maga érdekeit” is azért ápolja, hogy annál többet használhasson „a többiek érdekének”. Az egyik ember azért szerez, hogy legyen neki; a másik azért, hogy adhasson belőle.

És még egyet meg lehet állapítani a fölvetett kétség eloszlatására. Pál apostol a „szeretet” „alázatosságát” kölcsönös dolognak gondolja el. Mindenki szolgál mindenkinek. Az ilyen közösségben tehát senki nem marad kifosztva, károsultan. Azt, amit az egyes ember nem hajszol önző módon, önzetlensége révén bőségesen meghozza neki az egész közösség visszaháruló jótéteménye.

VI.

Azonban, ha elismerjük is, hogy erre a lelkületre csakugyan eszményi közösség épülhet föl, hátra van még a legnehezebb kérdés, — az, hogy vajjon valóság-e a Pál apostol elgondolása, vagy pedig csak szép álmom? Kialakul-e csakugyan a „szeretet” „alázatosságának” ez az erős és szépséges közössége „a Krisztus Evangéliumának ügye” körül?

Erre nézve mindenekelőtt azt kell szem előtt tartanunk, hogy — amint már kiemeltük, — az az önmagát háttérbeszorító és a többiekért élő lelkület, amelyről az apostol beszél, kölcsönösséget föltételez. Nem abban az értelemben, hogy mindenki megvárja, amíg mások is ugyanígy viselkednek övele szemben s csak annak alapján tanúsítja majd ő is ezt a magatartást, — mert hiszen akkor sohase lenne belőle semmi. A „szeretet” lényege éppen abban rejlik, hogy

a maga részéről elkezdí az önmegtagadást, — nem törődve azzal, hogy lesz-e viszonzásban része. De ébrentartani, fejleszteni ezt a ritka virágot csak megfelelő éghajlat alatt lehet, — a „szeretet“ általános légkörében. Ezért beszél az apostol róla úgy, mint amit „egymás“ között kell megvalósítaniok az olvasóinak. Belső ügye ez annak a közösségnek, amelyben együtt élnek.

Ez a közösség már most nem külön bolygón lakik a világegyetemben, hanem itt él a földön, beletartozva ezer szállal az emberek általános életébe. Senki sem lehet csak ennek a közösségnek a tagja; mindenki, aki hozzátartozik, egyuttal másfajta közösségekbe is bele van kapcsolva. Szinte féllábbal állhat csak benne az ember, a másik féllárával rajta kívül kell állania. Hozzá még az a külső világ, amelyből ki és bejár „a Krisztus Evangéliuma ügyének“ közösségébe, — a régi hazája, amelyhez erős gyökök fűzik; onnan hozta magával a régi énjét. Nem csoda hát, ha az önzés bomlasztó rugói, amelyek odakint, az általános emberi életben olyan hatalmasan érvényesülnek, föl-fölelevenednek ebben a légkörben is, s ha onnan kívülről mindig újra befurakodnak „a Krisztus Evangéliumának ügyébe“ is. A rontás ellen mindig résen kell lenni s a fölszökkenő mérges gyökereket állandóan irtogatni kell. De le kell számolnunk azzal, hogy az az eszmény, amelyet Pál apostol szem előtt tart, mindig csak megvalósulófélben lehet ebben a világban, és sohasem válhatik befejezett valósággá.

De vajjon még ebben a viszonylagos értelemben is megvalósítható-e ez az eszmény és reményteljes-e az a küzdelem, amelyet érette folytatni kell? Pál apostol mindenesetre bizonyos efelől. Amikor intéseivel ő maga is harcol érette, biztosan számít arra, hogy a szavának meglesz a foganatja. Tudja, hogy azok, akikhez ő szól, fogékonyak olyan hatásokra, amelyek másokról visszapattannának. Vannak dolgok, amelyek önük nagy súllyal esnek a latba, — nem csak, hogy egyáltalán „számítanak valamit“, hanem olyan jelentőséggel bírnak, hogy nem maradhat el az eredmény, ha valaki hivatkozik rájuk.

haté
vats
inté
hang
akik
nana
névé
mén
köve
tossá
lóság
vetk
hát
mag
gés“
után
mar
akár
Az
embe
csen
meg
dása
zössé
akik
hetil
remé
pocs
— d
egys
érez
tatla
újra
latba
emlé
vét
is. M
egy
nem
ahog
szom

Célja érdekében föl is vonultat néhány ilyen hatékony üteget. Az első és legfontosabb, amire hivatkozik, ez: „Ha számít valamit a Krisztusban való intés...” Mások számára „Krisztus” lehet üresen hangzó, puszta név. De itt olyan emberekről van szó, akiknek ez a név — mindent jelent. Hogy zárközhathának el az előtt, ha valaki ennek a Krisztusnak a nevében inti őket és elébük állítja azokat a követelményeket, amelyek Krisztusból következnek? És mi következne világosabban, mint a „szeretet” „alázatossága”, — amikor Krisztus maga volt annak a valóságos megtestesülése, — amint azt az apostol a következő szakaszban mindjárt ki is fejt? Akinek tehát valami köze van Őhozzá, hogyne szégyenelné el magát az első figyelmeztető szóra minden „versengés” és „képzelgő hiuság” miatt? — Hivatkozik azután az apostol „a szeretet unszolására” is. Ez sem maradhat hatástalan. Nagyobb ereje van ennek, mint akármilyen fenyegető, erőszakos rákényszerítésnek. Az csak külső magatartását változtathatná meg az embereknek. De ez, — a „szeretetnek” reájuk hulló csendes, dús zápora, — a bensejökben indíthatja meg a „szeretet” kiszáradt forrásainak újramegáradását. — Megemlíti az apostol „a Lélekben való közösséget” is, mint érvet. Vagyis utal arra, hogy azok, akikhez szól, ugyanannak a titokzatos erőnek köszönhetik az életük legjavát. Ugyanolyan viszonyt teremtet köztük ez a tény, mint amilyen a vérségi kapcsolatok: meg lehet hazudtolni, szégyent lehet hozni reá, — de akkor is fennáll. Elég erre a fölbonthatatlan egységre csak reagondolni is, hogy az ember átérezze minden viszályra vezető különködés tarthatatlanságát és készségesen beleilleszkedjék mindig újra a közösség összhangzatos életébe. — És végül latba veti az apostol a maga személyes befolyását is: emlékezteti olvasóit arra a „gyöngédségre és részvétre”, amellyel öiránta viseltetnek is, de tartoznak is. Már csak azért se tűrjenek meg közösségükben egyenetlenkedést, hogy őt meg ne szomorítsák, hanem inkább „tegyék teljessé az ő örömét”. Mint ahogy a gyermekek civódása elcsendesedik a szüleik szomorú tekintete előtt, úgy kerekedik fölül sokszor

a jobbik lélek „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez“ tartozókban, ha eszükbe jut egy-egy vezető személyiség, akinek sokat köszönhetnek s akin ragaszkodással csüngenek.

Vannak tehát ennek az ügynek fegyverei, amelyekkel sikeres harcot vívhat a közösség rontó veszedelmei ellen. Csak élnie kell velük. Valahányszor repedések mutatkoztak a testén, sőt olyan szakadásokká is kiszélesedtek, hogy az élete alig különbözött már a világ zürzavaros marakodásától, ennek mindig az volt az oka, hogy az ügy hívei elfelejtkeztek magáról az ügyről. Az orvosság ilyenkor mindig ugyanaz: komolyan venni magát az ügyet és „hozzáméltó fegyelmet tartani“. Így mindig újra megszületik az a közösség, amelynek „szeretetben“, „alázatosságban“ összesimuló összhangzatossága győzelmes példaadás az ellentéteiben emésztődő világ számára.

2: 5

6

7

8

9

10

11

HATODIK HÉT.

Titkok fényes ködében

2: 5—11.

- 2: 5. Azzal az érzülettel legyetek egymás között,
6. amely a Krisztus Jézusban is látható, aki mikor isteni létformában élt, nem ragaszkodott ahhoz, hogy ő Istennel egyenlő lehet, mint valami zsákmányhoz, hanem kifosztotta magát: szolgai létformát vett föl, emberi ábrázatot öltve magára és egész magatartásában embernek tanusítva magát. Megalázta magát, engedelmeskedve el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig. Ezért az Isten föl is magasgaltta őt és megajándékozta őt azzal a méltósággal, amely minden méltóságnak fölötte áll,
10. hogy a Jézus nevére „mindenki térdreboruljon“ az égben, a földön és a föld alatt és „minden nyelv fennen hirdesse“, hogy Jézus Krisztus az Úr, — Istennek, az Atyának dicsőségére.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

2: 5. Azzal az érülettel legyetek egymás között, amely a Krisztus Jézusban is látható.

Láttuk, hogy az apostol egyet kíván még a filippibeliectől, hogy „teljessé“ válhassék az „öröme“ bennük: őrizték meg egymással való közösségüknek azt a zavartalan összhangját, amely egyedül „méltó a Krisztus Evangéliumának ügyéhez“. Ennek, amint láttuk, egyik lényeges előfeltétele az, hogy egymás között való minden ténykedésüket helyes lelki rúgók mozgassák. Ki kell küszöbölniök azokat a gyakran kísértő indítékokat, amelyek veszedelmesekké válhatnak a közösség életére, és táplálniok kell magukban azokat a nemesebb indítékokat, amelyekből csak áldás fakadhat a közösség összetartására s amelyek elégségesek is ahhoz, hogy a közösség fönmaradjon. Voltaképen ezeket az intéseit foglalja még egyszer össze az apostol egyetlen mondatba, — ha aztán részletesen indokolja is azt. Mert minden, amit a bensőséges egyetértés érdekében a lelkiükre akart kötni olvasóinak az apostol, benne van abban a rövid utasításban, hogy igazodjanak „a Krisztus Jézusban“ megnyilvánult „érülethez“. Sohase tűrjenek meg magukban mást, mint ezt, és vigyázzanak rá, hogy ez mennél jobban érvényesüljön mindenben, amit tesznek. — Ez valóban olyan „a Krisztusban való intés“, amelyről tudhatta az apostol, hogy „számítani“ fog olvasóinak a szemében. Hiszen „a Krisztus Jézus“ állott az életük középpontjában. Hogyan zárkozhatnának hát el az elől a fölszólítás elől, hogy Őt tegyék az „érületük“ zsinórmértékévé? „A Krisztus Jézusban“ ők sokkal többet is bírtak, mint ilyen belső mértéket, amelyhez igazítaniok kell a lelkiületüket. De azt is. Ég és föld különbsége választotta ugyan el Krisztust és őket, és nevetséges lett volna arra gondolni is, hogy ők Krisztust le akarják másolni. De más a külső utánzás és más a belső egybehangzás. Ugyanazt az irányt, amelyben a Krisztus élete mozog, ők is kö-

vethe
„érzü
ők is
felett
nik r
épség
jes e
séges
sága
ban“
embe
válts
nekün
S
megte
milye

2. nap

2: 6.

r
le

H

hogy
megny
követ
hogy
zusról
életén
egész
mint
berre
eredet
magár
„érzü
valójá
emelik
hogy
hogy
emeljü
és me
beri k

vethetik a maguk kicsiny életében; ugyanazt az „érzületet“, amely Őbenne testet öltött, ápolhatják ők is a maguk lelkében. Őbenne pedig, — ha emberfeletti arányokban is, — épen az az „érzület“ jelenik meg előttünk, amelyet Pál apostol a közösség épsége érdekében sürgetett: a mások javának teljes előtérbeállítása és érette minden hátratételezéses elvállalása; egyszóval a „szeretet“ „alázatossága“. Jó ezt az „érzületet“ „a Krisztus Jézusban“ isteni méreteiben szemügyre venni, hogy az ember megértse: mennyire nem lealázó, hanem kiváltságos dolog ugyanezzel az „érzülettel“ viseltetni nekünk embereknek is „egymás között“.

Sokan sajnálkozva mosolyognak talán, ha az önmegtágadás útján látnak járni. De nem tudják, hogy milyen társaságban vagyok!

2. nap.

2: 6. ...aki, mikor isteni létformában volt, nem ragaszkodott ahhoz, hogy ő az Istennel egyenlő lehet, mint valami zsákmányhoz.

Hogy egészen világosan álljon olvasói előtt, hogy mire gondolt, amikor „a Krisztus Jézusban“ megnyilvánult „érzületre“ emlékeztette őket, mint követendő példára, az apostol eszükbe juttatja azt, hogy mit is hisznek és vallanak ők „a Krisztus Jézusról“. Mert az Ő „érzülete“ elsősorban nem földi életének ebből vagy abból a részletéből, hanem az egésznek a tényéből világlik ki; nem abból, amit Ő, mint ember tett, hanem abból, hogy egyáltalán emberré lett. Ők jól tudják, hogy „a Krisztus Jézus“ eredetileg „isteni létformában élt“ és önként vállalta magára az emberi lét szűk korlátait. Tehát azt az „érzületet“, amely Őt hajtotta, akkor szemlélhetik valójában, ha tekintetüket abba a magasabb világba emelik föl, ahonnan „a Krisztus Jézus“ elindult, hogy a mi világunkba érkezék. Mondhatnók ugyan, hogy a tekintetünk titkok ködébe vesz, ha oda föl-emeljük, hiszen az „isteni létforma“ egészen idegen és megfoghatatlan valami előttünk! Ki tudná emberi képzelettel beleélni magát abba, hogy mit je-

lent „Istennel egyenlőnek lenni“? Pál apostol jól tudja, hogy emberi nyelven csak dadogva, a tudatlanságunkat palástolva lehet ezekről a dolgokról beszélni, de azért mégis mer róluk beszélni, sőt — az isteni és az emberi dolgok véghetetlen különbsége ellenére is, — egyenesen példaadást merészel kiolvasni belőlük. Mert akármilyen homályos titkok vesznek is körül, egyet világosan lát az emberi tekintet, — azt az „érzületet“ t. i., amely „a Krisztus Jézust“ az emberré lételben vezette. Afelől, hogy ez a tény a másokkal törődő és másokért megalázkodást is készséggel elviselő szeretet csodája, semmi kétség nem lehet. Emberi képzelettel beleélnünk magunkat a közénk utrakelő „Krisztus Jézus“ helyzetébe, nagyon hiábavaló és félrevezető kísérletezés minden tekintetben, de egyben nem: azt jól tudjuk, hogy mi az Ő helyében mennyi önző kísértéssel lettünk volna körülvéve, és milyen könnyen áldozatul is estünk volna nekik. Csábító lett volna a magunk javára kiélvezni az „isteni létforma“ felséges előnyeit és senkivel mással nem törődni; göresösen belefogódzni abba a kiváltságunkba, hogy mi „az Istennel egyenlők lehetünk“, mint ahogy „ragaszkodik“ az ember valami ritka, irigyelt „zsákmányhoz“. „A Krisztus Jézus“ nem ezt tette. És nagyon jól megértjük, hogy milyen példaadás rejlik ebben a mi számunkra.

*Nem csak abban mutatkozik az önzés, hogy mi-
nek a megszerzésére törekszik az ember, hanem ab-
ban is, hogy milyen meglevő birtokában nem akarja
megzavartatni magát.*

3. nap.

2: 7. ...hanem kifosztotta magát: szolgai létfor-
mát vett föl, emberi ábrázatot öltve magára és
egész magatartásában embernek tanúsítva ma-
gát.

„A Krisztus Jézus“ önmegtagadó „érzületét“
már jellemezte az apostol azzal, hogy mit nem tett
Ő; most reátér a dolog másik oldalára: mit tett, ami-
ben örökre élénk állította az önmegtagadó, megaláz-
kodó „érzület“ példáját. Voltaképen ez a két dolog

együtt teszi a tényállást: szem előtt kell tartanunk azt az „isteni létformát“, amelyhez nem „ragaszkodott“ a Krisztus, és azt az emberi „létformát“, amelyet önként „fölvett“. Egy pillantással kell átölelnünk azt a magasságot, amelyből jött s azt a mélységet, amelybe alászállott: akkor áll előttünk egész nagyságában az út, amelyet megalázkodásával megtett. Erre utal az is, hogy az „isteni létformával“ ellentétben nem általánosan „emberi“, hanem sokatmondóan „szolgai létformáról“ beszél az apostol. Abban áll a kettő közötti nagy szakadék, hogy míg az egyik oldalon Isten mindenek Ura, minden korlátozottság fölött álló és törvényadó, de senki törvényének engedelmisséggel nem tartozó, addig a másik oldalon az ember függő és alárendeltségben álló, korlátok és kötelességek alá vetett lény. Az apostol nem győzi eléggé hangsúlyozni, hogy a Krisztus emberrélete nem csak közelhozta Őt az emberi életnek ezekhez a „szolgai“ kereteihez, hanem valósággal bele is állította Őt azokba. Ő az egész utat megtette a magasságból a mélységig: „*emberi ábrázatot öltött magára*“, vagyis az emberi élet képére és hasonlatosságára alakult, és hogy ez nem volt pusztán látszat, az kitünt emberi életének minden napján minden megnyilatkozásából: „*egész magatartásában embernek tanúsította magát*“. Hogy ugyanez a véges és parancsok alá vetett létforma, amelyet mi eredetunktől fogva viselünk, mit jelentett az Ő számára, aki önként vállalta, az megint olyan kérdés, amelynek a titkait hiába fürkésszük kíváncsi szemmel. Csak az az egy sugárzik belőle fényes bizonyossággal, hogy Őneki ezt az emberi életet élnie — áldozat volt. Nem nyerni akart vele, hanem adni. Nem magáért tette, hanem a maga érdekeinek a hátrahagyásával másokért. Önmagára mérhetetlen megszegényedést és megüresedést vállalt vele: „*kifosztotta magát*“.

Szerény hajlék az emberi élet. Sokszor nagyon szűknek érzem. De ha arra gondolok, milyen nagy Vendég vett benne egykor szállást, — mégis megilletődött örömmel lakom a falai között.

4. nap.

2: 8. **Megalázta magát, engedelmeskedve el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig.**

Az előző mondatokban azzal a megfoghatatlan ténnyel világította meg az apostol „a Krisztus Jézus” önmegtagadó „érületét”, hogy noha „isteni létformában élt”, mégis fölvette magára az emberi élet minden korlátozottságának a terhét. Hogy még jobban kidomborodjék az ebben rejlő áldozat nagysága, most még arra is emlékezteti az apostol az olvasóit, hogy közelebbről milyen megrendítően szomorú sors várt Krisztusra az emberi életben. Emberré lenni mindenképen azt jelentette számára, hogy „engedelmeskednie” kell. Ez hozzátartozik minden ember „szolgai létformájához”. Amikor ezt magára vállalta, ezzel már magában véve is megmutatta, hogy „megalázza magát”. De még jobban kitűnik „megalázkodásának” nagysága, ha azt is szem előtt tartjuk, hogy mi volt az a parancs, amelynek szolgálnia kellett. Mennél tovább haladt előre emberi pályáján, annál jobban kitűnt, hogy Ő nem az emberi élet verőfényes tájainak a bejárására kapott megbízást, hanem a fájdalom sötét útjait kellett végigjárnia. Még az emberi élet korlátaiban belül is egyre fojtogatóbban szorult össze körülötte a szenvedések gyűrűje, amíg végül már csak egy lehetőség maradt: a „halálé”. És még itt sem áll meg a „megaláztatás” fokozása, mert a halálnak, még az erőszakos, időelőtti halálnak is vannak különböző fajtái, amelyek nem egyformán súlyosak. De neki az elgondolható legkeserűbb pohárt kellett kiürítenie: vállalnia kellett azt a halálnemet, amely nem csak testileg a legkínosabb volt, hanem ennél is gyötrelmesebbé vált az által, hogy gyalázatot, kitaszítatást, közmegvetéstől sújtottságot jelentett; azt a halált, amellyel a gonosztevőknek is az alját szokták kivégezni. De Ő az „engedelmeskedés” útján nem állt meg, róla vissza nem fordult, hanem végigjárta „el egészen a halálig, még pedig a kereszthalálig”. — Pál apostol természetesen föltételezi, hogy olvasói előtt nem csak a tények ismereteseek, amelyekre utal, hanem azoknak a belső

értelme is, amelyről nem is kell beszélnie, t. i. az, hogy miért volt szükséges Krisztusnak ezt az utat megjárnia. Most elég, ha a nagy mélységekre mutat csak rá, amelyeken ez az út átvezetett, hogy ebből kiragygjon a „magát megalázó“ Krisztusnak az „érzülete“.

„Ne úgy legyen, amint én akarom, Atyám, hanem amint Te!” Ez volt az Ő imádsága. Az enyém sem lehet más.

5. nap.

2: 9. Ezért az Isten föl is magasztalta őt és megajándékozta őt azzal a méltósággal, amely minden méltóságnak fölötte áll.

Az apostol céljához csak az volt szükséges, hogy az önmegtagadó „érzület“ példajaként megrajzolja Krisztusnak önkéntes megalázkodását a magasságból a mélységbe. A példát már kimerítette az előzőekben. Most visszatérhetne intelmeinek újrafölvételére. De a Krisztus megaláztatásáról nem tud az apostol úgy beszélni, hogy ne beszéljen egyuttal megdicsőüléséről is, és ezért még néhány mondatban tovább kíséri az Ő pályáját — a mélységből újra a magasságba. Hiszen Pálnak az életében csakugy, mint a hiveiében, úgy szerepelt a Krisztus, mint földöntúli dicsőségben élő és uralkodó Úr. Hatalma most még elrejtetett és csak azok ismerik, akiknek megjelentette magát. De azok tudják, hogy minden más hatalom csak muló árnyék az Övéhez képest. Az Ő „méltósága minden méltóságnak fölötte áll“. És pedig másíthatatlanul, mert „Isten magasztalta fel“ Őt a világ fölötti uralomnak erre a rangjára. — Most arra emlékezteti Pál az olvasóit, hogy a Krisztusnak ez az előttük ismeretes „méltósága“ nagyon szorosan összefügg az imént szemlélt mélységes „megalázkodásával“. Épen „azért“, mert önként alászállott a legnagyobb mélységekig, ragadta Őt ki sírjából és ültette bele a mindenség láthatatlan királyi székébe az Isten hatalmas keze. — Amellett, hogy lelki szükséglete volt az apostolnak, hogy reávetítse a halálba hanyatló Krisztus alakjára a „fölmagasztaltatás“ fé-

nyét, az a mellékgondolat is vezethette, hogy a Krisztus pályájának vége igazolta annak elejét. Azzal, hogy önként „kifosztotta magát“, végül is nem vesztett, mert a „megaláztatás“ kerülő útjával még nagyobb „méltóság“ birtokába jutott, mint amilyennel birt volna, ha megkiméli magát az áldozatos úttól. Ebben is rejtett serkentés van ugyanazon „érzület“ követésére: aki nem őrzi féltett „zsákmányként“ az életének javait, hanem készségesen „kifosztja magát“ másokért, annak további sorsáról majd Isten gondoskodik, és pedig úgy, hogy sohasem lesz oka megbánnia önzetlenségét.

Sokféle tekintély és hatalmasság van fölöttem, amellyel állandóan számolnom kell. Számolok-e azzal is, hogy valamennyinél mérhetetlenül nagyobb úr a Megfeszített és Föltámadott Krisztus?

6. nap.

2: 10. ...hogy a Jézus nevére „mindenki térdreboruljon“ az égen, a földön és a föld alatt“ és „minden nyelv fennen hirdesse“, hogy Jézus Krisztus az Úr, — Istennek, az Atyának dicsőségére.

Ha már elhagyta az apostol intelmeinek a fonát, hogy a Krisztus „fölmagasztaltatásáról“ is szóljon, akkor nem ejtheti el ezt a tárgyat, amig végig nem kíséri útján. Mert a Krisztus „fölmagasztaltatása“ is további állomások felé mutat, jobban mondva további célok szolgálatában áll. Hátra van még az, hogy azt a mindennek felett álló „méltóságot“, amelyet elnyert, el is ismertesse mindennel. Ezért kapta épen világfeletti hatalmát. Él is vele és uralma egyre terjed. És egyszer eljön a nap, — ez „a Jézus Krisztus napja“, amelyet emlegetni szokott az apostol, — hogy mindennek meghódolnak előtte. Amikor az apostol leírja ezt a hódolatot, az Ótestamentomnak egy jövődőléséből (Ézs. 45:23.) vett kifejezéseket használ föl, amelyben az Isten előtt való egyetemes meghódolásról van szó. Az a cím is, amellyel Jézus Krisztust „az Úrnak“ vallják az előtte „térdreborulók“, Istent illeti meg az Ótestamentom nyelvén. A Krisz-

tus v
nek
boru
vére
a vé
jutal
selt
form
hogy
tükrö
mond
hogy
ján e
és a
nüleg
densé
olyan
amel
veszt
lenfe
Krisz
embe
egész
lesz
denn
ségér
M
mess
ségü
lása

M
ügy,
rül f
nek,
látha
Krisz

tus végső győzelme tehát azt jelenti, hogy az Istennek kijáró, imádatteljes hódolattal fognak előtte leborulni. Másfelől az a kifejezés, hogy „a Jézus nevére“ történik meg ez a tiszteletadás, arra utal, hogy a végső győzelem is annak a „megaláztatásnak“ a jutalma lesz, amelyet ez alatt az emberi név alatt viselt el a Krisztus. Emberré létele előtt is „isteni létformában élt“, de emberré létele árán kivívta azt, hogy az uralma alatt meghajló egész világ is visszatükrözi „méltóságának“ fényét. — Nehéz volna megmondani, hogy mit ért az apostol pontosan az alatt, hogy a Krisztus előtt való meghódolás a régiek módján elgondolt három világszinten, „az égen, a földön és a föld alatt“ egyaránt be fog következni. Valószínűleg csak azt érti alatta, hogy: az egész világmindenségben. Vagyis a Krisztus végső győzelme nem olyan történeti fejlemény lesz, mint más események, amelyekben csak az épen akkor a földön élő emberek vesznek részt, hanem épen olyan titokzatos, történelemfeletti tény lesz, mint amilyen már most is a Krisztus világbíró hatalma. Minden valaha is élt ember részt fog venni benne. Sommázása lesz az az egész emberi történelemnek. — És ez is csak eszköz lesz egy további cél beteljesedése végett, amely mindennek a végső célja: „Istennek, az Atyának a dicsőségére“.

Minden más eseménynél, bármilyen izgató és messzekiható legyen is egyébként, nagyobb jelentőségű esemény egyetlen emberi szívnek a meghódolása a Krisztus uralma alá.

HETI JEGYZETEK.

I.

Már volt alkalmunk megfigyelní, hogy az az ügy, amelynek Pál apostol szolgált, élő személy körül forgott. Odaadása alapján véve nem valaminek, hanem Valakinek szólt. A földi szemmel nem látható, de erejét mégis hatalmasan megbizonyító Krisztus állott az ő életének középpontjában és min-

den igyekezetét arra szentelte, hogy ekörül a középpont körül mennél szélesebbre vonja a kört, vagyis a Krisztus uralmának mennél jobban alávesse a maga és a mások életét. Természetes, hogy a Krisztusnak való ilyen odaadottság nagyon mély meggyőződéseken kellett, hogy alapuljon. Sem Pál apostol, sem más nem tanúsíthatna ilyen magatartást anélkül, hogy számot ne adott volna magának arról, hogy ki és mi az, akinek rabul adja magát életre-halálra.

Az előttünk levő szakaszt épen az teszi rendkívül becsessé, hogy Pál apostolnak a Krisztusról táplált és vallott meggyőződéseibe ad nagyon világos betekintést. Annál jobban meg kell becsülnünk ezt a jó alkalmat, amely itt a Pál apostol alapvető meggyőződéseinek a megismerésére nyílik előttünk, mert a leveleiben ritkán tárja föl életének ezeket a fundamentumait. Hiszen ő olyan olvasóknak írta leveleit, akik tisztában voltak az ő alapmeggyőződéseivel, vagy, hogy egy szóval mondjuk, amellyel ő is jelezni szokta, — az Evangéliummal. Valamikor, az élő szó erejével bevezette őket Pál apostol annak ismeretébe. Amit tőle hallottak, az megragadta a lelküket és magukévá tették. Azóta ők is annak alapján élnek és munkálkodnak. Nem volt hát szükségük arra, hogy távolból, levelek útján is fejtegetse még előttük az apostol, hogy mi is az Evangélium? Inkább csak arra volt szükségük, hogy a közös alapon való tovább építésben legyen segítségükre, ösztönzést és útmutatást adjon nekik az Evangélium gyakorlati következményeinek a levonására. Euzdítások és intések adják tehát meg leveleinek uralkodó jellegét és főtartalmát.

Vannak természetesen olyan részek is bennök, amelyekben visszatér az alapokra is, hogy megerősítse és kiigazítsa azokat. Mert hiszen megtörténhetett, hogy azok is meglazultak és megrongálódtak itt-ott. De természetesen, hogy ilyenkor mindig az Evangéliumnak csak egy részletkérdését fejtegeti, — épen azt, amely körül bizonytalanság vagy nézeteltérés támadt. És az Evangéliumot, amelyet Pál apostol hirdetett és szolgált, a maga összefüggő

egé
vol
hog
nak
sokl
gyű
pet.

hog
lelk
inte
és e
szen
önke
zódé

ame
hitv
inté
nak
gük
koka
meg
fogl
előtt
inté
hogy
rövi
ami

tus-l
állan
keze
nünl
apos
Már
hogy
tus s
lati
által
társ
gond

egészeben ezekből sem tudnók összerakni, ha nem volna segítségünkre még egy körülmény. Az t. i., hogy leveleinek gyakorlati részei is át meg át vannak szöve az Evangélium tartalmára utaló célzásokkal és emlékeztetésekkel. Csak ezeknek az összegyűjtésével és egybefoglalásával kapunk teljes képet.

Egy-egy ilyen hivatkozásnál megtörténik aztán, hogy levélírás közben úgy megragadja az apostol lelkét az érintett tárgy, hogy nem tud továbbsietni intelmeinek a folytatására, hanem meg kell állnia és el kell merülnie a felidézett evangéliumi igazság szemléletébe. Ilyenkor leveleinek egy-egy szakasza önkéntelenül is összefoglaló ismertetést ad meggyőződésének valamelyik fontos alkotó eleméről.

Ez a helyzet az előttünk álló szakaszban is, amely Pál apostolnak a Krisztus személyéről szóló hitvallását mondja el. Itt is voltaképen gyakorlati intésekről volna szó. Azt akarná az apostol olvasóinak lelkére kötni, hogy az egymás közötti közösségük épségbentartása érdekében milyen lelki indítékokat erősítsenek meg, és milyeneket ne tűrjenek meg magukban. De amikor végül is mindent összefoglal abban, hogy „a Krisztus Jézust“ kell szemük előtt tartaniok „érzületük“ mintájaképen, ennek az intésnek az indokolása rávezeti az apostolt arra, hogy a Krisztus személyére vonatkozólag elmondjon röviden, ha nem is mindent, de majdnem mindent, ami szent és mély bizonyossága a lelkének.

Amikor így kibontakozik előttünk az a Krisztus-kép, amely Pál apostolnak szeme előtt lebegett állandóan s amelyet mások szeme elé is oda igyekezett állítani, természetesen el kell készülnie lennünk arra, hogy sok olyan kérdés merülhet föl az apostol szavai nyomán, amelyre ő nem ad feleletet. Már csak azért is, mert itt épen nem az a célja, hogy kimerítő, végig gondolt tanítást adjon a Krisztus személyének titkáról, hanem voltaképen gyakorlati szempontok vezetnek. De még inkább azért, mert általában sem az volt Pál apostolnak és az ő kortársainak az erőssége, mintha csendes, elmélyedő gondolkozással kicsiszolt, minden részletben kidol-

gozott meggyőződéseik lettek volna. Nekik elég volt nagy körvonalakban világosan látni az Evangélium igazságait, hogy belevethessék magukat a harcba azok elterjesztéséért. Az ő hősi küzdelmeik után jöhettek nyugodtabb életet élő nemzedékek, — azokra várt a feladat: szabatosabb fogalmak formáiba önteni ugyanazokat a meggyőződéseket. Ha eközben az értelmi földolgozás közben sokszor kihűltek és elszáradtak ezek a meggyőzések, — legalább megállapíthatjuk, hogy nem az a legnagyobb baj, ha nincsenek minden irányban végiggondolva. Ha választani kell aközött, hogy nyersebb formában bírja-e valaki őket, de diadalmas erőteljességben, vagy pedig éleselméjű kidolgozottságban, de erejüket veszítetten, — akkor ezerszer inkább az előbbit, vagyis azt, ami Pál apostolnál is megtalálható!

II.

Ha egyébként nem tudnók is, már ennek a levélnek az eddigi szakaszai alapján is megállapíthatnók, hogy a Pál apostol Krisztus-képének legszembeesőbb vonása az emberfelettsége. Olyan feltétlen odaadást kiváltó erővel és olyan titokzatos, érzékfölötti módon, ahogy Pál apostolt foglyul tartotta Krisztus, — csak isteni valóság léphet az ember lelke elé. Mivel ez a vonás amúgy is eléggé nyilvánvaló, jó lesz, ha most arra a másikra fordítjuk először a figyelmünket, amely amazzal szembeállítható, t. i. az emberire.

Ugyanezt a Krisztust Pál apostol emberi oldalról is ismerte, amint itt nyomatékosan hangsúlyozza. Tudta róla, hogy nem sok évvel ennek a levélnek a megírása előtt itt élt a földön, úgy hogy kortársai voltak egymásnak. Ha Pál apostol nem találkozott is vele ez alatt az idő alatt, de találkozott később eleget olyanokkal, akik szoros kapcsolatban állottak vele. Tőlük, mint szem- és fültanuktól mindent megtudhatott életének körülményeiről, lefolyásáról, sok megkapó részletéről, aminek emlékezetét megőrizték. Mindebből meggyőződhetett arról, hogy Krisztus izzig-vérig ember volt, mint akárki más.

Nem olyan látszatjelenés volt az Ő embervolta, mint a pogány regékben szereplő isteneknek emberi alakban való föllépése. Azok csak vendégjárásban időznek az emberek között ideig-óráig, de Krisztus itthon volt az embervilágban, hozzátartozott az emberi családdhoz. Amazok álarcként veszik föl az emberi hasonlóságot és ruha gyanánt viselik az emberi külsőt; ahogy magukra öltötték, úgy le is vetik nemsokára, mihelyt úgy tartja a kedvük, vagy mihelyt alkalmatlanná válik számukra az álöltözet. Őeki azonban nem köntöse, hanem természetesen volt az embersége. Az az „emberi ábrázat“, amelyet Ő „magára öltött“, nem hamarosan elmúló tünemény volt, hanem a születéstől a halálig az egész emberi élet komoly valósága. Mindenkinek volt alkalma meggyőződni róla, mert hiszen nem őrizte Ő emberi mivoltát kíváncsi szemektől elzárt rejtekhelyen, hanem benne élt vele a zajló, hullámozó emberéletben, ezerféle köznapi és ünnepélyes kapcsolatba lépve más emberekkel. Mindenek szeme láttára bontakozott ki lényének nagyon sokféle oldala. És mindebben — „egész magatartásában embernek tanúsította magát“. Ha vannak is olyan emberi viszonylatok és helyzetek, amelyekben nem vett részt, — ez is csak annak tudható be, hogy annyira ember volt, hogy nem élhetett át Ő mindent az emberi élet változatos lehetőségeiből. Sokszor válaszút elé kerülve, le kellett mondania az egyik útról a másik érdekében.

Épen ebben a korlátok közé rekesztettségben mutatkozik meg legjobban, hogy mennyire nem csak a külszínét viselte, hanem a legbenső lényegét élte az emberi életnek. Ezt hangsúlyozza Pál apostol is, amikor nem általában „emberi létformának“, hanem sokatmondóan „szolgai létformának“ nevezi a Krisztus embervoltát. Mert az emberit az különbözteti meg az istenitől a legélesebben, hogy alárendeltségben, korlátok közé vetettségben, függő viszonyban él. Ez a „szolgaság“ a Krisztus embervoltának is a legfőbb próbája.

Már az is „szolgai“ formát ad az életünknek, hogy nem egyedül élünk a föld hátán; lépten-nyo-

mon alá kell vetnünk magunkat mások akaratának. De ez utóvégre csak viszonylagos függés: mások igényeihez csak annyiban kénytelen alkalmazkodni az ember, amennyiben maga is biztosítani akarja érdekeit kisebb-nagyobb közösségek együttesében. Ismerte ezt a függést Krisztus is, de — legalább attól kezdve, hogy a falusi mesterember életét felváltotta a vándortanítói, nyilvános működéssel. — igyekezett magát kivonni alóla, amennyire csak lehetett.

De igénytelen életmódjának nagyszerű függetlensége mellett is viselnie kellett annak a függésnek a kötelékeit, amely már nem viszonylagos, hanem föltétlen, amelyben már nem embertársaival áll szemben az ember, hanem a sorsát intéző magasabb hatalmakkal. Vannak az életünknek adottságai, amelyekbe nincs beleszólásunk. „Rólunk, nélkülünk“ vannak eldöntve. Még ha nehéz küzdelemmel tághatunk is kereteiken, akkor is csak azt jelenti ez, hogy épen ez a küzdelem van ránk mérve elkerülhetetlenül. És vannak olyan megszabott keretek, amelyeken semmiféle emberi igyekezet nem változtathat. Krisztust is sokszor szorongatta fájdalomosan az a tény, hogy épen azon a helyen, abban az időben, azok között a viszonyok között volt kijelölve a pályája, de nem segíthetett rajta. Rá volt mérve, engedelmesen el kellett viselnie. — És van még egy lényeges „szolgai“ vonás az emberéletben: még a megszabott kereteken belül sem független ura önmagának; még az is elébe van szabva, hogy mit kell az adott lehetőségeivel csinálnia. Parancsok alatt él; kötelességei vannak; számadással tartozik mindenért, amit tesz, vagy nem tesz. Ilyen „szolgálat“ volt a Krisztus egész élete is. Megbízása volt. Ezért minden lépésénél magasabb parancs által vezettette magát. Imádságos közösségben élt az Ő mennyei Atyjával, hogy mindig Annak akaratát cselekedhesse és azt egészen megcselekedhesse.

Sohol nem világlik ki jobban ez az „engedelmeskedő“ magatartása, mint életének utolsó, fájdalmas napjaiban. Itt a változhatatlanul megszabott körülmények engedelmes elviselése és a világosan

me
ugy
alá
ha
„en
ker

volt
Ő a
ten-
alap
lóska
ber
zult
egy
ben

sal
kelt
Pál
még
Sót
mál
nith
mag
alsó
Kris

gyo
hog
zásu
Már
meg
szán
tünk
„sz
sege
renc
szár

megszabott küldetés engedelmes teljesítése — ugyanazt jelentette: a legkegyetlenebb és legmegalázóbb halált. Ezerszer kitérhetett volna előle, — ha nem lett volna „szolgai létformában“. De így „engedelmeskedett el egészen a halálig, és pedig a kereszthalálig“.

III.

Ha tehát van különbség a Krisztus ember-volta és a miénk között, az csak abban állhat, hogy Ő a „szolgai formát“ teljesen betöltötte, míg mi lép-ten-nyomon ellentétbe jutunk valóknak ezzel az alaptörvényével, akár képzelődő, akár lázongó önál-lóskodásunkkal; Ő egészen az volt, aminek az embernek lennie kell, mi pedig csak megrongált, eltorzult állapotában viseljük az „emberi ábrázatot“; egyszóval: Ő még csak igazabb és teljesebb értelem-ben volt ember, mint mi mindnyájan.

Erről az egészen ember-Krisztusról, aki kortársai közül is és azóta is sokakban azt a benyomást kelthette, hogy nem is több, mint ember, — vallja Pál apostol és az Evangélium hívei általában, hogy mégsem csak ember, hanem ennél sokkal több is. Sőt elsősorban nem ember. Eredetileg „isteni létformában élt“. És embervolta is csak annak tulajdonítható, hogy ebben az „isteni létformájában“ Ő maga úgy döntött, hogy „fölv teszi“ a mérhetetlenül alsóbbrendű emberi „létformát“. Tehát az emberi Krisztusnak is előfeltétele az isteni Krisztus.

Amikor Pál apostolt elkísérjük ennek a meggyőződésének a területére, eleve is nyilvánvaló, hogy titkok várnak ott reánk, amelyeket gondolkodásunkkal, értelmünkkel fölfognunk lehetetlen lesz. Már maga az is, amit „isteni létformának“ nevez, megoldhatatlan ellentmondást rejt magában a mi számunkra. Mert egyfelől olyan „létformát“ érthetünk csak alatta, amely ellentéte, visszája a mi „szolgai létformánknak“. Ez adottságok és kötele-ségek alá rekesztettséget jelent, amaz nincs alája rendelve semmilyen korlátnak, mert éppen belőle származik minden adottság és minden parancs. Csak

sajátmaga által van megkötve, úgy hogy nem juthat ellentétbe önmagával, de rajta kívül nincs számára semmi, ami törvényt szabhatna létének. Ezt még elfogadja az értelmünk s csak a képzeletünk vergődik tehetetlenül, amikor megpróbálná beleélni magát abba, hogy milyen is lehet ez a minden „szolgai“ megkötöttségtől mentes „létforma“. De ugyanakkor azt is jelenti az „isteni létforma“, ha komolyan vesszük a szavak értelmét, hogy személyes valóság „létformája“. — mert hiszen Isten alatt nem valamit, hanem Valakit értünk. És ez viszont azt jelenti, hogy bár a mienktől merőben különböző, mégis rokonfajta vele, mert hiszen mi is valakik vagyunk, nem pedig valamik. Ezen az alapon mégis beleképzelhetjük magunkat valamennyire a helyébe, vagyis más szóval: van bizonyos jogosultsága annak, ha a magunkról vett minta szerint képzeljük el.

Mivel ez az ellentmondás minden Isten-hitben benne rejlik, nem is kell most elidőznünk nála. Elég ha megállapítjuk, hogy Pál apostol, mint minden más komoly Isten-valló, már ezen a ponton is érthetetlen titok előtt hajolt meg. Valahányszor arra gondolt, hogy az emberi élet adottságait és kötelességeit egy minden korlátozástól ment, szabados isteni Én személyes akarata szabja ránk, mindig éreznie kellett, hogy hiábavaló volna kíváncsi faggatás alá vonni ezt a rejtelmes Fővalóságot és Előtte csak a megfoghatatlannak kijáró ámulattal és megilletődéssel lehet megállani.

De vannak az apostol evangéliumi meggyőződésében sajátos további titkok is. Ez az értelmünket meghaladó „isteni létforma“ csak egy valóságé lehet. Pogány vallások képzelete el tudott gondolni sok isteni valóságot is, de csak annak az árán, hogy nem voltak igazán isteniek, hanem nagyon is emberi formájuk volt; egyikük sem volt mindenek fölött álló, hanem mind alája volt vetve valami még magasabb hatalom uralmának, bármilyen néven is jelölték azt. Az az Isten, aki igazán Isten, — csak Egy lehet. — És Pál apostol mégis úgy beszél Krisztusról, mint aki osztozott az „isteni létformában“.

Az
Ö
sz
Ho

iste
bel
me
lott
má
len
Kri
sith
szer
hog
ság
rad
doz
nak
alá
más
szár
sár
ma
dan
Iste
rom
old
szer
meg
sen
dol
ez
lesz
arre
míg
koz
nag
tusi
„Ist

Azt a kiváltságos helyzetet tulajdonítja neki, hogy Ő „az Istennel egyenlő lehetett“. Általában az egész szakaszon végig: egymás mellett Krisztus és Isten. Hogy élhet mindakettő „isteni létformában“?

Attól nem kell féltenuink Pál apostolt, hogy az istenek szaporításának pogány hibájába eshetnék bele. Annak a népnek a fia volt ő, amely az Ótestamentomon nevelkedve éppen az egyistenhitét vallotta legnagyobb kincsének és fölényének minden más nép pogányságával szemben. És akármilyen elmentébe jutott is Pál apostol a maga népével a Krisztus ügye miatt, — ezen a ponton csak azonosíthatta magát önérzetükkel. Ha mégis több isteni személyről beszél, ez nem jelenthet mást, csak azt, hogy ez a többség az egyetlen Isten személyes valóságán belül és az Ő egységének a sértetlen megmaradása mellett áll fent. Ugyanaz az egy Isten hordozza magában azt is, akit Pál apostol „az Atyának“ nevez, aki a Krisztust „felmagasztalta“ „megalázkodása“ után, — és a Krisztust is, vagy ahogy másutt nevezi Pál apostol: az Isten Fiát is, aki oda szánta magát az emberré létel nagy „megaláztatására“. És mivel Pál apostol sokszor beszél egy harmadik isteni személyről, a Lélekről is, azt kell mondanunk, hogy Pál apostol ugyanolyannak ismerte Istent, amilyennek későbbi nemzedékek a Szentháromság tanában vallották. A rejtélyt ez a tan sem oldja meg. Nem is akarja; sőt éppen kiélezetten szembe állítja egymással az egy Istent és a benne megkülönböztethető három isteni személyt, hogy senki le ne tompíthassa, le ne egyszerűsíthesse a dolog rejtélyességét. Csak annyi a különbség, hogy ez a későbbi tan már sok vitából és töprengésből leszűrődött, pontosan megszövegezett beszámolót ad arról, hogy milyen értelemfeletti titok az Isten lénye, míg Pál apostol még nem is ért rá sokat gondolkozni róla, hanem csak egyszerűen megvallja a nagy titkot, amint elébetárult: hogy az, akit Krisztusnak nevezünk, az Isten örök lényének részese, „Istennel egyenlő“.

IV.

Már csak azért sem állhatunk itt meg, hogy fölvessünk egy csomó olyan kérdést, amelyre úgy sem találhatnánk Pál apostolnál teleletet, — mert sietnünk kell tovább: még hátra van egy másik nagy titok, amelyre itt voltaképen a főhangsúly esik. Mert hiszen ebben a szakaszban nem az a fődolog, hogy Krisztus eredetileg isteni természet birtokosa, hanem az, hogy ennek ellenére az emberi természetnek is birtokába lépett. Amilyen titokzatos az, hogy hogyan élt Krisztus „isteni létformájában“ öröktől fogva az egy Isten valóságában, legalább ugyanolyan titokzatos az is, hogy hogyan ölthetett magára „szolgai létformát“ is, vagyis, hogyan egyesülhet két különböző és pedig ennyire különböző „létforma“ ugyanazon személyben?

Mert az világos, hogy erről van szó: a két természetnek egy személyben való egyesüléséről, nem pedig a váltogatásáról. Ha Pál apostol azt mondja, hogy az „isteni létformában élő“ Krisztus „kifosztotta magát“, amikor emberré lett, — ez nem jelentheti azt, hogy megszűnt az „isteni létformája“. Az nem szűnhetik meg, még ha minden más létezés megszűnnék is. Általában: keletkezés, megszűnés, változás csak a mi számunkra van, akiknek „szolgai létformájához“ az is hozzátartozik, hogy a múlt időnek a korláta alá vagyunk helyezve, — de nincs az örökkévalóságban élő „isteni létforma“ számára. Ezt Pál apostol is jól tudta. Hogy nem az isteni természet helyett (hanem ahhoz hozzá) vette magára Krisztus az emberi természetet, az abból is kitűnik, hogy Pál apostol nem beszél ennek a cserének a visszajáról: „fölmagasztaltatásában“ Krisztus nem veti le megint a fölvett embervoltát, úgy hogy még akkor is, amikor majd teljessé válik uralma és minden teremtettt lélek hódolattal fog leborulni előtte, ez a hódolat „a Jézus nevére“ fog szólani, vagyis arra az emberi névre, melyet a földön jártakor viselt. A „maga kifosztásának“ nagy áldozata tehát abban állott, hogy nem „ragaszkodott“ eredeti, örök, isteni mivoltának zavartalan élvezetéhez, hanem magára vállalta ezenkívül ember-

voltá
gyöt
„az
elfog
már
Van
lyosa
olyan
P
állha
belel
Hogy
tus,
názár
ködés
tatási
lehet
Isten
„fölm
sunkl
szese
ságná
termé
előtt
törné
végéi
C
áthat
haner
nyoss
nyoss
tus t
titok.
Hisze
Krisz
sem r
örizhe
tette
lelkéb
sem f
azóta
föltün

voltát is mindazzal a megalázó alárendeltséggel és gyötrelmes küzdelemmel, ami együtt járt vele. Nem „az Istennel való egyenlőségét” veszítette el, hanem elfogadott egy olyan újabb „létformát”, amelyben már semmiképen nem lehetett „egyenlő Istennel”. Vannak esetek, amikor elfogadni valamit sokkal súlyosabb kifosztatás, mint elveszíteni valamit. Ez is olyan volt.

Ez előtt a titok előtt is ámulva és megilletődve állhat csak meg az emberi értelem, de arról, hogy belelásson kíváncsi tekintetével, le kell mondania. Hogy a „megalázkodás” állapotában ugyanaz a Krisztus, akit bethlehemi bölesőjétől végigkísérhetünk a názárethi műhelyen át, majd fáradságos tanítói működésének minden fordulatán át el egészen megkínztatásáig, halálraitétetéséig és kereszthaláláig, hogyan lehetett egyben a mindenséget fentartó és kormányzó Isten: azt soha senki föl nem foghatja. És ugyanígy a „fölmagasztaltatás” állapotában is, hogy a mi hunsukból és csontunkból való ember hogyan lehet részese „annak a méltóságnak, amely minden méltóságnak fölötte áll” és a mi alárendeltségre szabott természetünk viselője hogyan lehet egyben Őr is, aki előtt mindenek imádattal hajtanak térdet: ezen hiába törné a fejét a legnagyobb gondolkozó is akár az élete végéig.

Csak hogy Pál apostol számára, amikor ebbe az áthatolhatatlan ködbe belenéz, az nem vak sötétség, hanem fénylő köd, amelyből félreérthetetlen bizonyosságok világítanak ki. Mindenekfölött az a bizonyosság, hogy ez a megfoghatatlan, titokzatos Krisztus tény és valóság. Hogy hogyan lehetséges? — az titok. De hogy úgy van, — az mindennél bizonyosabb. Hiszen Pál apostol nem úgy költötte a maga rejtélyes Krisztus-képét valami különös hajlam sugallatára; sem nem úgy vette át vak elhívéssel valami ellenőrizhetetlen forrásból; hanem maga Krisztus jelentette meg magát neki és véste bele a maga képét a lelkébe, szinte az ő ellenszegülésének ellenére. Sohasem felejthette el a damaskusi úti látomást. És ha az azóta eltelt hosszú évek élményei nem voltak is olyan föltűnők és megrendítőek, mint az az első találkozás a

Krisztussal, azért mindig ugyanaz a Krisztus volt az, akivel mindennapi közösségben élt s akit egyre mélyebben és jobban megismert. Ember volt. Ugyanazokat az ismerős vonásokat viselte, mint egykor földi élete napjaiban. Láthatatlan dicsőségében csak azt az életet folytatta, amely valamikor alázatos látható formában játszódtott le az emberek között. És mégis Isten volt. Nem is csak az emberi szintről csodálatos magasságba, az Isten közelébe emelkedett emberfeletti lény, akin még mindig túl van az Isten maga. Hanem Az, akin túl már nincs mit keresnie az emberi léleknek, aki előtt már végső imádattal és hódolattal kell leborulnia. Ezért volt nyilvánvaló az is, hogy bár „mindenek felett álló méltóságában“ osztozik és annak fényét gyarapítja az az emberi természet is, amelyet magára vett; és bár ebből a szempontból csak a „megalázkodás“ után nyerte el „fölmagasztaltatását“: egyébként mégis visszanyulik az Ő világfölötti dicsősége és hatalma a „megalázkodás“ előtti, eredeti „isteni létformájába“. Öröktől fogva isteni valóság Ő.

Tegyük még hozzá: az sem volt kétséges Pál apostol előtt, hogy másoknak is ugyanígy jelenti meg magát Krisztus, mint ahogy ő megismerte. Talán sokkal csöndesebben lép bele az életükbe, mint az övébe. De abban nincs különbség, hogy ugyanazt az „emberi ábrázatot“ viseli és mégis mindig ugyanaz az isteni fenség ragyog róla.

V.

Minden titokzatossága mellett volt még egy nyilvánvaló vonása a Krisztus valóságának: az, hogy az isteni és az emberi természetnek ez az egysége nem lehet más, mint az irántunk, emberek iránt való szeretetnek a ténye.

Pál apostol nem habozik mögéje tekinteni a ténynek, hogy indítékait keresse, és minden kétség nélkül megállapíthatja, hogy ennek a ténynek csak egy forrása lehet: az az „érzület“, amely nem magával törődik, hanem másokkal, — vagyis a szeretet. Ezt az „érzületet“ mi a magunk emberi életéből is-

merj
ködv
tiszt
tol á
járá
ez a
embe
legye
lakoz
lami
párh
ezen
term
szen
kezik
lelké
miná
ki a
érdel
tetek
bak
mérh
óceán
az Ő
mag
mind
beri
tetne
sohas
mint
De a
mag
mint
máni
meg
Kris
gunk
kat.
kal
isten
dást

merjük ugyan, ahol az önzésnek sok kísértésén át küzködve úgy tör a fölszínre, mint az emberi lélek legtisztább, legnemesebb megnyilatkozása. De az apostol át meri azért ruházni a Krisztus „isteni létformájára” és magától értődőnek tekinti, hogy abban is ez az „érzület” élt és ez indította a Krisztust az emberré lételre. Mert akármilyen kétes értékű dolog legyen is emberi elgondolást alkotni arról, hogy mi lakozik az isteni valóságban, ha egyáltalán van valami jogunk arra, hogy a magunk személyes életével párhuzamba állítsuk az Isten személyes életét, akkor ezen a ponton élnetünk evvel a jogunkkal. Mert az természetes, hogy „isteni létformában” valami egészen más, számunkra elgondolhatatlan módon jelentkezik a szeretet „érzülete”, mint a magunk emberi lelkében. De azért a lényege ott sem lehet más, mint minálunk. A szeretet az, amikor valaki másokban éli ki a maga életét; a maga érdekköréből kilép és mások érdekkörében akar otthon lenni; a magára való tekintetet feláldozza, mert a mások szükségéi fontosabbak ránézve. Ha a mi szívünk kicsiny edényével nem mérhetjük is fel az „isteni létformában élő” Krisztus óceánját: azt megállapíthatjuk, hogy ez az „érzület” az Övé is, mert az Ő emberré létele sem más, mint a maga világából a mi világunkba való behatolás. Sőt, mindjárt megállapíthatjuk azt is, hogy minden emberi szeretet csak halavány visszfénye annak a Szeretetnek, amely Őbenne nyilatkozott meg. Mert ember sohasem élheti úgy egygé magát egy másik emberrel, mint ahogy Ő egészen magára öltötte a mi sorsunkat. De azért is, mert egyik embernek a másikkal való maga-azonosítása sohasem jelenthet olyan áldozatot, mint amilyenbe neki került a mi „szolgai létformánkba” „megaláznia magát”.

Az apostol tehát följogosítva érzi magát arra, hogy megjelenítse az emberi képzelet előtt: mit jelentett Krisztus számára az emberré létele. Beleképzelve magunkat az Ő helyzetébe, válaszút előtt érezzük magunkat. Az egyik irányba vezet az önzés útja. Magunkkal törődve sohase szánhatnók reá magunkat az isteni tetre. Hiszen az kimondhatatlan „megalázkodást” követelne. Ehelyett „ragaszkodnánk” ahhoz,

hogy zavartalanul élvezhessük „az Istennel való egyenlőségünk“ felséges kiváltságait, mint ahogy valami ritka „zsákmányát“ őrzi az ember féltékenyen, ha egyszer a birtokába juttatta jószerencséje. — A másik út az önmegtagadásé. Az áldozat ezen sem látszik kisebbnek, de nem vonogatnók magunkat tőle, mert azokra gondolnánk, akik öntudatlanul is várnak ránk. Nekik szükségük van ránk. Köztük van hát a helyünk, akármilyen nagy „kifosztatásunk“ árán is. — A Krisztusban ez az „érzület“ uralkodott. Gyermek és gyarló színek csak ezek, amelyekkel meg tudjuk jeleníteni, — de a dolog lényegét mégis eltaláltuk vele.

Arról itt nem beszél az apostol, hogy mi volt az a kiáltó emberi szükség, amely nem hagyta a Krisztust nyugton az Ő „isteni létformájában“. Az olvasói ugyis tudják. Legfeljebb közvetve olvashatjuk ki azt a nagy bajt, amelynek megoldására szükséges volt a Krisztus emberrélétele — abból az eredményből, amelyet itt megjövendöl Pál apostol, mint a Krisztus emberrélételenek végső jutalmát és győzelmét. Mindeknek vallani fogják egykor, hogy Ő az Úr. Ez az egyetemes hódolat az isteni felség előtt hiányzott tehát előzőleg. Az emberek világa, noha lényegükhöz tartozott a „szolgai forma“, nem élt abban az engedelmes alárendeltségben, amely rendeltetése lett volna. Függetlenítette magát az Isten uralma alól és ezzel határtalan sok romlás és nyomorúság átkát vonta magára, amely végzetes következményeiben még csak ezután bontakoznék ki, ha nem jö közbe segítség. Egy szóval a bűnnek szokta Pál apostol nevezni ezt az állapotot. Ez volt az a nagy betegség, amelyért inkább „kifosztotta magát“ a Krisztus, semhogy menthetetlenül veszni hagyja az áldozatait.

Azt is jól tudták az apostol olvasói, hogy hogyan segített Krisztus ezen a bajon emberrélételeivel, — hogyan kellett szenvedéseivel megtörnie az átkot, hogy bocsánata és szabadulása lehessen a bűnösnek, és hogyan oltotta bele a maga embervoltával az új életet az emberiség elkorososult fájába. Mindezeket tudni és bennük egyre jobban elmélyedni — jó ahhoz, hogy a Krisztus irántunk való „érzületét“ egész mély-

ségél
ezek
— m
hang
— de
ha e
iránt
Isten

E
Krisz
nek l
lad a
nyát
A
ban a
lom,
lyes a
mind
takoz
mind
ság,
nem
nések
apost
annal
Ötest
azt a
ellená
jelen
nem
A
a rem
szemé
„mag
Vagy
detés
akara
fejezé
akörü

ségében és gazdagságában szemlélhessük. De még ha ezeket az összefüggéseket nem ismerte is föl valaki, — maga az a tény is, hogy Krisztus emberré lett, elég hangosan hirdeti „érzületét“. Megfoghatatlan titok, — de ki ne viselné el szívesen minden titokzatosságát, ha ennek árán arról nyer bizonyosságot, hogy ő iránta is minden áldozatra kész szeretet dobog az Isten rejtelmes szívében?

VI.

És még egy feltétlen bizonyosság sugárzott elő a Krisztusnak titkoktól körülvelt személyéből: a jövőnek bizonyossága. Aki Őt ismeri, az tudja: merre halad a világ útja és merre kell vennie a maga irányát is.

Az összeütköző erőknek ebben a zavaros világában a nagyobb hatalomé a jövő. Ha van olyan hatalom, amely fölötte áll minden másnak és ha személyes akarát hordozója: akkor nem lehet kétséges, hogy minden zürzavarból egyszer győzelmesen kell kibontakoznia ennek az akaratnak. Ezért van az, hogy minden komoly Isten-hittel együttjár az a bizonyosság, hogy nem céltalan összeviSSzaságban élünk, hanem akármilyen értelmetlennek látszó, kusza történeéseken át is egy végső világ cél felé haladunk, Pál apostol is, amikor még nem ismerte Krisztust, már annak az Isten-ismeretnek az alapján, amelyet az Ótestamentumból nyert, látta a jövőnek látóhatárán azt a „napot“, amelyen győzni fog az Isten minden ellenállás fölött, ami ellene föltámadt és meg fogja jelenteni a maga dicsőségét, úgy, ahogy az most még nem nyilvánul meg ebben a világban.

A Krisztus megismerése annyit változtatott ezen a reménységen, hogy ennek a középpontjába is az Ő személye került. „Megalázkodása“ után az Isten Őt „magasztalta föl“ mindenek fölött álló „méltóságba“. Vagyis azóta, hogy a Krisztus végigjárta földi küldetésének útját, a mindenség sorsa ugyanannak az akaratnak van alárendelve, amely Őbenne jutott kifejezésre, és minden, ami történik, végeredményben akörül a cél körül forog, amelyért Ő emberré lett. A

világ királyi székében ülőnek ismerősebb az arca, mint amilyen azelőtt volt; kormányzásának titkaiba is mélyebb a betekintésünk, mint régebben; és ezért a végső győzelem fénylő keretei is elevenebb tartalommal telnek meg számunkra, mint amilyent Krisztus ismerete nélkül látnánk magunk előtt. „Istennek, az Atyának dicsősége“ a Krisztus uralma teljességében fog beteljesedni.

A végeélt tehát, amely felé föltartóztathatatlanul siet a világ folyása, abban látja Pál apostol, hogy Krisztust egykor mindenki el fogja ismerni annak, ami: isteni Őrnak. Minden teremtettt lélek, aki valaha élt, vagy valaha élni fog, meghajlik az Ő fensége előtt. Talán gondol az apostol arra is, amikor ez az egyetemes meghódolás megjelenik a szeme előtt, hogy míg egyesek számára ez nem lesz újdolog, mert csak azt a hódolatot fogják még teljesebben leróni, amiben régóta gyakorolták magukat, amióta Krisztust megismerték, addig mások, akik elzárkóztak az Ő uralma elől és kitagadták magukat annak áldásaiból, végül mint legyőzött ellenfelek lesznek kénytelenek elismerni az igazságot és leborulni a győzelmes Őr előtt. Talán arra is gondol, hogy az embérvilágon kívül részt fog venni ebben a hódolatban az Istennek sok más személyes teremtménye is, amilyennel láthatatlanul be lehet népesítve ez a rejtelmes teremtettség. De akár mint van is, a földolog az, hogy miután annyi hazug, bitorló urat szolgált az emberiség, végre elismeri az egyetlen Urat, akinek szolgálatára teremtetett eleitől fogva; és a világnak egész kábitó hangzavara végre összhangzatosan egybesimul egyetlen hangos vallástételbe, amely a Krisztus hatalmát zengi. „A Jézus nevére mindenki térdreborul az égen, a földön és a föld alatt és minden nyelv fennen hirdeti, hogy Jézus Krisztus az Őr.“

Milyen titokzatos előttünk a jövőnek ez a képe is! A mi szemünk ahhoz szokott hozzá, hogy részleteiben lássa a világ életét, amelyekben a szálak nagyon kuszán futnak, mint a még készüllet alatt álló szövődéknek a visszáján. Hogy tudnók hát kiteríteni magunk elé ezt a végső összefoglalást, amelyben színére fordul az elrejtett minta és minden szál együtt al-

kotja
apost
kodó
ból, l
csősé
E
a jel
uraln
halac
Krisz
más
het n
És e
már
lettel
csodá
dolog
és sz
akik
nem
tus a
ságb
másc
neit,
nem
lehet

kotja annak szépségét? De a kuszaságon is áttört Pál apostol szemébe a Krisztusnak mindenek felett uralkodó alakja s azért annyit biztosan tud a jövő titkából, hogy az Ő dicsőségében lesz teljessé az Isten dicsősége.

Ez világosan megszabja a jövő útját már ebben a jelenvaló, zavaros világban is. Amerre a Krisztus uralmának a számai szövődnek, arra kell már most is haladni. Egyre komolyabban venni azt, hogy „Jézus Krisztus az Úr“ — és egyre komolyabban vétetni ezt másokkal is: ez az élet egyetlen, helyes iránya. Így lehet már most készülni „a Jézus Krisztus napjára“. És ebből természetesen folyik az is, hogy akiknek már most Uruk a Krisztus, azok „ugyanazzal az érzülettel legyenek egymás között“, amely Őbenne is olyan csodálatosan nyilvánult meg. Mások előtt okosabb dolognak tűnhetik fel az, ha az ember önmagának él, és szánakozva vagy mosolyogva nézhetik le azokat, akik az önmegtagadásban gyakorolják magukat. Ők nem tudják, vagy nem veszik komolyan, hogy Krisztus az Úr mindenek felett. De akik ebben a bizonyosságban élnek, nem ápolhatnak más „érzületet“, mint másokért élő szeretetet. Így viselik a Királynak színeit, amelyekre győzelem vár. Nekik nem szabad és nem is akarhatnak más egyenruhában járni. Erről lehet ráismerni, kinek a seregében szolgálnak.

HETEDIK HÉT.

A lélek műhelye

2: 12—18.

12. Igy hát, kedveseim, amint mindig is engedelmeskedtetek nekem, — ne csak úgy, mint amikor nálatok voltam, hanem most, amikor távol vagyok tőletek, még sokkal inkább, — munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén halálos komolyan.
13. sággal, mert hiszen maga Isten az, aki jóakaratból munkálja bennetek a szándékot is, annak
14. munkálását is. Mindent duzzogás és tanakodás
15. nélkül tegyetek, hogy feddhetetlenek és színtiszta lelkek legyetek, — Istennek kifogástalan gyermekei ennek a „romlott és elvetemült nemzedéknek“ közepette, — kik között úgy fényletek,
16. mint a csillagok a világban, ti, akik elnyertétek az élet ígését, — ami dicsekvésem is lesz nekem a Krisztus napján. Mert nem hiába futottam a
17. pályát és nem hiába fáradoztam, hanem, ha még a vérem ontatik is ki érte, mint valami ital-áldozat, akkor is örülök és osztozom a ti örömtöbbször hiteteknek áldozata és oltári szolgálata
18. miatt. — Úgyanígy örüljétek ti is és osztozzatok az én örömömben.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

2: 12. Így hát, kedveseim, amint mindig is engedelmeskedtetek nekem, — ne csak úgy, mint amikor nálatok voltam, hanem most, amikor távol vagyok tőletek, még sokkal inkább, (— munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén...)

A Krisztus „megalázkodásáról“ és „fölmagasztaltatásáról“ írott szakaszra, amint láttuk, az adott alkalmat az apostolnak, hogy föl akarta mutatni az ebben rejlő isteni példaadást arra az „érzületre“, amelyet olvasóinak a lelkére kötött. Most ismét fölveszi intelmeinek elhagyott fonalát, hogy be is fejezze azokat, mert közeledni akar levelének a lezárásához. A közösségi életnek azokról az elveiről, amelyeket szükségesnek látott a filippibeliek figyelmébe ajánlani, most már nem esik szó. Más különlegesebb intelmek szükségessége nem forgott fönt náluk. Csak az van tehát hátra, hogy az eddig elmondottakat még egészen általános szempontok alá foglalva, néhány olyan buzdító szót írjon, amelyről tudta, hogy sehol és sohasem lehet felesleges. — Figyelemreméltó, hogy ezek az intelmek is ugyanolyan személyes hangon kezdődnek, mint az előbbiek: az apostol a filippibelieknek arra az „engedelmességére“ hivatkozik, amellyel személy szerint őiránta viseltetnek. Ezt a nagy tekintélyt, amellyel az ő szemükben bír, még akkor vívta ki, amikor „náluk volt“. De tudja, hogy a „távollét“ sem esőkkenti, sőt, amint az előadandó intelem tartalmából ki fog tűnni, joggal elvárja, hogy „most, amikor távol van“ tőlük, „még sokkal inkább“ megfogadják a szavát. — Nyilvánvaló azonban, hogy a személyes tekintélynek ebben az érvényesítésében nincs semmi erőszakosság. Ellenkezőleg: megragadó az apostol intelmeinek — minden komolyságuk mellett is — mélységes gyöngédsége. „Kedveseinek“, „szeretteinek“ szólítja olvasóit. És nem tud tőlük „engedelmeskedést“ követelni anélkül, hogy dicsérőleg ne emlegetné föl, hogy „mindig is engedelmeskedtek néki“. Általában az egész szakaszon végig párosul a jövőre

irányuló sürgető intés a mult és a jelen tényeinek örömteli elismerésével. Hiszen ez a kettős hang együtt csendült már meg az intelmek kezdetén: „tegyétek teljessé az én örömömet“.

Ahhoz, hogy a szavamnak súlya legyen mások irányításában, elengedhetetlen az is, hogy örömmel és megbecsüléssel tartsak számon mindent, ami jó csak van bennök.

2. nap.

2: 12. ...munkálkodjatok a ti magatok üdvösségén halálos komolysággal, mert hiszen maga Isten az, aki jóakarataiból munkálja bennetek a szándékot is, annak munkálását is.

Ez hát az a parancsa az apostolnak, amelynek érdekében még fokozottabb „engedelmeskedést“ igényelt a filippibeliektől most, amikor „távol van“ tőlük. Megértjük az okát: épen azt akarja a lelkükre kötni, hogy meg kell állaniok a maguk lábán. Azért érvényesíti személyes tekintélyét, hogy függetlenekké tegye őket attól. A továbbiakból ennek is kitűnik az oka. Az apostol lelkén állandóan ott borong közeli halála eshetőségének a gondolata. Meglehet tehát, hogy olvasói nem csak egy ideig kénytelenek nélkülözni őt, hanem végleg elvesztik. Ezért meg kell tanulniok, hogy végeredményben nekik maguknak kell nem csak a közösségi életük sértetlenségére ügyelniök, amelyről az előbbieken szó volt, hanem a Krisztusban való élet minden más vonatkozását is kidolgozniok, egy szóval nekik kell „az ő maguk üdvösségén munkálkodniok“. Jó volt, hogy eddig az apostol is segítségükre lehetett ebben. De ha őt nélkülözniök kell, nem szabad elernyedniök, hanem a reájuk szakadó teljes felelősség súlya alatt „még sokkal inkább“, „halálos komolysággal“ (szó szerint: „félelemmel és remegéssel“) kell folytatniok a „munkálkodást“. — Az „üdvösség“ — vagyis amint láttuk, a Krisztusban rejlő szabadulás, gyógyulás, megmentetés — ajándék ugyan, amelyet nem lehet semmiféle „munkálkodással“ megszerezni, — csak megkapni. De az ajándékkal komoly feladat is jár: mennél biztosabb birtoká-

ban
vös
hát
lán
— N
guk
az ő
Isten
igye
redt.
„mu
vozó

utób
hogy

3. na
2: 14
15

tol
nag
guk
den
Az
mol
sükr
egye
bizo
laki
ugy
ségr
teszi
va“
lán
sége
végi
ame
lehe
a pa

ban van valaki, annál inkább tartozik ennek az „*üdvösségnek*“ minden erejét életre váltani. Ez legyen hát a filippibeliek legfőbb gondja akkor is, ha netalán soha többé nem láthatnák is viszont az apostolt. — Ne gondolják, hogy nélküle árván maradnak, magukra hagyatva a nehéz feladattal. Hiszen eddig se az ő keze segítette őket. Ő csak eszköz volt. „*Maga Isten az, aki bennük munkál.*“ Minden fölbuzduló jóigyekezetük is az Isten titokzatos behatásai alatt ébredt. Meg fogja Ő adni mindenkor a végrehajtást, a „*munkálást*“ magát is. Erre a tőlük soha el nem távozó „*jóakaratra*“ reábizhatják magukat.

Az a legértékesebb emberi segítség, amely előbb-utóbb fölöslegessé akarja és tudja is tenni magát, hogy Isten maradjon meg elégséges támaszul.

3. nap.

2:14. Mindent duzzogás és tanakodás nélkül te-
15. gyetek, hogy feddhetetlenek és színtiszta-lelkűek legyetek.

Az az egyetlen nagy parancs, amelyet az apostol az olvasóinak lelkére kötött, — hogy t. i. a legnagyobb gonddal ápolgassák és fejlesztgessék magukban azt, amint Krisztus által nyertek, — a mindennapi életben számtalan apró parancsra bomlik. Az apostol nem részletezi, mert tudja, hogy ha komolyan veszik olvasói a dolgot, akkor minden lépésüknél megvilágosodik előttük a kötelességük. Csak egyet sürget: ezekben a részletkérdésekben kell megbizonyítaniok igazában, hogy „engedelmeskedő“ lélek lakik-e bennök. Nyílt engedetlenségtől nem kell ugyan féltenie az olvasóit. De vannak az engedetlenségnek burkolt formái is. Amikor pl. valaki megteszi ugyan a kötelességét, de kedvetlenül, „*duzzogva*“. Vagy úgy, hogy előbb megvitatja magában, talán nem is csak magában, hogy csakugyan kötelessége-e az neki és csak „*tanakodás*“ árán szánja el végül magát rá. — Másfajta „*munkálkodásnál*“, amelyben külső teljesítményekről van szó, közömbös lehet az, hogy milyen lélekkel hajtja végre valaki a parancsot. De abban a feladatban, amelyről Pál

apostol beszél, minden ezen fordul meg. Örömteli és föltétlen „engedelmeskedéssel“ kell „*mindent tenni*“, különben meghiusul a cél. Mert a cél: az „üdvösség“ gazdag tartalmának kifejtése. Ez azt jelenti, hogy el kell tűnniök a Krisztus átalakító ereje által azoknak a foltoknak, amelyek Isten szemében elégtelenítik az ember arcát, — „*feddhetetlenné*“ kell válni. És egységessé kell válnia a léleknek a Krisztus ereje által, hogy minden gondolata és vágya az Ő uralma alá kerüljön, — „*szintisztává*“ (szó szerint: „elegyítetlenné“, idegen elemektől mentessé) kell válnia. Ezzel a céllal minden „*duzzogás*“ és „*tanakodás*“ ellentétben áll. — Nagyon magasra tűzi ki az apostol a célt, — hogy olvasói „*feddhetetlenek*“ és „*szintiszta-lelkűek*“ legyenek az Isten előtt! De ne felejtjük el: olyan feladatról van szó, amelyen az embernek utolsó lehellestéig „munkálkodnia“ kell.

Nem panaszkodhatom amiatt, hogy kifogytam már a teendőkből. Ha igazán rajta vagyok, minden nap száz új alkalmam van tovább csiszolni és tisztogatni magamban az Isten művét!

4. nap.

2: 15. (Legyetek) Istennek kifogástalan gyermekei ennek a „romlott és elvetemült nemzedéknek“ közepette, kik között úgy fényletek, mint csillagok a világban...

Meglehet, hogy már az imént, amikor a filippibeliek „engedelmeskedéséről“ volt szó, az lebegett az apostol szemei előtt, hogy olyan viszonyban állanak vele, mintha a gyermekei volnának. Amikor aztán a „duzzogástól“ és „tanakodástól“ óvta őket, szintén a durcás és feleselgető gyermekekre gondolhatott, mert hiszen a gyermeknek szülője iránti magaviseletében ütköznek ki legszemléletesebben az „engedelmeskedésnek“ ilyen fogatkozásai. Erről juthatott eszébe az apostolnak az is, hogy mindazt a tökéletességet, amelyre törekedniök kell olvasóinak, a „feddhetetlenséget“ és a „szintiszta-lelkűséget“, össze lehet foglalni abba, hogy — legyenek jó gyermekek. Persze nem övele szemben, hanem azzal a

látha
akire
mets
Ez ne
amely
hogy
vizsor
bocsá
az „ü
ember
nek, a
sában
mento
32: 5.)
meg
ellen
lázato
zedék
megv
vetem
— ált
rekne
hogy
modor
ből é
benne
dott
kát, a
egésze
H
zatlan
Vagy
mélje
közel

láthatatlan, de mindig jelenlévő Atyával szemben, akire át akart terelni önmagáról is minden figyelmet. Legyenek „*Istennek kifogástalan gyermekei*“. Ez nem is csak puszta hasonlat, mert az „üdvösség“, amelyen „munkálkodniok“ kell, valóban azt jelenti, hogy az ember az Istennel szemben való gyermeki viszonyt, amelyet eljátszott, visszanyeri; az Atya bocsánatában részesül és „fiuváfogadtatik“. És ezért az „üdvösség“ bírása azt a súlyos feladatot rója az emberre, hogy ha már gyermekévé lehetett az Istennek, akkor legyen is az, minden életmegnyilvánulásában, teljesen, „*kifogástalanul*“. Erről egy ótestamentomi idézet jut eszébe az apostolnak (V. Móz. 32:5.). Mózes az élete végén panaszosan énekelte meg azt a sok engedetlenséget, amelyet népe Isten ellen tanúsított. „Nem fiaí“ voltak, hanem sok „gyalázatot“ vonva magukra „romlott és elvetemült nemzedéknek“ bizonyultak. Ennek az ellentétét kell megvalósítaniok a filippibelieknek. „*Romlott és elvetemült nemzedék*“ ugyanis él körülöttük bőségesen, — általában legkisebb gondjuk is nagyobb az embereknek, mint az, amire pedig teremtve volnának, hogy „*Isten gyermekei*“ legyenek. Ennek a kificalmodott, összekuszálódott embervilágnak a sötétségéből éles ellentétben ragyognak ki, „*úgy fénylenek*“ benne, „*mint csillagok*“ a Krisztus által megragadott emberek. Ők elnyerték az ember igazi élet-titkát, az Istenhez való gyermeki viszonyt. Éljenek hát egészen aszerint!

Ha gyermekéveimből régen kinőttem is, változatlanul magamban hordozom az örök gyermeket. Vagy árva hontalanságban bolyongva sir a lelkem mélyén, vagy hazatalált és boldogan él az Atya közelében.

5. nap.

2: 16. ...ti akik elnyertétek az élet ígését, — ami dicsekvésem is lesz nekem a Krisztus napján. Mert nem hiába futottam a pályát és nem hiába fáradoztam.

Még nagy út áll a filippibeliek előtt, fáradhatatlanul egyre tovább kell küzködniük a cél felé, hogy teljesen azzá válhassanak, amivé Krisztus által válhatnak. De maga a tény, hogy erre a célra van beállítva az életük, máris megbecsülhetetlen eredmény. Úgy, hogy — amint láttuk — bármilyen fontosnak tartja is az apostol, hogy intéseivel előbbre sarkalja őket, ugyanakkor máris megállapítja róluk, hogy fénylő ellentétben állanak az általános emberi élet sötét képével. De a nagy különbség, amely másoktól elválasztja őket, nem önmagukban van. Magukban véve ők is ugyanolyanok, mint mások. A különbséget az az erő teszi, amely bele nyult az életükbe, megragadta azt és most egyre hajtja a cél felé: „az élet ígéje“. Más szóval az Evangélium. Az a „beszéd“, amely Krisztusról szólott és szól szüntelen, és Krisztusban olyan új, magasabbrendű „életet“ hirdet és nyújt is, hogy ahhoz képest a közönséges értelemben vett élet nem is élet, hanem halál. Hogy ennek az „ígének“ az ajándéka a filippibeliekhez is eljutott s az által ők is „elnyerték“ ezt a küzdelmes kezdetlegességében is meghálálhatatlanul értékes „életet“, — abban része volt Pál apostolnak is. A jövőben előbb-utóbb nélküle kell folytatniok az utat, — de nem nélküle jutottak el addig, ameddig már eljutottak. Amikor megpihenteti szemét a sötétségben szerte-szét mégis csak csillogó fénypontokon, ebben boldogan láthatja a maga munkásságának az eredményét. Ez volt az ő megbízatása: „az élet ígését“ hirdetni mindenfelé. S az elhintett mag sok helyt megfogamzott és növekedésnek indult. Hosszú, nehéz „pályát“ kellett „megfutnia“ már eddig is és teméntelen sok „fáradozásába“ került a szolgálata, de „nem hiába“ pazarolta el az életét: sokan vannak, akik emberileg szólva neki köszönhetik, hogy az „üdvösség“ eljutott hozzájuk.

A számadáskor, amikor a folyamatban levő munka elérkezik befejezéséhez, „a Krisztus napján” nem kell üres kézzel megjelennie, dús kévék bizonyítják majd jó munkáját. Lesz, mivel „dicsekednie”, — nem a maga dicsőségére, hanem hogy „Krisztus magasztaltassék fel” öbenne is.

Minden életsiker elfakul egyszer, ha még oly nagyra tartotta is az emberek ítélete. Csak egy marad meg: az a segítség, amit a Krisztus útján tudunk másoknak nyújtani.

6. nap.

2:17. ...hanem, ha még a vérem ontatik is ki érette, mint valami italáldozat, akkor is örülök és osztozom a ti örömtökből hiteteknek áldozata és oltári szolgálata miatt. — Ugyanígy örüljétek ti is és osztozzatok az én öröömömben.

Nyomban elárulja az apostol, hogy mi készítette az imént élete eredményességének a mérlegelésére. A közeli halál lehetősége érinti mindig újra a lelkét, mint valami körülötte röpdöső madár szárnya. Ezért foglalkoztatja olyan komolyan a számadás gondolata s ezért olyan nagy öröm neki az, hogy akár-hogy folytatódik is vagy nem folytatódik is az élete, már az eddigi eredmények is dúsán megérték minden küzdelmét. Nem zavarná örömet az sem, ha idő előtti, vértanuhalállal is fizetnie kellene az ügyért, amit szolgált. Még ezt az újabb és legnagyobb áldozatot is megérné az a látvány, amely munkássága nyomán most előtte áll. Megjelennek előtte a filippibeliek, és velük együtt bizonyára a többiek is mind, akikben megfogamzott a Krisztusban való „hit”, — olyan az egész életük, mint valami ünnepélyes szentélyben lejátszódó istentisztelet. A „hitük” olyan, mint valami Istennek tetsző „áldozat” bemutatása, hiszen „hinni” annyi, mint az ember egész valóját felajánlani az Istennek, föltennie magát mindenestől az Ő oltárára. Másfelől a „hívő” ember nem csak „áldozat”, hanem annak cselekvő végrehajtója is, — ez „a hit oltári szolgálata”, amelynek papi tiszttségé-

ben folyik az apostol olvasóinak élete. Neki magának boldogság ezt látni, — önekik is boldogság ezt az életet élni. — Nem változtat ezen már az sem, ha most még az áldozati szertartás teljessége azt is megkivánná, hogy az apostol „vére is kiontassék érlette“, mint az oltár tűzére omló „italáldozat“. Ő halálraitélten is hallaná a távolból a „hit“ örömeinekét, amelyet őtöle tanultak, — „örülne és osztóznék az ő örömeiben“. — A hiveitől viszont elvárja, hogy ha csakugyan bekövetkeznék a fenyegető vég, ők se sajnálkozzanak ezért fölötte, se ne engedjék elhalni ajkukon az áldozat örömeinek hangjait, hanem folytassák zavartalanul, sőt fogják föl az apostol utolsó örömkialtását és visszhangozzák azt is: „örüljenek és osztózzanak az ő örömeiben“.

Csak addig lehet komor és örömtelen dolog az Isten szentélyében való élet, amíg az ember felszíve másfelé foglalatoskodik. Az igazi áldozat körül az öröm lángjai lobognak.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az első szakaszoktól eltérőleg, a levél utóbbi szakaszai egyre jobban arra kényszerítettek bennünket, hogy ne általános igazságokra fordítsuk a figyelmünket, még ha azoknak egészen sajátos érvényesülését kell is elismernünk Pál apostol levele tükrében, — hanem épen azt vegyük szemügyre, ami egészen különleges az ő általa képviselt „ügyben“.

Igy a legutóbbi szakasz bevezetett bennünket az „ügy“ kellős közepébe: elénk állította annak a titokzatos Krisztusnak a személyét, aki körül az apostol egész élete és munkássága forgott. A most előttünk lévő szakasz viszont, — még mindig a közép-pont közvetlen közelében, — arra a kérdésre ad feleletet, hogy mit jelent ez a Krisztus az egyéni élet számára. Ügyszólván abba a belső műhelybe nyerünk így betekintést, amelyben a Pál apostol által szolgált ügy lejátszódik. Mert hiszen a külső lefo-

lyása, — minden elhangzó szó és minden véghez vitt tett, akár egyének, akár közösségek részéről, — alája van rendelve egy belső történésnek, amely egyes emberek lelkében fogamzik meg és harapódzik tovább.

Természetes, hogy Pál apostoltól nem várhatunk itt kimerítő leírást erről a belső életről. Nem az a célja, hogy leírást adjon. Buzdítani akar. De olyan lényegbevágók az intelmei, hogy néhány egészen alapvető fontosságú vonás világosan kiolvasható belőlük. Legjobban három ellentét-párban fejezhetjük ki az így adódó megállapításokat.

Az első szembeszökő vonás az, hogy a Krisztus ügyéhez tartozás annyit jelent, mint elvégezhetetlen munkában fáradozni; vagy nyersen kifejezve: lehetetlen dologra vállalkozni.

A feladat, amelynek „munkálásáról” szó van, olyan területre esik ugyan, amelyről föltehetnők — legalább az első felületes tekintetre, — hogy hatalmában áll az embernek. T. i. saját magában kell véghez vinnie a kiszabott munkát. Tehát nem a külső világ természeti tárgyain és erőin, ahol anynyi leküzdhetetlen akadály áll az emberi erőfeszítés útjában. Nem is a többi embereken, akiknek ellenszegülő vagy elzárkózó lelkén megtörhetik minden igyekezet. Hanem önmagán. Mi nehézségbe ütközhetik a munka olyan tárgyban, amely azonos az alannyal? — De a kitűzött cél meg fogja értetni velünk, — milyen félelmetes akadályok bukkanhatnak az ember elé saját magában is.

Közbevetőleg jegyezzük meg, hogy fontos kiegészítést kapjuk itt az előzőkben látottaknak. A Pál apostol által képviselt életelv szerint az embernek ki kell lépnie önmagából. Hirdette az odaadást a Krisztus ügye iránt s annak körén belül is a szeretet önmegtagadását mások javára. De van a dolognak, ime, egy másik oldala is: nagy kérdés az, hogy mit ad az ember, amikor önmagát adja oda? Csak a saját magán végzett nagyon komoly munka árán teheti értékessé a szolgálatait, vagyis csak az önmaga lelkén át adhat olyant, amit érdemes adni.

Miben rejlik hát a feladat lehetetlensége? Ab-

ban, hogy a Pál apostol által terjesztett élet az emberi lehetőségeket meghaladó eszményt akar megvalósítani. Az a „szolgai forma“ lebeg a szeme előtt, amely az ember lényegébe van beleírva, és pedig az egyetlen Urral való viszonyban, akit ez megillet. Egyszóval az Istennel való engedelmes közösség, vagy ahogy itt az apostol kifejezi, hogy a függésnek ne csak a korlátozó volta domborodjék ki, hanem a velejáró kiváltságos áldások is: „Isten gyermekeinek“ az élete az eszmény. Az emberi életnek nem valami önmagában zárt kiválósága és szépsége, hanem épen az Isten felé való teljes nyíltsága.

Azonban minden megalkuvás és engedmény nélkül! „Legyetek Istennek kifogástalan gyermekei!“ Olyan engedelmességet jelent ez, amelyben a szívnek készségét sohasem zavarja „duzzogás“, sem nem késlelteti „tanakodás“, hanem amely magának az Istennek szemében is „feddhetetlen“ és „színtiszta-lelkű“. Egyszóval azt mondhatnók, hogy ez az eszmény nem más és nem kevesebb, mint a Krisztus emberi élete, mert hiszen Őbenne áll előttünk szemléletesen a tökéletes „engedelmeskedés“ példája.

Aki már most ezt az eszményt nem csak csodálni és tisztelni akarja, hanem mintául veszi és ki akarja dolgozni ugyanolyan hibátlanul a maga életében is: lehetetlen dologra törekszik. A saját maga életének legmélyebb törvényét akarja ugyan követni, de hamarosan rájön, ha még nem tudta volna, hogy épen erre képtelen az ember. A lelkének alapiránya végzetes ellentétben van épen azzal a törvénnyel, amely egész alkatába bele van írva. Igazi mivoltát csak mint „Istennek gyermeke“ fejthetné ki, — de mindig hajlandóbb Isten nélkül élni, mint Istentől való függésben.

A „bűnnek“ ez a szomorú ténye okozza, hogy a kitűzött eszmény mindig csak eszmény marad, de sohasem válhatik teljesen valósággá. Az érette való „munkálkodást“ mindennap újra kell kezdeni és soha sem lehet befejezni. Hiába irtja ki magában az ember az „engedetlenség“ gyökereit, ezerszer is újra kinőnek és soha ebben a földi életben ember

nem
lenakik
rűen
munés ez
való
Aki
látsz
érkez
a Ki
rázol
kat,
mint
bár s
megl
szálm
hane
hogy
ottho
vanI
kell
véve
lett
eldör
mily
az I
mén
visz
esetl
fél.
állan
tarta
az I
emb

nem állhat úgy oda az Isten elé, mint „feddhetetlen“ és „színtiszta-lelkű“.

De ez nem változtat az előttünk álló tényen: akiket a Krisztus megragadott, azok kötelességszerűen végzik magukban az Ő hasonlatosságának ki-munkálását, ha sohase készülnek is el vele.

II.

Ezt a különös ténytet csak az magyarázza meg, és ez a dolog másik oldala, hogy ezt a lehetetlenséget való fáradozást mégis valami bevégzettség jellemzi. Akik folytonosan csak keresőknek és törekvőknek látszanak, másfelől mégis boldog birtokosok és meg-érkezettek. Épen az, hogy az elérhetetlen eszményre, a Krisztus hasonlatosságának magukban való kiáb-rázolására függesztik a törekvésüket és fáradozásukat, eldöntött, határozott jelleget ad az életüknek, mint ahogy a sarkesillagra beirányzott hajónak is, bár soha el nem érheti ezt az iránypontot, az mégis meghatározza a pályáját. Az ilyen emberek nem kó-szálnak és nem barangolnak az életben úttalanul, hanem megtalálták az irányt. Úgy látszik ugyan, hogy mindennap egyforma távolságban vannak még otthonuktól, de az bizonyos, hogy az arcuk hazafelé van fordítva.

De hogy jól megértsük a dolgot, még egyet ki kell emelnünk: ezt a bevégzett jelleget alapján véve nem az adja meg minden befejezetlensége mellett is a szóban forgó emberek életének, hogy ők eldöntötték a maguk számára a nagy kérdést, hogy milyen irányba fognak törekedni; hanem az, hogy az Isten döntötte azt el számukra. Hiszen az eszmény: gyermeki viszonyban élni Istennel. Minden viszony pedig két félen fordul meg. És ebben az esetben Isten az összehasonlíthatatlanul fontosabbik fél. Hiába akarna az ember gyermeki viszonyban állani Ővele, ha Ő nem akarná ezt a viszonyt fönn-tartani. Minden azon fordul tehát meg, hogy akar-e az Isten Atyja lenni az Őtöle elszakadt és elsodródó embernek?

Erre a kérdésre ad feleletet az Evangélium,

amikor Krisztust állítja elénk. Az Ő emberréletele és felmagasztaltatása azt jelenti, hogy Isten át akarja hidalni és jóvá akarja tenni a bűn tényét, helyre akarja állítani maga és az ember között a megszakadt viszonyt. Az Evangélium ezért nevezhető épen „az élet igéjének“, — az egyetlen igazi „élet“ lehetőségét kínálja föl az embernek, aki azt eljátszotta. És akiknél bezörget az Istennek ez az üzenete s akik megértették, hogy az személy szerint nekik is szól, azok tudják, hogy biztosítva van a szabadulásuk, a megmentetésük, az „üdvösségük“.

Megrendítő és felejthetetlen pillanat az, amelyben az ember először ismeri föl teljes öntudatosság-gal, hogy Isten őt is „gyermekévé“ fogadja, s amikor az ember először határozza el teljes felelősséggel, hogy egész életében nem is akar más lenni ezen túl, mint „Istennek gyermeke“. A fölfedezés kimondhatatlan öröme járja át az embert ilyenkor, mintha az őserdőben régóta keresett ösvényre bukkant volna rá, amelynek nyomán kijuthat az úttalan rengetegből. És ha sokáig ellenkezett és védekezett, mintha valami nagy rosszat kellene elhárítania magáról és csak nehéz harcok árán adta végre meg magát boldogan az Isten „üdvösséges“ akaratának, annál emlékezetesebb napja marad ez az élete végéig. Az ilyen élmények kitörölhetetlen nyomokat hagynak hátra és rányomják a maguk bélyegét az ember egyéniségére.

De nem bennük rejlik a titka annak, hogy bizonyos bevégzettség jellemzi a Krisztushoz tartozók életét. Az ilyen döntő elhatározások is egyre távolodnak az időben és magukban véve fogyó és veszendő tőkéjét alkotják a léleknek. Változatlanul biztos birtokát csak az képezi, ami ezeket az élményeket is kiváltotta: az Evangélium. Annak számára adott hangos válasz volt csupán az emberi elhatározás. És ha ez a visszhang idővel elhalkul is, az Evangélium szava nem hal el. Belőle újulhat ki csak mindig újra az emberi elhatározás visszhangja is.

A fődolog tehát, ami az ilyen embereket, minden befejezetlenségük mellett is bizonyos bevégzett

jelle
üze
ért
„mu
mer
netl
hog
kod
ranc
ellen
élet
túl,

lent,
dag
sítv
len
zava
erői.
halá
szet
téte
egy
éper

lem
Soh
kül
csak
mül
tent
befo
dul
zott
den
az
„csi
min
az
felh
látj

jelleggel ruházza fel, az, hogy ők Istennek biztosító üzenetét bírják. „Elnyerték az életnek ígétjét“. Ezért nem ábrándítja ki őket önmagukon folytatott „munkálkodásuknak“ az egyre kiújuló kudarc. A meredeken mindig újra visszaesészhathatnak, de szüntelenül hallják a hívást a magasságból: tudják, hogy ott van a helyük s azért folytatják a kapaszkodást. Mivel az „ige“ Istentől jön, a benne rejlő parancs ígéret is, amely megáll minden sikertelenség ellenére is. Amit Isten akar, az — ha nem ennek az életnek a szűk határai között, hát akkor a határon túl, — egyszer győzelmes valósággá lesz mégis.

„Az üdvösségen munkálkodni“ tehát annyit jelent, mint, ha töredékesen is, de olyan ajándék gazdagságát kifejteni, amely teljes egészében is biztosítva van. Hiszen a testi életünket sem bírjuk egyetlen pillanatban sem a maga egészében. Gátolják és zavarják a bennünk szüntelenül dolgozó enyészeti erői. És mégis, bár az egyik oldalról nézve folytonos halál és feloszlás, azért eleven élet, mert az enyészeti erői ellen szakadatlanul harcol benne egy ellentétes erő. Sohasem érhet el befejezett győzelmet, de egy pillanatra sem adja fel azért a küzdelmet. És épen ez különbözteti meg mindentől, ami halott.

Ugyanígy áll a dolog annál a magasabb értelemben vett „életnél“ is, amelyről az apostol beszél. Soha nem pihenhet el dolgavégezetten. De épen ez különbözteti meg a környezetétől. Benne is van bűn, csakúgy, mint a körülötte élő „romlott és elvetemült nemzedékben“. De amíg ott uralkodik az Istentől való elfordultság állapota, addig itt — szembe fordultak az árral és viaskodnak ellene. A „szabadulás“ még nem kész, de — megvan, mert elhangzott és hangzik a Szabadító közelgő hangja. — Minden gyarlósága mellett is olyan ellentétben ragyog az ilyen „élet“ minden mással szemben, mint a „csillagok fénye“ a sötét „világban“. Önmagával mindig elégedetlen kell hogy legyen, — de hiszen az ég csillagai se maguknak „fénylenek“. Még ha felhő borítja is el őket, akkor is „fénylenek“. Isten látja és számon tartja az Ő „gyermekait“.

III.

Egyik további titka annak a lelki műhelynek, amelyben tájékozódást nyújt szakaszunk, abban alapítható meg, hogy mindig belejátszanak abba külső hatások. A filippibelieknek maguknak kell „üdvösségükön munkálkodniok“, — de Pál apostoltól kapnak reá serkentést, úgy, hogy „munkálkodásukkal“ az ő iránta való „engedelmeskedésüket“ is megmutatják egyúttal. És ez nem kivételes, vagy alkalmi jelenség csupán, hanem máskor is „mindig engedelmeskedtek neki“. Belső életük egész fejlődése az apostol kertészkedő keze alatt ment végbe és kimondhatatlan sokat köszönhet az ő gondos „fáradozásának“. Abban is, ami soha be nem fejezhető küzdelem volt az életükben, szakadatlan ösztönzéssel állott mellettük. És abban is, ami bevégezett jelleget adott ennek az életnek, az ő szolgálataira támaszkodhattak, mert hiszen az ő révén „nyerték el az élet igéjét“ és ő erősítgette állandóan a hitüket annak bizonyos igaz voltában. Egy szóval, ha nem is csak ő, de nagyobb mértékben, mint bárki más, ő állította elbük a Krisztust a szavaiban és az életében egyaránt.

Elgondolható az is, hogy valakiből önkéntelenül sugárzanak ki olyan ösztönző és bizonyosságot adó hatások, amelyek kiszámíthatatlan módon hozzájárulnak mások lelki életének az alakításához. És ez bizonyára így volt Pál apostolnál is. De nála több is volt: ő céltudatosan igyekezett ilyen hatásokat gyakorolni. Ez volt úgyszólván az élete foglalkozása, — a „pályája“, amelyet meg akart „futni“. Ő előre elgondolta, hogy milyen átalakulásnak kell végbemennie az emberek életében és úgy fogott hozzá annak előidézéséhez. Láttá, hogy az emberek lelke elhagyatott szentély, benne az oltár leomlott, és soha az áldozat füstje nem száll fel. Vagy ha folyik is valamilyen szertartás, amelyben az emberek önmagukat ajánlják oda imádatuk tárgyának, — az valami nyomorult bálvány csak, amelynek tiszteletet adni szegény és lealacsonyodás. És ezért nem lehetett nyugta, amíg ebben a „romlott és elvetemült

nem
az é
gyul
gát
ban.
reke
szen
mén
hely
az ú
ugya
ő sz
meg
egys
vezn
hogy
Ami
rá m
váll
tét,
hogy
szíte

más
zásb
sebb
a ké
szet
is. I
dék
hiva
dék
emb
ez l
hiva
kül
nie
kivé
tol.

fogl

nemzedékben“ legalább egyesekben meg nem indul az élet egyetlen igaz Urának a szolgálata és ki nem gyulladnak a „hitnek“ oltártüzei, amelyekre önmagát teszi föl a lélek titkos, állandó papi szolgálatban. Rakta hát az oltárokat és tanítgatta az embereket, miképen kell forgolódniok az áldozattétel szent tisztében. És ennek a „fáradozásnak“ az eredménye volt az, hogy a filippibeliekben is és sok helyt másokban is megindult és folyamatban volt az új élet.

Pál apostolnak egészen kivételes hivatás jutott ugyan osztályrészüi, de megállapíthatjuk, hogy az ő szereplésében általános érvényű törvény jelenik meg: mindenki, akiben megvan az az élet, amit egyszóval a Krisztusban való „hitnek“ lehet nevezni, annak köszönheti ezt, hogy más valaki akarta, hogy meglegyen benne és meg is dolgozott azért. Amikor ő maga nem is gondolt reá, már gondoltak rá mások. És azután is, amikor már céltudatosan vállalta és „munkálta“ is magában a „hitnek“ életét, — megbecsülhetetlen nagy segítségére volt az, hogy mások is akarták azt és újra meg újra kiegészítették az ő fogyatkozásait.

Csak atekintetben van különbség Pál apostol és mások között, valamint általában az ilyen „fáradozásban“ foglalatosaik között, hogy az egyiknek kisebb, a másiknak nagyobb mértékben adatott meg a képesség reá. És a képesség arányában áll természetesen a megbízatásnak tágabb vagy szűkebb köre is. Pál apostol mint „a néki jutott kegyelmi ajándékot“ szokta emlegetni a maga egészen különleges hivatását. De másoknál is különös „kegyelmi ajándék“ az, ha olyan nagy mértékben alkalmasak az emberi lélek kertjében való szolgálattételre, — hogy ez lefoglalhatja minden idejüket és sajátos élet-hivatásukká válhatik. A Krisztus ügye sohasem nélkülözhetette az ilyeneket. És nem is kellett nélkülöznie őket, mert mindig előállottak. Ha nem is olyan kivételesen nagy erőkkel fölruházva, mint Pál apostol.

De azért az élet bármilyen más munkájában elfoglalt emberekre is áll az, hogy azt az idejüket és

erejüket használták föl legjobban, amit lelki gondozásra fordítottak. Vagyis jobban mondva: akkor használták föl legjobban az egész életüket, ha minden foglalatosságukkal lelki áldásokat akartak reásugározni azokra, akik körülöttük éltek s akik az útjukba kerültek. Pál apostol szavaiból megértjük, hogy nincs nagyobb „öröm” annál, mint amikor valaki ennek az igyekezetnek a gyümölcseit láthatja megérni. Látni azt, hogy akár csak egyetlen ember titkos belső szentélyében ég a „hit áldozata” és folyik a „hit oltári szolgálata”, — és tudni azt, hogy ebben nekünk is részünk volt; mi ezért „futottuk a pályát” és ezért „fáradoztunk” talán hosszú időn át, sok türelemmel; és mindez „nem hiába” volt: ez kimondhatatlanul édes jutalom és kárpótlás minden erőfeszítésért, amit magunkra vállaltunk érte. Még azt is megéri, ha szükséges, hogy a „vérünk ontassék ki érte”. Az „öröm”, ami az ilyen „italáldozattól” is csak még jobban fölszálló áldozati füst körül zeng, minden fájdalomon túlharsog.

Azok pedig, akik tudják, hogy kinek, vagy kinek a hűséges gondja virrasztott és virraszt a „hitük” fölött, jól teszik, ha megbecsülik azt, amit kaptak és amit ezután is kaphatnak tőlük és „engedelmeskednek nekik”, még ha nehezükre esik is.

IV.

De az előbbi megállapítással szemben az a komoly igazság is a szemünkbe ötlük, hogy végeredményben mindenkinek sajátmagában kell elvégeznie az „üdvösségén való munkálkodást”. Lehetnek az embernek jó szomszédai, akik sokszor átnyújtják segítségüket a kerítésen, de a maga portáján neki magának kell rendben tartania a gazdaságát.

Már csak azért sem végezheti el senki helyettünk a magunk dolgát, mert a legáldottabb segítség is, amely kívülről jön, előbb vagy utóbb cserben hagy. Az életnek változó körülményei és a halál elmaradhatatlan esetei elválasztják egymástól az egymásra támaszkodókat és ha valaki folyondár életre rendezkedett be és kidől mellőle az erős törzs, nincs,

ami megtartsa. Annál is komolyabb követelmény az, hogy erősen álló saját törzse fejlődjék az ember „hitének“, mert azok, akiknek segítségébe belefogódzik, nagyon sokszor — az esetek jóval nagyobb részében — azért válhattak lelki gondozóivá, mert nem csak lelki erőiben voltak gazdagabbak nála, hanem éveik számában is előtte jártak. Minden valószínűség amellettszól tehát, hogy nem kísérhetik végig az egész élete útján. Ki tudja, nem hamarosan és nem váratlanul kell-e majd búcsút vennie tőlük, hogy egyedül folytassa az utat?

Pál apostol is épen ezért tartja olyan fontosnak, hogy azok, akiknek lelki életét ő nevelte, nélküle is meg tudjanak állani. Mint ahogy a földi nevelés munkája előtt is az a cél lebeg, hogy nagykorúságuk éveiben önnevelés formájában folytassák a munkát növendékei, úgy az is, akinek megadatott a „hitet“ munkálni mások lelkében, ha jól fogja föl a dolgát, csak arra törekedhetik, hogy fölöslegessé tegye önmagát lelkileg nagykorúakká, önállókká vált gondozottjai számára. Különben elhibázta a célját. Azt elérhette ugyan, hogy a maga tekintélye számára megnyerte az illetők „engedelmeskedését“, de nem érte el azt, amit kellett volna: hogy megtanuljanak engedelmeskedő, gyermeki közösségben élni Istennel. S ez mindjárt ki fog tűnni, mihelyt az ő tekintélye eltűnik a szemük elől.

De még az említett oknál is sürgetőbben követeli a lelki élet önálló „munkálását“ egy másik körülmény, — az, hogy a „munkálandó“ feladat volta-képen a léleknek abban a rejtett, belső világában van kitűzve, ahová másnak a tekintete vagy a keze el sem érhet. Emberek hatásaira és igényeire megfelelhetünk azzal, ami emberi szemek előtt nyilvánul meg. De itt arról van szó, hogy „Istennek kifogástalan gyermekei“ legyünk, vagyis az előtt a tekintet előtt váljunk „feddhetetlenekké“ és „szintiszta-lelkűekké“, amely nyitott könyvként olvassa a szív elrejtett titkait is. Nem a külső látszatnak kell Krisztushoz hasonlónak lennie, hanem a legbelső lényeknek.

Itt már nyilvánvalóan cserben hagy a legjobb

barátok segítsége is. Ezt a munkát vagy magunk végezzük el, vagy senki sem. Ki ügyelhetne helyettünk arra, hogy mikor ágaskodik föl bennünk újra a legyőzött engedetlen énünk, hogy kivonja magát az Isten atyai uralma alól? Ki lehetne résen, ha magunk nem vagyunk, hogy „duzzogás” és „tanakodás” ne üsse fel a fejét, amikor Isten parancsaival állunk szemben? És ki más vívhatná meg az ember harcát ezekkel az alattomos ellenségekkel, ha ő maga nem bánik el következetes kiméletlenséggel a saját rosszabbik énjével, valahányszor csak szóhoz akar jutni?

Általában az az egész feladat, amelyről itt szó van, olyan egyéni ügye az embernek, mint az úszás. Mások nem játszhatnak benne egyéb szerepet, mint az úszómester, aki övön függve tartja a kezdőt. (Csak azt ne felejtsük el, hogy mindig újlecek is vannak reánk s azért mindig újra reá lehetünk utalva a kívülről jövő segítségre, tehát nem jó, ha önállóságunkban elbízzuk magunkat!) A cél mindig az, hogy beleszabaduljunk a mély vízbe, ahol már semmi sem tart fönt, csak a magunk szünetlen erőfeszítése.

Ezért a „hitnek” élete, ha valóban az, legnagyobb részében emberi szemek elől elrejtve, a lélek magányos belső rejtekében, Istennel négy szemközt megy végbe. Hogy mi játszódik le a „hívó” ember belsejében, azt senki nem tudhatja, csak az, aki maga is ugyanolyan titkokat rejteget a saját lelke mélyén. Nincs szemtanujok a magányos vívódásoknak. A nyugodt külszín alatt senki nem sejti a nehéz tusákat. Nem is tartozik idegenekre. Még a legmeghittebb barátainkra, még a lelki nevelőinkre is csak akkor, ha már nem bírjuk a terhet magányosan elviselni és meg kell osztanunk valakivel a súlyát. És ilyenkor se ejtsen kétségbe senkit az, ha a várt segítség elmarad, mert az, akihez tanácsért fordult, tapasztalatlannak bizonyul épen az ő sajátos nehézségeinek dolgában. Ebből is csak annál világosabb kitűnik a nagy parancs igazsága: az embernek magának kell elvégeznie „a sajátmaga üdvösségén való munkálkodását”.

Ebben a „munkálkodásban” mindig azok lesz-

nek
ame
az eg
hogy
sen e
dünk

amel
hogy
amel
rejtve
embe
Isten

S
egyer
amit
— úg
a mi
új er
aki k
haner
a lel
nánk
mű v
éertsü

A
matn
kellet
Enél
igyek
Az E
csak
miho
den e
töget
Isten
már
most
amel

nek a legigazibb és legértékesebb erőfeszítéseink, amelyekről senki nem tud meg soha semmit. Hiszen az egész igyekezetünk Istennek szól: az a vágyunk, hogy „az Ő kifogástalan gyermekei legyünk“. Teljesen elég tehát, ha Ő látja: milyen komolyan küzdünk ezért a célért.

V.

Ezért olyan jelentős a következő megállapításunk, amelyet Pál apostol szavaiból kiolvashatunk, — hogy az emberi tekintet elől elrejtett belső harcaink, amelyekről szó van, Isten elől annyira nincsenek elrejtve, hogy azokban Ő állandóan részt vesz. Az, ami emberek felé magányos magunkra hagyatás, az Isten felé a legmélyebb közösség.

Sőt, mintha Pál apostol túl is löne a célon, — egyenesen Isten „munkálkodásának“ tünteti fel azt, amit eddig a mi „munkálkodásunknak“ tüntetett fel, — úgy hogy Isten eszerint nem csak állandó tanuja a mi belső harcainknak, akinek szeméből biztatás és új erő sugárzik belénk; nem is csak szövetségesünk, aki kiegészíti a mi erőnk fogyatékát a magáéval; hanem Ő az alany, aki bennünk cselekszik. Mintha a lelkünk rejtett műhelyében tehát nem is mi volnánk a serényen fáradozó munkások, hanem mi a mű volnánk, amelyen az Isten keze dolgozik. Hogy értsük ezt?

Azzal tisztában vagyunk, hogy az egész folyamatnak Isten a kezdeményezője. A Krisztusban neki kellett előbb megmutatnia, hogy Atyánk akar lenni. Enélkül mi nem is álmodhattunk volna arról, hogy igyekezzünk „az Ő kifogástalan gyermekei“ lenni. Az Evangélium is, amely Krisztust elénk tárja, nem csak emberek beszéde Istenről, hanem Isten beszéde mihozzánk. Ezért „az élet ígéje“. És általában minden emberi ténykedés, amely bennünk a „hitet“ költögeti és táplálja, csak eszköz, amelyen át „maga Isten munkálkodik“. De azt hinnők, hogy ezen túl már rajtunk van a sor, hogy az Isten közelgetésére most már mi válaszoljunk; s azt az „üdvösséget“, amely az Ő részéről ajándék, mi a magunk részéről

feladatként vállaljuk és megharcoljunk a kibontakozásáért. Vagyis, hogy a Pál apostol által használt képet vegyük: „a hit áldozatával és oltári szolgálatával” mi járulnánk Isten elé s mi állanánk meg szemben Ővele, mint gyermek az Atyjával szemben. Hogy lehet ebben, a dolognak reánk tartozó részében is Isten a ható és munkáló tényező?

Abba a titokzatosságba, amely Pál apostol kijelentését körülveszi, csak az nyugodhatik bele, aki meggondolja, hogy az emberi lélek is, de még inkább Isten titokzatos valóság, hogyne rejlenének tehát titkok a kettőnek egymásbafonódásában?

A mi lelkünk sem az a napfényjártá ház, amelynek minden zugában otthonosan mozoghatunk, mert hiszen gazdái vagyunk, — hanem sokkal inkább hasonlítható valami elvarázsolt kastélyhoz, amelynek sötét folyosóin és homályos szobáiban nagyon sok sejtelmes meglepetés vár ránk. Az „énünk” látszólagos zárt világában sokkal több „nem én” rejtőzik, semmint sejtenők. És az, ami úgy tűnik föl, mint a sajátmagunk megnyilatkozása, és csakugyan az is, — ugyanakkor mások arcát is viselheti, akik bennünk élnek; az ő gondolataik világítanak előttünk, mint a magunk legszentebb meggyőződésesei és az ő akaratauk irányítja az útunkat, mint a magunk legelszántabb igyekezete. Mint ahogy Pál apostol kívánta a filippibeliectől: az ember csakugyan másvalaki iránt „engedelmeskedve” élheti mégis önálló életét.

Ha más emberek behatásai előtt is ennyi rés nyílik a lelkünk falain, mennyivel inkább átjárhatnak azok között keresztül-kasul az Isten szelei? Ez épen a másik tény, amely felett felületesen el szoktunk siklani: Isten előtt még akkor sem lehetne elzárt világ a lelkünk, ha emberekkel szemben az volna. Hiszen Isten bennünk él és mi Őbenne. Ő nem egy valóság a többi mellett, vagy akár a többi felett, — hanem az a végső valóság, amely nélkül semmi egyéb sem lehetne valóság. Minden pillanatnyi életünket Ő hordozza magában, mint a végtelen tenger az apró hullámfodrokat. Az tehát, hogy valamiben a mi énünk nyilatkozik meg, nem mond

ellent
nyilat
lehet

El

héz k

ilyen

talán

tik be

zünk,

ember

rencsé

désen,

szemb

nyába

nem o

nyoda

állhat

indul

munka

műve

M

kintve

hogy

képte

hogy

„szánd

sem te

rekvés

gedelm

ber er

csak I

A

záloga

kál” m

tani és

legyen

Az

göl me

„munka

ellent annak, hogy ugyanabban egyúttal Ő is megnyilatkozik, s amit mi cselekszünk, az ugyanakkor lehet az Ő „munkálása“ is mibennünk.

Ezen a ponton természetesen fölmerül az a nehéz kérdés, hogy ha Őközötte és a mi lelkünk között ilyen mély közösség áll fent mindaddig, amíg egyáltalán vagyunk és élünk, akkor hogyan következhetik be mégis az a nagy szakadás, amit bűnnek nevezünk, vagyis hogyan fordulhat az Istentől éltetett emberi élet szembe az Isten akaratával. De most szerencsére nem kell fönnakadnunk ezen a nehéz kérdésen, mert most olyan lelki jelenségekkel állunk szemben, amelyek épen az Isten akaratának az irányába esnek. Akárhogy oldódik is meg, vagy ha nem oldódik is meg sohasem a fölvetett súlyos és bonyodalmas kérdés, — attól egészen függetlenül megállhat az a bizonyosság, hogy amikor bennünk megindul és folyamatban van „az üdvösségünkön való munkálkodás“, akkor az mindenestől fogva az Isten műve bennünk.

Miért állítja ezt Pál apostol? A multa visszatekintve nyilvánvalóan hálából. Azt vallja be vele, hogy az ember — ő maga is, mások is, — magától képtelen volna erre a „munkálkodásra“. Nem csak, hogy erőtelenül lehanyatlanék az igyekezete a „szándék munkálásában“, — de maga a „szándék“ sem tellené ki belőle. Hogy egyáltalán vágy és törekvés ébred az emberben arra, hogy Isten iránt engedelmességben éljen, ez is már olyan csoda az ember engedetlenségre hajló természete mellett, hogy csak Isten „munkálhatja“.

A jövőre nézve pedig minden reménységnek a záloga abban van, hogy alapjában véve Isten „munkál“ mindent. Aki a „szándékot“ föllobbantotta, szítani és táplálni is fogja azt, hogy igazi „munkálás“ legyen belőle.

VI.

Az előbbi megállapítással szemben azonban végül még egyet kell hangsúlyoznunk. Istennek az a „munkálása“, amelyre az apostol visszavezeti azt az

egész folyamatot, amely a Krisztus ügyéhez tartozók lelkében végbemegy, nem jelenti azt, hogy ők maguk csak szenvedőleges tárgyai annak. Az Istennel való mélységes egybefonódottság függetlenekké teheti ugyan őket emberek segítségétől, de egyáltalán nem teszi fölöslegessé az ő saját igyekezetüket. Azért mert Isten végzi bennök a maga dolgát, nem válhatik rájuk nézve végzetessé, ha akármilyen értékes külső támasztékok is kidőlnek mellőlük, de csak annál ernyedetlenebbül kell nekik is végezniök a maguk dolgát.

Közönséges gondolkozás szerint, ha egyszer Isten végez mindent, akkor ennek alapján az ember elvethetné a „munkálkodás“ gondját, s az emberre csak attól a ponttól számítva hárulna reá a komoly felelősség, amelynél az Isten megállana és azt mondaná: eddig én „munkáltam“ az ügyet, innen tovább már neked kell folytatnod. De ez épen abból a hibás elgondolásból származik, amely szerint vagy az Isten cselekszik valamit, vagy az ember. Itt azonban épen arról van szó, hogy az Isten cselekszi azt, hogy az ember cselekszik egy bizonyos irányban. Tehát mennél erőteljesebben „munkál“ benne az Isten, az ember is annál erőteljesebben „munkál“. Istennek ez alatt a behatása alatt az ember nem válik különccé, amelyet akarata nélkül mozgat egy rajta kívül levő akarat, hanem maga is fölindul ugyanannak a „szándéknak“ és kitartó „munkálásnak“ az akarására. Nem az emberi személyiség tehetetlenségbe sorvadására lebeg az apostol szemei előtt, hanem épen ellenkezőleg: a felelősségérzet és az erő kifejtés legmagasabb fokára való kivirágzása.

„Az üdvösségen való munkálkodás“ tehát az ember legteljesebb kifejlését hozza magával. Hogy milyen erők lakoznak valakiben, az mindaddig nem jó napfényre — nem csak külső szemlélők előtt, de még saját maga előtt sem, — amíg meg nem tanul az ember valamit nagyon akarni. Még az Isten szeme előtt is másképen áll az az ember, akiben elfagyott bimbóként szunnyadnak a ki nem fejlett lehetőségek, és az az ember, akire rásütött valami nagy feladat meleg napfénye s aki annak hatása alatt egyre

jobb
leáll
dás
lehet
kom
szítés
ment
Krisz
birtol
kifejt
mint
kor
olyan
gáról
lyekr
mély
hasen
újra
meg
nyug
csak
E
tusra
ment
„Gyó
sége
esírái
den e
közbe
járja
het m
jellen
egész
hang
felüle
a dol
akit
„mun
ben é
nek, a
példa
hogy

jobban bontogatja a szirmait. — Az, aki igazán beleállott „a sajátmaga üvösségén való munkálkodásba“, ilyen napsütésben él. Ezt a feladatot nem lehet lagymatagon, félszívvel szolgálni. Ez „halálos komolyságot“ kíván. Nem azt a kétségbeesett erőfeszítést jelenti ez, mellyel a fuldokló igyekszik megmenteni az életét, mert hiszen az egész igyekezet a Krisztusban elnyert „megtartatáson“, az „üdvösség“ birtokán alapszik. De ha biztonságban van is valaki, kifejthet azért ugyanolyan elszánt „munkálkodást“, mintha az életét kellene megmentenie vele. És ilyenkor meglepetve veszi észre az ember, hogy képes olyan dolgokra, amelyeket nem is tételezett föl magáról, megnyilvánulnak benne olyan erők, amelyekről nem is tudta, hogy ott szunnyadnak a lelke mélyén. — Az, hogy a feladat, amelyről szó van, sohasem oldható meg és a „munkálkodást“ mindennap újra kell kezdeni, — csak annál többet ígér: a soha meg nem szűnő erőfeszítés közben soha nem jut nyugvópontra a lélek kifejlődése, hanem mindig csak újabb meglepetések érik.

Ebben is csak az figyelhető meg, hogy a Krisztusra függesztett élet „megmentett“ élet: meg van mentve a satnyulás és a sorvadás veszedelmeitől. „Gyógyulás“ részese. Egyre jobban izmosodó egészsége nem abban áll, hogy eltűnnek belőle a betegség esirői. Azokat mindvégig magában hordja és minden erejét rá kell fordítania a leküzdésükre. De miközben ezt a küzdelmet folytatja, ismeretlen erők járvák át és egyre boldogabban érzi, hogy nem eshet már áldozatul a benne meghuzódó kórnak. Ezért jellemzi ezt a küzdelmes életet a boldogság. Az egészségnek mindig velejárója a jó közérzet, a derűs hangulat, az öröm. „Halálos komolyság“ és „öröm“ felületes tekintetre ellenségeknek látszanak. Pedig a dolog úgy áll, hogy csak az ismer igazi „örömet“, akít valamilyen „halálos komolysággal“ végzett „munkálkodás“ tart állandó mozgásban, lendületben és fejlődésben. Nem csoda hát, ha annak az életnek, amelyről Pál apostol beszél s amelyet maga is példáz, olyan mélyről zengő alaphangja az „öröm“, hogy azt semmi el nem némíthatja bennök.

NYOLCADIK HÉT.

Szépség a hétköznapi életben

2: 19—30.

- 2: 19. Remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nemsokára elküldhetem hozzátok Timótheust, hogy értesülve a ti viszonyaitokról, én is föl-
20. viduljak. Mert nincs körülöttem ugyanolyan érzületű egy sem, aki őszintén szívében viselné
21. a ti dolgaitokat, — mert mind a maguk dol-
22. gával törődnek, nem a Krisztus Jézusával. De őrála tudjátok, hogy milyen kipróbált érték, mert hiszen mint atya és fiú, úgy szolgált mellettem az Evangélium ügyének érdekében.
23. Őt remélem tehát elküldeni hozzátok, — azonnal, mihelyt meglátom, hogy alakul a magam
24. sorsa. Aztán, bizakodom az Úrban, hogy nemsokára én magam is elmehetek.
25. Epaphroditust pedig, az én testvéremet és munkatársamat és bajtársamat, tinektek meg kiküldötteteket és rendelkezésemre adott megbízottatokat, — szükségesnek tartottam hazaküldeni hozzátok, mivel nagyon kívánczotok mindnyájotok után és valósággal odavolt, hogy ti meghallottátok az ő betegségét. Mert csakugyan beteg volt, annyira, hogy közel járt a halálhoz. Azonban az Isten megkönyörült rajta, és nem is csak rajta, hanem én rajtam is, hogy az egyik szomorúságomat ne tetézzé
28. a másik. Siettem tehát őt hazaküldeni, hogy viszontlátva őt, megint örülhessetek és nekem

29. is kevesebb legyen ezzel a szomorúságom. Fogadjátok hát őt az Úrban nagy örömmel! És
30. becsüljétek meg az ilyen embereket, — mert a Krisztus ügyéért a halál szélén járt, az életét kockáztatva azért, hogy ami még hiányzott a nékem való szolgálatotok teljességéhez, azt kipótolja.

ben

hog
heust,
is föl-
holyan
viselné
k dol-
al. De
érték,
szolgált
kében.
azon-
magam
nem-

met és
k meg
t meg-
zakül-
kozott
davolt,
. Mert
zel járt
yörült
rajtam
tetézza
, hogy
nekem

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 2: 19. Remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nem-sokára elküldhetem hozzátok Timótheust, hogy értesülve a ti viszonyaitokról, én is fölvidul-
 20. jak. Mert nincs körülöttem ugyanolyan érzü-letű egy sem, aki őszintén szívén viselné a ti
 21. dolgaitokat, — mert mind a maguk dolgával törődnek, nem a Krisztus Jézusával.

Az apostol már be akarja fejezni levelét s azért reátér intelmeinek végeztével néhány személyes közlésre, mint ahogy leveleinek a végén meg szokta tenni. Az egyik közlendője arra irányul, hogy bejelentse a filippibelieknek és beajánlja szeretetükbe legkedvesebb tanítványának és segítőtársának, Timótheusnak a látogatását. Láttuk fentebb, hogy milyen kedves gondolata volt az apostolnak az, hogy ő maga is viszontláthatja még a filippibelieket. Egyelőre azonban lehetetlenség ez. A levélíráson kívül még csak egy módja van arra, hogy kapcsolatot fõntartsa velük: ha a maga képviselőjében másvalakit küld el hozzájuk. Ez lesz a Timótheus feladata. Bizonyára gondol az apostol arra is, hogy milyen áldás fakad ebből a látogatásból a filippibeliekre. De aztán kiszorítja ezt a gondolatot az a másik: őreá sajátmagára is vissza fog térülni az áldás. Amilyen öröm lehet olvasói számára, hogy ebből a levélből megnyugtató híreket kapnak őrá, ugyan-ugy a boldog „fölvidulás” ajándékát hozza majd el öneki is a visszatérő Timótheus, akinek beszámolójából „értesülni fog az ő viszonyaikról”. — A filippibeliek iránti szeretete mutatkozik meg abban is, hogy éppen Timótheust szemelte ki a küldetésre. Senki jobban nem képviselhetné a filippibeliek között az ő szívének atyai gondoskodását és hűségét. A többi munkatársa, aki közelében van s akire a választása eshetett volna, nem „viseli szívén” olyan „őszintén az ő dolgaikat”. Ők is jó munkások a maguk módján, de a Krisztus iránti odaadásukba bizonyos személyes szempontok vegyülnek bele. „Mind a

mag
 értel
 apost
 az el
 olyan
 olyan
 Timó
 küld
 tekin
 benne

A
 telése
 válas

2. na

2: 22

23.

24.

T
 bárm
 ha e
 szó, —
 tudni
 vált l
 lóság
 sével
 gebb
 Pál a
 haner
 nak,
 munk
 ügye
 zony
 sem t
 háta
 nagy
 ben”

maguk dolgával törődnek — nem az önzés nyers értelmében persze, hiszen akkor nem lehetnének Pál apostol munkatársai, de annak a finomabb önzésnek az értelmében, hogy válogatnak a munkában. Van olyan szolgálat, amelyhez több kedvük van, és van olyan, amelyet nem éreznek „*a maguk dolgának*”. Timótheusnak ellenben elég lesz tudnia, hogy az ő küldetése „*a Krisztus Jézus dolga*” és minden más tekintetet félretéve teljes odaadással fog eljárni benne.

A Krisztus ügyének szolgálatát és a saját kedvteléselem keresését sokszor csak egy hajszálnyi határ választja el, — és észrevétlenül átlépek rajta!

2. nap.

- 2: 22. De őröla tudjátok, hogy milyen kipróbált érték, mert hiszen mint atya és fiú úgy szolgált mellettem az Evangélium ügyének érdekében. Őt remélem tehát elküldeni hozzátok, — azonnal, mihelyt meglátom, hogy hogy alakul a magam sorsa. Aztán, bizakodom az Úrban, hogy nemsokára én magam is elmehetek.

Timótheusnak az az őszinte odaadása, amely bármilyen feladatot egyaránt boldogan töltött be, ha egyszer tudta, hogy „*a Krisztus dologáról*” van szó, — nem volt új dolog a filippibeliek előtt. Nekik tudniok kellett, hogy hosszú éveken át már milyen bevált hűséggel dolgozott Pál apostol mellett, mint valószínűbb jobbkéze. Ezeknek az emlékeknek a felidézésével igyekszik az apostol beajánlani őt a legmelegebb fogadtatásba. Ne gondoljanak majd arra, hogy Pál apostol helyett csak Timótheus érkezik közéjük, hanem inkább arra a „*kipróbált értékre*” gondoljanak, ami az Evangélium ügyének ebben a fiatalabb munkásában Pál apostol számára is, de magának az ügynek a számára is rejlett. Hiszen Pál apostol bizonyosságot tesz róla, hogy Timótheus nélkül ő magam sem tudja elgondolni azt a „*szolgálatot*”, amely a háta megett van s amelyet a filippibeliek olyan nagyra tartanak. „*Az Evangélium ügyének érdekében*”, — hogy sok helyen gyökeret verjen és megerő-

sődjük — Pál apostol „mellett“ ott „szolgált“ Timótheus is. Lehettek közöttük nagy különbségek, nem csak életkorban, hanem képességeik és feladataik arányaiban is, — de ez nem volt akadálya annak, hogy „mint atya és fiú“ egymást kiegészítve hűséges és szoros munkaközösségbe forrjanak össze az „ügy érdekében“. — Ezeknek alapján Pál apostol számíthatott arra, hogy a bejelentett látogatásnak a filippibeliek örvendő várakozással fognak elébe nézni. Türelmüket nem is akarja kellenél nagyobb próbára tenni: „azonnal“ el fogja küldeni az ígért vendéget, „mihelyt“ lehetséges. Csak egyet kell még megvárni: hogy valamennyire tisztuljanak a kilátások „az ő sorsának alakulása felől“. Már nem tarthat sokáig a bizonytalanság. Vagy utolsó búcsúüzenetével fog „nemsokára“ utrakelni Timótheus, vagy pedig — ami felől él az apostolban a „bizakodás az Űrban“ — azt a jó hírt viheti majd magával, hogy „nemsokára“ utána már a fogságból kiszabadult apostol maga is utrakél a filippibeliekhez.

Valaki mellett alárendelt szerepben szolgálni, — ez a hűséges odaadás egyik legbiztosabb próbája.

3. nap.

- 2: 25. Epaphroditust pedig, az én testvéremet és munkatársamat és bajtársamat, tinektek meg kiküldötteteket és rendelkezésemre adott megbízottatokat, — szükségesnek tartottam hazaküldeni hozzátok, mivel nagyon kívánczozott mindnyájotok után...

Az apostol másik személyes közlendője sokkal ismeretlenebb egyénre vonatkozik, mint amilyen az előbbiben szereplő Timótheus volt. Csak annyit tudunk róla, amennyit ez a levél elárul. A filippibeliek persze jól ismerik: közülük való volt s most azért tartózkodik Pál apostol környezetében, mert ők küldötték oda. Az volt a megbízatása, hogy vigye el a fogságban levő apostolnak az ő üzeneteiket és pénzadományukat (amelyre még külön is visszatér az apostol levele végén) s aztán maradjon ott az apostolnál és legyen segítségére az ő „rendelkezése“

szer
lipp
ba
ven
haze
voln
De
köz
fogg
emés
után
gad
küld
hogy
mek
felel
És r
vel
aján
és k
„mu
szeri
benn
lőjét
ha a
guka
amel
okáu
gédél
odah
I
nem
dőkö
tört

szerint (szó szerint: „az ő szükségére nézve“). A filippibelieknek ezt a figyelmes gondoskodását azonban Pál apostol nem óhajtja továbbra is igénybe venni: „szükségesnek tartja“, hogy „*Epaphroditust hazaküldje hozzájuk*“. Megbecsülhetetlen segítség volna bizonyára továbbra is ott tartania magánál. De Epaphroditust — amint a továbbiakból kitűnik: közbejött komoly okok miatt — olyan honvágy fogta el, hogy az apostol nem akarja tovább nézni emésztődését. — Csak attól lehetett tartani ezek után, hogy odahaza szemrehányásokkal fogják fogadni Epaphroditust, aki idő előtt érkezik vissza küldetése útjáról. Ezért az apostol mindent megtesz, hogy elhárítsa a derék szolga feje felől a veszedelmeket. Hazautazásáért teljesen magára vállalja a felelősséget, — ő „küldi“, mert „szükségesnek tartja“. És nem győzi Epaphroditust a maga megbecsülésével kiemelni és a filippibeliek megbecsülésébe ajánlani. Személye szerint is mintha melléje állana és kitüntető módon magához karolná: „testvérének“, „munkatársának“, „bajtársának“ nevezi. És tiszte szerint is kiemeli, — nem csak a magánembert látja benne, hanem a filippibeliek közbizalmának a viselőjét: az ő „küldöttüket és „megbizottjukat“, akit ha a filippibeliek továbbra is megbecsülnek, önmagukat becsülik meg vele. — Epedő honvágya is, amellyel „mindnyájuk után nagyon kíváncsozik“, ha okául szolgál is visszaküldetésének, csak annál gyöngédebb fogadtatást kell hogy biztosítson számára odahaza.

Ha nem a követelődző bírálat homályába, hanem a méltányoló szeretet sugarai alá helyezik, tűnődökhöz még a félbemaradt szolgálat is, mint a kettőtört drágakő a nap fényében.

4. nap.

- 2: 26. ...és valósággal odavolt, hogy ti meghal-
 27. lottátok az ő betegségét. Mert csakugyan be-
 teg volt, annyira, hogy közel járt a halálhoz.
 Azonban az Isten megkönyörült rajta, és nem
 is csak rajta, hanem énrajtam is, hogy az
 egyik szomorúságomat ne tetézzé a másik.

Itt kitérül előttünk az Epaphroditus hazaküldetésének egész háttere. Annak a nyugtalan honvágy-nak, amelynek a terhe alól már föl akarta őt men-teni az apostol, különösebb oka is volt. Föl kellett tételeznie, hogy odahaza súlyos aggodalomban van-nak miatta, mert valamilyen alkalmi hirtívő utas révén azt a hírt vették felőle, hogy betegen fekszik. A személye iránti szeretetből is bizonyára aggódnak érte, de ezenkívül kétségtelenül sokat töprengenek az ő küldetése miatt is. Hiszen azért bocsátották útnak, hogy szolgálataival könnyebbségére legyen az apostolnak; mit gondolhatnak most, amikor a tá-volból azt kell hinnük, hogy betegségével csak sú-lyosbítja az apostol helyzetét? Ahelyett az örömük helyett, hogy jót tehetnek az apostollal nehéz hely-zetében, most szenvedniök kell abban a tudatban, hogy csak szaporították a bajt számára. Ezért nem volt neki sem nyugta, hanem „valósággal odavolt“, amióta megtudta, hogy odahaza „meghallották az ő betegségét“. — Pál apostol kénytelen megerősíteni a filippibeliekhez eljutott híradást: Epaphroditus „csakugyan beteg volt“. Hogy mi volt a baja és ho-gyan szerezte, azt bizonyára tudták már az ottho-niak. Az apostol megelégszik itt annak a hangsúlyo-zásával, hogy a baj nagyon súlyos természetű volt. Nehéz napokat éltek át Epaphroditus betegágya körül, — aggódva, hogy ezt a „szomorúságot“ nem „tetézi-e“ még újabb, még nagyobb is. Most már me-het az örömhír: minden jóra fordult. A veszedelmet elhárította az Isten, aki „megkönyörült“ „a halálá-hoz közel járó“ betegen s egyúttal a fölötte virrasztókon is, megelégszelve azt a „szomorúságot“, amelyet már is el kellett szenvednie Pál apostolnak. — Csak az van még hátra, hogy a gyógyulás híre elérkez-

zék
 az ő
 Epa
 vise
 nyu
 meg

ben
 Csak
 jünk
 nag

5. n
 2: 2

29

utól
 füle
 kint
 adás
 nél
 az a
 nüle
 az ő
 tödd
 tová
 hírb
 egés
 giti
 zött
 volt
 mor
 ditu
 Epa
 atta
 egy
 leha
 Epa
 ben

zék a filippibeliekhez is és örökre forduljon ezzel az ő aggódásuk is. Amíg ez meg nem történt, addig Epaphroditusnak a lelke — talán a betegségtől megviselt idegzetének érzékenysége miatt is, — állandó nyugtalanságban hányódik és sehogy sem találja meg régebbi egyensúlyát.

Szomorú élményekkel előbb vagy utóbb, sűrűbben vagy ritkábban, mindenkinek találkoznia kell. Csak az a fontos, hogy ne álljunk meg és ne telepedjünk meg velük, hanem menjünk tovább, mert még nagy út van előttünk!

5. nap.

- 2: 28. Siettem tehát őt hazaküldeni, hogy viszontlátva őt megint örülhesetek és nekem is kevesebb sebb legyen ezzel a szomorúságom. Fogadjátok hát őt nagy örömmel...

Epaphroditus fölgögyulásának a híre előbb-utóbb másképen is eljuthatott volna a filippibeliek fülébe. Azonban búslakodó lelkiállapotára való tekintettel Pál apostol jobbnak látta „sietni“ a híradással. És mivel Epaphroditusnak is jó volt mennél előbb meggyőződnie arról, hogy odahaza elmúlt az a „szomorúság“, amit miatta éreztek, és valószínűleg nem is láthatta volna sok hasznát az apostol az ő szolgálatainak, amíg nyugtalanságában emésztődött: legegyszerűbb volt a jó hírt övele magával továbbíttatni. Hadd lássák a szemükkal és ne csak hírből hallják a filippibeliek, hogy visszanyerte egészségét. — Miközben az apostol megoldásra segíti ezt az ügyet Epaphroditus és a filippibeliek között, kitűnik, mennyire nem csak külső szemlélője volt ő annak, hanem egyúttal részese is. Az a „szomorúság“, amely a filippibelieket elfogta Epaphroditus betegsége miatt, s azután öröklük visszahatott Epaphroditusra is úgy, hogy nem volt nyugta miatta, — bevonta körforgásába az apostol lelkét is. Ő együtt érezte a maga szívében mind a két félnek a lehangoltságát. Ez eggyel több ok volt arra, hogy Epaphroditust „hazaküldje“. Nem csak annak lelkében fog így föloldódni a nehéz feszültség és nem

csak a filippibeliek aggodalmai fordulhatnak örvendezésre az ő „*viszontlátásán*” — hanem Pál apostolról is leválik „*ezzel*” egy nyomasztó teher. „*Eggyel kevesebb lesz a szomorúsága*”, ha szomorú arcaik helyett megint örömeiket láthatja lelki szemei előtt. — Természetes, hogy az apostolnak az ügyben való ezt a személyes érdekeltségét azért volt jó kiemelnie, mert ezzel is kedvezőbb fogadtatást biztosíthatott odahaza Epaphroditusnak. Az nem kétséges ugyan, hogy „*örülni*” fognak a meggyógyult beteg „*viszontlátára*”. Csak attól lehetett tartani, hogy efeletti örömeik ellenére is nem tesznek-e majd neki szemrehányást azért, hogy idő előtt megválva „*megbízásától*” ott hagyta Pál apostolt? Nem zavarja-e meg az örömeiket az a gondolat, hogy az apostol fizeti meg annak az árát, — azzal, hogy nélkülöznie kell Epaphroditus szolgálatait? Efelől nyugtatja meg őket az apostol: neki magának is megkönnyebbülésére szolgál Epaphroditus hazatérése. „*Fogadják hát őt*” zavartalan „*nagy örömmel*”, — ez lesz az apostolnak is a legnagyobb öröme.

Szeretet nélkül sok szomorúságtól megkímélten élhet az ember, — mert csak a magáét érzi, a másoké nem tartozik rája. De örömeiben is mennyivel szegényebb lesz akkor!

6. nap.

2: 29. ...és becsüljétek meg az ilyen embereket,

30. — mert a Krisztus ügyéért a halál szélén járt, az életét kockáztatva azért, hogy, ami még hiányzott a nekem való szolgálatotok teljességéhez, azt kipótolja.

Még egy utolsó nyomatékos ajánlással nem is csak épen kedvező fogadtatást, hanem a filippibeliek szeretetében és tiszteletében a jövőben is mindenkorra megkülönböztetett helyet igyekszik biztosítani Epaphroditus számára az apostol. Olyan bizonyítványt állít ki róla, amely őt a különös „*megbecsülést*” érdemlő, példaadó hősök vitézi rendjébe emeli. A „*Krisztus ügye*” minden harcosától haláláig való odaadást kíván, de a valóságos életben csak ki-

vétel
kellje
rülh
azt,
érdem
ben.
is a
mert
vonta
a dol
apost
lássá
dolog
zott a
lahog
apost
veszé
legal
roditu
indul
Hogy
az an
igény
„szolg
segíts
„hián
ott le
kezes
roditu
filipp
haner
látott
érette
tol a
ványr
gyöng
detése
őket,
tuk“.
N
nagyn
hősök

vételesen kerül sor arra, hogy tényleg „*az életüket*“ kelljen „*kockára tenni*“ az ügyért. Akik szembeke-
 rülnek ezzel a végső hűségpróbával és meg is állják
 azt, — „*az ilyen emberek*“ láthatatlanul is kitüntető
 érdemrendet kell hogy viseljenek a társaik szemé-
 ben. — Ha tehát bármilyen lehangoltság támadna
 is a filippibeliekben Epaphroditussal szemben azért,
 mert közbejött súlyos betegsége végül is maga után
 vonta küldetésének félbeszakadását, — akkor nézzék
 a dolgot inkább abból a szempontból, amelyből az
 apostol nézi: éppen ebben a sajnálatos betegségben
 lássák meg annak a bizonyosságát, hogy milyen nagy
 dolog volt, hogy Epaphroditus egyáltalán vállalko-
 zott a küldetésre. Betegsége nyilván összefüggött va-
 lahogy a megtett utazás viszontagságaival. Pál
 apostol volt a megmondhatója, hogy mennyi bajjal-
 veszéllyel járt akkoriban egy-egy hosszabb utazás.
 legalább a vagyontalan közemberek számára. Epaph-
 roditus esetében is kitűnt, hogy amikor hazulról el-
 indult, voltaképen a halál torka felé indult el.
 Hogy mégis vállalta az útnak minden kockázatát,
 az annál is tiszteletreméltóbb, mert hiszen egészen
 igénytelen feladatok érdekében tette. Ahhoz a sok
 „*szolgálathoz*“, amellyel a filippibeliek a távolból
 segítségére voltak Pál apostolnak, még csak egy
 „*hiányzott*“: az, hogy valaki közülök személyesen is
 ott legyen nála és bármilyen „*szükségében*“ rend-
 kezésére álljon. Ezt az utolsó hiányt kellett Epaph-
 roditusnak „*kipótolnia*“. És mert tudta, hogy nem a
 filippibelieket, nem is Pál apostolt szolgálja vele,
 hanem „*a Krisztus ügyét*“, elég dicsőséges feladatot
 látott benne, hogy ha kell, „*a halál szélén is járjon*“
 érte. — Mivel fejezhette volna ki szebben Pál apos-
 tol a háláját ezért, mint éppen ennek a hősi bizonyít-
 ványnak a kiállításával? S egyben olvasói felé is
 gyöngéden kiárad a köszönete: ha Epaphroditus kül-
 détese nem járt is a remélt sikerrel, azért biztosítja
 őket, hogy általa „*teljessé*“ lett immár a „*szolgálá-
 tuk*“. Mindent megtettek, amit tehettek.

Nem csak az élen járó vezérekben találhatók
 nagyrabecsülendő példákat. Sokszor még nagyobb
 hősök rejtőznek az utolsó sorokban.

HETI JEGYZETEK.

I.

Egyszer már volt alkalmunk fölvetni azt a kérdést, hogy vajjon mindannak, amit Pál apostol lekülete élénk tár, nem rentja-e le a gyakorlati jelentőségét számunkra az a nagy különbség, amely közte és miközöttünk fönnáll. Ő a történelem tájképéből messze kimagasló kőszirt, mi pedig porszemecskék vagyunk, akik külön-külön aligha teszünk számot a világ életének az alakulásában. Amikor ezt a kérdést fölvetettük, azzal a megállapítással feleltünk meg rá, hogy ha külön-külön nem is, de együttvéve a porszemek is legalább olyan jelentős alkotóelemei valamely tájnak, mint a fölötte uralkodó hegymok. Vagy hasonlat nélkül szólva: reámutattunk arra, hogy a közösségeket alkotó átlagembereken ugyanannyi fordul meg, ha nem több, mint az egészen kivételes küldetésű nagy vezérszellemeken.

Most azonban reámutathatunk még egy további szempontra is, amely alkalmas arra, hogy eltiúsítse a nagy szakadékot Pál, a kivételes nagyság között és köztünk, kicsiny tucatemberek között. A nagy emberek sem csak nagy emberek, hanem emberek is, mint mind a többiek. Két arcuk van nekik. Az egyikkel a felé a hivatás felé fordulnak, amely nevezetessé teszi őket a százezrek számára. Ezt az arcukat ismeri és csodálja, vagy bírálja a közvélemény. Ennek a vonásai vésődnek bele önkéntelenül az utókor emlékezetébe is. De ezen kívül van egy másik arcuk is, amelyet csak kevesen ismernek, — csak a hozzájuk legközelebb állók. Néha kínos ellentétben áll egymással a nagy embereknek az az arca, amelyet az élet nyílt színpadán mutatnak s az a másik, amelyet csak a kulisszák mögött velük érintkező kevés ember ismer. Nem mindig tanácsos az ünnepekt hősök felől megkérdezni a hitvesüknek vagy a szolgaszemélyzetüknek a véleményét. Viszont az igazi nagysághoz mindig hozzátartozik az, hogy ne csak a közhír reflektorfényében álló és messziről szemlélhető arca legyen megragadó és

tiszteletet parancsoló, hanem az a másik is, amely az otthonnak vagy a legszűkebb baráti körnek a közellátásában jelenik meg.

Ilyenkor, amikor a nagy ember „magánélete“ összhangzatosan egészíti ki mindazt, amit a világ porondján való forgolódásában ismertünk belőle, azért nő meg a tiszteletünk iránta, mert azt a nagy különbséget, ami elválasztja őt egyébként tőlünk, ellensúlyozza valami mély rokonságnak az érzése. Megfogja a lelkünket az a tény, hogy a legkimagaslóbb, kivételes embereknek is megvannak az életükben ugyanazok a bajaik és küzdelmeik, amelyeket mi is nagyon jól ismerünk a magunk életéből. Hivatásuk szerepében látva őket, alig tudjuk beleélni magunkat az ő helyzetükbe, annyira elűt az a mi köznapi, kiesiny szerepünktől. De odahaza ők is csak olyan emberek, mint mi, — emberekkel és dolgokkal ugyanolyan vesződéseik és örömeik vannak, mint akárki másnak.

Az előttünk levő szakasz azért értékes, mert benne Pál apostolát éppen erről az oldaláról figyelhetjük és ismerhetjük meg. Mintha otthonában látogatnók meg, ahol leveti magáról apostoli tisztepalástját és házi kabátban áll elénk. Mindennapi „magánügyei“ közben férközhetünk itt hozzá és leolvad a lelkünkről a nagy különbségnek a hidege, amelyet különben éreznénk vele szemben.

Láttuk őt máskor nyílt harcban állani emberekkel és hatalmakkal, amelyek útjába állottak annak az ügynek, amelyet ő szolgált. Láttuk őt hősiezen helytállani akkor is, amikor az ügynek tulajdon táborában akadtak egyesek és csoportok, amelyek meg akarták nehezíteni az ő pályafutását. De bennünket sokkal jobban érdekel az, hogy hogyan kell az embernek elviselnie azokat a kisebb zavarokat és csalódásokat, amelyek a hozzá legközelebb állók szűkebb körében érik. Nos, itt megtudjuk, hogy Pál apostolnak se csak „ellenfelekkel“ voltak küzdelmei, hanem legbelső munkatársi körében sem volt minden „színig tejföl“. Amikor körülnéz, hogy kit bízhatna meg a filippibeliekhez való követséggel abban a nyugodt tudatban, hogy teljes lélekkel végez-

né el megbízatását, — bizony csak egyet talál, Timótheust. A többiek mind csak bizonyos kedvetlenséggel tennének eleget a küldetésnek s ezért nem használhatja föl arra őket.

Azután, láttuk az apostolt, amint diadalmas lélekkel visel minden szenvedést, még a fenyegető vértanuhalál veszedelmét is, ha az ügy szolgálata úgy hozza magával. Azonban a mi fájdalmaink és bajaink legtöbbször nem ilyen természetűek: nem nagyszerű harcokban rajtunk esett sebek, hanem csak olyan közönségesek, amilyent egy cserép okoz, amelybe belelépett az ember vagy amellyel fölvérezte a kezét. Nos, itt megfigyelhetjük, hogy Pál apostolnak is megvoltak a „magánkeservei“, amiket legszűkebb környezetében előfordult csapások és emberi tökéletlenségek okoztak neki. Epaphroditust azért küldték hozzá a filippibeliek, hogy hasznát láthassa a szolgálatainak. Ehelyett csak baja és „szomorúsága“ lett miatta. Aggódva kellett virrasztania betegágya mellett s amikor fölgyógyult is, olyan kevés hasznát vehette nyughatatlansága miatt, hogy inkább visszaküldte Filippibe.

Mindezekben azonban az a megragadó, hogy Pál apostol „magánéletében“ is ugyanazokat az arcvonásokat viseli, mint apostoli szolgálataiban. Nem színészi álarc és jelmez az, amit odahaza levethetne. Az ő Krisztusának Lelke ütközik át rajta és nyomra olyan bélyeget, amely köznapi dolgokban éppúgy fölismerhető, mint az apostoli küldetés nagyszerű erőfeszítéseiben és hősiek harcaiban.

II.

Ez a Lélek jut kifejezésre abban, hogy az apostol nem akad fönt azokon az emberi hibákon, amelyek körülötte fölbukkannak. Nem szépitgeti és nem titkolja őket, de könnyen napirendre tud térni fölööttük. Leszámolt azzal, hogy nem angyalokkal van dolga, hanem emberekkel, akiknek sok fogyatkozását és gyarlóságát türelemmel kell elviselni, amíg ki nem gyógyulnak egyszer belőle.

Ha valakinek az életét megkeserítik azoknak a

tökél
nie,
Hisz
kelle
mi n
legkö
keres
ezen
abbat
ragad
rajtu
az er
másor
anya
fogó
le ró
nem
könn
pana
hibát
az, h
azt,
hiba
dftás
az er
gyelo
szélg
amit
volál
I
az ő
az il
gosar
I
azok
akik
legye
nak
ők is
lyen
kerü
míta

tökéletlenségei, akikkel napról-napra együtt kell élnie, ennek oka nem az illetők tökéletlenségeiben van. Hiszen akkor mindenkinek elkeseredett embernek kellene lennie, aki csak él ezen a földön. Mint ahogy mi magunk is sokkal maradunk adósai a hozzánk legközelebb állóknak, úgy mi is mindnyájan, ha keressük, találunk bennök okot a panaszra. Nem ezen fordul meg a dolog. A baj az emberi léleknek abban a hajlamában gyökeredzik, hogy szereti megragadni mások hibáit és titkos elégtétellel legelteti rajtuk a maga tekintetét. Természettől fogva olyan az ember, hogy az által igyekszik több lenni, hogy másokat kisebbít s ha erre az illetők alkalmat és anyagot szolgáltatnak neki, gondolataival úgy belefogódzik abba, hogy nem egykönnyen választható le róla. A hibára, amit fölfedezett, reátelepszik és nem tágít tőle. Panaszosnak látszik a beszéde, de könnyen megállapítható róla, hogy jól esik másokra panaszkodnia. Élvezi azt, hogy igaza van, amikor a hibát megállapítja. Élvezi azt is, hogy nem ő maga az, hanem a másik, akire rájárhat a rúd. És élvezi azt, hogy ő maga, akinek szenvednie kell amiatt a hiba miatt, részvét tárgyává válhatik. Leplezett hódítás az ilyen panaszkodás: maga mellé toboroz vele az ember párthíveket, akiket mástól eltántorít. Figyeld meg az emberek egymás közötti meghitt beszélgetését: ijesztően nagy részét teszi ki az a rossz, amit a távollevőkről, de tőlük egyébként nem távolállókrol tudnak egymással közölni.

Pál apostol is kénytelen elmondani egyetmást az ő környezetének tagjairól, ami nem emeli épen az illetők értékét az ítéletünkben. De milyen világosan kitűnik, hogy nem élvezettel teszi!

Kedvezőtlen megvilágítás sugara esik szavaiból azokra a kedves tanítványaira és munkatársaira, akik odaérkeztek utána Rómába, hogy a közelében legyenek és fönntartsák vele a kapcsolatot fogságának ideje alatt is. Derék és buzgó munkásai voltak ők is „az Evangélium ügyének“, de amikor valamilyen felelősségteljes és nehéz különleges szolgálatra került a sor, mégsem lehetett rájuk egyformán számítani. Ha a „Krisztus Jézus dolgáról“ volt is szó,

abban is válogattak. Lehetett az olyan feladat, amelyet maguknak valónak éreztek, de lehetett olyan is, amelyet csak fél szívvel tudtak volna betölteni, nem pedig minden egyéni szempontot félretevő, feltétlen odaadással. A filippibeliekhez kellett volna egyiküknek elmenni Pál apostol képviselésében, — de, egynek kivételével, nem lehetett föltételezni róluk azt, hogy „őszintén szívükön viselnék“ épen a filippibeliek ügyét is. „A maguk dolgával törődnek“ — panasolja róluk az apostol. — De miért? Nem nyilvánvaló-e, hogy csak azért, hogy annál jobban kiemelkedjék annak az egynek „kipróbált értéke“, akit mégis alkalmasnak talál a megbízásra? Ami sajnálatosat el kell mondania az apostolnak az egyikről, azt csak azért mondja el, hogy annál nyomatékosabban mondhasson jót a másikról. A dicséret a célja, a megrovás csak út efelé. Különben szóba sem hozta volna panaszát. A környezetének hibái nem képezik számára sem beszélgetésnek, sem levelezésnek témáját, amelyre súlyt helyezne, amelybe el akarna merülni. Mint ahogy a madár átröpül a sár fölött, hogy száraz helyen telepedhessék meg, úgy ő sem ragad bele abba, ami másokban bírálgható és elítélhető, hanem csak érinti épen a gondolatainak szárnyával s aztán siet tovább, mert másról akar voltaképen beszélni, ami szép és kedves.

A sorok közül elég panasz olvasható ki Epaphroditusra vonatkozólag is. Lehetetlen nem érezni, hogy az apostol véleménye szerint ennek a jó embernek a nyughatatlansága, amely miatt vissza kell őt küldenie megbízóihoz, túlzott és helytelen dolog volt. Azért, mert megtudta, hogy odahaza „meghalották az ő betegségét“, amelyen a távoli idegenben átesett, még nem kellett volna neki „valósággal odalennie“. Erőt vehetett volna honvágya beteges izgalmain és nyugodtan végezhetette volna Pál apostol mellett azt a szolgálatot, amelyre kiküldötték. De ha már egyszer hasznavehetetlenné vált ideges gyöngesége miatt, az apostoltól mi sem áll távolabb, mint ezen keseregni. Mit használna vele? Ez sem olyan téma számára, amelyben kedvét találná. Elég,

ha közvetve kiérezhető a szavaiból, hogy panaszkodnia is lehetne Epaphroditusra, ha akarna. Egyébként azonban arra irányul minden igyekezete, hogy olyan kedvező és tiszteletreméltó színben tünessen föl, amilyenben csak lehetséges.

A nagyon gazdag ember viseli így magát azokkal szemben, akik apró kölesönökkel tartoznak neki. Fölötte áll annak, hogy az ilyen károsodásokat nagyon számon tartsa. Napirendre tér felettük.

III.

Még az előbbi megfigyelésünknel is fontosabb megállapítanunk azt, ami annak a visszája. Amilyen kevéssé akadt fönt az apostol a körülötte levőknek gyarlóságain, ugyanolyan nagy fogékony-sággal ragadta meg és ugyanolyan élénk hálával tartotta számon azt, ami bennük jó volt. S akkor van elemében, ha másokra is átsugározthatja a maga szíve meleg méltánylását, hogy az ő barátait ők is ugyanolyan nagyra tartsák, mint amennyire ő becsüli őket. Már láttuk, hogy amikor egyesekről elszomorító bizonyítványt állít ki, ez is csak előjáték ahhoz, hogy aztán annál nagyobb nyomatékkal mondhasson dicséretet. S amikor arra kerül a sor, hogy jót mondhasson a hozzá közelállókrol, úgy buzognak elő érzései, mint a felhúzott zsilip alól a megduzzadt vizék. Látszik, hogy ebben benne van a szíve-lelke. Ez az, amiről beszélni élvezet neki. Gazdagnak érzi magát azáltal, hogy vannak lelkek, akiket nagyrabecsülhet és jól tudja, hogy nem csökken a gazdagsága, hanem csak nő, azáltal, ha mások is megtanulják kinesnek megbecsülni azokat, akik öneki drágák.

Ez a lelkület épen fordítottja annak, amelyről az előbb azt mondtuk, hogy természet szerinti hajlam szüli bennünk, — t. i. környezetünk hibáin rágódo rosszmájúságunknak. Ami abban ösztönös erő volt, hogy t. i. valahogyan többnek akartuk érezni magunkat, az megvan ebben is. Mert aki abban tud gyönyörködni, hogy mennyi áldást jelentenek számára a hozzá közelállók, az ezáltal is többnek, gaz-

dagabbnak érzi magát. Viszont, ami abban az akadémikuskodó, kesernyés lelkületben átok és veszedelem, az itt áldássá tisztult. Mert a társai hibáin rágódó ember métely a maga számára is, mások számára is. Nem veszi észre, hogy amikor emberszólásával lejjebb súlyeszi maga körül a talajt, hogy ő maga jobban kimagasodjék, lassanként önmaga alatt pusztítja a fundamentumot. Olyan levegőt áraszt maga körül, amelyben elsovad az emberi megbecsülés kényes plántája, s amikor neki magának volna egyszer komolyan szüksége a gyümölcseire, hiába keresi. Őt is csak úgy le fogják becsülni, mint ő másokat. S mindazok, akikre rálehelte a panaszkodásnak és zsörtölődésnek ezt a mérgezett levegőjét, vele együtt oda fognak jutni, hogy türehetlen és sivár lesz számukra az élet. Csak boszszantó hitványságot fognak maguk körül látni, de semmi főlemelőt, ami zamatot és színt adhatna az életnek.

Állítsuk élesen szembe ezzel azt a magatartást, amelyet Pál apostolnál figyelhetünk meg. Milyen örömmel ajánlja be a filippibeliek szeretetébe az ő fiatal tanítványát és munkatársát, Timótheust! Milyen nagy értéknek tartja, hogy van legalább egy olyan „érzületű“ segítőtársa, aki felől bizonyos, hogy „szívén viseli“ a rábízott ügyet, akármi legyen is az, ha egyszer „a Krisztus dolga“! Milyen gondosan ébren tartja az elmúlt évek emlékeit is, amelyekben hű társként „szolgált mellette“ Timótheus „az Evangélium ügyének érdekében“! És milyen nyomatékosan idézi vissza olvasóinak emlékezetébe is mindazt, amit erről a „kipróbált értékről“ tudnak!

Epaphroditust is, aki miatt pedig annak hibáján kívül is annyi „szomorúsága“ volt, de gyarlósága miatt is kellemetlen helyzetbe került, hogy elárasztja a maga szívbeli megbecsülésének a sugárözönével! Ebben a megvilágításban eltűnnek tökéletlenségének, erőtelenségének a foltjai és csak az domborodik ki élesen a személyiségéből, ami nemes és tiszteletreméltó. Epaphroditus nem volt elég erős lélek ahhoz, hogy a közbejött nehézségektől meg

nem zavartatva végig jól helytálljon abban a szolgálatban, amelyre a filippibeliek elküldötték őt Pál apostol mellé. De ennél sokkal, de sokkal többet nyom a latban Pál apostol szemében az, hogy Epaphroditus egyáltalán vállalkozott és elindult erre a küldetésre. Az elszánt készség mellett eltűnik a háttérben a kitartás elégtelensége. Sőt a közbejött bajokból is, amelyeken végül is megfeneklett az Epaphroditus vállalkozása, csak tökélet kovácsol az apostol arra, hogy annál nagyobbnak tüntethesse föl ennek az embernek az értékét: épen az a súlyos betegség, amely maga után vonta idő előtti hazatérését, mutatta meg, hogy „az ilyen embereket” különös mértékben „meg kell becsülni”, hiszen „az életét kockáztatta” „a Krisztus ügyéért”. Félbe-maradt szolgálatát pedig ugyanannyira tudja értékelni az apostol, mintha hiánytalanul leróttá volna és csakugyan „kipótolt volna” mindent, ami a filippibeliek segítségnyújtásának „teljességéhez még hiányzott”.

Nem hízélgés ez akárki hiúságának is. Nem keresi Pál apostol senki kegyét színlelt szépettevéssel. Egyszerűen annak a lelkületnek a megnyilatkozása ez, amely jól tudja, mit köszönhet a körülötte élőknek és ezért csúnya hálátlanságnak tartaná, ha nem tudna örülni annak a sok jónak, amit bennök és általuk kapott. Ez a lelkület mások előtt is szívből, őszinte szükségérzetből csillogtatja meg azt, ami neki arany kincse. Terjeszti maga körül a hálás megbecsülésnek a tiszta, üde levegőjét. S míg maga is nő az élet megvásárolhatatlan értékeiben, másokban is a növekedés erőit szabadítja föl. A szeretetnek a szétterjedő légköre ez, amelyikben öröm az élet és érdemes élni.

IV.

Ki kell emelnünk még egy nevezetes vonást abból a gyöngéd elismerésből és méltánylásból, amelyet Pál apostol környezetének tagjai iránt tanusít. Azt t. i., hogy azok egyáltalán nem voltak vele egyenrangú felek s ő mégis olyan szívbeli hálával

értékeli azt, amit bennök kapott és bírt, hogy azt egyáltalán nem zavarja meg a közte és közöttük levő nagy különbség.

Lehetnek a családod, a rokonságod, általában a szűkebb környezeted tagjai között olyanok, akik jóval fölötted állanak, úgy hogy talán sokan irigykedve néznek reád, akinek módodban áll együttlened, vagy sűrűn érintkezned velük. Természetes, hogy nem fogod rongálni ezt az erkölcsi vagyoniadat. Tudatában vagy annak, hogy magad is csak nyerhetsz azzal, ha növeled az illetők jóhírnevét és fokozod másoknak csodálatát irántuk. Hogy azonban a hozzád közelállókról, akik nagyobbak nálad, mindig csak jót mondasz, — az még nem jelenti azt, hogy a Pál apostol lelkülete van meg benned is. Még az sem okvetlenül döntő bizonyíték, ha magaddal egyenrangú egyének iránt nyilvánul meg a megbecsülésed. Talán csak érkedársak vagytok, akik maguk előtt is titkoltan szövetkeztek egymással arra, hogy egymás szekerét kölesönös elismerésükkel tolják előbbre. Komoly próbára az teszi az embert, hogy milyen méltánylással van nála alárendeltebb helyzetű vagy jelentőségű emberekkel szemben, akikkel összefonódott az élete. Mennél inkább alatta állanak, annál kevésbé áll érdekében jót mondani róluk, mert hiszen az a viszonzás, amiben része lehetne őtőlük, vajmi keveset oszthat vagy szorozhat az emberek véleménye előtt. Emberileg szólva, teljesen büntetlenül mondhat róluk akármennyi rosszat is, mert hiszen nincs olyan éle és súlya az ő szavuknak, hogy érzékenyen visszavághatnának vele. Ilyen viszonylatokban tűnik tehát ki, hogy csakugyan az őszinte hála és a szívbéli méltánylás ad-e az ember ajkára elismerő szavakat.

Timótheus neve belevesődött ugyan „az Evangélium ügye” történetének az első lapjaiba. Egyik kimagasló alakja volt a második nemzedéknek, amely ezért az ügyért harcolt. De csak a másodiknak. Pál apostollal, az első nemzedék nagy vezéri alakjával összehasonlítva eltűnik a nagysága. Tanítványa volt az apostolnak, és nem csak életkorban volt jóval fiatalabb nála, hiszen szinte gyermekember volt

még
„az
gy
soha
Pál
néző
mót
az a
látt
a h
pról
tott,
és m
külö
hetn
más
hely
mel
érté
von
min
Epe
mök
esal
és c

apo
Epa
Eva
nem
beli
nak
neh
hely
mon
nak
lyer
éke
nak
ten,
is r

még, amikor az apostol már mint világjáró úttörője „az Evangélium ügyének“ maga mellé vette kísérelő gyanánt, hanem későbbi éveiben sem közelítette meg sohasem azt a szerepet, amelyet mestere töltött be. Pál apostol könnyen helyezkedhetett volna arra a nézőpontra, amelyről úgy látszott volna, hogy Timótheus mindent önéki köszönhet, amiye van. De az apostol más szempontból nézte tanítványát: azt látta benne, amit ő kapott tőle és benne. Hálás volt a hű segítőtársért, aki „mellette szolgált“ s a „kipróbált értékű“ lélekért, akiben mindig megbízhatott, hogy „a Krisztus Jézus dolgával törődik“ csak és nem „a magáéval“. Jól tudta, hogy milyen nagy különbség van köztük, hogy Timótheus sohasem tölthetné be az ő helyét, de látta ennek a viszonynak a másik oldalát is: ő sem tölthetné be a Timótheus helyét. „Mint atya és fiú“ úgy szolgáltak egymás mellett. S mint ahogy az atya számára épen azért érték a fiú, mert fiú, úgy Pál apostol számára sem vont le Timótheus értékeiből az, hogy fiatalabb, mint ő, és tanítványi függésben áll vele szemben. Épen azért volt hálás, mert a saját élete olyan örömmel és áldásokkal egészült ki így, amilyenekkel csak fiatalabbak járulhatnak hozzá az idősebbeknek, és csak tanítványok a mestereknek az életéhez.

Még világosabban kitűnik a dolog lényege Pál apostolnak Epaphroditus iránti megbecsülésében. Epaphroditus egészen egyszerű közkatonája volt „az Evangélium ügyének“. Semmilyen vezéri szerepet nem töltött be. Az volt a dolga, amellyel a filippibeliek megbízták, hogy szolgálja legyen Pál apostolnak és tegye kényelmesebbé, könnyebbé fogságának nehéz napjait. S az apostol mégis szinte egy polera helyezi őt önmagával. Nem csak „testvéremnek“ mondja, hanem „munkatársamnak“ és „bajtársamnak“ is. Mellékessé válik, hogy az egyiket semmilyen, a másikat pedig magasrangú tiszti jelvény ékesíti; sokkal fontosabb ennél az, hogy ugyanannak a Királynak az egyenruháját viselik mindketten. Bármily alárendelt munkának az elvégzése volt is rábízva Epaphroditusra, az is „közszolgálat“ volt, — a filippibeli gyülekezet megbízásából végezte,

mint „az ő kiküldöttük és megbízottuk“. És ezt megbecsülte benne Pál apostol, mint ahogy az utcaseprőben is tisztelni kell annak a közhatóságnak a tekintélyét, amely odaállította munkája helyére. S ami még ennél is fontosabb volt; még ha nem állott volna is Epaphroditus háta mögött a filippibeliek közmegebízása, akkor is tiszteletre méltóvá tette volna őt szolgálai munkakörében is az a lelkiület, amellyel odaszentelte magát arra. Ő ezt a szerény szerepet is „a Krisztus ügyéért“ vállalta. És ebben a szerény vállalkozásban a legnagyobb kockázatot vállalta, ugyanazt, amelynek a pallosa Pál apostol feje fölött is ott függött: „a halál szélén járt“.

Az igazi megbecsülés nem igazodik aszerint, hogy följobb, vagy lejobb áll valaki korban, rangban, sorsban, hanem épen azon a helyen becsüli meg az embert, amelyet épen betölt és hálásan méltányolja azt az értéket, amit az illető épen a maga helyén jelent.

V.

Ha a magyarázatát keressük ennek az előkelő, nagylelkű magatartásnak, amelyet Pál apostol a körülötte élők méltánylásával tanusít, akkor elénk tárul az a mély együttérzés, amelyben velük élt s amely általában jellemző vonásként jelenik meg előttünk ebben a szakaszban „az Evangélium ügyének“ a táborában.

Mintha titkos vezetékek hálózataival volnának egymással összekapcsolva azok, akik ehhez a táborhoz tartoznak: ide s tova árad közöttük szívtől szívhez minden öröm és minden szomorúság. Megfigyelhető ez már a filippibeliek viselkedésében Pál apostollal szemben. Hiszen az egész levélnek az a háttere, hogy órájuk a távolban is úgy ránehezdedtek az apostolnak fogságával együttjáró bajai, mintha ők maguk élnék át azokat. S épen azért íródik ez a levél, hogy az az örvendezés, amellyel az apostol fölébe tudott emelkedni sanyarú körülményeinek, rájuk is átragadjon és „együtt örüljenek övele“. — De érdekes példáját szolgáltatja a mély

együttérzésnek a filippibeliek és Epaphroditus közötti viszony is. Amikor derék szolgáljuk Pál apostolnál ágyának esik és az apostol környezete az aggodás szorongó napjait éli át miatta, ennek híre gyászbaborítja a filippibelieket is. És amikor Epaphroditus tudatára jut ennek a helyzetnek, akkor a bánatnak a hulláma a filippibeliektől megint visszaérkezik őhöz s az otthon óérette aggódók miatt neki is odavész a nyugalma.

Az érzéseknek ebbe az áramló körforgásába kapcsolódik bele Pál apostol szíve is. Az Epaphroditust leverő betegség őt is lesújtotta s amikor „az Isten megkönyörült“ a betegnek, akkor az apostol úgy érezte, hogy „őrajta is megkönyörült“, megelégtelve az ő addigi „szomorúságát“. Az Epaphroditusért aggódók bánata őreá is ránehezedett, ha nem vesztette is úgy el lelki egyensúlyát emiatt, mint a túlérzékeny Epaphroditus, — és azért is „siet őt hazaküldeni“, hogy a meggyógyult ember „viszontlátásán ők megint örülhessenek“, mert ezzel egyúttal „neki is eggyel kevesebb lesz a szomorúsága“. Az a „nagy öröm“, amivel a visszaérkezőt fogadni fogják ajánlása és nyomatékos kívánsága szerint, neki magának is boldog napot fog szerezni. És Timótheusnak is, ha majd eljön az ideje, hogy útra keljen hozzájuk, az lesz a feladata, hogy olyan híreket hozzon a filippibeliek örvendezéséről, hogy attól az apostol is „fölvilulhasson“.

Mindez azt jelenti, hogy itt ledőltek azok az elválasztó páncélfalak, amelyek mögé az emberi szív biztonságba szokott visszahúzódní a többiek elöl. Ezek a szívek „közlekedő edények“, — együtt telnek meg, s együtt szenvedik el a megfogyatkozást. Pedig ők is ismerték az életnek azt a csúf rontását, amely megtanít óvatosan elzárkózni a magunk világába és a küszöbön kívül rekeszteni a mások örömet és baját. De aztán nyilván kigyógyultak belőle, és most az ellenkező irányban halad a fejlődésük: az egymással való mennél érzékenyebb lelki együttregzés felé. Mintha rájöttek volna, hogy nagyon rövidlátó és balgatag politika az, amit az emberi szív a magábazárkózással üz. Meg akarja kímélni

magát attól, hogy fájjon neki az, ami a másiknak fáj, mert elég neki a saját baja. Pedig semmivel sem lesz kedvezőbb örömeinek és szomorúságának a mérlege, mert hiszen a mások beáradó fájdalmai előtt becsukva ajtaját, egyúttal kirekesztette azt a sok örömet is, ami körülötte árad s amiben részt vehetne. Csak annyi a különbség, hogy a becsukódott, elkérgesedett lélek összezsugorodott életet él, a másokkal együttérző ellenben egyre tágul és terjeszkedik, — gazdag és sokoldalú életet él.

Ebben gyökeredzik az a különbség is, amely miatt az egyik ember nem tudja fölszabadítani magát a többiek hibáinak lidércnyomása alól, a másik ellenben boldogan el van foglalva a többiek nemes és tiszteletreméltó vonásainak az élvezetével. Amaz, a sötétenlátó, zsörtölődő lélek mindent csak a maga szempontjából néz. Persze, hogy sok a panasza. Hiszen hiába követeli, soha el nem érheti azt, hogy a világ ökörlötte forogjon, még azt sem, hogy legalább a legközelebbi környezete minden parancsát eltalálja, mielőtt kimondotta volna, és sietve teljesítse kényét-kedvét. A másik ember, a méltánylással és elismeréssel teljes lélek, annak köszönheti ezt a derűsebb látását, hogy ő bele tudja helyezni magát a többiek helyzetébe; érzi azt, amit azok éreznek; és ezért észreveszi, hogy még fogyatékos, félbemaradt, elhibázott igyekezetük is milyen komoly igyekezet az ő részükről. Aki házába behúzódva csak az ablakán kitekintve figyeli a szomszédját, mindig csak nyomorult töredékeket lát meg annak életéből. Együttérző szívvel belátogatva hozzá, megosztva az ő életét, fogékony képzelettel együttlakva vele otthonában — így táruul csak föl előttünk, hogy ki ő és milyen megbecsülendő áldás az, hogy ő is van és nékünk szomszédunk.

Megdöbbentő, hogy milyen idegenek lehetnek egymás számára emberek, akik egy levegőt szívnak, egy asztalnál ülnek, egy közös sors igáját húzzák nap mint nap. Nem csoda, ha több a bajuk egymással, mint amennyi jót találnak egymásban.

VI.

De annak a mély együttérzésnek a föltárásával, amely Pál apostol környezetében uralkodott, még nem mutattunk reá a végső magyarázatára annak a vonzó és emelkedett légkörnek, amely „magánéletét“ is áthatotta. Ha ebben a légkörben elhalkul az egymás elleni vádaskodás és helyette az egymás iránti szívbeli megbecsülés adja meg az alaphangot, akkor ennek legmélyebb titka nem a benne szereplő emberek lelki sajátságaiban keresendő, hanem rajtuk túl, mögöttük és fölöttük, abban a láthatatlan világban, ahonnan, indíttatásaikat és életük alakító hatásait nyerik. Vagyis abban, hogy ők a Krisztus emberei, akik az ő Uruk által Isten uralma alá kerültek. Láttuk, hogy ekörül a központi tény körül forog Pál apostolnak és híveinek a legmélyebb és legünnepélyesebb egyéni élménye és ekörül forog az a közös ügy is, amelynek szolgálatában vitézkednek a világ nagy harcterén. Most megfigyelhetjük, hogy ekörül forog a mindennapi életük is. Nem a kivételes emelkedettség pillanatai számára való ízes csemegeje ez a lelküknek, hanem mindennapi kenyerük. Nem olyankor nyúlnak utána, amikor egy-egy lelkesült órában hátat fordíthatnak a hétköznapi ügyes-bajos dolgainak és megfélelmezhetnek arról, hogy milyen szürke az élet, hanem épen akkor veszik hasznát, amikor benne állanak a nap-nap utáni közönséges emberi életben. Épen ezáltal szűnik az meg közönségesnek lenni rájuk nézve: szürke eseményeinek szövődékét aranyszálak törik át és ezért szépnek tapasztalják és szomorúságai ellenére is örülni tudnak neki.

Az élet és halál nagy kérdéseiben Krisztus volt Pál apostol támasza és menedéke, — a Megtartója. De most megfigyelhetjük, hogy ugyanehhez a segítséghez folyamodik sokkal kisebb kérdésekkel is; olyan részletkérdéssel is, mint pl. az, hogy küldhető vajjon a közeljövőben követet a filippbeliekhez és hogy kit küldhet? Amikor elmondja erre vonatkozólag reménységét, úgy fejezi ki magát, hogy „remélem pedig az Úr Jézusban, hogy nemsokára el-

küldhetem hozzátok Timótheust“. Ez nyilván azt jelenti, hogy az ilyen konkrét intézkedésekre vonatkozó terveit, számításait, váradalmait is épügy az ő Urával való közösségben intézte el magában, mint ahogy az egész életének az értelmét is és a halál felett való győzelmét is Őbenne találta meg. Nem Krisztuson kívül kereste az utat hétköznapi teendőiben sem és nem Krisztustól függetlenül ment elébe a holnap földi ügyes-bajos dolgainak sem, hanem Krisztus vezetésére bízta rá magát. „Az Úr Jézusban“ táplálni valamilyen reménységét a jövőnek ilyen, vagy olyan részletkérdéséről annyi, mint ezt a reménységet Őneki följáánlani és Őtőle tenni függővé. Ha beteljesedik: akkor az Ő szolgálatában fog állani a siker; ha nem teljesedik be: akkor a csalódásban is csak Ő fog „fölmagasztaltatni“, mert az fog kitűnni, hogy nem a mi rövidlátó vágyaink döntenek, hanem az Ő akarata.

Ugyanez a fölülről való függés tűnik ki Pál apostol magatartásából az Epaphroditus betegágya mellett is. A betegre és az érette aggódókra láthatatlanul reáborul Valaki, akinél a helyzet kulcsa van. Ő az Úr, akitől függ, hogy a „szomorúság“ mértéke mikor telik be, — meddig szenved még a beteg és egyáltalán visszatér-e még „a halál szélé-ről“. A gyógyulás bekövetkezik, mert „az Isten megkönyörül“ a betegen és a vele együtt gyötrődőkön egyaránt. De ha másként fordult volna a dolog, és Pál apostolnak azt kellett volna elmondania, hogy „egyik szomorúságát tetézi a másik“, akkor is tudta volna, hogy Isten végzéséből történik így, aki a Krisztus által mindenképen „könyörül“ az övéin.

Az Epaphroditus lelkéhez is ezt a kulcsot adja a kezünkbe maga az apostol. Nem ünnepi szerepekre vállalkozott ez a hűséges ember, hanem egészen köznap teendők ellátására, a háziszolga teendőinek elvégzésére Pál apostol körül. De látszott rajta, hogy „a Krisztus ügyéért“ vállalkozott reá: nem volt olyan alacsonyrendű munka, amelyet ne végezhetett volna el abban a tudatban, hogy Krisztusnak szolgál vele. — És csak természetes, hogy a viszontlátásnak az örömét is, amelyet Epaphroditus hazaté-

rése szerezni fog a filippibelieknek, úgy képze-
li el Pál apostol, hogy „az Űrban fogják 5t fogadni nagy
5r5mmel“. Nem pusztán r6gi j5ismer5s5k találko-
zása lesz az, hanem a k5zt5k l5thatatlanul jelenlev5
Űrnek karjai által 5t5lelt sz5vek egymásra borulása.

Ebben a t5rsas5gban, amelynek a mindennapi
5let5be betekint5st nyert5nk az el5tt5nk lev5 sza-
kaszban, mindig eggyel t5bben vannak, mint ah5-
nyat a f5ldi szem 5ssze tud sz5ml5lni. A l5that5kon
k5v5l mindig van m6g Egy, akire 5k f5ltekinte-
nek. 5s minden dolgukat 5neki al5rendelten v6gzik,
5let5k minden mozzanat5t az 5 megvil5g5t5s5ban
l5tj5k.

Ha P5l apostolt az 5 mindennapi 5let5nek a ma-
gunk5ihoz hasonl5 emberi 5gye5ben 5s bajaiban is
nagynak ismert5k meg, annak titka ebben rejlik:
fels5 megvil5g5t5sban l5tta az 5let h6tk5znapi5t is,
a maga sz5kebb vil5g5nak ismer5s arc5t is, az
el5be ker5l5 „k5z5ns6ges“ r6szletk6rd6seket is. 5s ez
a fels5 megvil5g5t5s mindny5junk sz5rke 5let5t
megsz6p5theti.

KILENCEDIK HÉT.

Vagy — vagy

3: 1—11.

- 3: 1. Végül, testvéreim, örüljete az Úrban!
Én nem unom meg, — rátok nézve meg biztonságosabb, — ha megint csak ugyanazt
2. írom: ügyeljete azokra a kutyákra, ügyeljete azokra a bajkeverőkre, ügyeljete az „összemetelés“ embereire. Mert a „körülmetelés“ emberei mi vagyunk, akik lélekben szolgáljuk az Istent és a Krisztus Jézusban dicsekszünk és nem emberi dolgokba vetjük bizakodásunkat,
4. — noha én bizakodhatnám emberi dolgokban is! Ha bárki más azt hiszi, hogy bizakodhatik emberi dolgokban, én túlteszek rajta, — én, a nyolcadnap körülmetélt, Izráel nemzetéből, a Benjámín törzséből való, héberek héber ivadéka; aki, ami a törvényt illeti, farizeus voltam;
6. ami a buzgóságot illeti, üldöztem az egyházat; ami a törvény szerinti igaz-voltomat illeti, a feddhetetlenségig vittem. Azonban mindazt, ami valamikor nyereségem volt, megtanultam veszteségnek ítélni a Krisztusért. Sőt bizony mindent is veszteségnek ítélek az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak mindent fölülmúló ismeretéért, akiért mindent odavesztettem. És alávaló szemétnek ítélek mindent, csak
9. hogy Krisztust elnyerhessem és egykor majd Őbenne találtathassam, mint akinek igaz-voltom

- nem a sajátmagamé, a törvényből való, hanem a Krisztusban való hit által elnyert, a hit alapján Istentől ajándékképen kapott; — hogy megismerjem Őt és az Ő föltámadásának erejét és az Ő szenvedéseivel való közösséget, hozzá hasonulva az Ő halálához, — ha valahogy eljuthatnék a halottak közül való föltámadásra!

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

3: 1. Végül, testvéreim, örüljete az Úrban!

Én nem unom meg, — rátok nézve meg biztonságosabb, — ha megint csak ugyanazt írom:

2. ügyeljete azokra a kutyákra, ügyeljete azokra a bajkeverőkre, ügyeljete az „összemetelés” embereire.

Az apostol most már be akarná fejezni levelét. Csak az volna még hátra, hogy „*végül*” néhány intést kössön olvasóinak a lelkére. Az első, amit búcsúzóul, és csakugyan egészen röviden, megszólaltat, nem más, mint az egész levélen végighuzódó alaphang: nem lehet olyan szomorú helyzet, amelyen át ne törne a Krisztus napfénye. Akik „*az Úrban*” élnek, azoknak mindenkor lehetséges, és ezért kötelességük is, „*örülni Óbenne*”. — De már a másik intés, amelyre továbbsiet az apostol, megállásra készíti és a levél befejezése váratlanul kitolódik jó messzire. Olyasvalamiről van szó, amiről nyilván már máskor is írt az apostol a filippibelieknek. Úgy látszik, hogy akkor nem értettek vele teljesen egyet. Legalább abban nem, hogy olyan súlyos jelentőséget tulajdonított a dolognak. Pedig olyan életbevágó a kérdés, amelyről szó van, hogy nem lehet eléggé komolyan a szemébe nézni. Ezért „*biztonságosabb rájuk nézve*”, ha visszatér rá. És nem szabad „*megunni*”, ha „*megint csak ugyanazt kell írni*”. Miről van szó? Arról a zsidóskodó irányzatról, amely szerint mindenkire, aki „*az Evangélium ügyéhez*” csatlakozik, kötelező az ótestamentomi törvény megtartása, első sorban a körülmetélkedés, amely jelképezi az ótestamentomi vallási közösségbe való beletartozást. Ennek az irányzatnak a szószólói már sok helyt megzavarták és megbontották azt a tábort, amelyet Pál apostol gyűjtött. Filippiben még nyilván nem léptek föl. De ki tudja, mikor teszik be oda is a lábukat? Nem lehetnek a filippibeliek eléggé óvatosak: már jó mesziről szemmel kell tartaniok a veszedelmet! Hogy az apostol milyen súlyosan ítéli meg ennek az irány-

zatna
telt „
azok
az em
napke
kony
munk
ügyet
gadja
is; me
jén ün
űznek
hogy

A
lenni:
makat

2. nap

3: 3.

a
J
v

Lá

irányz
„a kö
megy
igényl
külsős
tus E
körül
népkö
tetben
néppel
lentett
ben le
előnyö
Kriszt
hát m
rei m
gosak
szorít

zatnak a képviselőit, kitűnik a háromszor megismé-
telt „*ügyeljelek!*“ aggódó óvásából, de még inkább
azokból a kemény szavakból, amelyekkel utal ezekre
az emberekre. „*Kutyáknak*“ mondja őket, mert a
napkeleti kóbor ebek módjára lábatlankodó, kárté-
kony élösködők. „*Bajkeverők*“ (szó szerint: „gonosz
munkások“), mert semmivel sem viszik előre „az
ügyet“, csak rontják azt, amit más épített. Megta-
gadja tőlük Pál apostol a „körülmetékedés“ nevét
is; mert az alatt ő olyasvalamit ért, ami a maga ide-
jén ünnepek, mély értelmű jelkép volt, de amit ők
űznek, az közönséges „összemetelés“. — Nyilvánvaló,
hogy nagyon mély elvi ellentét tárul itt föl előttünk!

*Aki nagyon szeret, az nagyon harcias is tud
lenni: nem nézheti tunya lélekkel a fenyegető ártal-
makat, hanem elébük veti magát.*

2. nap.

3: 3. Mert a „körülmetelés“ emberei mi vagyunk,
akik lélekben szolgáljuk az Istent és a Krisztus
Jézusban dicsekszünk és nem emberi dolgokba
vetjük bizakodásunkat...

Láttuk, hogy az apostol tagadta a zsidóskodó
irányzat párthiveinek a jogát ahhoz, hogy magukat
„a körülmetékedés embereinek“ nevezzék. Itt tovább
megy és ezt az elnevezést a maga számára veszi
igénybe és mindazok számára, akik a zsidó törvény
külsőségeitől mentesen vallják és szolgálják „a Krisz-
tus Evangéliumát“. Az Ótestamentum világában a
körülmetékedés megkülönböztető jele volt annak a
népközösségnek, a zsidóságnak, amely vallási tekin-
tetben nagy fölényben érezhette magát minden más
néppel szemben. Kiváltságot és kiválasztottságot je-
lentett a körülmeteltség. Ilyen különleges helyzet-
ben levő közösséget, amely másokkal szemben nagy
előnyök birtokában van, Pál apostol is ismer: épen a
Krisztus híveinek a tábora az. A régi elnevezés te-
hát most erre alkalmazható: „*a körülmetelés embe-
rei mi vagyunk*“. Csakhogy, míg a hajdani kiváltsá-
gosak és megkülönböztetettek egy földi nép körébe
szorítkoztak, ez az új közösség minden földi szárma-

zástól és hovatarozástól függetlenül, tisztán lelki szájak által egybefűzve alakul ki. Épen az határolja el mindenféle más közösségtől, hogy minden földi elhatároláson túlteszi magát. Abban áll a „körülmeteltsége“, hogy semmiféle külső „körülmeteltségnek“ nincs már benne jelentősége. — Ez épen az a nagy többlet, amelynek kiváltságos birtokában van: az „*emberi dolgokról*“ (szó szerint: „a testről“) teljesen áttolódott számára a súlypont „a lélek“ láthatatlan világára. Legfőbb kincse, amellyel „*dicsekszik*“, „a *Krisztus Jézus*“, aki nem ennek a földi életnek a körébe esik, hanem ennek határain túlról érezteti hatalmát. És ezért az a „*szolgálat*“, amelyet az Ő hívei Óáltala Istennek bemutatnak, egészen más valami, mint akármilyen szép és ősi külső szertartásokkal végrehajtott istentisztelet. „*Lélekben szolgálnak az Istennek.*“ — Aki tehát külső körülmetélkedést, vagy akármilyen más „*emberi dolgot*“ fontosnak tart és nélkülözhetetlen kelléknek tüntet fel, az nem valami részletkérdésben leledzik csak tévedésben, hanem „a Krisztus Evangéliumának“ a lényegével kerül ellentétbe. Annak a híveit az jellemzi, hogy épen nem az ilyen külső törvények megtartásába „*vetik bizakodásukat*“.

Hányszor lesúlyedtek, ma is hányszor lesúlyednek a Krisztus színvonalá alá azok, akik pedig Őrá hivatkoznak, — amikor a lelkiség mértéke helyett külsőségek mértékét állítják fel!

3. nap.

- 3: 4. ...noha én bizakodhatnám emberi dolgokban is! Ha bárki más azt hiszi, hogy bizakodhatik emberi dolgokban, én túlteszek rajta.
5. én a nyolcadnap körülmetélt, Izráel nemzetéből, a Benjámin törzsből való, héberek héber
6. ivadéka; aki, ami a törvényt illeti, farizeus voltam — ami a buzgóságot illeti, üldöztem az egyházat, — ami a törvény szerinti igaz-voltomat illeti, a feddhetetlenségig vittem.

A zsidóskodó irányzat ellen való határozott állásfoglalását semmivel sem támogathatná meg hatá-

sosabban az apostol, mint a sajátmaga zsidó multjának ilyen önérzetes fölemlegetésével. Senki sem mondhatja róla, hogy csak azért hadakozik a körülmetélkedés és más hasonló „emberi dolgok” megkövetelése ellen, mert ő maga sincsen birtokában ezeknek a megkülönböztető külsőségeknek, vagy mert rösteli a fáradságot megszerezni azokat. Ellenkezőleg, ő bőségesen birtokában van, illetve volt mindennek, amit a zsidó törvény alapján meg lehetett követelni, úgy hogy volna miben „bizakodnia”, ha akarna, „emberi dolgok” tekintetében is. Sőt, ha erre kerülne a sor, büszkén vállalkozik még arra is, hogy akárkin „túltesz”. És föl is sorolja mindazt, ami versenyen fölül helyezné őt, ha egyszer a zsidó törvény követelményeinek a mérlegére tennék rá az életét. Már születésénél fogva is fölülmulhatatlan előnyök birtokában van. Nem fölnőtt korában került bele a zsidóság közösségébe, mint akkoriban sokan a pogányok közül (talán azoknak jórésze is, akik ellen óvnia kell olvasóit), hanem — a törvény előírása szerint — már „nyolcadnapos” csecsemő korában. Olyan tiszta az „Izrael nemzetéből” való származása, hogy családfáját vissza tudja vinni a messze multba: tudja, hogy a „Benjámín törzséből” ered. S még hozzá nem azok közül való, akik nyelvükben és szellemükben elgörögösödtek, hanem az atyák nyelvét és hagyományait hiven megőrző „héberék héber ivadéka”. Ehhez járul aztán mindaz a fölény, amit már sajátmaga vivott ki a többiek felett: a „törvényt” legszigorúbban követő „farizeus” párthoz tartozott; fanatikus „buzgósága” kitetszik abból, hogy milyen hévvel „üldözte az egyházat” annak idején; és olyan lelkiismeretes komolysággal igyekezett „a törvény szerint igaz” embernek lenni, hogy jogot formálhattott a „feddhetetlenség” hírnevére. — Ha valaki, akkor Pál apostol kipróbálta, mire lehet menni az „emberi dolgokban való bizakodással”.

Szomorú emlékei vannak annak, aki hosszú időn át helytelen irányban és hiába kereste az élet igazi útját, de legalább jogcímet szerzett arra, hogy óvó tilalomfákat állítson föl mások számára.

4. nap.

- 3: 7. Azonban mindazt, ami valamikor nyereségem volt, megtanultam vesztéségnak ítélni a 8. Krisztusért. Sőt bizony mindent is vesztéségnak ítélek az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak mindent fölülmúló ismeretéért, akiért mindent 9. odavesztettem. És alávaló szemétnek ítélek mindent, csakhogy Krisztust elnyerhessem...

Azt a multat, amelynek az emlékeit az imént fölelevenítette az apostol, mély szakadék választja el jelenétől. És minden, amit valamikor büszkén vallott a maga előnyének s aminek gyarapítása volt a legfőbb igyekezete, odaát maradt, a szakadék tulsó oldalán. Könnyen vett tőle búcsút, mert rájött, hogy csalárd érték: „nyereségnek“ látszott, valójában pedig „vesztéség“. Hogy vajjon nem rendült-e meg az apostol bizalma ebben a vélt „nyereségben“ már akkor, amikor még teljes erőfeszítéssel futott utána, azt nem tudjuk. Nem árulja el. Az azonban bizonyos, hogy amikor megjelent neki Krisztus, az Ő „ismeretének“ fényében eloszlott minden kétség: valóban nem volt érdemes. Kár volt a törvény külsőségeire ráfüggeszteni a lelkét. Egyetlen igazi „nyereség“ van: Krisztus. „Őérette“ „mindent odavesztetni“ is jó csere. — Ez a fölfedezés valóságos földrengést idézett elő az apostol életében. Abban, ahogy a mondatait halmozza és azokban az erős kifejezésekben, amiket használ, amikor lelki életének ezt a döntő fordulatót leírja, bennerezeg még mindig, sok év múltán is, az átélt esemény minden izgalma: a multtal való szakítás is, amelyben minden, amiért addig élt, hitvány semmiséggé, sőt „alávaló szemétté“ vált a szemében, és az új kincs megtalálásáé is, amely egymagában elégséges volt, mert „mindent fölülmúlt“. — Ebből a személyes tapasztalásból az apostol általános ítéletet von le: nem csak a maga hajdani vélt értékeit bélyegzi „vesztéségnak“, hanem „mindent“, akármi legyen is, ami mint „emberi dolog“ elvonhatná a figyelmét és odaadását Krisztustól. Az is kiérezhető szavaiból, hogy a hajdani nagy leszámolással nem intéződött el a dolog

egysz
tusna
szer
zárha
gazda
lett v
dályo
„meg
vált a

E
külsős
ban á
és a p

5. nap

3: 9.

r
a
h
d

A

lami
meg a
lágoso
dakozi
előbbi
különl
tétben
tartás
„igaz-
mint
ban ál
hez, a
előírás
aposto
álmod
hogy e
ménye
ban?
a lelk
neki,

egyszersmindenkorra. „Az ő Urának, a Jézus Krisztusnak az ismerete“ nem olyan kincs volt, amit egyszer megszerezhet az ember s aztán biztonságba elzárhatja. Mindennap újra meg kellett szerezni, egyre gazdagabb mértékben. S ezért mindig újra félre kellett vetni, mint silány lim-lomot, mindazt, ami akadályozhatta ennek az egyetlen igazi értéknek a „megnyerését“. Az egész élet szakadatlan döntéssé vált akármilyen „emberi dolgok“ és Krisztus között.

Ez a két dolog: a Krisztus ismerete és a vallási külsőségekkel való dicsekvés mindig fordított arányban áll egymással, — mint a nap sugárzásának ereje és a párak fátyola, amelyen át kell törnie.

5. nap.

3:9. ...és egykor majd Őbenne találtathassam, mint akinek igaz-voltom nem a sajátmagamé, a törvényből való, hanem a Krisztusban való hit által elnyert, a hit alapján Istentől ajándékba kapott.

Az eddigiekből is kitűnt, hogy egészen más valami a „törvény“ megtartásában való „bizakodás“, meg a Krisztusban való „dicsekvés“. De csak itt világosodik meg, hogy az utóbbi érdekében miért hadakozik Pál apostol olyan engesztelhetetlenül az előbbi ellen. A két dolog kizárja egymást. Nem csak különbözik egymástól, hanem homlokegyenest ellentétben áll egymással. Mindenféle szent törvény megtartásával arra törekszik az ember, hogy ezáltal „igaz-voltát“ biztosítsa. A „törvényt“ úgy tekinti, mint Isten követelményét, és azt hiszi, hogy annyiban állhat meg Isten előtt, annyiban van köze Istenhez, amennyiben sikerült megfelelnie a „törvény“ előírásainak. Krisztusban viszont azt tapasztalta Pál apostol, hogy az Istennel való közösség soha nem álmodott gazdag kiváltságai árának reá anélkül, hogy előbb számonkérte volna tőle: milyen eredményeket tud fölmutatni a „törvény“ megtartásában? Csak egy kívántatott meg tőle: hogy kitarja a lelkét a Krisztus előtt, aki megjelentette magát neki, — vagyis „higgyjen“ Őbenne. „Igaznak“ tud-

hatta magát, vagyis úgy állhatott meg Isten előtt, hogy nem elégedetlenségének az eltaszító, tiltó ítéletét, hanem jótetszésének a hívogató, vonzó erejét érezhette maga felé sugározni. Nem azért, mert ő ezt kivivta magának, hanem azért, mert ezt a Krisztusban egyszerűen megkapta. Két ellentétes út áll tehát itt előttünk. Az egyiken az ember a „törvényből“ reméli megszerezni a maga „igaz-voltát“, amely ennél fogva a „sajátmagáé“. A másikon ugyanazt „a Krisztusban való hit által nyeri el“, tehát „igaz-voltát“ „Istentől kapja ajándékképen“. Az egyik irány „az emberi dolgokban“ való „bizakodás“ útja — alulról fölfelé. A másik „a Krisztusban való dicsekvés“ útja, — ez fölülről lefelé vezet. Összeegyeztetni vagy összekeverni ezt a kettőt nem lehet. Vagy — vagy. — Arról itt nem beszél az apostol, hogy vajjon lehet-e az embernek reménye a sikerre az előbbi úton, vagy nyomorult kudarera van-e kárhozzátva? Most elég neki az, hogy Isten a Krisztusban a másik utat szabta meg és ezzel tárgyaltanná, sőt „veszteséggé“ vált az előbbi úton való minden emberi erőlködés. Egy reménység van csak: „Krisztust elnyerni“ és „egykor majd Őbenne taláztatni“. Félre tehát mindezzel, ami ezt zavarhatná!

Ajándékot csak üres kézzel lehet átvenni. Aki görcsösen szorongatja kezében a maga büszke vívmányait, — elszalasztja Krisztust. Úgy kell kinyujtanom érte a kezemet, mint akinek semmije sincs.

6. nap.

3: 10. — hogy megismerjem Őt és az Ő föltámadásának erejét és az Ő szenvedéseivel való közössé-

11. get, hozzá hasonulván az Ő halálához, — ha valahogy eljuthatnék a halottak közül való föltámadásra!

Az eddigiekből is látható volt, hogy Pál apostolt nem valami pártos elfogultság teszi harciássá a zsidóskodó irányzat szóvivőivel szemben, hanem azért lép fel támadólag, mert védeni akar valamit, aminek az érdekeit veszélyeztetve látja tőlük: „a Krisztus Jézus ismeretét“. Itt is az látszik meg, hogy ez a

„mindent fölülmuló“ érték tölti el a lelkét: gondolatai nem tudnak elszabadulni tőle s nem állhatja meg, hogy bővebben is el ne mondja, mit jelent számára „Krisztust megismerni“. És pedig nem abból a szempontból beszél róla, hogy milyen boldog birtokosa ennek a kincznek, hanem abból, hogy milyen mindenekfölött álló célja ez az egész életének. Így még jobban kitűnik, hogy miért félti minden elhomályosítástól. Bizonyos értelemben ő már régóta „ismerte Krisztust“. De most arról van szó, hogy — mert sohasem ismerheti eléggé — mindig újra és egyre teljesebben keresi ezt a „megismerést“. — Közelebbről ez két irányban való fölfedező utat jelent. Egyfelől egyre jobban kitárul előtte az Isten láthatatlan világa. Mert „föltámadása“ óta Krisztus ennek a titokzatos világnak a lakója és onnan, az emberi világ határain túlról gyakorolja hatalmát felettünk. „Föltámadásának ereje“ épen abban mutatkozik, hogy milyen valóságosakká teszi számunkra az onnan túlról érkező ajándékokat. — Ennek a „megismerésnek“ a másik oldala, a visszája, amelyet az apostol szintén hangsúlyoz, az, hogy amily mértékben belekapcsolódik az élete az Isten világába, olyan mértékben szakad el minden „emberi dologtól“, melybe különben „bizakodását“ vetette. Ez az emberi világ Krisztussal is ellenséggé állott szemben, amikor itt járt a földön. Támadta, bántotta, megölte — s ezzel voltaképen önmagára vont halálos ítéletet. Ezekben a „szenvedésekben“ akar az apostol egyre mélyebb „közösségre“ lépni Krisztussal: szakadatlanul meghalni minden számára, ami csak „emberi dolog“, „hözahasonulva a Krisztus halálához“ ezáltal. — Az út végén pedig látja maga előtt azt a reménységet, amely sokkal dicsőségesebb, sem hogy naponként ne kérdezné mindig újra: lehetséges-e, hogy „valahogyan eljutok“ oda? — t. i. „a halottak közül való föltámadást“.

Minden életnek halál az ára. Hogy valamilyen irányban élhessek, egy másik irányban meg kell halnom. Krisztus hatalma abban is meglátszik, hogy milyen haldoklás jár a nyomában.

HETI JEGYZETEK.

I.

A levél eddigi során különös figyelmet érdemeltek azok a szakaszok, amelyek arra a kérdésre vetettek fényt, hogy mi is az az „ügy“, amelyért a levél írója él-hal? Ugyanerre a kérdésre ad nagyon értékes feleletet a most előttünk lévő szakasz is. És pedig egészen váratlanul. Mert hiszen az előzmények után már azt vártuk volna, hogy még csak néhány rövid befejező intés következik s aztán véget ér a levél. Nyilván így gondolta a levélíró apostol maga is. De aztán másképen fordult a dolog. Megtörténik az néha, hogy a látogatónak a búcsúzó kézfogás közben jut eszébe, hogy valami fontos mondanivalója van még, és bár féllábbal a küszöbön áll már, mégis szót szóba fűz még és csak jó idő múlva kerül sor a végleges búcsúzásra. Ilyesmi történt itt az apostollal is. „Végül“ még néhány rövid intéssel akart szolgálni olvasóinak. De mindjárt a másodiknál észreveszi, hogy egy-két szó nem elég, hanem meg kell állania még egy komoly szóváltásra. Úgy látja, hogy nagyobb nyomatékkal is el kell látnia azt, amit mond. Már máskor is elmondotta, de úgy látszik, akkor nem talált a szava elég megértésre és megszívlelésre. Óvta ő már a filippibelieket attól az irányzattól, amely elengedhetetlennek tartotta a Krisztus követői számára is a régi zsidó vallási külsőségek megtartását. De talán túlzottnak tünt föl előttük az a keménység, amellyel szembehelyezkedett ezzel az irányzattal, és az az aggodalom, amellyel őket annak — bár még csak távolról fenyegető — veszedelmeitől féltette. Most is el van készülve rá, hogy egyesek csodálkozni fognak, hogy „nem unja meg megint csak ugyanazt írni“. De ő csak annál szükségesebbnek tartja ezt az intését megismételni. Nekik csak „biztonságosabb“ lehet, ha a helyzetet mennél komolyabb színben látják. Mert a szóban forgó kérdés az „ügy“ szempontjából életet, vagy halált jelent. Ezért nem röstel az apostol hosszasan is elidőzni a dolognál. Hadd

lássa mindenki: milyen kiegyenlíthetetlen ellentét tántog a zsidóskodó irányzat és „a Krisztus Evangéliumának ügye“ között. S mi közben az „ügynek“ kockán forgó leglényegesebb értékeit elszánt védelmébe veszi, az ellentét fényénél éles megvilágításba kerül, hogy mi is hát benne az a lényeg, amelynek nem szabad kárt vallania?

Az előttünk így föltáruuló képet aztán az teszi különösen megkapóvá, hogy az apostol nem elméleti érveket vonultat föl meggyőződése mellett, hanem a maga személyes példáját veti latba. Saját multjának a tapasztalatait és saját jelenének a hajtó rúgóit tárja olvasói elé, hogy az ellentéteket világosan láthassák. S így ez a szakasz a legmélyebb vallomások egyikévé lesz, amelyekben Pál apostol elvonta a leplet lelkivilágának a belső titkairól.

Mi tűnik hát ki belőle „a Krisztus Evangéliumának ügyét“ illetőleg? Rövidre fogva az, hogy az nem sorolható oda az emberiség egyéb úgynevezett „vallási“ ügyei közé, hanem valamennyiüktől elütő, sőt valamennyiükkel szembenálló, páratlanul sajátos valami. Igaz ugyan, hogy az apostol itt csak a zsidóskodó irányzat vallási külsőségeivel szemben állítja föl az ellentétet. De nem azért hadakozik azok ellen, mert épen ezek ellen a külsőségek ellen van kifogása, mintha helyettük ő valamilyen más fajta külsőségeket tartana helyesebbeknek. Azért támad ellenük, mert egyáltalán külsőségek. S így ebben az egy „vallásos“ mozgalomban voltaképen mind a többi is sújtja ítéletével. Mert valamenynyit az jellemzi, hogy nem csak megvannak a külsőségeik, — hiszen ez elkerülhetetlen, — hanem súlyt is helyeznek épen az általuk előírt külsőségekre, lényegeseknek tartják azokat, és beléjük vetetik az emberek „bizakodását“. Más szavakkal: az, amit általában valamilyen „vallás“ alatt érteni szoktak, „törvényt“ szab az emberek elé, — ugyanúgy, mint ahogy azt a zsidóskodó irányzat is tette, — és mindent attól tesz függővé, hogy az emberek mennyire felelnek meg az így eléjük szabott követelményeknek. A szándék, amely ebben megnyilatkozik, mindig az ember és Istene közötti viszony biz-

tosítására irányul. „Istent szolgálni“. De az eredmény, bármilyen nagy erőfeszítésbe kerül is, és bármilyen nagyszerű teljesítmény legyen is egyébként, mégis csak pusztán „emberi dolog“. Az egész művelet megmarad a „testnek“, vagyis a nyomorult, véges, bűnös emberi létnek a körén belül és nem tudja áttörni annak korlátait, hogy elérje Istent.

Ezzel éles ellentétben az az „Isten-szolgálat“, amelyet Pál apostol gyakorol és hirdet, valóban fölébe emelkedik az „emberi dolgok“ színvonalának. A „Lélek“ magasabb világában játszódik le. És pedig azért, mert Krisztus áll a középpontjában. Krisztusban, amint láttuk, maga Isten vette magára az ember között és Öközötté való viszonynak ügyét. S aki ezt az emberré lett Istent „ismeri“, annak nem kell többé „emberi dolgokban bizakodnia“. „A Krisztusban dicsekedhetik“. Vagyis arra építheti föl az egész életét, hogy nem öneki kell megtennie az utat Istenhez, hanem Isten tette meg az utat őhozzá. Nem a „test“ erőfeszítéseivel akar fölkapaszkodni, hanem kimondhatatlan hálával bízik abban, hogy Isten ereszkedett le őhozzá. A Krisztusnak titokzatos, de nyilvánvalóan bizonyos ténye azt jelenti számára, hogy Isten magának igényelte a „test“ korlátainak áttörését: nem innen vezet át az út az Ő közelségébe, hanem onnan túlról árad bele ebbe a világba mindaz, ami igazi „nyereség“ lehet.

II.

Ennek a lényeges különbségnek az alapján egészen mássá válik az ember viszonya Istenhez „a Krisztus Evangéliuma“ szerint, mint bármilyen „vallás“ szerint. Csak a megoldandó kérdés marad ugyanaz, de a megoldás homlokegyenest ellenkező irányú. Minden esetben arról van szó, hogy az ember hogyan és minek alapján érheti el „igaz-voltát“, vagyis az isteni követelményeknek megfelelő kifogástalanságát. Ettől függ ugyanis az isteni világgal való kapcsolata és egész sorsa. Már most a szokásos „vallásos“ megoldás abban áll, hogy az embernek magának kell valahogyan biztosítania ezt az

„igaz-v
vásáro
áldás
ma“ sz
„igaz-v
nánt, l
be az
nak kö
Ab
miben
telmén
Egésze
mélyen
szen v
Re
hogy a
fölfogá
hatalon
is. Né
van sz
kívánt
hetőbb
a töre
leg ho
lamail
hogy
be kel
A
ellen
ügyét
másna
marad
apost
lemzől
ron p
Az Ő
és eg
ótesta
túl, v
tisztál
amely
olyan

„igaz-voltát“. Az tehát az ő „sajátja“. Azzal ő maga vásárolja meg a maga helyét az isteni oltalom és áldás körén belül. Ellenben „a Krisztus Evangéliuma“ szerint éppen fordítva: Isten biztosítja az ember „igaz-voltát“. Az ember tehát nem „sajátja“ gyanánt, hanem „ajándékképen“ bírja azt. Nem ő hatol be az Isten világába, hanem Isten terjeszti ki annak körét úgy, hogy őt is belefoglalja.

Abban persze óriási különbségek vannak, hogy miben látják a különböző „vallások“ azokat a követelményeket, amelyeket az embernek be kell tölteni. Egészen furcsa értelmetlenségektől kezdve nagyon mélyen indokolható, komoly parancsolatokig egészen változatos skála tárul elénk.

Rendszerint attól függ az isteni igények színezete, hogy az embernek milyen torz, vagy milyen tisztult fölfogása van a sorsa fölött uralkodó emberfeletti hatalomról. Nagyon különböző az előírások terheessége is. Néha, mivel az ember legsúlyosabb sorskérdéséről van szó, az ár is rendkívül nagy, amely tőle megkívántatik. Máskor, hogy az eredmény mennél elérhetőbb legyen az átlag-ember számára is, inkább az a törekvés nyilvánul meg, hogy a feltételek lehetőleg hozzáalkalmaztassanak az emberi természet hajlamaihoz. De mindenképen akörül forog a dolog, hogy „törvény“ van az ember elé szabva és azt neki be kell tartania, ha biztosítani akarja magát.

Az a zsidó „vallásosság“, amelynek behatásai ellen Pál apostol meg akarja óvni „az Evangélium ügyét“, sok tekintetben messze fölötte állott minden másnak. Az Ótestamentum örökségeként sok olyan maradandó értéket hordozott magában, amelyet Pál apostol is hálásan vallott magáénak. De annál jellemzőbb, hogy végeredményben mégis csak egy húrton pendült ez a „vallásosság“ is minden mással. Az Ótestamentumból is csak a „törvény“ érdekelte és egészen érzéketlenné vált mind azok iránt az ótestamentomi hangok iránt, amelyek a „törvényen“ túl, valami másra utaltak. Azt mondhatjuk: a legtisztább, legjellegzetesebb „törvényvallássá“ vált, amely valaha is élt a föld hátán. És éppen ezért olyan tanulságos az, hogy éppen vele száll harcba

Pál apostol „az Evangélium ügye“ érdekében. Így tűnik ki a legszemléletesebben ennek egészen elütő sajátossága.

Pál apostol is jól tudja, hogy az Istennek megvannak az igényei, — sőt magasabbak azok, mint amilyeneknek valaha is elgondolta az ember. De ezenkívül tud még valamit, amit Krisztuson kívül nem lehet megtudni: azt, hogy az Isten maga vette a kezébe az ember „igaz-voltának“ a kérdését. Nem várja tétlen szemlélőként, hogy az ember azzá tud-e válni, aminek Ő akarja látni, hanem Ő maga való-sítja meg az emberben a maga akaratát. És ha ennek a beteljesedése túlra esik is a földi élet határain, az ember már ennek a földi életnek minden csonkasága és tökéletlensége közepette is tudhatja, hogy az ő „igaz-volta“ Isten döntéséből biztosítva van. Amikor Isten a Krisztusban megjeleníti magát valakinek és belép az életébe nem evilági hatalmával, — ez azt jelenti, hogy már is elvesztette a hatályát minden kifogás, ami alá az ember élete eshetnék. Mintha azt mondaná Isten az embernek: nem nézem, hogy mennyire, — vagyis inkább: mennyire *nem* — valószínűtlen meg az én igényeimet, hanem ettől teljesen eltekintve én akarom és én viszem véghez, hogy az enyém légy, és ez elég ahhoz, hogy az enyémmel tudhasd is magadat. Hogy mit mond a tényállás (az ember „saját igaz-volta“), az teljesen mellékessé válik most. Nem kell rá hallgatni. Az dönt, hogy mit mond Isten a Krisztus által. Ezért kell ide „a Krisztus Jézusban való hit“.

Elgondolható, hogy valaki nem meri kinyújtani a kezét ez után a megdöbbenően meglepő „ajándék“: a „hit alapján Istentől kapott igaz-volta“ után és megmarad továbbra is a „törvényből való“ „saját igaz-volta“ keresésének az útján. De semmiképpen nem érthető meg, hogy hogyan akarja valaki ezt a kettőt — a tüzet és vizet — összeegyeztetni és összekeverni? Pál apostol világosan látja, hogy a „törvény“ előírásait előtérbe toló irányzat voltaképpen a lényegét veszélyezteti: „a Krisztus ismeretét“. És szigorú föllépését igazolták az azóta elmúlt évszázadok. Mindmáig sokszor megesett, hogy „az Evan-

gélium ügye“ lecsúszott a közönséges „vallási“ színvonalra. Előírások betartásává, hagyományos követelmények betöltésévé, szent szabályok követésévé lett és ebben látta a földolgot, a lényegét. Pedig ilyenkor épen a lényegét veszítette el mindig. Hova lett ilyenkor „a Krisztus ismerete“, akiben „ajándékul kapja“ az ember az Istennel való viszony rendezését, ahelyett, hogy maga akarná azt kívívni?

III.

Másképen alakul az ember és ember közötti viszony is „a Krisztus Evangéliuma“ szerint, mint a közönséges „vallások“ alapján. Azok az előírások, amelyekre az utóbbiak a súlyt helyezik, válaszfalakat állítanak föl az emberek között és pedig úgy, hogy aki a válaszfalon innen van, kevesebbre becsüli és lenézi azt, aki a válaszfal túlsó oldalán van. Ha minden azon fordul meg, hogy a „törvény“ megtartása által szerezzék meg az ember a maga „igaz-voltát“, akkor természetesen óriási fölényben érezheti magát az egyik ember a másik fölött már csak azért is, mert meggyőződése szerint ő van birtokában az igazi „törvény“ ismeretének, és nem a másik. És ez a fölénye annál inkább nő, mennél nagyobb igyekezettel és sikerrel tudja a „törvényt“ megtartani is. Aki „igaz-voltát“ úgy keresi, mint a „sajátját“, az különbnek érzi magát másoknál, legföljebb azokkal érzi összetartozónak magát, akik vele egy „törvényt“ szolgálnak. A közös „törvény“ körén belül vannak szerinte a kiváltságosak, ellenben mindazok, akik a „törvény“ előírását nem követik, — alsóbbrendűek. Ez a szellem vagy elzárkózásra és visszahúzódásra vezet, mert méltóságán alul valónak tartja másokkal érintkezni. Vagy pedig, ha mégis sor kerül a „törvény“ kerítésén kívül állókkal való társalkodásra, akkor türelmetlen követelődzéssé válik. Mindenáron rá akarja szabni a maga reguláit a többiekre is, — mert hiszen döntő fontosságot tulajdonít azoknak. Nem hajlandó másokat egyenrangúaknak elismerni, amíg nem helyezkednek vele közös „törvény“ alapjára és nem

tartják annak a szabályait magukra nézve is épolylényegeseknek.

Alig gondolható el ennek szemléletesebb példája, mint épen az, amely ellen az apostol hadakozik. A zsidó „vallásosság“ is megépítette maga körül az elválasztó kőfalat, amelyen át lenézéssel tekintett mindenkire, aki nem élt az ő „törvénye“ szerint. Ezért tulajdonított olyan nagy jelentőséget annak a külső jelnek is, amellyel a hozzája tartozók meg voltak jelölve: a „körülmetélkedésnek“. Anyyira uralkodott ennek a különbségtételnek a fontossága a lelkek felett, hogy még akkor sem tudtak mind felszabadulni a hatalma alól, amikor „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez“ csatlakoztak. Oda is magukkal vitték azt az önérzetet, hogy ők, „a körülmetélés emberei“, különbek másoknál, hogy voltaképen ők képviselik az igazán értékes életirányt és ezért a többieknek is okvetlenül az ő nyomukba kell szegődniök, magukra véve a „törvény“ kötelező szolgálatát. Ezzel az erőszakos föllépésükkel természetesen csak zavart okoztak: megbontották „a Krisztus Evangéliuma“ táborát. Érthető, ha Pál apostol csak „bajkeverőket“ lát bennük és nem győzi tőlük eléggé óvni híveit.

Úgy, ahogy a filippibeliek eddig ötlemezték a „Krisztus ismeretét“, ez egymagában elég volt ahhoz, hogy összetartsa őket és elválassza őket a környező világtól. Mert azt Pál apostol is tudta, hogy válaszfal emelkedése elkerülhetetlen ember és ember között. Azonban ő csak olyan válaszfalat ismert el, amelyet Isten maga emel, de nem olyant, amely Isten előtt semmit nem számít. A különbséget csak Krisztus teheti, — vannak emberek, akik elnyerték „a Krisztus ismeretét“ és vannak emberek, akik — egyelőre legalább — nem nyerték el. Ez a különbség döntő jelentőséggel bír. Aki ezen az elhatároló körön belül vannak, azok csakugyan mérhetetlen becsű kiváltság részesei. Ők az igazi „körülmetélkedés emberei“. Nem külső bélyeg különbözteti ugyan meg őket, de annál jelentősebb láthatatlan, belső jegy: épen az, hogy ők a Krisztuséi. Ezenkívül semmilyen más különbség nem számít.

Ám kövesse a régi zsidó „törvényt“ aki akarja, — hiszen maga Pál apostol is sok tekintetben megmaradt népe és gyermekkora előírásainak az útján. Vagy ám vállalja el akármilyen szabályok hűséges betartását az, aki azoknak hasznát látja élete fegyelmezésében, vagy másokkal való összehangoltságának kifejezésre juttatásában. Utóvégre az életet, különösen a közös életet nem lehet valamilyen megállapított rend, szabályok és előírások nélkül élni. De ne csináljon ebből senki olyan föltétlen követelményt, amelynek alapján bárkit is ki akarna tagadni testvéri közösségéből, vagy amelyet rá akarna erőszakolni másokra. Akiket összeköt a közös Krisztus, azok közé semmiféle „törvény“ ne verjen éket.

Viszont, akik „a Krisztus ismerete“ körén belül vannak, nem is nézhetnek le olyan göggel másokra, mint amilyennel a „törvény“ alapján állók. Tudatában kell ugyan lenniök annak, hogy milyen nagy kiváltság birtokában vannak, de nem felejtethetik el, hogy azt nem maguk vívták ki, hanem „ajándék-képen kapták“. Épen az az „igaz-voltuk“, amelynek kiváltságos részesei, nem a „sajátjuk“. A gazdagságuk abban áll, hogy nekik nincs semmijük, hanem Krisztus a mindenük. Ugyanezt az „ajándékot“ bárki épúgy elnyerheti, mint ahogy nekik megadatott. Ezért „a Krisztusban való dicsekvésük“ mentes minden fölényeskedéstől: csupa alázatosság és tágkeblű, készséges szeretet, amely minden különbség nélkül mindenkit befogad, mihelyt annak is megjelentette magát Krisztus.

IV.

Hogy az ellentétes elveknek ez a szembeállításuk mennyire nem az élettől idegen, elvont, elméleti dolog, hanem elevenbe vágó s az embert élete gyökeréig érintő ügy, — az akkor figyelhető meg, amikor az ellentétek nem két táborra oszolva jelennek meg, hanem ugyanannak a személyiségnek a belső világában csapnak össze. Ezért érzi Pál apostol is, hogy semmivel sem világíthatná meg jobban a két-féle életirányzat ellentétét, mint ha elmondja a saját

történetét. Ő maga megjárta mindkét utat. Ő volt nagyon „vallásos“ ember is, a szó közönséges értelmében. És csak azután jutott el „a Krisztus ismeretére“. És az egyik útról a másikra való átlépése fenekestől való fölforgatását jelentette egész lelki világának. A „törvény“ szerint élő és „saját igaz-voltában“ „bizakodó“ embernek teljesen össze kellett omlania benne, amikor megszületett benne „a Krisztusban hívó“ ember. Ez a személyes tapasztalásként átélt lelki forradalom, (amely még a szemlélőt is megrendíti, annál megrázóbb lehetett arra nézve, aki átélte) világosan mutatja, hogy itt egymással ki nem egyeztethető ellentétekről van szó: „a Krisztus Evangéliumának ügye“ egészen más valami, mint bármilyen úgynevezett „vallásosság“.

Természetes, hogy nem mindenkinek az életében ütköznek össze ilyen élesen és ilyen szemléletesen az ellentétek. Ez az olyan erős személyiségek sajátossága, mint amilyen Pál apostol is volt. Nem kell okvetlenül olyan nagyszabásúnak, mások feje fölé messze kiemelkedőnek lennie az erős személyiségnek, mint amilyen Pál apostol, — sokszor a tömegben egyébként eltűnő, igénytelen emberek is rokontermészetűek övele atekintetben, hogy — egész emberek, akik nem immel-ámmal csinálják a dolgukat, hanem teljes komolysággal veszik azt és fölteszik rá az egész lelküket. Az ilyeneknél ütközik ki, minden elmosódottságtól mentesen, az ellentétek össze-egyeztethetetlensége.

Amikor Pál apostol a „törvény“ útját járta, egész lendületét belevetette ebbe a régi „vallásos“ életébe. Ha úgy áll a dolog, — amint ő egykor hitte, — hogy az embernek ki kell küzdenie a „saját igaz-voltát“, akkor ő azt hiánytalanul ki akarta küzdeni. Szenvedélyesen rávetette magát minden jeleségnek az összegyűjtésére, amit csak megkívánhat a „törvény“ és büszke önérzettel tartotta nyilván, hogy mi minden megkülönböztető fölény birtokában van, akár az őseitől öröklött, akár a saját erőfeszítésével megszerzett dolog volt az. Még hosszú esztendőök multán is elő tudja venni a gondosan számon tartott leltárt és elő tudja sorolni belőle mind-

azt, ami a „törvény“ alapján álló önértékét duzzasztotta valamikor. „Ha bárki más azt hiszi, hogy bizakodhatnak“ ilyen „emberi dolgokban“, — mondja, — „én túlteszek rajta“. Egészen a „feddhetetlenségig vitte“, mondja. Hogy is ne? Hiszen úgy tudta, hogy ezen fordul meg minden, nem akart hát fél munkát végezni!

Amikor azután szembe találta magát Krisztussal és hatalmának alávetette magát, ezt is ugyanolyan föltétlen komolysággal tette. Krisztussal is egészen megteljesedett, úgy hogy nem maradt hely a lelkében más számára. És akkor kitűnt, hogy mindaz, amit féltve őrzendő kincsének tartott addig, milyen semmiség: nem veszített semmit azzal, hogy „odavesztette Krisztusért“. Mint amikor a sötétségben hirtelen világosság gyullad és az ember észreveszi, hogy nem gyémántot szorongatott a kezében, hanem csak valami értéktelen hitványságot, amit nyugodtan elhajíthat: úgy nyíltak meg Pál apostol szemei is. Megsemmisítő kiábrándulás lehetett volna magában véve a régi értékeléseknek és becsvágyaknak ez az összeomlása, a hosszú éveken át legfőbb jóként hajszolt „nyereségeknek“ ez a „veszteséggé“ válása. Hogy mégsem lelki katasztrófával állunk szemben, hanem ellenkezőleg, az összeomlás romhalmazaiból diadalmas új életnek a kikelésével, annak magyarázatát a dolog másik oldala adja meg. A régi vélt gazdagságnak ez a megutálása és elhajítása „Krisztusért“ történt. A „mindent fölülmuló“ új kincs, az egyetlen igazi „nyereség“ fölfedezése tanította meg Pál apostolt a régi értékek átértékelésére. „A Krisztus ismeretében“ kapott valami mást, nagyobb és végleg kielégítőt, és ennek fényében tűnt ki, hogy milyen fölösleges semmiség volt mindaz, amire a „törvény“ szerint eddig föltette „bizakodását“.

Tiszteletreméltó látvány az, amikor valaki teljes komolysággal szolgál „vallási“ előírások robotjában, mélységes odaadással igyekszik megszerezni a kifogástalan minősítést valamilyen „törvény“ szerint, amelyet szentnek tart, és ünnepélyes önértékkel veri a mellét „saját igaz-volta“ kivívott javai-

nak birtokában. Mindebből az tűnik ki, hogy az illető bizonyára ugyanolyan alapossággal és eltökéltséggel tudná Krisztust is szolgálni. De amikor majd egyszer elérkezik oda, hogy „a Krisztus ismerete“ fölragyogjon előtte, akkor benne is meg fog indulni a recsegés és ropogás: a nagy gonddal fölépített és önérzetesen ápoltság régi épületet megrázza a földrengés, és rájön, hogy nem kár érte, mert egyedül Krisztus számít, rajta kívül semmi más.

V.

De Pál apostol nem csak multjának az emlékeit idézi fel állásfoglalásának az igazolása végett, hanem arról is megragadó vallomást tesz, hogy milyen vágyak hajtják a jövő reménységei felé. Megtudjuk tőle, hogy „Krisztus ismerete“ nem csak a legnagyobb fölfedezés volt számára, amit valamikor átélt, hanem egyúttal az a legfőbb jó is, amelyre továbbra is minden igyekezete irányul. És ezért az a megrázó harc is, amely valamikor lejátszódott benne Krisztus és a „nyereségnek“ tartott „emberi dolgok“ között, állandóan folyik a lelkében.

„A Krisztus ismerete“ úgy özönlött egyszer be a lelkébe, mint a ragyogó napfény az olyan szobába, amelyben addig csak szálnalmas mécsvilágok erőlködtek, hogy valami világosságot sugározzanak magukból. De a napfény ajándékát nem lehet befogni a szobába. Hiába áradt be, — azonnal odavész, ha elfüggönyözik az ablakokat. Csak addig élvezhető az áldása, amíg szakadatlanul újra beáradhat a föltárt ablakon át. Krisztus nem valami halott tárgy, mint a föld alól előkerült dús kincs, amelyet alapos vizsgálat útján meg lehet ismerni igazi értéke szerint s aztán lakat alatt lehet tartani. Krisztus élő valóság, akit azért lehet „megismerni“, mert Ő maga jelenti meg magát. És csak addig „ismeri“ Őt az ember, amíg nyitva áll a lelke az Ő soha ki nem fogyó, egyre csak gazdagabb megnyilatkozása előtt.

Ezért van az, hogy az apostol számára élet-programmot jelent a „Krisztus ismerete“. Mintha

még sohasem látta volna, úgy vágyakozik arra, hogy „Krisztust elnyerje“. És mintha még az ismeretlenség fátyla takarná el előle, úgy törekszik arra, „hogy Őt megismerje“. Az életnek Krisztusra való állandó beállítottságát jelenti ez: az ablak nyitvatartását, hogy besüthessen a nap. Azt akarja az apostol, hogy ő „Krisztusban találtaassék“, mert ez az ő életeleme, mint a madárnak a levegő, vagy a halnak a víz. Krisztustól elvonatkoztatva, magában, kínos vergődés minden erőfeszítése. „Krisztusban“ ellenben biztonságban érzi magát. Így akar „egykör majd“ Isten előtt is megjelenni és addig is erre szegezni minden vágyakozását: semmit sem bírni „sajátjaként“, hanem mindent, szakadatlanul „ajándékképpen“ elnyerni „a Krisztusban való hit által“. A repedezett, töredezett korsónak a szomjú vágya ez, amellyel a forrás csurgója alá tartja öblös száját: csak addig van tele, amíg el nem fordítják onnan és mihelyt a maga tartalmára bízna rá magát, máris elfolynék belőle az egész.

Az apostol szavaiból azonban kiérezhető, hogy a Krisztusra függesztett lelki beállítottság („a Krisztusban való hit“) állandó veszedelemben forog és ezért állandó védekezést kell kifejteni érette. Nem volt elég valamikor régen, a nagy leszámoláskor, rásütni a „veszteség“ bélyegét az oly nagyra tartott „emberi dolgokra“. A jelenben is mindig újra „veszteségnek“ kell ítélni „mindent“. ami „nyereségnek“ álcázva jelenik meg a lélek látóhatárán.

Hogy honnan támadtak Pál apostol számára ezek a kísértések, amelyek ellen síkra száll magában, azt nem mondja meg. Az összefüggésből arra következtethetünk, hogy ugyanonnan, ahonnan a zsidóskodó irányzat táplálkozott s ahonnan annak idején maga az apostol is jött: a zsidó „törvény“ szerinti vallásosságból. Érthető is. Hiszen hiába kaszálják le tövig a táblát, amely éveken át herét termelt, hiába forgatják fel az eke vasával és hiába vetik be gabonával: a régi gyökek itt-ott mégis csak kihajtanak. Olykor-olykor rajtakaphatta magát az apostol, hogy visszajár a kísértő mult a lelkébe: megint többnek tartja magát másoknál azért, mert

benne megvannak a „törvény“ bizonyos kívánalmai, öbennük pedig nincsenek meg. Elgondolható, milyen erőlesen billentette ilyenkor vissza a lelkét a helyes beállításba: Krisztus felé, és milyen komolyan emlékeztette önmagát arra az igazságra, hogy a régente olyan nagyra-tartott „emberi dolgok“ semmit sem számítanak, „alávaló szemét“, „a Krisztus ismeretéhez“ képest.

De nem csak azt „ítéli veszteségnek“, ami „valamikor nyeresége volt“ neki, hanem — kiszélesítve a támadás vonalát, — „mindent is“, ahogy mondja. Ez arra vall, hogy más irányból is érték kísértések. Arra kell gondolnunk, hogy általában véve látta a „törvény“ alapján való „bizakodás“ veszedelmét. Éreznie kellett, hogy maga „a Krisztus Evangéliumának ügye“ is lecsúszhatik a közönséges „vallási“ színvonalra, még akkor is, ha nem kívülről reátukmált „emberi dolgok“ akarnák lehúzni oda. Maga is kitermelhet egy bizonyos fajta „törvényt“, ami önmagában nem is volna baj, sőt — amint mondtuk — voltaképen nem is kerülhető el, de végzetessé válik azonnal, mihelyt „bizakodás“ tárgyává lesz. Miközben égő szívvel kereste „a Krisztus ismeretét“, az apostol nem egyszer megdöbbenve vehette észre, hogy bizonyos szokások, szabályok, megállapodott formák, amelyek szükségessékké, sőt áldásosakká váltak az életében, — mértékül kezdenek szolgálni, amellyel az önmaga és mások életét megítéli. Akár megelégedett volt ez az ítélet, akár elégedetlen, — „emberi dolgok“ alapján történt. Megint csak arról volt benne szó, hogy milyen eredményeket tud vagy nem tud fölmutatni az ember, — és elhomályosult „a Jézus Krisztusnak mindent fölülmuló ismerete“.

Nem szünhetett hát meg sohasem a harci ébrenlét, hogy az ilyen kísértésekre mindig újra lecsapjon a megsemmisítő leleplezés: „minden veszteség“ — egyedül „Krisztust elnyerni“ a fontos.

VI.

Mindebből az vonható le összegezésként, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyét“ valami sajátos kettősség jellemzi. Egyfelől elfordulást jelent „az

emberi dolgok“ világától, másfelől odafordulást jelent a Krisztus emberfölötti világához.

Benne rejlik már ez a kettősség Krisztusban magában, amint pályájának iveré át fogja a földit és a földöntúlit. Pál apostol ismeri Krisztusnak a földi élete történetét is, és ismeri a földi eszközökkel már semmiképen meg nem közelíthető Krisztust is, aki egy magasabb világban él és uralkodik. A két világ közötti határállomás, amelyen átvezetett a Krisztus útja: az Ő halála és föltámadása. Kereszthalála lezárta az Ő evilági sorsát. És benne véglegesen kifejezésre jutott az, ami egész földi pályafutását jellemezte: az t. i., hogy ezt a pályát megfutni neki „szenvedéseket“ jelentett. Halálával megpecsételést nyert az a tény, hogy Őközötte és aközött az ember-világ között, amelyben élt, mélységes és kiegyenlíthetetlen ellentét tátong. Neki fájt az embervilág csakugy, mint ahogy Ő is fájt az embervilágnak. Szembenállottak egymással s ha a feszültség sokáig lappanghatott is, végül ki kellett törnie. Az út végén ott áll a véres kereszt. És sötét árnyéka ráhull erre az egész világra, amely fölállította Krisztus számára és rászögezte Őt.

Ez azonban csak az innenső oldala a mi világunkból való elbúcsúzásának. A tulsó oldala a föltámadás. Ezzel átlép abba a másik, titokzatos világba, ahonnan most is érezteti élő valóságát. S ahogy „halála“ reáborítja a „szenvedések“ sötét fátyolát arra az útra, amely idáig elvezetett, ugyanúgy „föltámadásában“ is meglátható az „erő“, amely az út túlhanlevő részén sugárzik belőle. Itt megvetett volt, ott mindenekfölött dicsőséges. Itt áldozata volt a reátámadó élethatalmaknak, ott Ő az Úr minden hatalom fölött. Itt megtört és elnémított fél volt, ott vitathatatlanul övé a győzelem.

Krisztust „megismerni“ annyit jelent ezért, mint meglátni, milyen súlyos vád és ítélet alá esik Őbenne ez a mi egész emberi világunk s ugyanakkor bepillantást nyerni annak a földi határokon túllevő világnak a fényébe, amelybe Ő innen átlépett, hogy uralkodjék. Aki Krisztust „ismeri“, az nem mondhat eléggé kemény „nem“-et ennek a világnak és nem

ujjonghat föl eléggé hálás „igen“-nel a túlнан levő világ felé. És ha Pál apostol módjára valakinek az lett az élete programja, hogy „megismerje Őt“, akkor ebben benne van ez a kettős cél: egyre jobban „megismerni az Ő szenvedéseivel való közösséget“ és egyre jobban „megismerni az Ő föltámadásának erejét“. Ez lemondás arról, hogy ebből a világból valaha is teremhet számunkra igazi „nyereség“. S ugyanakkor vágyakozó sietség afelé a cél felé, amely minden földi határon túl — „a halottak közül való föltámadásban“ — hivatón, ígéretteljesen ragyog.

Az a vita, amelyet Pál apostol a zsidóskodó irányzat ellen folytat, csak végső konzekvenciáig viszi ezt az életszemléletet. Arról van benne szó, hogy még a legmagasabbra törő, legszentebb megnyilvánulásaiban is, még „vallási“ erőfeszítéseiben is meg van ítélve a mi embervilágunk. Ami „emberi dolog“, vagyis ami emberi igyekezetből és erőből telik, mindenestől fogva „veszteségnek“ bizonyul „a Krisztus ismerete“ világánál. Még ha olyan ünnepélyes, megható dologról van is szó, mint az ember „saját igaz-voltáért“ folytatott tusakodásáról, — akkor sincs kivétel az ítélet alól. Krisztus keresztségében semmi sem tűnik ki jobban, mint épen a „vallásos“ embernek ellentéte Ővele szemben, — hiszen a „vallásos“ embernek nagyobb része volt a Krisztus keresztfeszítésében, mint bárki másnak. — De épen az ember „igaz-volta“ kérdésénél bizonyul be az is a légteljesebben, hogy ami innen, az ember „sajátjaként“ halálraitélt vállalkozás, az onnan túlról „ajándékképen“ teljes gazdagságában biztosítva van.

Ez a „Krisztus-ismeret“ tehát egyben a legsötétebben látó élettágadás és a legboldogabb életigenlés. Kiábrándult, vigasztalhatatlan élettágadás, ha élet alatt csak az értendő, ami a földi világ körén belül tárul elénk. Ezért megöklölése minden fölületes, hazug életörömnnek, minden önáltató emberi elbizakodottságnak, minden filiszteri megelégedettségnek. „Hozzá hasonulás a Krisztus halálához.“ Leszámolás azzal, hogy az élet csak „veszteségeket“ tartogat számunkra. — De ugyanez a „Krisztus-ismeret“ a leggyőzelmesebb életigenlés, ha élet alatt többet

értünk, mint ami a halálon innen van és kiterjesztjük a körét arra, ami ott túl van rajta, ahol Krisztus él az Ő „föltámadásának erejében“. Ezzel a szélesebb látókörrrel a szeme előtt az ember nem ütközhetik olyan csalódásokba, hogy elkeseredetté válhatnék, nem ábrándulhat ki olyan fájdalmasan sem magából, sem másokból, hogy megutálja az életet és nem örlődhetik annyi küzdelemben, hogy valaha is fanyar lemondással elhajítsa kezéből a fegyvert. Féléje sugárzik az egyetlen „nyereség“, amelyen kívül mást nem is keres, és semmi nem foszthatja meg attól, hogy „Krisztust elnyerje“.

Ez a világfájdalom hála-örvendezése, a kifosztottak dúsgazdagsága, a halálraítéltek győzelmes fölülkerekedése. Eljegyzettség „a halottak közül való föltámadásra“.

TIZEDIK HÉT.

Kétféle példaadás

3: 12—21.

- 3: 12. Nem hogy már elértem volna, vagy már tökéletességre jutottam volna, hanem futok utána, hogy én is megragadhassam, mivelhogy engemet is megragadott a Krisztus Jézus.
13. Testvéreim, én egyáltalán nem gondolom magamról azt, hogy már megragadtam, — csak egyet: a mögöttem levőket elfelejtve, az előtttem levőknek meg nekifeszülve célegyenest futok a győzelmi díjért, amelyre az Istentől a Krisztus Jézusban kapott mennyei elhívás
14. szól. Valahányan tehát „tökéletesek” vagyunk, így fogjuk föl a dolgot. És ha egyben-másban más fölfogáson vagytok, az Isten majd azt is
15. megvilágosítja előttetek. Csak, amire már eljutottunk, abban tartsuk is magunkat ugyanahhoz.
17. Kövessétek mind az én példámat, testvéreim, és nézzetek azokra, akik így élnek, mert
18. ebben mintául vehettek engem. Sokan élnek ugyanis úgy, — akikről sokszor megmondtam nektek, most pedig sírva is mondom: el-
19. lenségei a Krisztus keresztségének, akiknek pusztulás a végök, akiknek a hasuk az istenök és a szegyenökben van a dicsőségök, — evilági
20. gondolkozású emberek! Mert a mi birodalmunk a mennyekben van, ahonnan a Megtartót is várjuk, az Úr Jézus Krisztust, aki ezt a mi nyomorúságos természetünket majd átváltoztatja az ő dicsőséges természetéhez hasonlóvá, annál az Ő erejénél fogva, hogy az egész mindenséget is uralma alá tudja hajtani.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 3: 12. Nem, hogy már elértem volna, vagy hogy már tökéletességre jutottam volna, hanem futok utána, hogy én is megragadhassam, mivelhogy engemet is megragadott a Krisztus.

Pál apostol tovább folytatja itt azt a lelke mélyéig láttató személyes vallomást, amellyel már messziről is óvatosakká akarja tenni olvasóit a zsidóskodó irányzat terjesztőivel szemben. Még egy újabb vonással ki akarja élezeni az ellentétet öközöttük és „az Evangélium ügyének“ a lényege között. A „törvény“ megtartását szorgalmazó emberek abban a tudatban ringatják el magukat, hogy az előírt külsőségek megtartásával ők már minden követelménynek megfelelnek. Másokra is azzal a gondolat-tal igyekeznek hatni, hogy aki a „körülmetélkedést“ és a vele együttjáró többi „emberi dolgot“ nem veszi magára, az még hiányosságokban leledzik, de aki aláveti magát az előírt szabályoknak, annak dolga már rendben van. Számíthattak arra, hogy az emberek természet szerint szeretik magukat valahogy megnyugtatni azzal, hogy minden igénynek megfeleltek és szeretnek valamilyen elért csúcspontról önelégülten lenézni a többiekre. — Azonban ez a lelki-let homlokegyenest az ellenkezője annak, amit Krisztus ébreszt és táplál az emberben. Ha egyszer nem a magunk véghez vitte „emberi dolgokban“ van a „bizakodásunk“, hanem „a Krisztus ismerete“ lett az egyetlen „nyereségünk“, — akkor lehetetlenné vált számunkra, hogy ebben az életben valaha is kényelmes és fölényes nyugvópontra érkezhessünk. Ezen az alapon nem lehet különbség olyanok között, akik „elérték“ a célt, és olyanok között, akik még innen vannak rajta. Mindenki egyaránt innen van rajta. Ki álmodhatna arról, hogy „már tökéletességre jutott volna“ a Krisztus elsajátításában? Ez után csak „futni“ lehet, mert mindig előttünk van és sohasem kerülhet mögénk. — Ha valaki, akkor Pál apostol a maga multja alapján jól tudta, hogy emögött a szün-

telen tovább haladás mögött van valami befejezett és végleges. De ez nem az ő emberi teljesítménye, hanem a Krisztus isteni beavatkozása volt: „*Krisztus megragadta őt*“. Mennél bizonyosabb volt előtte ez a megmásíthatatlanul lezárt tény, annál jobban hajtotta a vágy előre a soha le nem záruló pályán: hogy „*ő is megragadhassa*“ mindazt, ami Krisztusban kitárult előtte. Ezen az úton nincs pihenő hely, — mert aki megáll, annak újra kell kezdeni az egészet.

Ha másokkal méregetem össze magam, hamar találok okot a rest megpihenésre. De ha mindig ahhoz mérem magamat ma, hogy holnap mit jelenthet számomra Krisztus, akkor elfog a sietség!

2. nap.

- 3: 13. Testvéreim, én egyáltalán nem gondolom magamról azt, hogy már megragadtam, — csak egyet: a mögöttem levőket elfelejtve, az
14. előtttem levőknek meg nekifeszülve célegyenesest futok a győzelmi díjért, amelyre az Istentől a Krisztus Jézusban kapott mennyei elhívás szól.

Más szavakkal még egyszer, még nyomatékosabban és még szemléletesebben, megismétli az apostol az előbbi vallomását: az ő számára lehetetlenné tette Krisztus azt, hogy akármiféle elért teljesítményre visszatekintve átadja magát az önelégültség érzésének. Mint amikor valamit nagyon hangsúlyozva akar mondani az ember, hogy egészen a szívébe találjon annak, akivel beszél, és ezért közelhajolva hozzá, egyenesen belenéz a szemébe, úgy szólítja meg ő is olvasóit: „*Testvéreim!*“ és úgy tárja elébük a lelkét. Mások képzelődhetnek arról, hogy már „*megragadták*“ a kitűzött célt. Ahol a cél „*emberi dolgokban*“ van kitűzve, ott lehetséges az ilyesmi. De az ő életében erről nem lehet szó, — mert előtte csak „*a Krisztus ismerete*“ lebeg. „*Ő egyáltalán nem gondolhat magáról*“ olyant, hogy már megpihenhetne és megelégedetten nézhetne vissza. A versenypályán futó bajnokhoz hasonlítja magát. A ha-

sonlat sántít abból a szempontból, hogy a versenyfutó másokat akar megelőzni, hogy előlük elnyerje a díjat. Azt, ami után az apostol „fut“, más is épugy elnyerheti, mint ő. De találó a hasonlat mégis, mert a versenypályán, az igyekezet hevében még a versenytársakról is megfeledkezik a futó, és mindenestől betölti a lelkét „a győzelmi díj“ gondolata, amely feléje int a távolból. Az apostol is „csak egyet“ tud: azt, hogy mindenáron Krisztust kell „megragadnia“. Erre kapott „elhivatást Istentől“, amikor „a Krisztus Jézusban“ megjelent néki és „megragadta őt“. Ez az „elhívás“ nem ebből a világból eredt és nem is erre a világra szólt, hanem mindenestől „mennyei“ volt. Ezért ebben a világban nem is nyerhető el a „győzelmi díja“. A pálya vége túlhan esik a földi élet határán. Egészen a határig csak a versenypálya nyúlik el. Soha sincs tehát megállás, amíg ez az élet tart. Akármennyi van is már az ember „háta mögött“, nem ér rá vele törődni. „El kell felejtenie.“ Minden igyekezetét arra kell szentelnie, ami még „előtte van“. Úgy kell „futnia“ Krisztus felé minden nap, mintha most kezdené, — teljes erővel „neki-feszülve“ és „célegyenest“ mindig előre törve. — Mi közé lehet az ilyen léleknek az „emberi dolgokban“ való büszkélkedéshez?

Lehetnek földöntúli reménységek, amelyek elandaltítják és elernyesztik az embert. De Krisztus nyilván nem ilyen. Az Őreá függesztett lélekben az atléták lendülete feszül.

3. nap.

- 3: 15. Valahányan tehát „tökéletesek“ vagyunk, így fogjuk föl a dolgot. És ha egyben-másban más fölfogáson vagytok, az Isten majd azt is
16. megvilágosítja előttetek. Csak, amire már eljutottunk, abban tartsuk is magunkat ugyanahhoz.

Az elmondottak után úgy érzi az apostol, hogy lezárhatja a zsidóskodó irányzat elleni intelmeit. Abból a vallomásból, amellyel föltárta olvasói előtt a lelkét, világosan megérthették, hogy mi forog koc-

kán. És ha valaha közējük is befurakodnának ennek a tévelygésnek a szószólói és azzal csábítanák őket, hogy a „törvény“ külsőségeinek a megtartásával magasabb fokra emelkedhetnek, ők most már tisztán láthatják, hogy „a Krisztus ismerete“ alapján ilyen magasabb fok nincsen. Ha van különbség többé és kevésbbé előrehaladottak között, akkor az csak abban állhat, hogy mennél előbbre haladt valaki, annál jobban érzi, hogy még milyen nagy út van előtte. Ám nevezze magát „tökéletesnek“, aki ezt a félreérthető kifejezést akarja használni, de akkor csak „*így foghatja föl a dolgot*“. Krisztus „ismeretével“ csak egyfajta „tökéletesség“ fér össze: épen a tökéletlenségünk tökéletes átérzése. Semmiképen se a külsőségek megtartásában „bizakodó“ ember olcsó „tökéletessége“. — Az apostol még mindig számol azzal, hogy ezen a tisztázott kérdésen kívül maradhatnak közte és olvasói között nyitott kérdések is. Ha vele együtt helytelenítik is a zsidóskodó irányzat tanításait, talán mégsem értenek egyet azzal a kiméletlen szigorúsággal, amellyel ő föllépett azok ellen. Talán túlzottnak tartják heves aggodalmait és nem tudják olyan súlyosnak ítélni a veszedelmet, mint ő. Hiszen azért kellett megismételnie riasztó intelmeit, mert már előzőleg is idegenkedve fogadták azokat. Nos, etekintetben az apostol nem erőszakolja rájuk a maga „fölfogását“. Ha „*egyben-másban más fölfogáson vannak*“ is, ő rábizza az ilyen kérdéseket a jövőre. Maguktól is rá fognak jönni az igazságra. Hiszen nem emberi tanítómester keze alatt nevelődnek. Maga Isten fogta be őket iskolájába. Ő „*majd megvilágosít előttük*“ mindent fokról-fokra. Egyelőre elég, hogy „*eljutottak*“ a dolog lényegének a tisztánlátására: hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyében“ maga Krisztus az egyetlen fődolog és semmiféle „emberi dologgal“ ez nem homályosítható el. „*Csak*“ az a kívánsága az apostolnak, hogy ezt a közös alapot tartsák meg következetesen: „*ebben tartsák is magukat ugyanahhoz*“, amihez ő is állandóan igazodik.

Mindig maradnak vitatható kérdések, amelyeknek a kitisztázódását rá kell bízni a jövőre. Ma az a

feladatom, hogy becsületesen valóra váltsam azt, ami már ma is világos előttem.

4. nap.

- 3: 17. Kövessétek mind az én példámat, testvéreim, és nézzetek azokra, akik így élnek, mert
 18. ebben mintául vehettek engem. Sokan élnek ugyanis úgy, — akikről sokszor megmondtam nektek, most pedig sírva is mondom: el-lenségei a Krisztus keresztyének.

Mielőtt még rátérne az apostol egyéb intelmekre, amelyekkel be akarja fejezni levelét, még egy általánosabb figyelmeztetéssé szélesíti ki az imént lezárt intelmet. Mert amögött az aggodalma mögött, hogy nem fogja-e előbb-utóbb a filippibelieket is félrevezetni a zsidóskodó irányzat, ott szorongott az az általánosabb aggodalom, hogy egyébként is képesek lesznek-e mindig jól megválogatni, hogy milyen befolyásoknak engedhetnek tért az életükben? A legszentebb ügynek is megvannak az elősdierei, akik föltolják magukat vezéreiül, hogy a benne feszülő erőket a maguk előnyeire hasznosíthassák. Az apostol jól tudja, hogy „sokan“ vannak, akik „az Evangélium ügyét“ is így nyergelik meg a maguk érvényesülése érdekében. Nem szívesen beszél róluk, mert megkeseredik a lelke, ha rájuk gondol. De kénytelen óvni tőlük az olvasóit. Mint ahogy már „sokszor“ tette, úgy most is, ha „sírásig“ megindultan is, de reá kell mutatnia a bennük rejlő veszedelemre. Az ilyen törtetőkönnyen megtéveszthetik a befolyásolható, óvatlan lelkeket és mivé lesz aztán „az Evangélium ügye“, ha nekik sikerül vezérekedniök az élén? — Mértéket akar az apostol az olvasói elé állítani, amelynek segítségével biztonság-gal megállapíthatják, hogy kit „kövessenek“ és kire „nézzenek“. A mérték abban található meg, amit épen az imént önmagáról mondott el: a Krisztus felé való „futásban“. Ezért nem önteltség az, amikor az apostol „a maga példáját“ ajánlja „követésre“. Hiszen épen abban akarja „mintául vétetni“ magát, hogy ő önmagával szünetlenül elégedetlenül „fut“ a cél

felé. Azok a megbízható vezetők, akik „*így élnek*“. Az ő céljuk a földöntúli pályabér „megragadása“, nem pedig földi előnyök kivívása. A földi világot, minden csábító értékével, ők „*a Krisztus keresztje*“ árnyékával borítotttnak látják s ezért ők maguk is naponként meghalnak számára. — Ellenben óvakodni kell az olyanok befolyásától, akik nem a „mennyei elhivatás“ versenyzői, hanem földi célokért dolgoznak és azokhoz mértén megelégedetten néznek vissza a „hátuk megett“ levő eredményekre. Akik ennyire itthon érzik magukat ebben a világban, azok éles ellentétben vannak Krisztussal, kit ez a világ megfeszített. „*Ellenségei a keresztnek*.“

Ha sokszor gyöngö a szemem Krisztust látni, jó, hogy vannak körülöttem emberek, akiknek arcán az Ő visszfényét kereshetem. Csak jól meg kell nézmem, vajjon igazán Krisztus felé van-e fordítva az arcuk?

5. nap.

3: 19. ...*akiknek pusztulás a végük, akiknek a hasuk az istenök és szégyenükben van a dicőségük, — evilági gondolkozású emberek!*

Még néhány kiméletlen megállapítással jellemzi az apostol azokat, akiktől óvni akarja olvasóit; akik vezéri szerepre ajánlkoznak „az Evangélium ügye“ körül, holott alapjában véve „ellenségei“ annak. Miközben lerántja róluk a látszat hazug álarcát, hogy igaz valójukban megismerhetők legyenek, megfigyelhetjük, hogy ugyanaz a hev tüzel szavaiban, amellyel a zsidóskodó irányzat emberei ellen szállott sikra fentebb. Meglehet, hogy ugyanazok a veszedelmes emberek lebegnek most is a szeme előtt. De nem csak őreájuk gondol. Rajtuk kívül akadhattak mások is, akik nem a Krisztus „mennyei elhivatásáért“ éltek-haltak, hanem úgy fogták föl „az Evangélium ügyét“, mint valami földi ügyet. Most általában ezek ellen az „*evilági gondolkozású emberek*“ ellen (szó szerint: akik „a földiekkel törődnek“) emeli föl szavát. — Aki az ilyenek vezetésére bízta rá magát, vesztébe rohan, mert ők maguk is végzetes lejtőn haladnak lefelé. „Megtartatás“ csak egy van ebben az

életb
Őreá
seive
rén l
tonsá
den,
ilyen
tentő
elégg
szent
indít
fut,
vala
suk
kodá
őket
gasa
ség“
ben,
olya
ki a
amié
getil
hogy
vagy
van
sodr
ban
kat“

sítja
föld
mag

6. n
3: 20

2

életben: az, ami Krisztus által nyerhető el. Aki nem Őreá függeszti a lelkét, hanem megmarad célkitűzé-
seivel és reménykedéseivel ennek a világnak a kö-
rén belül, az menthetetlen. Most még látszólagos biz-
tonságban él és viruló sikereknek örvend. De min-
den, ami földi, elmúlik. S a „vége pusztulás“ az
ilyen embernek. — De nem csak a „végük“ elret-
tentő: az apostol éles szeme előtt már a jelenük is
eléggé visszataszító képet mutat. A lelkük legbenső
szentélyében azt a központi helyet, ahonnan minden
indítás fakad és ahová minden kielégült vágy össze-
fut, nem az egyedül jogosult Úr foglalja el, hanem
valami egészen alacsonyrendű, állati dolog: „a ha-
suk az ő istenük“. Minden istenesnek látszó buzgól-
kodásuk mögött ez a rejtett valóság: a földolog, ami
őket hajtja, a testük jóltartása. Vagy ha ennél ma-
gasabb becsvágy mozgatja őket, akkor az a „dicső-
ség“ keresése. De nem abban a „mennyei“ értelemben,
ahogy az apostol is keresi a „dicsőséget“, hanem
olyan közönséges földi értelemben, amely nem állja
ki a komolyabb próbát. Olyasmiben tetszelegnek,
amiért inkább röstelkedniök kellene. Büszkén néze-
getik a hiúság tükrében magukat és nem tudják,
hogy minden tisztán látó szemlélő csak mosolyoghat
vagy szomorkodhatik a láttukra. „Szégyenükben
van a dicsőségük.“ — Akik ilyen szerencsétlen úton
sodródhatnak a még szerencsétlenebb „vég“ felé, való-
ban nem méltók arra, hogy „világi gondolkodásu-
kat“ bárki kövesse!

*A földi élet tisztaságát és épségét csak az bizto-
sítja, ha önmagán túl ér és belekapcsolódik abba, ami
földöntúli. Mihelyt elszakad ez a kapcsolata és ön-
magában akar teljes lenni, végzetesen megromlik.*

6. nap.

3: 20. Mert a mi birodalmunk a mennyekben
van, ahonnan a Megtartót is várjuk, az Úr

21. Jézus Krisztust, aki ezt a mi nyomorúságos
természetünket átváltoztatja az Ő dicsőséges
természetéhez hasonlóvá, annál az Ő erejénél
fogva, hogy az egész mindenséget is uralma
alá tudja hajtani.

Az imént leleplezett „evilági gondolkozású emberekkel“ élesen szembeállítja az apostol a saját-maga életfölfogását és egyúttal az olvasóit is, tudva róluk, hogy ugyanazt az irányt követik, amelyet ő. — Őket mindnyájukat kiragadta az „evilági gondolkozás“ köréből „a Krisztus ismerete“. Amióta a földöntúli „*Úr Jézus Krisztus*“ megjelentette magát nekik élő, hatalmas valóságában, azóta ez a földi világ nem elégítheti ki és nem tarthatja fogva őket. A Krisztus világánál „nyomorúságosnak“ látják egész földi életüket, „*ezt a természetüket*“ (szó szerint: „testüket“), amelyet most viselnek. Bármennyi ékesség borítsa is el repedezettségét, szánandóan öszszenetört és megrontott jószág az. Értékessé nem az teheti ezt a földi létet, ami benne elérhető, hanem csak az a jövődöbeli reménység, amely „a *Megtartó Úr Jézus Krisztusban*“ van biztosítva számára. Ő az ígérete és záloga annak, hogy túl ezen a „nyomorúságos“ léten van másik, „*dicsőséges*“ lét is. És ezért minden törekvésnek és vágynak csak az a titokzatos, másik világ lehet a hazája, amelyben Ő él az Ő „*dicsőséges természetében*“. Akik Őreá függesztették az életüket, azoknak a céljai és reménységei ott vannak, Önála. Az ő „*birodalmuk*“ (szó szerint: „polgárkodásuk“) nem a földi világban, hanem „*a mennyekben van*“. — Ez nem jelenti azt, hogy a földi élettől megvetéssel fordulnak el. Mert a végső reménységük az, hogy a két világ ellentéte föl fog oldódni. Krisztust úgy ismerték meg, mint minde- nek fölött való hatalmat. Az Ő „*erejét*“ tehát, tudják, egykor ez az egész „nyomorúságos“ világ meg kell, hogy érezze. „*Uralma alá tudja Ő hajtani az egész mindenséget*“. Az Ő „*ereje*“ nincs elzárva a „*mennyekben*“. „*Várni*“ lehet és kell is, hogy onnan diadalmasan eljöjjön egykor. És akkor majd kitűnik, hogy győzelmes művét ennek a földi életnek az anyagából alakítja ki. Ezt a szánandó teremtetést, akinek most ismerjük az embert, fogja „*átváltoztatni*“ az Ő „*dicsőséges*“ mivoltához „*hasznalóvá*“. De a jelen életet csak az tudja ilyen reménységgel megbecsülni, aki előbb kiragadta magát annak öleléséből

és a „mennyei“ „birodalom“ polgárává esküdött föl szívvel-lélekkel.

Semmiel sem állít ki magáról szomorúbb bizonyítványt az ember, mint azzal a hazug álmodozással, amellyel otthonossá teszi magát ebben a világban. Egy a mentsége: nem ismeri a másikat.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az előző szakaszban tanui voltunk annak, hogy az apostol a maga személyes példájának föltárásával igyekezett hatást gyakorolni olvasóira. Ez nem elszigetelt jelenség az ő leveleiben. És bizonyára ugyanígy áll a dolog általában az ő egész munkásságát illetőleg is. „A Krisztus Evangéliumának ügyét“ mindenek fölött azzal szolgálta, hogy a maga személyiségét vetette latba érte. Mindaz, amit mondott, és mindaz, ami tett ebben a szolgálatban, vajmi keveset ért volna, ha az ő személyes életéről leváltan szóródott volna szerte a világban, mint az élő fától elbúcsúzó és idegenné váló, lepergő őszi lomb. Minden beszédének és fáradozásának az adott értéket, hogy általa az ő Krisztust uraló egyénisége sugárzott az emberek szemébe. Ezért volt számára annyira elválaszthatatlan egymástól az ő szolgálatainak, „a Krisztus fölmagasztalásának“ az a két oldala — amint láttuk, — hogy egyfelől a saját belső világában kellett érvényt engednie a Krisztus hatalmának, másfelől a mások életében kellett meggyökereztetnie a Krisztus uralmát. Azt a célt, hogy Krisztus mennél szélesebb körben Urrá legyen e földön, semmiképen sem mozdíthatta elő, csakis úgy, hogy önmagában valósította meg és úgy mutatta meg másoknak is a Krisztus Úr-voltát.

Az apostol munkásságának ez az alaptörvénye viszont egy még általánosabb törvényre vezethető vissza. Arra t. i., hogy bármiféle komoly cél szolgálatában is mindennél hathatósabb fegyver a személyes példa hatása. Nem csak „a Krisztus Evan-

géliumának ügyében“, hanem minden más téren is, az, hogy mit mondunk, vagy mit teszünk, sokkal kevesebbet nyom a latban, mint az, hogy mik vagyunk? Sokat jelenthet valamely ügy előmenetele számára, ha valaki — szóban, vagy írásban — meggyőző erővel kifejti az elveit, a szükségességét, a hasznosságát. De sok száz beszédnél meggyőzőbb erővel szól és egész könyvtárra rúgó köteteknél világosabb magyarázatot ad egyetlen embernek az élő példája, akiben eleven erővé vált az illető ügy. Óriási előny rejlik abban is, ha valamely ügy jól kiépítette a maga szervezetét, intézményeit, életformáit. De mindez csak üres keret marad és hatását veszti, ha nem tölti be olyan emberek élete, akik személyesen képviselik az ügyet. Semmi nem pótolhatja, sem fölül nem multhatja az élő példa ható és formáló erejét.

Természetből fogva úgy vagyunk alkotva mindnyájan, hogy a példák hatására fogékonyak vagyunk és voltaképen annak köszönhetünk mindent, ami rossz és ami jó van az életünkben. Etekintetben csak fokozati különbségek vannak közöttünk. Az egyik ember a szivacs mohóságával szívja föl a hatásokat és a lágy viasz módjára alakul a reányomkodó példa pecsétje szerint. A másik ember, az önállóbb természetű, csak abban különbözik, hogy nem akármilyen példa hatása előtt nyílik meg, hanem megválogatja, hogy miben kinek a nyomdokaiba szegődjék és sokszor csak küzdelmes ingadozások után engedi érvényre jutni maga fölött valakinek az irányító befolyását.

Amennyi önállóság van is bennünk, az is csak idők multával, lassan érik ki. Mindnyájan azzal kezdjük az életet, hogy először tágra nyitott gyermek szemeiken át szívunk magunkba mindent, amit másokon megfigyelhetünk. Még később, fölserdült ifjúságunk éveiben is, tudva vagy nem tudva, hősök kultuszában élünk, akikben megtestesülve találjuk mindazt, amivé mi magunk is szeretnénk fejlődni. És egészen sohasem növünk ki abból az iskolából, amelyben másoknak képére és hasonlatosságára neveltetünk az illetők személyes hatása alatt.

Ezt az egyetemes törvényt veszi alkalmazásba az apostol is, — és pedig teljes tudatossággal, — amikor minden álszerénységtől mentesen odaállítja olvasói elé a saját maga példáját és mélységes valóságban elébük tárja személyes életének mozgató olyan áramlatok, amelyekből minden áron meg akarva, — „nézni“ fognak valakire irányítás és útmutatás végett. Óhatatlanul is „követni“ fognak valamilyen „példát“. És mivel a látóhatáron föltűntek olyan áramlatok, amelyekből minden áron meg akarván óvni őket, nem elégszik meg azzal, hogy kemény elvi bírálatban részesítse azokat, hanem egyfelől a maga szívét megnyitva előttük, annak vonzó körébe igyekszik bevonni őket, másfelől pedig megkísérli eleve is lerontani az olyan példaadásoknak a hitelét és tekintélyét, amelyeknek nyomán eltévelyedésre volnának ítélve. Ha kifejezetten nem mondaná is, akkor is az volna az értelme szavainak, hogy: „kövessétek mind az én példámat“ és „nézzetek azokra, akik így élnek“.

Semmi sem avatta az apostolt annyira alkalmassá arra a szolgálatra, amelyet betöltött, mint az, hogy ilyen bátor tudatossággal vállalkozhatott erre a szemléltető oktatásra. Hiába lett volna minden egyéb fáradozása az „ügy“ érdekében, ha egész valójával nem sikerült volna példáznia annak igazságát és értékét. De ő ki merhette mondani a nagy szót: „Mintául vehettek engem“. Az ilyen öntudatnak, hogy ne legyen csúfos önáltatás, nagy ára van. De meg is éri azt. Mert ha valaki így állhat oda az emberek szeme elé, akkor biztos lehet afelől, hogy nem vonhatják ki magukat a hatása alól. Számíthat rá, hogy maga után fogja vonni őket, mint a delej a vasat.

II.

Van azonban ennek a hatékony személyes példaadásnak, amelyet az apostol érvényesíteni igyekszik „a Krisztus Evangéliuma ügyének“ érdekében, egy olyan sajátos vonása, amely megkülönbözteti minden más példaadástól, és amelyet szem elől

téveszteti annyi volna, mint félreértetni az egész dolgot. Mintha az apostol maga is attól tartana, hogy e fajta súlyos félreértés környékezhethné szavait, amelyekben példaként tárja olvasói elé a maga életét. Igyekszik tehát erőteljesen szembeszállani ezzel a veszedelemmel. Hangsúlyozza, hogy ő nem olyan értelemben akar például szolgálni, ahogy azt az emberek rendesen föl szokták fogni, — sőt a szónak ilyen általános értelmében egyáltalán nem is volna hajlandó elismerni a példaadás jogosultságát a szóban forgó „ügyben“.

Min is alapszik rendszerint a példaadás hatása? Azon, hogy az egyik emberben megvan valami, amire a másik (ha bár öntudatlanul is) még csak törekszik; az egyik ember „elért“ már valamit, ami után a másik még csak kinyújtja a kezét, de még nem „ragadta meg“; az egyik ember bizonyos tekintetben már „tökéletes“, míg a másik ugyanabból a szempontból nézve még nagyon hiányos.

Nos, ebben az értelemben az apostol erélyesen elhárítja magától még a látszatát is annak, hogy ő „mintául“ akarna szolgálni bárkinek is. Sőt épen olyanoknak a hatásától szeretné megóvni az olvasóit, — akik e fajta példa gyanánt kínálgatnák magukat nekik. Azok, a zsidóskodó irányzat emberei, emlegethetik a maguk „tökéletességét“. Az ő álláspontjukkal ez jól összefér. Ha valaki olyan döntő jelentőséget tulajdonít a „törvény“ külsőségeinek, mint ők, akkor egészen természetes, hogy büszkén hivatkozik arra a színvonalra, amelyet a „törvény“ megtartása tekintetében sikerült „elérnie“. És az ilyen emberek mások elé is azzal az igénnyel fognak odaállani — még ha nem mondják is ki, — hogy azok is üssék meg ugyanazt a mértéket, mint ők. Ők bizonyos „tökéletességet“ képviselnek, és amit ők már kivívtak, azt mindenki másnak is „meg kell ragadnia“.

Valamikor ilyen gondolatai voltak Pál apostolnak is. Most is jól emlékszik még rá, hogy a „törvény“ gyakorlásában ő olyan „feddhetetlenségig vitte“ annakidején, hogy utánzásra méltó példa gyanánt állhatott a társai előtt. De ez régen volt.

Most, „a Krisztus ismerete“ világánál, már jól tudja, milyen nyomorult „veszteség“ volt ez a hajdani vélt „nyeresége“: ez az egész régi élete „emberi dolgok“ körül forgott és az emberi lehetőségek bezárt körén belül mozgott csupán. Ezen a körön belül csakugyan lehetséges a „tökéleteseknek“ efajta példaadása. Ha arról van szó, hogy az ember fejtse ki a maga erejét és mutassa meg, mire tudja vinni, — akkor csakugyan szükségesek az olyan „minták“, amelyekben beteljesedve láthatja a maga vágyait. Megbecsülhetetlen ösztönzés és útmutatás meríthető azoknak a példájából, akik valamilyen meredek utat maguk is megjártak és aztán fölértettek a csúcsra. Mindenfajta emberi tevékenységben nélkülözhetetlenek a megcsodált mesterek, akik elérték a tudás és a siker magaslataira; a tisztelettel övezett tekintélyek, akikre a kezdő, vagy a még csak félig kész tanítvány föltekinthet; az eszményített hősök, akikben már megvalósultan szemlélhető az, amire mások még csak óhajtanak eljutni.

De ha nem arról van szó, hogy mire képes az ember a maga lehetőségeinek a körén belül, hanem éppen arról, hogy hogyan szabadulhat ki ennek a körnek átkos börtönéből és hogyan válhatik részesevé az Isten világának, amely amannak a határain túl van: akkor mi értéke lehet bármiféle „tökéletesség“ példaadásának? Hiszen az a kérdés, hogy az ember hogyan juthat biztosított viszonyba az Istennel, — csak egy módon oldódik meg: a Krisztusban. Őbenne az ember „ajándékképen“ kapja meg azt, amit „sajátjaként“ hiába akarna megszerezni. Éppen ezért ebben a dologban nincs annak semmi értelme, hogy bárki is büszkén nézegessen vissza a „háta mögött“ levő, már megtett útra. Itt egyáltalán nem az számít, hogy milyen utat tett meg az ember, hanem azon fordul meg minden, hogy Krisztus tette meg és teszi meg szüntelenül az utat az Istentől az emberhez. Senki sem dicsekedhetik tehát itt valamilyen mesteri oklevéllel, sem nem díszelgessen valamilyen tekintély palástjában, sem nem hiálkodhatik valamilyen hősi babérkoszorúval. Éppúgy képtelenség az is, hogy bárki ebben az ügyben

másokat állítson föl a „tökéletesség“ körülhódolt piedesztáljára. A Krisztus útján nincsenek irigylésre és csodálatra méltó megérkezettek, csak zarándokok vannak, akik „egyáltalán nem gondolják magukról“, — és egymásról sem, — „hogymár megragadták“ azt, ami után elindultak.

Pál apostol sem akar másban „minta“ lenni, mint éppen ebben a megállás nélküli „futásban“ a cél felé. Ami „mögötte van“, annak nem tulajdonít jelentőséget. El akarja „felejteni“. Csak az fontos számára, ami még mindig „előtte van“. Nincs a kezében semmilyen nyalábra fogott zsákmány, amivel szerzeményeként dicsekedhetnék. Üresen nyújtja ki kezét az „ajándék“ után, amit az Isten neki is szánt a Krisztusban. Ez az egyetlen fajtája a példaadásnak — a Krisztusra beállított léleké, — amely itt szerepet játszhatik. Mert aki az ilyen példára „néz“, mintha fényforrásra beállított tükörrre nézne, — nem annyira a példaadó embert látja, mint inkább a róla visszaverődő sugárzást: a Krisztusét.

III.

Minden egyéb értelemben vett példaadást „a Krisztus Evangéliumának ügyében“ lehetetlenné tesz már az az éles ellentét is, amelyben — mint láttuk — minden „emberi dolog“ áll a földöntúli Krisztussal. Az ember világa Krisztus számára a kereszt-halált termette. Efelé a mi egész földi életünk felé a Megfeszítettnek szenvedő arcával fordul Ő. Dicsőséges Őr-volta a földi határokon túl eső, láthatatlan világban jut csak teljes érvényre. — Ezért minden, ami ehhez a világhoz tartozik, az Ő keresztjének az árnyékában áll. „Bizakodásnak“ és „dicsekvésnek“ az alapjául nem szolgálhat. Eüszke megelégedésnek és önérzetes mutogatásnak a tárgya nem lehet. Ha az embernek még oly hősies teljesítmények és mesteri vívmányok állanak is „a háta mögött“, azok is mind hozzátartoznak ehhez a világhoz, amely keresztre feszítette a Krisztust; rajtuk van ennek a világnak a tisztátalan bélyege és ezért magukban hordják ennek a világnak megpe-

esételt ítéletét. Aki „a Krisztus keresztje“ mellett foglalta el a maga álláspontját, az ebben a világban sohasem élvezheti a célhozérkezetttség örömét, sem másoknál nem ismerheti el annak jogosultságát. Viszont, aki mások elé oda tud állani a „tökéletesség“ magas talapzatára, vagy aki másokat tud oda föllálitani ember-eszményítő rajongásában: az csak azt árulja el ezzel, hogy valójában ellentmond a Krisztus halála tényének, vagy ahogy az apostol mondja: „ellensége a Krisztus keresztjének“.

Más szavakkal kifejezve ez azt jelenti, hogy az egyetlen elfogadható példaadás, mivel Krisztusra beállított életet jelent, egyúttal a túlvilágra beállított életet is jelent. Az apostol is csak annyiban akar „mintául“ szolgálni olvasóinak, amennyiben elmondhatja, hogy „a mi birodalmunk a mennyekben van“. Igazi világa, amelyben otthonosan érezheti magát s amelyen kívül célhozérkezetttségről sehol nem lehet szó, — csak a földi élet határain túl vár reá.

Ez adja meg a földi élet szakadatlan „futásának“ az irányát és értelmét. Nem evilágbeli okok hajtják annak a lendületét. Sem nem a multnak olyan emlékei, sem nem a jelennek olyan indítékai, sem nem a jövőnek olyan érdekei, amelyek ebből a földi életből sarjadhattak. „Mennyei elhívás“ adja csak magyarázatát. Onnan túlról zendült meg az „elhívó“ szó, amelynek az apostol nem tudott ellentállani. És ugyanúgy onnan túlról „kapták Istentől“ mások is ezt az „elhívást“. Hiszen „a Krisztus Jézusban kapták“, amikor az Ő földöntúli valósága nyilvánvalóvá lett előttük és „megragadta“ őket. Ha az eredete ott túl van ennek az életfolyamatnak, és ha állandóan onnan kapja minden újabb ösztönzését és tápláltságát is, akkor a beteljesedése sem érhető el ebben a világban, hanem csakis ugyanott: a Krisztus „mennyei birodalmában“. Onnan integet az „elhívást“ követők felé „a győzelmi díj“, amelyért „futnak“. S így akármennyi legyen is már „a hátuk mögött“, sohasem mondhatják el, hogy „már elérték“ vagy „már megragadták“. Mindig „előttük van“ még és utolsó lehelletükig nem tehetnek egye-

bet, mint hogy „nekifeszülve“ folytatják „futásukat“.

Egyre több lehet az ember „háta mögött“. Gazdag tárházát gyűjtötte talán már össze azoknak az emlékeknek, amelyek a Krisztus megtapasztalt hatalmáról beszélnek. Nagy átalakulásokon mehetett már át a Krisztus ereje által, — olyan nagyokon, hogy ha nem volnának kétségbevonhatatlan tények, akkor hihetetleneknek tűnnének föl előtte is, mások előtt is. Csodák kísérhették az eddigi útját, amelyeknek az átéléséért nem lehet eléggé hálás. De mindez nem változtat azon, hogy nem szabad hátranéznie, hanem „nekifeszülten“ egyre csak folytatnia kell „futását“. Mert mindaz, amire visszatekinthet, legföljebb csak töredékes részlet, csak még annál nagyobb vágyat keltő ízelítő — abból, amit a „Megtartó Úr Jézus Krisztus“ jelenthet az általa „megragadottaknak“. Igaz valójában, teljességében, Krisztus ebben a földi életben nem „ragadható meg“. Aki „a Krisztus keresztje“ előtt meghódolt, az ennek a keresztnek az árnyékát sohasem lépheti túl ebben az életben. Bármily fölséges tapasztalatok és bármily nagyszerű előhaladás után is fájdalmasan érzi: milyen „nyomorúságos természetet“ hordoz magában. És csak az a remény teheti boldoggá, hogy egyszer majd ennek a földi világnak a határán túl, ahol a Krisztus is hatalomban és dicsőségben uralkodik, ő is a Krisztus „dicsőséges természetéhez hasonlót“ ölthet magára. Ez az „átváltozás“ természetesen titokzatosabb valami, semhogy földi elgondolással képet lehetne alkotni róla. De annyi bizonyosan tudható róla, — egyfelől — hogy nem ábránd, hanem a Krisztus „erejénél fogva“ mindennél komolyabb valóság (hiszen ezért „Megtartó“ Ő); és — másfelől — hogy ez a reménység nem a földi élet viszonyai és keretei között, hanem azokon túl, „a mennyekben“ érhető csak el. Aki efelé a cél felé „fut“, az ebben a világban csak honvágytól hajtott idegen, és igazi „birodalma“, — hazája, amelynek polgárul érzi magát, — otthona, amelyben pályafutása győzelmes véghez érkezhetik: ott túl van, a Krisztusnál, a „mennyekben“.

IV.

Semmi kétség nem férhet hát ahhoz, hogy az apostol szerint csak ilyen túlvilági beállítottság mellett szolgálhat bárki is példaadás gyanánt „a Krisztus Evangéliumának ügyében“. Azonban ehhez még is nyomatékosan hozzá kell még tennünk valamit, hogy világosan álljon előttünk az apostol gondolkozása. Az a túlvilági beállítottság, amelyről ő beszél, egyúttal az evilági életnek is hatalmas formáló és hajtó ereje. Igaz, hogy bizonyos értelemben elfordulást jelent a földi világtól, de egyáltalán nem abban az értelemben, hogy az ember ebben a világban már semmit se akarjon véghez vinni vagy másoknak semmit se akarjon már nyújtani. Azért, mert az apostol a maga „birodalmát“ nem itt tudja, hanem a „mennyekben“, ez a földi lét még semmiképpen nem vált számára üressé vagy értéktelenné. Hiszen ezt a föltevést azonnal rombadöntené mindaz, amit az ő munkában és küzdelemben égő lelkületéről tudunk. Ha élt ember a földnek hátán, aki látott maga előtt feladatokat, amelyeket be kell töltenie, és célokat, amelyekért érdemes küzdenie, — akkor Pál apostol volt az. És pedig nem túlvilági beállítottságának ellenére, hanem éppen abból kifolyólag.

Ennek a nevezetes jelenségnek a magyarázata abban található meg, hogy az apostol számára a túlvilág nem mint olyan volt fontos, hanem azért vonzotta maga felé ellenállhatatlan erővel, mert Krisztus ragyogott a középpontjában. Krisztus nélkül alighanem a túlvilág is ugyanolyan „nyomorúságos“ színben tünt volna föl előtte, mint ez a földi világ, sőt még annál is sivárabb sötétséggel átsított volna feléje. Azonban ő tudta, hogy a fátyol mögött, mely a túlvilág titkait eltakarja a földi látás elől, — ott rejtőzik Krisztus az Ő „dicsőséges természetében“, és pedig az a Krisztus, akihez őt a legmélyebb életközösség szálai fűzik. Ezért áll a túlvilág bűvölete alatt és ezért nem nyújthat neki ez a földi élet nyugvópontot és kielégítő célt.

Van olyan túlvilági beállítottsága is az emberi

léleknek, amely szerint a túlvilág már önmagában véve is becses és eszményi valami. Az ilyen számára a földi élet azért rossz, mert földi élet, és annak egyetlen orvossága csak abban ígérkezik, hogy egyszer véget fog érni. Mi egyebet tehet az ember ezen az alapon, amíg ebben a világban él, mint hogy sóhajtczva álmodozik az eljövendő szebb hazáról és várja azt a boldog pillanatot, amikor lerázhathatja magáról megunt földi vándorlásának porát? Hiszen semmi sem történik itt körülötte, ami komolyan érdekelhetné. Elernyedtt, mit sem akaró lélekkel engedheti hát lefolyni múlandóságának éveit.

De az ilyenfajta lelkülettel az elképzelhető legnagyobb ellentétben áll az, amelyet Pál apostolból váltott ki a Krisztus túlvilága. Ez a földi világ az ő szemének is siralmasan sötét látvány. De nem azért, mert földi világ, hanem azért, mert olyan földi világ, amelyben kereszthalál volt a Krisztus sorsa. A túlvilág azért dicsőséges és vonzó, mert etekintetben egészen más: ott Űr a Krisztus. De épen ezért veti a túlvilág a megszépítő reménységnek sugaraít erre a szerencsétlenül megromlott világra is. A Krisztus nem tehetetlen, megvert félként hátrált ebből a világból, hanem úgy lépett át abba a másik világba, hogy ott mindenek fölött uralkodó hatalom birtokába jutott. Ez alól a túlvilági hatalom alól nincs kivéve a földi világ sem. „Az egész mindenséget is hatalma alá tudja hajtani“. És így mindazt, ami itt most eltorzultan és megromlottan „nyomorúságos“, egykor „az Ű erejénél fogva“ „átváltoztathatja“ „dicsőségessé“. Ezzel a reménységgel a szívében Pál apostol nem nézhetett úgy erre a földi világra, mint valami elmerülésre szánt hajóroncsra, amelynek sietve hátat fordít a hajótörött utas, mihelyt eljön érte a mentőcsónak, hogy partra szállítsa. Ű úgy nézi ezt a világot, mint amelybe „a mennyekből“ el fog jönni „a Megtartó Űr Jézus Krisztus“, hogy megmutassa benne hatalmának csodáit. S ezért, ha szánakozva tekint is végig ennek a világnak „nyomorúságos“ voltán, a szeméből ugyanakkor kicsillan ennek a rejtelmes „várakozásnak“ a fénye. Érthető hát, ha ilyen reménység vilá-

gán
vára
ber
nyo

tette
meg
földi
öt a
ame
Hisz
titka
amé
isme
vágó
Rejt
zott
az a
nem
meg
egés
ford
hogy
elébe
az é
nest
apos
tart
csak
kivá
sokfé
zelm
nagy

való
elé,
és a
lensé
rítő

gánál sietős munka terévé válik számára a földi élet: váradalmainak titkát megosztani mennél több emberrel, aki különben reménytelenségben vergődne nyomorultul.

Hogy túlvilági beállítottsága miatt nem üresítette meg, hanem éppen ellenkezőleg: miért töltötte meg gazdag tartalommal az apostol számára ezt a földi életet, az még jobban kitűnik, ha elkísérjük őt a földi világnak abba a szűkebb kis darabjába, amely legközelebb esett hozzá: a saját élete körébe. Hiszen az előttünk levő vallomásában éppen ennek a titkait tárja föl. Megtudjuk tőle, hogy az a túlvilág, amelyről ő beszél, nem valami távoli ködbe vesző ismeretlen „birodalom“, hanem olyasmi, ami életbevágó módon belehatolt az ő földi élettörténetébe. Rejtelseinek fényes homályából élesen kibontakozott és előlépett a Krisztus alakja és „megragadta“ az apostolt. És pedig úgy, hogy ez a „megragadás“ nem maradhatott valami, bármilyen mélységes, de mégis csak múló jellegű érzelmi élmény, hanem az egész további pálya irányát megszabó, sorsdöntő fordulat volt. „Megragadta“ őt Krisztus, de azért, hogy ő is „megragadhasson“ valamit. Célt tűzött ki elébe, amelyet „el kell érnie“. „Elhívás“ volt ez az élmény. És utána következnie kellett a „célegyenes“ való „futásnak“. Olyan lendületbe jött tőle az apostol, hogy arra a ki nem mondott kérdésre: mit tart fontosnak az életében? — elmondhatta azt, ami csak a nagy szenvedélyek tüzétől hajtott emberek kiváltságos vallomása: „csak egyet“. Nem volt ideje sokfelé szétforgácsolnia magát. A „mennyei győzelmi díj“ minden igyekezetét lefoglalta egyetlen nagy erőfeszítés számára.

V.

Annak, hogy az apostol ezt a „mennyei“ cél felé való futást olyan nyomatékosan odaállítja olvasói elé, mint az egyetlen példaadást, amelyre „nézniök“ és amelyet „követniök“ kell, nagyon fájdalmas jelességek szolgáltak indoklásául. Annyira elszomorító okok váltják ki belőle ezt a megnyilatkozást,

hogy ő maga is csak „sírva“ tud róla beszélni. Könnyekig ható keserőséggel kell ugyanis látnia, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügyében“ szerepet követel magának egy egészen másfajta példaadás is, amely egyenesen az „ügy“ lényegét veszélyezteti. Olyanok akarják érvényesíteni a befolyásukat, akik egyáltalán nem siettetik lépteiket a „mennyei“ látóhatár felé, hanem kényelmesen megnyugosznak ebben a földi életben elért eredményeknél és azok alapján — kimondottan vagy nem kimondottan — a maguk „tökéletességét“ állítják „mintául“ az emberek elé.

Ez volt a zsidóskodó irányzat vezéreinek is a végzetes tévedése, akik ellen olyan nagy hévvel igyekszik védekező állásfoglalásra késztetni olvasóit az apostol. Az ő becsvágyuk is olyan „emberi dolgokra“, a „törvény“ előírásainak olyan megtartására irányult, amelyeket bizonyos erőfeszítés árán és bizonyos gyakorlat által utóvégre előbb-utóbb elsajátíthat az ember. Ezért ők is már ebben a földi életben úgy érezhették, hogy célhoz érkeztek és ebben az értelemben hívogathattak másokat is a maguk nyomdokainak a követésére. De az apostol nem csak ezek ellen a „tökéletesek“ ellen emeli fel óvó szavát, hanem általában mindazok ellen a példaadásra föl kínálkozók ellen, akik bármiképen is ebben a földi világban mozognak elgondolásaikkal és törekvéseikkel, ahelyett, hogy a „mennyei“ felé nyitott távlatok szabnának irányt a munkájuknak. Látszólag ők is „a Krisztus Evangéliumának ügyéért“ fáradoznak. De az ő „birodalmuk“ nem a „mennyekben“ van, hanem itt a földön. Nem „várják“ olthatatlan vágygal és bizonyos reménységgel a „Megtartót“ onnan túlról, hanem egészen otthonosan tudnak mozogni és berendezkedni ebben a földi világban. „Evilági gondolkodású emberek“. S ezért az ő kezük alatt „a Krisztus Evangéliumának ügyéből“ elsikkad a lényeg. Olyanná lesz, mint akármilyen más, földi természetű ügy. Hiába vonulnak föl a Krisztus lofogója alatt. Igazában árulói annak. „Ellenségei a Krisztus keresztségének“. Úgy viszonylik az egész életfölfogásuk a Krisztus valóságához, mint a tűz a

vízhez. Krisztus számára ez a világ kereszthalált jelentett, az ő számukra ellenben büszke sikereket, önérzetesen mutogatható eredményeket, az emberi erőfeszítést olesón jutalmazó „tökéletességet“. Jaj, ha a Krisztus táborát maguk után tudnák vonni és annak sorsára rá tudnák nyomni a maguk bélyegét! Az apostol úgy érzi, hogy nem vonhat elég mély és széles árkot, hogy olvasóitól távoltartsa az ilyen példaadás romboló munkáját és megőrizze őket a „mennyei“ cél szolgálatában sértetlenül.

Sűrűn rajzanak föl a szemünk elé példák, — a multból csakúgy, mint a jelenből, — amelyekben ráismerünk az apostol heves aggodalmainak a tárgyaira. Valóban nem rémlátások ellen hadakozik ő, hanem azóta is mindig újra föllépő, nagyon is eleven és ható tényezők és jelenségek ellen, amelyek „a Krisztus Evangéliuma ügyének“ a lényegéből való kiforgattatását jelentik, ha minden erő nem lép sorompóba a leküzdésükre.

Ismerős vonások azok is, amelyekkel az apostol közelebből is megrajzolja ezeknek az „evilági gondolkozású embereknek“ az areképét. Vannak közöttük olyanok, akiknél egészen nyersen megnyilatkozik az „evilági gondolkozás“. Nem is tudják leplezni hogy voltaképen a földi boldogulás, a testi jólét, az anyagi bőség vágya mozgatja buzgólkodásukat. Nagyképű, hangzatos föllépésük mögül, amellyel a maguk tekintélyét erősíteni igyekeznek, világosan kiteszik a kijózanító valóság: „a hasuk az istenök“ — Vannak aztán mások, akiknél nem ilyen egyszerű a helyzet. Munkásságukba, amellyel irányító befolyásra akarnak szert tenni, sokszor annyi önmeztagság vegyül s annyi fáradság és lemondás terhét vállalják érte, hogy az igaz valóságot nehezebb kiolvasni a magukviseletéből. De alapjában véve az náluk is csak ugyanaz: „evilági gondolkozás“. Ebben a földi világban kivívható érvényesülés kell nekik és semmi egyéb. „Dicsőséget“ keresnek. Ha ezt valaki a szemükbe mondaná, talán hevesen tiltakoznának ellene. De ez nem változtat a tényálláson. Sőt csak annak a bizonyosága, hogy annak valóságos képét leplezniök kell — még talán önmaguk előtt is, —

mert különben hitelüket vesztenék és szegyenbe keverednének. Ez épen a dolog lényege: az ilyen „evilági” gondolkodású embereknek „a szegyenükben van a dicsőségük”.

Valamennyien egy közös ítélet alá esnek: „pusztulás a végük”. Ideig-óráig az ölükbe hullhat az, amit keresnek: a földi jólét és érvényesülés. De egyszer cserben fogja őket hagyni. Ha előbb nem, akkor a „véghez” elérésük napján. Ők ehhez a földi világhoz kötötték a sorsukat, annak sodrában el is tűnik minden, amit el tudtak érni. Ha „sokan élnek is így”, — nem tanácsos a hatásuk alá kerülve velük együtt elragadtatni az ártó!

VI.

Abban a Krisztusra szegezett, túlvilági beállítottságú lelkületben, amelyet Pál apostol példaként tár olvasói elé, kidomborodik még egy vonás, amely a javára billentheti a mérleget az „evilági” szabású példaadókkal szemben: a hatása alá kerülő emberekben nem fojtja el az önállóságot, hanem ellenkezőleg, biztosítja és növeli azt.

Megalkuvás nélküli határozottsággal sürgeti ugyan az apostol, hogy olvasói „kövessék az ő példáját” és „nézzenek azokra, akik úgy élnek”, mint ő. Azonban ez távolról sem jelenti azt, hogy erőszakkal rájuk akarná tukmálni a maga gondolkozásmódját. Csupán egyetlen egy kérdésben követeli meg, hogy egy „fölfogáson” legyenek övele: abban t. i., hogy lehet-e az embernek másfajta „tökéletessége” ebben az életben, mint a Krisztus felé való szüntelen futás? Etekintetben nem lehet nézeteltérés azok között, akik „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez” tartoznak. Annak a legbenső lényege azt jelenti, hogy senki nem érezheti célhoz érkezettnek magát valamilyen sajátmaga által „elért” eredmény alapján, hanem csakis Krisztusban lehet és kell „biza-kodnia”. A legkisebb engedmény nélkül fölállítja tehát az apostol a szigorú követelményt: „valahányan tökéletesek vagyunk, így fogjuk föl a dolgot”. És mivel tudja olvasóiról, hogy ők is „eljutottak

már“ minden másfajta, vélt „tökéletesség“ tarthatatlanságának a belátására, elvárja tőlük, hogy „tartsák is magukat ugyanahhoz“, amit ő vall és hirdet. Etekintetben föltétlenül „vegyék őt például“ és óvakodjanak bármilyen eltérő irányítástól.

De ha egyszer a lényegben való ez a megegyezés megvan, akkor egyebekben nyugodtan elbocsátja olvasóit az apostol a maguk útjára. Úgy véli, hogy aki a Krisztusra függeszti a tekintetét, mint ahogy tőlük is megkívánja, és nem engedi a figyelmét „emberi dolgokhoz“ tapadni, — azt nem kell félteni a továbbiak tekintetében. Az ilyen ember „Krisztusban Istentől kapott elhivatást“ és amíg erre a hívó szóra összpontosul a lelke, az szüntelenül hangzó szavával irányítani is fogja a „futását“. Meglehet, hogy az ember sokszor nem érti meg jól, hogy mit mond neki a feléje hangzó isteni szó. Az is meglehet, hogy Isten maga sem szól egyszerre mindenkire egyforma világossággal és teljességgel. Ezért az egyik ember előtt tisztán állhatnak az útnak olyan fordulói vagy szakaszai, amelyek a másik előtt még csak ezután fognak a homályból kibontakozni. Az egyenes úttól így történhetnek elhajlások. De nem baj. Az Isten „hívó“ szava mindig ugyanabból az irányból, a Krisztus felől hangzik. És aki utána halad, az mindenféle elágazások és kerülők után mégis csak mindig visszatalál a helyes csapásra és végül célhoz fog érkezni. Átmeneti nézeteltérések nem aggaszthatják azokat, akik egyaránt az Isten vezetése alatt állanak. Ha az apostol olvasói „egyben-másban más fölfogáson vannak is“, mint ő maga, azért ő nem nyugtalankodik és az ellen ő nem emel óvást. „Isten majd azt is megvilágosítja előttük“, amit most még másként látnának, mint ő. Ennek ő nem akar elébe vágni. Járják csak végig önállóan az Isten iskoláját. Jó kezekben vannak.

Azok az „világi gondolkozású“ mesterek, akik ellen az apostol hadakozik, ilyen szabad útra sohasem bocsáthatják el a követőiket. Ők kénytelenek a maguk gyámsága alatt tartani az embereket. Példáadásukkal, akarva, nem akarva, erőszakosan nyomakodnak rá azok lelkére. Szolgái egyformaság uralko-

dik ott, ahol az ő hatásuk érvényesül. Az ő „példájuk követése“ egyéb, mint pusztá utánzás, sohasem lehet. Hiszen az, amit ők ebben a földi életben el-
 érendő és el is érhető cél gyanánt kitűznek, mindaz az „emberi dolog“, ami szerintök olyan döntő jelentőségű, — vagyőtőlük tanulható meg csupán, vagy senki másától. „Istentől megvilágosítva“, a maga ön-
 álló útján járva, bizony soha senki nem jönne rá arra. Ezért ők nem bízhatják rá embereiket az Isten kezére, hanem egészen természetes, hogy teljesen a maguk kezében akarják őket tartani. Zsarnokai ők mindenkinek, aki rájuk hallgat.

Kétféle, egészen elütő értelmű példaadás áll tehát előttünk. Az egyik keresztbe helyezkedik az úton és szilárdan megtelepszik ott. „Eddig kell eljutni“ — így hangzik a szava. „En már eljutottam, juss el te is az én tökéletességemre.“ A másik az út hosszában — nem is: helyezkedik el, mert nincs nyugalmi állapotban — hanem: mozog, siet és tör előre a cél felé, amely túl van az egész földi életen. „Oda kell eljutnom“, — mondja az ilyen példaadás, — „mert oda nyertem elhivatást és megállás nélkül futok, amíg tart ez a földi pálya. Te is hallottad a hívást, jer a nyomomba és siess te is ugyanafelé a cél felé!“ Az előbbi példaadás elzárja a kilátást. Aki áldozatul esik neki, be van rekesztve az emberi lehetőségek korlátai közé. Az utóbbi mellett ellenben nyitva állanak a pálya távlatai a Krisztus felé. Aki az ilyen „futók“ után siet, tőlük véve irányítást és ösztönzést, az nem „nézhet“ rájuk úgy, hogy a tekintetét ne szivná magához a Krisztus „mennyei“ fénye, amely felé „futnak“, — mint ahogy a nap felé szálló sást nem követheti a szemünk úgy, hogy ne káprázzék magának a napnak a sugárzásától.

Vonzó vonások

4: 1—9.

- 4: 1. Nos tehát, én szeretett és drága testvéreim, akik az én örömöm és ékességem vagytok, — így álljatok meg az Úrban, szeretteim!
2. Intem Eüodiát és intem Syntychét, hogy egyetértésben legyenek az Úrban. Sőt téged is, Syzygos, aki méltán viseled ezt a nevet, kérlek hogy légy nekik segítségükre ebben. Hiszen ők együtt küzdöttek velem az Evangélium ügyéért, mint Clemens is, meg az én többi munkatársam, akiknek neve föl van írva az élet könyvében.
4. Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét csak
5. azt mondom: örüljete! A ti kedvességeitek mutatkozzék meg minden emberrel szemben. Az
6. Úr közel van! Semmi miatt ne aggodalmaskodjatok, hanem minden dologban hálaadással imádkozva és könyörögve tárjátok az Isten elé
7. a ti szükségeiteket. És az Istennek békessége, amely fölötté áll minden okoskodásnak, megőrzi majd a ti szíveteket és a ti gondolataitokat a Krisztus Jézusban.
8. Végül, testvéreim, — ami csak őszinte, ami csak tisztességes, ami csak igaz, ami csak nemes, ami csak szeretetreméltó, ami csak jóhírű, általában, ami erény és ami dicséretes dolog, arra
9. legyen gondotok. Amikre oktattalak és amiket tanultatok tőlem, s amiket hallottatok rólam és láttatok nálam: azokat kövessétek a gyakorlatban. És a békességnek Istene veletek lesz.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

- 4: 1. Nos tehát, én szeretett és drága testvéreim, akik az én örömöm és ékességem vagytok, — így álljatok meg az Úrban, szerettem.
2. Intem Eüodiát és intem Syntychét, hogy egyetértésben legyenek az Úrban!

A kártékony hatású tanítók elleni óvását most már befejezheti az apostol, — úgy is hosszabbra nyúlt és szélesebbre kiterjedt levelének ez a szakasza, mint ahogy eredetileg akarta, — és áttérhet még néhány, szükségesnek látszó intésre. Az előbbi tárgyra vonatkozólag, még egyszer visszatekintve a maga példaadásáról elmondottakra, mindent összefoglalhat abban, hogy olvasói is „*így álljanak meg az Úrban*“, ahogy ő azt elébük tárta. Ebből is kitűnik, hogy közöttük még nem lépett föl az a romlás, ami ellen az apostol hadakozott. Csak távoli veszedelemként fenyegette őket. Nincs másra szükségük, mint arra, hogy továbbra is maradjanak állhatatosak minden eltérítő hatással szemben, mint „*az Úrban*“ élő emberek, akiknek számára Krisztus a földolog, az életelemük. Ettől ne mozduljanak el, hanem „*álljanak meg*“. — Nincs ellenük semmilyen panasza, vagy vádja az apostolnak. Ellenkezőleg, dicséretével halmozza el őket, hogy ez által is elkötelezze őket a további hűségre. Megvallja, hogy nehéz helyzetének szomorúságaiban is fölvidul a lelke, ha rájuk gondol: „*az én örömöm vagytok*“. És bizonyosságot tesz róla, hogy ha majd véget ér a pályafutása, bennök egymagukban is igazolását fogja birni annak, hogy nem hiába fáradozott: „*az én ékességem*“ (szó szerint: a célnál jutalmul elnyerendő „koszorúm“) *vagytok*“. Ezért hatja át komoly intését mégis a legbensőségebb gyöngédség hangja is: „*szeretett és drága* (szó szerint: „*óhajtott*“) *testvéreinek*“ és végül még egy meleg megszólítással „*szeretteimnek*“ nevezi őket. — De azért nem vakult el a náluk is előforduló sajnálatos hibákkal szemben. Annyira nem, hogy név szerint szükségesnek tartja meginteni a filippibeli gyü-

lekezetnek két tagját: *Eüodiát* és *Syntychét*. Nem tudunk egyébként semmit erről a két nőről, de az nyilvánvaló, hogy kimagasló szerepet játszottak a gyülekezetben, különben nem esnék szó egyenetlenségükről ilyen nyilvánosan. Meglehet, hogy épen a vezetőszerpük körül támadt köztük valami féltékenykedés és surlódás, aminek a káros hatása aztán az egész gyülekezetre kiterjedt. Az is nyilvánvaló, hogy ebben mindketten hibásak voltak, mert külön-külön megkapják az apostol szelíd, de komoly „intését”: „az *Urban*“ csak „egyetértésben“ lehet élni!

Nehéz művészet embereket akár dicséretben részesíteni, akár hibáikért meginteni, úgy, hogy abból ne kár származzék, hanem áldás. Mindkét feladat „az Urban“ oldható meg igazán jól.

2. nap.

4:3. Sőt téged is, *Syzygos*, aki méltán viseled ezt a nevet, kérlek, hogy légy nekik segítségükre ebben. Hiszen ők együtt küzdöttek velem az *Evangélium* ügyéért, mint *Clemens* is, meg az én többi munkatársam, akiknek neve föl van írva az élet könyvében.

Annyira szíven viseli az apostol az *Eüodia* és *Syntyché* között fenforgó egyenetlenséget, hogy nem éri be kettőjük megintésével, hanem a kívánt eredmény biztosítása végett még egy harmadik személyt is bevon a békességszerzés munkájába ott a hely színén. *Syzygos*, akinek komoly „kérésével“ a lelkére köti ezt a feladatot, szintén egyik vezető embere lehetett a filippibeli gyülekezetnek s ezen kívül bizonyára még valamilyen különös kapcsolata is lehetett az egymással szembenálló két nő valamelyikével vagy mindkettőjével, aminél fogva alkalmas egyén volt a közbenjárásra. Amint az apostol utal rá: már szinte a neve is őt jelöli ki erre a szerepre, mert *Syzygos* olyasfélét jelent, mint „a közös iga embere“, aki vagy maga hű társa másvalakinek a közös munkában, vagy — ami itt fontosabb, — jól tud összefogni másokat az együttes szolgálatra. De a nevénel is fontosabb a jelleme, — az hogy „méltán

viseli ezt a nevet“ (szó szerint: „igazi Syzygos“). Talán nem sok kell ahhoz, hogy a két egyenetlenkedő nő teljes összhangban tudjon együtt dolgozni. Csak épen „*segítségükre*“ kell valakinek „*lennie nekik ebben*“. És Pál apostol úgy ismeri Syzygost, hogy ő ezt mindenkinél jobban meg tudná tenni. — Indokolásul annak, hogy miért tartja olyan fontosnak ezt a békítő szolgálatot, fölidézi a multnak kedves emlékeit: valamikor, azokban a napokban, amikor ő maga is személyesen ott működött Filippiben „*az Evangélium ügyéért*“, ez a két nő is azok között volt, akik bensőséges közösségben dolgoztak övele „*együtt*“. „*Küzdelmes*“ napok voltak, de annál szorosabb volt a bajtársi kapcsolat. Épen ezért nem lehet belenyugodni abba, hogy az ilyen „*munkatársak*“ idők multával egymással szembeforduljanak! — Az emlékek felidézése során jól esik az apostolnak a „*többiekre*“ is visszagondolni, akikkel „*együtt*“ átélte azokat az emlékezetes napokat. Eszébe jut *Clemens* is. Nem tudjuk ki volt, de talán olyasvalaki, akinek megemlézése — akár életben volt még, akár talán már elhunyt, — szintén hozzájárulhatott a kiengesztelődés előmozdításához. Mást nem említ meg név szerint. Nem is fontos. Sokkal fontosabb az, hogy „*az élet könyvében van fölírva a nevük*“ kitörölhetetlenül.

Ha két embernek nehéz egymással igazi összhangban élnie, ez sohasem csupán az ő magánügyük. Van bizonyára — nem is egy — olyan harmadik személy, akinek ez a viszály fájdalma és szégyene.

3. nap.

4:4. Örüljete az Úrban mindenkor! Ismét csak

5. azt mondom: örüljete! A ti kedvességetek mutakozzék meg minden emberrel szemben. Az

6. Úr közel van! Semmi miatt ne aggodalmaskodjatok...

Ha minden tanítást és intést elmondott is már az apostol, amit szükségesnek tartott elmondani olvasóinak az érdekében, befejezésül még mindig hátra van valami, amit nehéz szavakba önteni és levélbe foglalni. Valami, ami a szavak mögött rejtőzik, s ami a levél folyamán, amikor úgy látszott, hogy

befejezéséhez közeledik, már többször elő-elő is tört az apostol lelkéből. Mintha az volna a szándéka, hogy ha olvasói elfelejtenek is mindent, amiről a levélben szó volt, ez a záróhang akkor is továbbcsengjen a fülükben, mint ahogy valamilyen nagy csarnokban, ha elhallgat is a kiáltó szava, még továbbzeng valami, ami már nem beszéd, de mégis alaphangja az elhangzott beszédnek. A saját lelkületének alaphangját: uralkodó hangulatát és színezetét, akarná az apostol így átadni és továbbrezgetetni olvasóiban. A szavak nagyon gyarló eszközök ehhez. „Örüljete!” — mondja és ez így magában meg lehetően meddő dolog volna, mert hiszen az örömet senkibe se lehet belediktálni a legnyomatékosabb fölszólítással sem. De a szavak mögött ott van az apostol saját, örömtől sugárzó személyisége és annak a ragályos hatása terjed tova a különben erőteljes szavakon át. — Az apostolnak ez az egész levele bizonyossága annak, hogy valóban lehet „örülni mindenkor”, még nagyon borús és vésztyjósító napok idején is. És ezért meg sem engedi, hogy az olvasóiban fölébredhessen a saját bajaiknak a panaszos ellenvetése, sietve elébevág annak: akármit hozhatnának is föl, „ismét csak azt mondom: örüljete!” Ennek a mindennek fölött győzelmeskedő örömnak a nyitja az, hogy „az Úrban” való öröm. Krisztusból, az örömforrásból bármikor meríthet a lélek, mert „az Úr közel van” — mindig és mindenütt. Nem fordulhatnak olyan rosszra a körülmények, hogy indokolhatnák a Krisztusra szegezett lélek belső derűjének a fölborulását. „Semmi miatt” sem kell és nem is szabad nyughatatlanul „aggodalmaskodnia”. Sőt mások felé is ezt a derűt kell sugároztatnia. Mint ahogy a nap elosztatja a sötét felhőzetet, úgy kell minden mogorvaságnak, ingerlékenységnek, fásultságnak, ridegségnek eloszlania az ilyen szívekből kiáradó üde „kedvességnek” a fényétől és melegétől, amely „minden emberrel szemben megmutatkozik”.

Az örömtelen életnek sokféle fajtája van, — de egyellen egynek sincs jogosultsága, ha mindaz, amit Krisztus jelenlét, nem távoli, ködös álom, hanem közeli, élő valóságot!

4. nap.

4: 6. ...hanem minden dologban hálaadással
imádkozva és könyörögve tárjátok az Isten elé
a ti szükségeiteket.

Nem azért hangzott el az apostol fölszólítása, hogy „mindenkör örüljenek“, és „semmi miatt ne aggodalmaskodjanak“ az olvasói, mintha lekicsinyelné azokat a nehézségeket, amelyekkel szemben állanak. Bele tudja ő magát élni nagyon jól az ő szorongatott és fenyegetett helyzetükbe. És teljesen megértené, ha más valaki ilyen helyzetben siránkozásnak adná a fejét és töprengő nyughatatlansággal nézne a holnap elé. De az ilyen lelki veszedelmek leküzdésének van egy biztos módja és a filippibeliek „az Úrban“ ismerik annak titkát. Csak emlékeztetni kell őket reá, hogy éljenek is vele és el ne hanyagolják. — A Krisztus által jogot nyertek ők arra, hogy „Isten elé“ járuljanak. És ők ennek a kiváltságnak a birtokában szoktak is, tudnak is — „imádkozni“. Ismerős kell, hogy legyen tehát előttük az a lelki fölszabadulás és megújulás, ami az Isten színe előtt való hódolatteljes leborulás és az Ő hozzá való boldog fölemelkedés pillanataiból fakad. „Isten előtt“ sok minden eltörpül és elveszti a félelmetességét, ami máskülönben rettentő nagynak tűnik föl és elviselhetetlen súllyal nehezedik rá az emberre. Különösen mélységes megnyugvás származik abból, hogy az embernek egyenesen „könyörgésre“ is szabad fordítania a szavát „Isten előtt“, vagyis nem csak magát ajánlhatja fel Öneki, hanem Őt is segítségül hívhatja a maga fájdalmaiban és félelmeiben. — Bármilyen veszélyeztessen is hát olvasóinak lelki egyensúlyát és derűjét, az apostol szerint nem kell mást tenniök, mint ezt a felséges kiváltságukat gyakorolni. „Mind den dologban tárják Isten elé az ő szükségüket“ (szó szerint: „kérelmeiket“). Nem mintha Istennek volna erre szüksége; Ő ugyanis ismeri helyzetüket. De nekik van szükségük arra, hogy panaszaikat Őelőtte kiöntve és gondolataikat Ővele megosztva megszabaduljanak a teher nyomásától. Ez be is fog következni, különösen akkor, ha még egyet jól megjegyeznek:

„hálaadással“ kell telve lennie minden „imádkozásnak és könyörgésnek“. Hiszen kimondhatatlan nagy ajándék maga az a kiváltság is, hogy „Isten elé tárhatják szükségüket.“ És ha mindent számbavesznek, át kell érezniök, hogy máris sokkal többet kaptak, mint amennyi „szükségük“ valaha is támadhat. Ez a „hálaadással“ való „Isten elé“ járulás minden aggodalmaskodás biztos ellenszere.

Az imádság körül lehet sok, nehezen megoldható rejtély. De a legrejtelmesebb kérdés mégis csak az, hogy amikor ilyen csodálatos gyógyforrás buzog a lélek számára, miért nem élünk vele jobban?

5. nap.

4: 7. És az Istennek békessége, amely fölötté áll minden okoskodásnak, megőrzi majd a ti szíveteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.

Valahányszor bajoktól és gondoktól zaklatott emberek „Isten elé tárják szükségüket“, úgy, amint azt az apostol tanácsolta, mindig bekövetkezik ez az eredmény. Erről joggal biztosíthatja olvasóit az apostol, mert hiszen ő maga is naponként ennek köszönheti azt a lelki derűt, amellyel minden viszontagságot elvisel. — De jó megfigyelni, hogy mifajta lelki derűről van szó. Mert nem csak arról szól ez a biztatás, hogy általában zavartalan lelki nyugalom lesz az osztályrészük azoknak, akik tanácsát követik, hanem arról, hogy lelki életük „meg fog őriztetni a Krisztus Jézusban“. Vagyis minden lökés ellenére is, amely a mostoha körülmény részéről érhetné a lelküket, az meg fog maradni a Krisztusra való beállítottságában. „Szívük“, vagyis egész belső életük, fölött, és közelebből „gondolataik“, vagyis minden egyes nyugtalankodó kérdés és töprengés fölött, amit bennök a bajok támaszthatnának, Krisztus fog uralkodni. Nem fogják Őt sohasem szem elől tévesztetni és nem fognak Őtöle elszakadva elmerülni „aggodalmaskodásaikban“. Ez „a Krisztus Jézusban való megőriztetés“ a fődolog. A lelki egyensúly és derű csak ennek a velejárója. — Nem is úgy fogják elnyerni belső nyugalomukat, hogy előbb sorra megol-

dást nyernek kinzó kérdéseik. Nem biztat az apostol azzal senkit sem, hogy „*okoskodásai*“ előtt majd föl-tisztul a látóhatár. Egészen másfajta eredmény az, amelyet ő kilátásba helyez: olyan „*békesség*“, amely „*fölötte áll minden okoskodásnak*“. Az „*okoskodó*“ ember kérdései talán megoldatlanul maradnak, de ártalmatlanná válnak, elvesztik a félelmetességüket, mint ahogy nyugodtan alhatik a tábor népe, ha tudja, hogy erős és hű „*őrizet*“ veszi körül, amelynek az övé, át nem férkőzhetik hozzá a támadásra kész ellenség. Ilyen áthatolhatatlan „*békesség*“ tartja távol a bajok ostromát azoknak „*szívétől és gondolataitól*“, — ígéri az apostol, — akik megfogadják az ő tanácsát. Mert akik szorongásaikat és töprengéseiket „*Isten elé tárják*“, azokra kiárad és azokat oltalmazó hatalmával körülveszi „*az Isten békessége*“, a világfölötti erőnek és biztonságnak az a csöndje, amelyben maga Isten él ennek a világnak minden izgalmas nyugtalansága fölött. Ez valóban nem „*okoskodás*“ dolga. Ez az imádkozó léleknek ki-jutó ajándék.

A lelki nyugalom kérdése a helyes fávlaton fordul meg, amelybe az embernek bele kell állítani a bajait. S az lesz képes azokat elég messziről látni, aki elég magasról: az Isten közeléből nézi.

6. nap.

- 4: 8. Végül, testvéreim, — ami csak őszinte, ami csak tisztes, ami csak igaz, ami csak nemes, ami csak szeretetreméltó, ami csak jóhírű, általában, ami erény és ami dicséretes dolog, arra 9. legyen gondotok. Amikre oktattalak és amiket tanultatok tőlem, s amiket hallottatok rólam és láttatok nálam: azokat kövessétek a gyakorlatban. És a békességnek Istene veletek lesz.

Az a gondoktól mentes derű, amelyet olvasóinak kívánt az apostol, nem az álló vizek csöndes mozdulatlansága, hanem ellenkezőleg: a nagy sodrú folyó-vizek nyugodt áramlása. Épen azért kell megsza-bdulnia a léleknek minden „*aggodalmaskodástól*“, hogy minden ereje, amely meddő emésztődésben

használnának föl, fölszabaduljon az értékes eredmények felé való továbbhaladás céljaira. Figyelemreméltó azonban, hogy amikor az apostol „végül“ (most már csakugyan befejezéshez juttatva intéseit) lelkekre akarja kötni olvasóinak ezt a mind előbbre törekvő, haladó életet, nem arról a „mennyei“ cél felé való „futásról“ beszél, amely az ő legsajátosabb életfeladatuk kell, hogy legyen. Mintha úgy éreznék, hogy erről, — a földolgról, — már minden félreértést kizáró módon, eleget mondott az előzőekben. Most már rámutathat arra, hogy a Krisztus felé való „futás“ mellett, vagyis helyesebben: aközben, ki kell fejteni egy másik igyekezetet: a „mennyei birodalom“ polgára hazafelé való sietése közben egyúttal ennek a földi világnak is a legjobb polgára kell, hogy legyen. Vannak bizonyos általánosan elismert követelmények. Ezeknek „az Urban“ élő ember is legalább annyira, sőt még sokkal jobban meg kell, hogy feleljen, mint akárki más. Mindenki elítéli azt, ami nem „őszinte“ és nem „igaz“ cselekedet és elismeréssel van az iránt, ami „tisztas“ és „nemes“. Van bizonyos közmegegyezés atekintetben, hogy mi a „szerelemreméltó“ és mi az, ami „jóhírű“. Meglehet, hogy sokan csak mások számára állítják föl az ilyen „erényeknek“ és „dícséretes dolgoknak“ a mértékét, de olvasóitól elvárja az apostol, hogy nekik komolyan „gondjuk legyen ezekre“. Ez nem új dolog előttük. Ez eleitől fogva mindig hozzátartozott ahhoz, amit nekik tanított és példaadásával is megerősített. Csak el ne felejtsék ezt a jól ismert elvet „a gyakorlatban is követni“ (szó szerint: „cselekedni“. — Akit ez az igyekezet hajt, annak a „gondja“ nem meddő nyughatatlankodás. Ezen az úton „a békesség Istene“ mindig „vele van“ az emberrel!

Vagy az foglalja le a figyelmemet és minden lelki erőmet, hogy mi minden érhet engem, vagy az, hogy milyen emberré kell nekem válnom. Amaz életet sorvasztó, emez életet fejlesztő gond.

HETI JEGYZETEK.

I.

Az előttünk levő szakasz, amelyben az apostol befejezésül még néhány egymásmellé fűzött intést ad olvasóinak (hogy aztán legeslegvégül még egy köszönetnyilvánítást intézzen hozzájuk s azzal befejezze levelének közlendőit), fontos kiegészítését adja annak, ami az előbbi szakasznak főgondolata volt. Ott arról volt szó, hogy az apostol nem tulajdonít a maga életének semmilyen befejezettséget, amivel példaként akarhatna olvasói elé odaállani. Életcélja túl van ezen a földi világon s azért ő csak abban az értelemben szolgálhat másoknak „mintául“, hogy megmutatja nekik: milyen szakadatlan „futásban“ kell nekik is a „mennyei“ cél felé igyekezniök. De ha egyszer minden félreértéstől tisztázódott az, hogy „a Krisztus Evangéliumának ügye“ lényegénél fogva minden hívétől ezt a túlvilági beállítottságot követeli meg, amivel semmiképen nem egyeztethető össze a célhoz érkezett-ség tudata, — akkor most már szó eshetik olyan dolgokról is, amelyekben az apostol mégis követendő példát tud mutatni már ebben a földi életben is.

Nem esik ez rovására a Krisztus felé való szüntelen igyekezés elvének. Mert hiszen az azt jelenti hogy az élet alaptörvénye a Krisztus felé és az ő „mennyei“ világa felé való odafordulás. Ez kell, hogy legyen a fődolog, a lélek hajtó rúgója és uralkodó szenvedélye. De ez nem zárja ki azt, hogy ugyanakkor az emberek felé is ne nyilvánuljon meg vagyis ebben a földi életben és annak különböző viszonylataiban is ne jelentkezzék az ilyen lelki beállítottságú embernek bizonyos határozott és sajátos jellemarca. A most előttünk levő intéseket az fűzi egybe, hogy valamennyin végighúzódik — többé-kevésbé — ez a szempont: a „Krisztusban“ élő embernek már ebben az életben meg kell felelnie bizonyos igényeknek, amelyekkel őt a körülötte élő emberek figyelik. Számára nem lehet az főkérdés, hogy bármiféle evilágban föllállított követelményt kielé-

gített-e, vagy nem. „Törvény“ mértéke alá állania, mintha attól függene a sorsa, hogy mennyire üti meg ezt a mértéket, soha nem lehet többé, amióta eljutott „a Krisztus ismeretére“. De azért mégsem közömbös reánézve az, hogy hogyan képviseli „a Krisztus Evangéliumának ügyét“ a reászegezett emberi tekintetek előtt. Vannak bizonyos fogyatkozások, amelyekben nem szabad leledzenie, mert szégyent hoznának az ügyre. És vannak bizonyos jellemző vonások, amelyekkel föl kell ruházva lennie, hogy tiszteletet vivhasson ki velük az ügynek.

Ezek az emberi tekintet elé kitáruló tulajdonságok is olyan dolgok természetesen, amelyek ebben a földi életben sohasem lehetnek a szó szigorú értelmében tökéletesek. A legfényesebb jellemben is mindig akadhatnak szépséghibák, amelyeken fönnakadhat egyszer-másszor a bíráló tekintet. De ez mégsem jelenti azt, hogy örök kialakulatlanságban kell maradnia az embernek és sohasem ölthet az egyénisége határozott vonásokat. Földi életünk természetéhez hozzátartozik az, hogy a lelkünk idővel fölvesz bizonyos uralkodó színezetet, amelyről rá lehet ismerni és másfelől levet magáról bizonyos vonásokat, amelyek aztán csak zavaró, kivételes jelenségek gyanánt újulhatnak ki, hogy megint csak eltűnjenek. És ha valaki állhatatosan folytatja azt a „futást“, amely nem ismer ebben az életben célhoz jutást, csakis ezen az életen túl, a Krisztus láthatatlan „birodalmában“, akkor lehetetlen, hogy épen ennek eredményeképpen már ebben a földi életben ne formálódjék át a lelkülete olyan módon, hogy bizonyos viszonylagos bevégzettség és határozott jelleg mutakozzék rajta.

Ebben az értelemben az apostol mégis megköveteli olvasóitól az evilági eredményeket. És nem habozik magát odaállítani elébük követendő példa gyanánt, mert tudja, hogy ezek az evilági eredmények megtalálhatók az ő példájában. A viláért sem úgy „dicsekszik“ az önérzete velük, mintha beléjük „vetné a bizakodását“ akkor, amikor az Isten előtt való helytállásról van szó. Hiszen éppen annak köszönheti ezeket az eredményeket, hogy az Isten előtt le-

mondva bármilyen „saját igazvoltáról“, mindenestől fogva Krisztusra állította be a „bizakodását“ és „futását“. De mégis önérzetesen hivatkozik rájuk mint amiről ő nem csak beszélt a filippibelieknek, amikor „oktatta őket“, hanem meg is valósította a maga életében. Amit „tanultak tőle“, azt „hallották is felőle“ és „látták is nála“. És ezért megkövetelheti, hogy ők is mutassák föl ugyanazokat az eredményeket: ők is „kövessék a gyakorlatban“ mindazt amit példájában szemlélhetnek.

Természetes, hogy egészen másfajta követelményekről van szó, mint amilyeneknek a komolyan vételétől az előbbieken óva intette olvasóit az apostol. Azok külsőségek voltak. A lélekre reáerőszakolt ruházatok, amelyeknek vajmi kevés közül van az ember belső világához. Amiről az apostol beszél, az — ha külső megnyilvánulásokban jut is teljességre, úgy hogy a környezet is megfigyelheti és levonhatja belőle a maga következtetéseit, — mégis eleitől mindvégig a belső embernek, a lelkiületnek a dolga.

II.

Az első ilyen követelmény, amelyről szó esik, az „egyetértés“. Mindjárt ennél is kitűnik, hogy nem külsőséges előírásokat szab reá az apostol olvasóira. Semmiféle szabállyal kívülről nem lehet belefegyelmezni abba embereket, hogy „egyetértésben legyenek“. De másfelől, ha teljesen a lelkiület dolga is ez és csak belülről fakadhat, a szív önkéntes készségéből, — mégis nagyon jól megfigyelhető a külső szemlélő által is. Ahol megvan az „egyetértés“, azt lehetetlen észre nem venni. Magára vonja a figyelmet és senki nem vonhatja ki magát a hatása alól. Épen olyan szembeszökő, vagy talán még szembeszökőbb az is, ha valahol nincs meg az „egyetértés“. Ideig-óráig el lehet leplezni ezt a hiányt valamilyen hazug látszattal. De a titok előbb-utóbb kipattan. És rendszerint nem is igmaeznek nagyon titkolódnai azok, akik nincsenek egymással „egyetértésben“, hanem fontosnak tartják, hogy egymást és a többieket is teljes mértékben fölvilágosítsák a tényállásról.

Már most az egyenetlenkedés mindig magára vonja az emberek rosszaló ítéletét. Széthúzás és viszály nem lehet tiszteletet parancsoló látvány. Az előfordulhat, hogy valaki, lelkének sajátságos romlottsága folytán, kíváncsian közelebb húzódik oda, ahonnan perlekedés hangjai hallatszanak, és ha elébe tárul a látvány, abban tisztátalan gyönyörűséget talál. De ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy bensejében bármilyen elismerést érezne a szembenálló felek iránt a köztük lejátszódó viadal miatt. Az is megtörténhetik, hogy valaki nagy elismerést érez a civódó felek valamelyike iránt és nem hogy elítélné hanem ellenkezőleg, csodálja és magasztalja a másik fél elleni hadakozásáért. De ez csak azt jelenti, hogy ő maga is belekeveredett már az ellentétbe és állást foglalt a pörösködésben. Az sohasem történhetik meg, hogy igazán kívül álló, harmadik fél a lelke mélyén bármilyen egyenetlenségről úgy gondolkozzék, mint valami kiváló és kíváncsatos dologról. Az emberi ítélkezés ösztönösen megbélyegzi azokat, akik nem tudnak „egyetértésben lenni” egymással, és ugyanúgy, ösztönösen lerója tiszteletének adóját azokkal szemben, akik meg tudják találni egymással az „egyetértést” minden körülmények között.

Ezért nem szabad az apostol szerint a filippibeliek között sem megtérni azt, hogy egyesek személyes ellentétben álljanak szemben egymással. Ez rontja a hitelét „a Krisztus Evangéliuma ügyének” és hátráltatja annak előmenetelét. Még akkor is, ha a baj nagyon szűk területre korlátozódik: ha épen csak két egyénről van is szó, akik nem férnek jól meg egymás mellett, és ha egyébként a gyülekezet többi tagja mind szép „egyetértésben van” is. Hiszen az ilyen ellentétek terjedni szoktak. Ha valahol repedés mutatkozik az „egyetértésben”, az előbb-utóbb megnő és kitágul. Különösen akkor, ha a szembekeverülő egyének a többiek élén szerepelnek, mint előharcosok. Előre látható, hogy ha a baj nem nyer orvoslást, akkor az egész tábor a meghasonlás veszélye fenyegeti. De még eltekintve is a jövőnek ilyen veszélyeitől, már a jelenben is szomorú károkat okozhat az egyenetlenség, még ha elszigetelt je-

lenség is az egyébként örömdetesen összhangzatos közösség életében. Annál kirívóbb, mennél inkább kivételes jelenség és annál inkább káröröme szolgálhat az ügy ellenségeinek.

Az sem vigasztalás, hogy az ellentét talán nem tör ki nyers és durva formában, hanem egyébként fegyelmезetten együtt élő és együttműködő emberek lelkében lappang és csupán alkalmilag nyilatkozik meg közvetett módokon. A környezet figyelő szeme nagyon élesen lát és, ha elismeréssel van is az iránt az önfegyelem iránt, amellyel a szembenálló felek megőrzik az illedelmes külső látszatot, — azért mégis észreveszi, hogy nincs közöttük „egyetértés“ és megalkotja a maga véleményét róluk. Ha a filipinai háza tiszta is egyébként, és nem is vastag sárfoltok, hanem csak vékony pornyomok éktelenítik el itt-ott, vagy akár csak egyetlen helyen, attól is meg kell tisztulnia a közösségüknek.

Nem röstelli tehát az apostol szavá tenni, hogy hallomása szerint van közöttük két egyén, a gyülekezetnek két egyébként nagyon érdemes és neki is nagyon kedves emlékezetű nőtagja, — akik között nincs meg a szükséges összhang. Név szerint fölkeresi „intésével“ — a többiek nyilvánossága előtt — Eüdiát és Syntychét és egyaránt felelőssé teszi őket a köztük fennálló viszony rendezéséért. „Sőt“, amiből még jobban kitűnik, hogy milyen súlyt helyez az ügyre, — rajtuk kívül még egy harmadik egyént is felelőssé tesz a feszültség megoldásáért, — szintén a többiek nyilvánossága előtt: Syzygosnak is megbízást ad, hogy „legyen segítségükre nekik“ a megengesztelődésben. Ügyszólván az egész gyülekezet becsületbeli ügyévé teszi tehát az egyenetlenség legkisebb maradékának a kitisztogatását.

Azok között, akik „együtt küzdenek az Evangélium ügyéért“, elintézett dolognak kell lennie annak, hogy ők „egyetértésben vannak“, — ha mégannyira igaz marad is az, hogy ebben a világban ők csak vándorok a „mennyei“ cél felé és sohasem célhoz érkezett „tökéletes“ emberek.

III.

Az apostolnak egy másik követelménye olvasóinak az érzelmi életére vonatkozik: „mindenkor örülniök“ kell. Ez sem olyan dolog, amit külső szabályként lehetne előírni és megtartatni bárkivel is. Az ilyen állandó örvendezés vagy belülről megzendülő alaphangja a léleknek, vagy ha nem az, akkor semmi értelme sincs. Másfelől azonban, ha valakinek a lelkülete az öröme van fölhangelva, az nem maradhat titokban. Az öröm szemlátomást kifejezésre jut ezerféle külső megnyilatkozásban és a szemlélőnek nem is kell nagyon élesszeműnek lennie ahhoz, hogy észrevegye és ráismerjen. Ez éppen az apostol követelménye: „a Krisztus Evangéliumának ügyéhez“ tartozó emberek legyenek arról fölismerhetők, hogy belőlük az öröm sugárzik: legyen határozott jellegzetességük az, hogy ők boldog emberek.

Öröm van minden ember életében, mint ahogy nincs olyan hely a föld színén, amelyre ne sütne sohase a nap fénye. De óriási különbség van az olyan vidékek között, amelyek fölött mintha örökre megtelepedtek volna a novemberi ködök és csak ritka, átfutó vendégként kandikál be réseiken a nap-sugár, — és az olyan tájak között, amelyekre mindig tiszta kék ég mosolyog és állandó tavaszi derűt áraszt a nap. Az emberek között is vannak olyanok, akiknek csak kivételes, ünnepi élményük az öröm, és vannak olyanok, akik állandóan az öröm éghajlata alatt élnek.

Igaz ugyan, hogy az utóbbiak között is, akiknek úgyszólván jellemvonásuk a vidámság, van egy nagy különbség. Van az örvendezők családjának egy olyan ága, amelyben az öröm féltve őrzött kincs és mások zavaró közelségétől elzárkózva igyekeznek azt megóvni a saját maguk élvezetére. A tulajdon életük házát átjárja az örvendezés derűs melege, — de nem szeretik, ha sokan nyitogatják rájuk az ajtót, mert becsapódik az örömtelen világ hideg szele. Mesterségesen gyújtott és táplált tűz az ő örömük és ezért nagyon önző dolog. De vannak olyan örvendező emberek is, akiknek az egész világa fényben

fürdik és meleg sugárzásban sütkérezik. Az ő házuk ajtaja tárva-nyitva áll szíves-hívogaton mindenki előtt és jól esik nekik, ha az arrajáró vándor betér hozzájuk egy jó szóra. Ilyen önkéntes természetességgel áradó és másokkal is mindig szívesen osztó öröm az, amelyről az apostol beszél.

Az ilyen örömtől áthatott emberek mindig feles erővel vonzanak magukhoz másokat. Mindenki kiváltságnak tartja, ha találkozhatik velük és jótéteménynek érzi, ha a közelükben tartózkodhatik. Az önző öröm fagyos távolságot teremt maga körül. Nem szívesen húzódnak az emberek oda, ahol nem szívesen látnák őket. És ugyanilyen taszító ereje van az örömtelenségnek is. A fanyar és kedvetlen emberek, az örök panaszkodók, zúgolódók, zsörtölődők és bírálgatók, a magukkal és az egész világgal meghasonlottak — élő tilalomfák, amelyeket mindenki igyekszik elkerülni. Még ha magukra akarják is vonni a figyelmet és ha magukhoz igyekeznek is bilincselni az embereket, hogy legyen kívül megosztaniok keserűségüket, — mindenki szökik a közelükből. A társaságuk fárasztó és fonnyasztó. De az igazi öröm ösztönös vonzódást ébreszt maga iránt mint ahogy ébredező tavaszkor önkéntelenül is átmegyünk az utca napos oldalára.

„A Krisztus Evangéliumának ügyét“ is így kell képviselnie az apostol szerint mindenkinek: sohasem szabad hűvös árnyékot vetni másokra, úgy hogy fázósan elhúzódjának mellőle, hanem azt az örök derűt kell rájuk sugároztatni, amelynek lehelletétől fölélednek és fölüdülnek. A világban túlfönt sok az örömtelenség. Az emberek ki nem mondottan is sóvárognak boldogságot látni. Hol találják meg, ha nem azoknál, akik Krisztusra esküdtek föl? Árulást követnének el, ha ők is örömtelenül élnének. Aki velük érintkezik, annak meg kell éreznie, hogy belőlük valami fölvillanyozó frissesség és üdítő vídamság árad. Aki velük találkozik s aztán továbbhalad, annak magával kell vinnie valami fölemelő szívéllyességnak a benyomását, amelytől barátságosabb színt ölt az egész élet, megkönnyebbednek a terhek

és új bátorsággal telik meg a szív. „Mutatkozzék meg az ő kedvességük minden emberrel szemben“.

Természetes, hogy a legörömtelibb embernek is megvannak a bosszus percei, a lehangolt órái, a lesújtottságban átélt napjai. Mint ahogy a legverőfényesebb éghajlat alatt is támadhatnak sötét viharfelhők és kitörhetnek heves zivatarok. De ez nem változtat azon, hogy a vidék mégis a napsütésnek a boldog hazája. És ha az apostol — a földi élet határain belül mozogván követelményével — jól tudja is, hogy tökéletességet hiába várna el olvasóitól, azért mégis fölállítja és fönntartja velük szemben a nagy igényt: nekik a lelki napfény éghajlatában kell élniök már ebben a földi világban is. Uralkodó jellemvonásuk a „minden ember“ felé „kedvességet“ sugárzó vidámság és derű lehet csak.

IV.

Az előbbivel szoros kapcsolatban állítja föl az apostol egy további követelményét: nem szabad, hogy az örvendezést megháborítsák a kedvezőtlenül alakuló külső körülmények. Benne rejlett ez a követelmény már abban, hogy az apostol arra szólította föl olvasóit, hogy „mindenkor“ viseljék magukon az öröm átsugárzó fényét. Mert ez nem csak a lelki derű folyamatos állandóságát, hanem egyúttal az ellenállóképességét is jelenti. A lelki erőnek a dolga ez, amely kibírja a zavaró hatásokat és győzedelmeskedik felettük.

Azt is mondhatnók, hogy a háborítatlan nyugalomnak, vagy ahogy az apostol maga is nevezi: a belső „békességnek“ a követelményéről van szó. De ez így magában véve könnyen félreérthető volna. Mert nem csak az a fontos, hogy valakinek a belső világába behat-e a külső események izgalma, vagy pedig elég jól meg tudja-e védelmezni magát annak ostroma ellen, hanem az is fontos kérdés, hogy mi az, amiben nem engedi megzavartatni magát semmiféle nyugtalanító fordulat vagy történés által. Lehet a „békességet“ úgy is fölfogni, mintha az már magábanvéve is érték volna. De az ilyen önmagáért

becsült és ápolt belső nyugalom a gyöngeség jele. Félénk elzárkózás ez az élet harcaitól. Csöndes szívet partjaira való kimenekülés ez a szelektől háborgó vizekről. Az ilyen ember lelkében azért uralkodik csönd, mert semmi más nem uralkodik benne; mert megüresítette és fölmentette magát mindentől, ami komoly tartalmat adhatott volna az életének; mert nem érdekli igazában semmi ezen a világon, csakis a saját háborítatlansága. Ahol veszély fenyegetné ezt a becses kincsét, onnan idejében visszavonul a maga védelmi sáncai mögé. — De lehet a „békességet“ úgy is fölfogni, mint ami maga a védő páncél és azon belül dobog az élet meleg szíve. Így nem maga a lelki nyugalom a fődolog. — hanem valami más, ami az ember életét mozgatja, élteti és hajtja, s a „békesség“ nem egyéb, mint az a fölényes erő, amellyel az ember semmi által nem engedi megromtatni a kedvét és megzavartatni a foglalatosságát ebben a fődologban.

Így beszél az apostol is a „békességről“. — az ember „szívét és gondolatait“ körülvevő „őrizetet“ lát benne, amely áthatolhatatlan védőgátként tart vissza minden nyugtalanító támadást, hogy mögöttes biztonságban folytathassa az ember a maga életfeladatait. Vannak emberek, akiknek nem lehetne jobbat kívánni, mint azt, hogy egyszer kénytelenek legyenek végre „aggodalmaskodni“, — vagyis érezzék át egyszer az élet komolyságát és legyen valami féltetni valójuk, amiért nyughatatlankodni is tudnak. De azok, akikhez az apostol intézi szavait, hogy „semmi miatt ne aggodalmaskodjanak“ — nem ilyen üres lelkű emberek. Számukra az „aggodalmaskodás“ nem annyit jelentene, hogy végre találtak valamit, ami elfoglalja a lelküket, hanem ellenkezőleg: azt jelentené, hogy elvesztenének az élettartalmukból valamit, el volnának vonva céljaik szolgálatától és ki volnának zökkenve az egyenes haladás útjából. Az a „békesség“, amelyet nekik kíván és tőlük elvár az apostol, nyilván az erőnek „békessége“.

Ez is olyan lelki sajátság, amit nem lehet színeszi jelmez gyanánt felöltöni, hanem belül kell vi-

selni, mint a legbensőbb tulajdonunkat; de viszont, ha megvan, nem is lehet eltitkolni, hanem föltétlenül kitudódik. És ha kitudódik: ez a sajátosság is kivívja minden szemlélőnek a megbecsülését. Mint ahogy ösztönösen lebecsüljük a nyárfalevél és nád-szál embereket, a minden szellőben remegőket és hajlongókat, ugyanúgy mindig kijár az önkéntelen elismerésünk azoknak, akik, bármi érje is, vagy bármi fenyegetse is őket, nyugodtan végzik tovább a dolgukat. Még ha fenntartjuk is a bírálatunkat, sőt talán komoly kifogásainkat is azzal szemben, amit csinálnak, akkor is megragad bennünket a biztos nyugodtságuk ereje, amellyel bajaikat elviselik és veszedelmeikkel szembe néznek. A köszikla, ha nem tetszik is talán az utasnak, mert kerülőre kényszeríti, vagy mert elzárja előle a kilátást, mégis csak tiszteletet parancsol a nyugalmaival. Váltakozhatik fölötte nyári napfény és téli viharok, zajlhatik alatta nemzedékek forgalmas élete: őt nem szag-gatják izgalmak, homlokát nem árkolja a gond, csöndes „békességben“ hordja fején a mindennel da-coló erő fenségét.

Nem gondolható el ebben a földi világban ember, aki ezt a tiszteletet parancsoló szilárdságot tökéletesen és minden hiba nélkül megvalósítaná. De mégis ismerünk embereket, akiknél ez az uralkodó szabály és a nyugtalan megrendülés csak föltűnő kivétel, akiknek tehát jellemükké vált a belső „bé-kesség“. Közéjük kell tartozniok, sőt első helyet kell elfoglalniok közöttük az apostol szerint „a Krisz-tusban“ élőknek. Fájdalmas megrázkódtatások érhe-tik őket — életük külső alakulásában. Megtámad-hatják őket kegyetlen veszedelmek — kívülről. De mindenkinek látnia kell rajtuk, hogy belül nem je-lent ez számukra semmit, ők zavartalanul azok ma-radnak minden viharban, akik voltak. Nekik a lelki erő „békességével“ kell kiválniok mindenki szemeláttára.

V.

Végül még egy követelményt állít föl az apostol: az erkölcsi nemességnek sok mindent felölölő, tágas követelményét. Mondhatnók úgy is, hogy az érzékeny lelkiismeret követelményét, de a szónak abban a teljesebb értelmében, hogy a lelkiismeret nem csak tilt, hanem ösztönöz is, nem csak iszonyodik mindentől, ami szennyes, hanem kívánczik is mindenre, ami tiszta.

Lelkiismerete van mindenkinek, de nagy kérdés az, hogy milyen szerepet játszik az életében. Lehet a lelkiismeret láncravert és kiehéztetett rab, aki sötét börtöne fenekéről alig hallhatóan nyöszörög csak föl és talán csak olykor-olykor csöndes éjszakai órákban hallani, milyen fölháborodott tiltakozással csörgeti láncait, hogy jogait követelje. És lehet a lelkiismeret a háznak szabadon járó, nagy becsületben álló hűséges komornyikja, aki rendben tart mindent, nem hagy észrevétlenül bármily csekély szabálytalanságot sem és legjobb tanácsadója a ház gazdájának. Az ilyen lelkiismeret félreismerhetlen bélyeget nyom reá az egész jellemre. A belső előkelőségnek azt a bélyegét, amely független a külső származás és az életviszonyok előkelőségétől vagy alacsonyosságától. Mint ahogy a legfényesebb név vagy a legkiműveltebb külső életmód nem óvhat meg senkit attól, hogy meg ne vessék őt azok, akik ismerik, (még ha mély meghajlással tisztelegnek is előtte látszat szerint), — ha meglátszik rajta, hogy nincs a lelkének belső fegyelme és akármit is megenged magának, amit megkíván, ugyanúgy a legegyszerűbb sorban élő ember is kivívja maga körül mindenkinek a mély tiszteletét, ha az látszik meg rajta, hogy nem mindegy neki bármi is, hanem megválogatja a lépéseit, mert nem akarja semmivel sem besározni magát. Igazában csak egy fajta nemesség van: az, amelyik nem előbb jut valakinek osztályrészül és azután „kötelezi” őt sok mindenre, hanem előbb érezteti a maga kötelező erejét és csak azután, annak érvényesülése által, jön létre az emberben.

De nem csak az a figyelemreméltó, hogy ez az egyetlen fajta nemesség, amit az emberek szívük mélyén elismernek és tiszteletben részesítenek, hanem az is, hogy milyen nagy közmegegyezés van az emberek között annak a mértéknek a dolgában, amellyel egymás erkölcsi értékét megméri. Természetes, hogy van az emberiség életében erkölcsi haladás is és ezért egy újabb nemzedék talán megbélyegez olyasvalamit, amiben egy előző még nem talált semmi kivetni valót. Ennek a fejlődésnek a során vannak aztán zürzavaros átmeneti időszakok is, amikor együttélő emberek között mutatkozik sokszor kinos ellentét bizonyos dolgok erkölcsi megítélésében. Sőt az is megeshetik, hogy a haladás útja tekervényes fordulatot vesz és átmenetileg visszafejlődésnek a látszatát kelti: vannak évtizedek, amelyekben meglazul és megromlik az erkölcsi közgondolkodás és szemet hűny vagy egyenesen dicséretet mond olyasvalami felett, amit előzőleg megvetéssel sujtottak az emberek.

De hogyha a szétágazó tünetek között a lényeges alapvonásokat keressük, és különösen, ha nem engedjük megtévesztetni magunkat attól, amit az emberek mondanak, hanem arra ügyelünk, amit — sokszor a divatos áramlatok előtt szégyenkezve vagy talán fölületesebb óráikban önmaguk elől is rejtgetve — igazán éreznek a lelkük titkos belsejében: akkor mégis azt kell mondanunk, hogy semmi-ben nincs olyan nagy közmegegyezés, mint az erkölcsi ítéletmondásban. Nagyjában és egészében véve a dolgot: mindig és mindenütt ugyanazok a vonások vívták ki és vívják ki az emberek ösztönös tiszteletét, — még ha valami okból nem vallják is azt meg nyíltan.

Ezért nem fél az apostol sem ez elé a nyilvános ítélőszék elé küldeni az olvasóit és meghagyni nekik, hogy elégiítsék ki az erkölcsi közfelfogás igényeit. Tudja, hogy bármilyen más szellemi világban éljenek is ők, mint a környezetük, abban nincsen különbség, hogy megvetésben részesíti mindenki azt, ami tettetett és ál dolog, ellenben elismeréssel van az iránt, ami valódi, ami „őszinte“. Ugyanígy meg-

bízik az apostol abban is, hogy a „tisztessnek“ az „igaznak“, a „nemesnek“ a fogalmai, úgy amint azokat — talán inkább elméletben, mint gyakorlatban, de mégis határozottan, — vallják az emberek, jó irányításul szolgálhatnak olvasóinak. Csak figyeljenek arra, ami komolyan „szeretetreméltónak“ és „jóhírűnek“ számít, s ami „erény“ és „dícséretes dolog“ fényében tündöklök, és igazodjanak hozzá a magukviselésében. Ne zavartassák magukat az által, hogy sokan csak szájukon hordják a szép elveket és csak arra használják tisztultabb eszményeiket, hogy azok fényével egymás hibáira világítsanak reá, míg sajátmaguk adósok maradnak a tulajdon erkölcsi igényeik szigorú betöltésével: akármit csinálnak is mások körülöttük, önekik legyen komolyan „gondjuk“ minden erkölcsi kíváncsi kielégítésére.

Más dolog az Isten igényeinek a kielégítése. Isten előtt nincs az embernek más „igaz-volta“, csak az, amit „ajándékképpen“ kap „Krisztusban“. És ez beteljesült valósággá csak a földi életen túl válik. Itt csak ígértben biztosított kincs. — És más dolog az embernek az emberek ítélete előtt való megállása. Ebben nem szabad kevesebb beérni, mint a mindenki tiszteletét kivívó kifogástalan tisztasággal, a jellem határozottan kialakult nemességével.

VI.

Amint az apostol maga is önérzetes tudatában van annak, hogy az ő jelleme példaadásul szolgálhat ilyen követelmények tekintetében, úgy akarja olvasóiban is érett gyümölesként megjelenni látni a felsorolt jellemvonásokat. De ez nem azt jelenti, hogy akár ő maga, akár közülök is bárki az emberek elismerő véleményét tükrölként tarthatná maga elé és tetszelgő hiusággal méregethetné a maga kialakult szép jellemvonásait. Ez ellen a veszedelem ellen biztos ellenszer az, hogy az egész ügy, az életnek az emberi tekintet felé fordított ez az arca, alárendelt jelentőségű az apostol szerint a másik ügyszó: az Istenhez való viszony kérdéséhez képest, amely „Krisztusban“ oldódik csak meg. Az a mély

alázatosság, mely innen fakad, áthatja az apostol önérzetességét is, melyet emberek ítéletével szemben táplál magában, és át kell, hogy hassa olvasóit is, bármilyen megbecsülést vívnak is ki jellemükkel ebben a földi világban. Az, hogy nekik sikerül méltó módon képviselniük mások előtt „a Krisztus Evangéliumának ügyét“, sohasem felejtetheti el velük azt, hogy ők épen ezt az ügyet képviselik, amely lényege szerint kizár minden önelégültséget és öntetszelgést.

Ez másszóval azt is jelenti, hogy habár az apostol olyan követelményeket állít föl olvasóival szemben, amilyeneket általában föl lehet és föl is szoktak állítani mindenkivel szemben, aki azt akarja, hogy a megbecsülés és a tisztelet érzésével vonzódjanak hozzá, ugyanakkor ezek az általános érvényességű követelmények az apostol szavaiban mégis különös értelmet nyernek az által, hogy ő Krisztussal kapcsolatban hangoztatja őket.

Az „egyetértés“ mindenképen szép és kedves dolog. De az apostol Eüodiát és Syntychét arra inti, hogy „az Úrban legyenek egyetértésben“. Olyanok összhangzatos életéről és munkájáról van itt szó, akik „a Krisztus Evangéliumának ügyéért“ „küzdöttek“ és akik Óáltala nem csak valami földi „munkatársi“ gárdában találkoztak, hanem a „mennyei“ nyilvántartásnak, „az élet könyvének“ ugyanazon lapjára „van fölírva a nevök“.

Az állandó lelki derű is egyetemesen elismert kiválóság és sohasem téveszti el a vonzó hatását. De az apostol szeme előtt az a sajátos fajta vidámság lebeg, amelyet ő „az Úrban való örömnék“ nevez. És az a „kedvesség“, amelyet olvasóitól „minden emberrel szemben“ megkövetel, abban bírja a forrását, hogy „az Úr közel van“ hozzájuk. Nem kétséges, hogy az a sugárzás, amely életükön előmlik és minden szemlélőnek is szemébe ötlük barátságos fényével, honnan veszi az eredetét: csak annak a fénynek visszaverődése, amelyet Krisztus felé fordított lelkük onnan túlról, a „mennyei“ világból fog föl állandóan.

Az is nyilvánvaló, hogy a minden „aggodalmaszkodástól“ ment „békesség“ ereje, amelyről az apos-

tol beszél, ugyanilyen forrásból ered. Hiszen abban nyilvánul meg, hogy „a Krisztus Jézusban őrzi meg a szívet és a gondolatokat“, az Övele való életközösségből nem engedi semmi által sem kizökkentetni a lelki életet. Nem pusztán emberi meggondolások táplálják, hanem emberfölötti erő, ami „fölötte áll“ titokzatosságával „minden okoskodásnak“: „az Isten békessége“ ez emberi szívekben. És ezért egyetlen módja van a fentartásának: a „szükségletek“ által megtámadott emberi léleknek az „Isten előtt“ való „kitárulása“, a földi bajoknak és veszedelmeknek földöntúli távlatokba és erőforrásokba való bekapcsolása, egyszóval: az imádság.

Az általános erkölcsi nemesség követelménye is sajátos színezetet ölt így. Mindenképen tiszteletet vált ki a jellembeli tisztaság, — de mégis más az, ha valaki úgy járja annak útját, hogy „vele van a békesség Istene“. Ugyanaz a „békesség“, amely „megőrzi“ attól, hogy külső életkörülményei miatt „aggodalmaskodjék“, át fogja hatni azt a „gondját“ is, amelyet a saját jelleme kifogástalanságára fordít. Megmenti attól, hogy „erényei“ lázas erőlködés benyomását kelthessék és „dícséretes dolgait“ zaklatott, tusakodó lélekkel vigye véghez. Krisztus által erkölcsi ügykezetébe is az Istennek biztonságos, nyugodt ereje árad bele.

Távolról sem úgy áll tehát a dolog, mintha „a Krisztus Evangéliumának ügye“ a maga tábora számára sajátítana ki mindent, ami az emberi életben érték és kiválóság. A táboron kívül is van sok jeles és tiszteletreméltó dolog, bármi legyen is a magyarázata. Épen arról van szó, hogy föl kell venni a versenyt mindennel, ami jóság és tisztesség csak van a világon, és meg kell mutatni, hogy semmiben sem maradnak el „a Krisztusban“ élők senki más mögött. Csak egy nagy különbség van: mások is tudják, hogy mi a helyes és értékes és sokszor meg is valósítják, egyszóval lehet bennük sok minden jó és tiszteletreméltó; a Krisztus hiveiben nem csak lehet, hanem meg is kell lennie. Ami egyébűtt — akár gyakori, akár ritka — esetlegesség, az az ő életükben föltétlen parancs és követelmény. Nekik cso-

dálatos erőforrásaik vannak, amelyekből meríthetnek és ezért különös felelősség nyugszik rajtuk azért, hogy az életük színvonalával ne hazudtolják meg a figyelők szemében azt, amit Krisztusról vallanak. Célhoz majd csak a földi életen túl érkeznek. De helyüket már ebben a világban is meg kell állaniok.

TIZENKETTEDIK HÉT.

A pénzről

4: 10—20.

- 4:10. Annak pedig nagyon örültem az Urban, hogy végre valahára jobb napok virradtak rátok a rólam való gondoskodás dolgában; mert hiszen a gondoskodás meg is volt bennetek mindig.
11. csak nem volt hozzá módotok. Nem mintha valami nélkülözés miatt mondanám ezt. Én ugyanis megtanultam, hogy amilyen körülmények közt épen vagyok, azokban megelégedett legyek. Értetek az inséghez is, értetek a bőséghez is. Mindenben és akármiben is otthonos vagyok; a jóllakásban csakugy, mint az éhezésben; a bővölködésben csakugy, mint a nélkülözésben.
13. Mindenre képes vagyok Abban, aki engem meg-
14. erősít. Mindenesetre szép cselekedet volt, hogy résztársaitvá lettetek az én nyomorúságomnak.
15. De hiszen ti is tudjátok, filippibeliek, hogy az Evangélium ügyének kezdetén, mikor Makedoniából elindultam, egyetlen gyülekezet sem társult velem a kölcsönös adás és vevés viszonyában, csak ti magatok, mert már Thessalonikában is küldtetek nekem egyszer is, másszor is,
17. az én szükségleteimre. Nem mintha maga a pénzadomány volna fontos előttem, hanem fontos előttem az a gyümölesözése, amely a ti szám-
18. látok javára fölszaporodik. — Most mindenem megvan, sőt bővölködöm. Teljesen el vagyok

- látva, amióta Epaphroditus által megkaptam a ti küldeményeteket, ezt a „jó illattételt“, Istennek tetsző „kedves áldozatot“. Az én Istenem pedig ki fogja elégíteni nektek is minden szükségleteteket az Ő gazdagsága szerint, és pedig
19. dicsőségesen, a Krisztus Jézusban. S a mi Istenünknek és Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké. Ámen.
 - 20.

NAPI JEGYZETEK.

1. nap.

4: 10. **Annak pedig nagyon örültem az Úrban, hogy végre valahára jobb napok virradtak rátok a rólam való gondoskodás dolgában; mert hiszen a gondoskodás meg is volt bennetek mindig, csak nem volt hozzá módotok.**

Most már csakugyan elérkezett az apostol levele végéhez. Csak egy dolog van még hátra: olyasvalami, amivel más talán kezdette volna, de amit ő szándékosan került mindeddig, hogy utoljára hagyja. A levélírássra, amint láttuk, az adott neki alkalmat, hogy Filippiből küldőnc érkezett hozzá Epaphroditus személyében. Hozott neki híreket a filippibeli gyülekezet állapotáról, — ezekre már megtette a megjegyzéseit. Hozott neki érdeklődő kérdéseket, — ezekre is megadta a tájékoztató feletletet. De a szeretetnek ilyen megnyilvánulásait tétezté még egy: hozott neki pénzt is a filippibeli hívek adományaként, — ezt kellett még megköszönni. Fogságában, ahol az apostol nem üzhette sátorponyva-készítő mesterségét, amelyhez olykor-olykor folyamodott létfenntartásának biztosítása végett, s ahol mégis magának kellett gondoskodnia szükségleteiről, hogy az önellátó fogoly viszonylagos szabadságát élvezhesse, — nagyon kapóra jöhetett neki ez a testvéries segítség. Nem is titkolja, hogy „nagyon örült“ neki. Azonban az egész befejező szakaszon, amelyet az apostol ennek az anyagi ügynek szentel, végigvonul az a gondolat, hogy ő ezt a pénzadományt nem a maga érdekei szempontjából méltányolja. Vannak szempontok, amelyek sokkal fontosabbak előtte, mint az, hogy egyidőre megszabadult anyagi gondjaitól. Nem önző örömmel, hanem „az Úrban örülve“ gondol a pénzadományra. Elsősorban azért tölti el hálás „öröm az Úrban“, mert a filippibeliek küldeményéből az ő helyzetük javulása tűnik ki. Küldtek volna ők segítséget már előbb is. többször is. de eddig „nem volt módjuk hozzá“. Valamilyen okból, úgy látszik

fölöttük is a szokottnál nehezebb idők jártak és az anyagi erejükből nem futotta erre a célra. De most „*végre valahára jobb napok virradtak rájuk*“ (szó szerint: „fölvirágzottak“). Elsősorban tehát nem a saját, hanem a hivei sorsának megkönnyebbülése az, ami örömet okoz az apostolnak. De ugyanakkor a pénzadomány mögött rejlő „*gondoskodó*“ lelkület is. Efelől akkor is bizonyos volt, amikor a fönnforgó nehézségek miatt nem láthatta kézzelfogható bizonyosságát és hasznát. Ez „*mindig megvolt benők*“ — és ez minden pénznél becsesebb ajándék volt az apostol számára. Fájlhatott ugyan nekik, hogy „*nincs módjuk*“ tettekre váltani, de most ez a fájdalom is elmúlt s örömmel együttérez az apostol.

Mennyire lelki dolog a pénz! Ha nincs, — akkor milyen gátlása az a lélek vágyainak! Ha van, akkor milyen eszköze a lélek megnyilatkozásainak! Mindenképen lelki ügyek a pénzügyek.

2. nap.

- 4: 11. Nem mintha valami nélkülözés miatt mondanám ezt. Én ugyanis megtanultam, hogy milyen körülmények közt épen vagyok, azok-
12. ban megelégedett legyek. Érték az inséghez is, érték a bőséghez is. Mindenben és akármi-ben is otthonos vagyok: a jóllakásban csak-úgy, mint az éhezésben; a bővölködésben csak-
13. úgy, mint a nélkülözésben. Mindenre képes vagyok Abban, aki engem megerősít.

Az imént már éreztette az apostol közvetett módon, hogy a filippibeliek pénzbeli segítsége őt első-sorban nem a saját szempontjából érdekli. De ezzel nem érve be, kifejezetten is elhárítja magától ezt a föltevést. Pedig elég közelfekvő lett volna. Mert, ha nem panaszkodik is az apostol, azért kitűnik szavaiból, hogy a pénzküldemény megérkezésekor „*nélkülözést*“ látott. De óvást emel az ellen, hogy amit az imént a küldemény fölötti örömről „*mondott*“, azt bárki is ennek a „*nélkülözésnek*“ tulajdonítsa. Hogy őt öröm tölti-e el, vagy szomorúság, az sohasem függhet attól, hogy van-e pénz a háznál, vagy nincs.

Önérzetesen és hosszasan dicsekszik azzal, hogy ő bármiféle anyagi helyzettől is fölényesen független életet élvez. Ha az anyagi „*körülmények*“ kedvezőtlenek, — nem baj. Ha kedvezők, — az sem lényeges. Ez a nagyszerű szabadság, — jól tudja az apostol, — nem valami mindennapi dolog. Azért úgy dicsekszik vele, mint valami különös kiváltsággal. Öneki megadatott „*megtanulni*“ ennek a titkát. Mert ehhez valóban „*érteni*“ kell, mint valami magas művészethez. És pedig nem csak ahhoz, hogy az ember hogyan viselhesse el zavartalanul az „*inséget*“, az „*éhezést*“, a „*nélkülözést*“ (amiben gyakran volt része az apostolnak). Épügy megvan a titka annak is, hogy az ember hogyan őrizhesse meg lelki függetlenségét a „*bőség*“ napjaiban (amelyek ritkán köszöntöttek be az apostolhoz). Ő ebben is, a „*jóllakásban*“, a „*bővölkedésben*“ is „*otthonos*“ (szó szerint: „beavatott“) volt. Egyszóval mestere volt a „*megelégedettségnek*“ (szó szerint: „magában elégséges“, vagyis független tudott lenni) válogatás nélkül az épen adott „*körülmények közt*“. — Hogy minek köszönhette ezt a szabadságát, az nyílt titok az olvasói előtt. A forrás számukra is hozzáférhető. Azért is dicsekszik vele, hogy bennük is fölkeltsse a vágyat az igénybevételére. Meg sem kell neveznie: elég reá utalni: „*Az, aki engem megerősít*“, Az a nyitja a titoknak. Aki a Krisztusból táplálkozva merít erőt, — „*mindenre képes*“, bármit hozzon is a sorsa.

Mit értenek legtöbbször élet-művészet és élnitudás alatt az emberek? Az anyagi javakba való belekapaszkodás mindenesetre nem az. Ellenkezőleg: ügyefogyott, silány élet-kontárság.

3. nap.

- 4:14. Mindenesetre szép cselekedet volt, hogy részes társaivá lettetek az én nyomorúságomnak.
15. De hiszen ti is tudjátok, filippibeliek, hogy az Evangélium ügyének kezdetén, mikor Makedoniából elindultam, egyetlen gyülekezet sem társult velem a kölcsönös adás és ve-

16. **vés viszonyában, csak ti magatok, mert már Thessalonikában is küldtetek nekem, egyszer is, másszor is, az én szükségleteimre.**

Ha az előzőkben minden félreértéssel szemben védte is az apostol a maga függetlenségét, ezzel nem szeretné viszont azt a látszatot sem kelteni, mintha nem fogadná hálás méltánylással a filippibeliektől kapott anyagi segítséget. Meleg szavakban ad hát kifejezést elismerésének. Nem csak „*szép cselekedetnek*“ dicséri, amit tettek, — ezt kívülálló idegen is mondhatta volna, — hanem hálásan emeli ki azt a személyes részvétet, amely az adományon át vele szemben megnyilatkozott. Amikor ők félrerakosgatták és összeadták a neki szánt pénzt, akkor mintegy önmehtagadó módon magukra vettek egy-egy darabot abból a nélkülözésből, amit különben egyedül öneki kellett volna elviselnie. „*Résztársává lettek*“ így „*az ő nyomorúságának*“. De mindenekfelett azzal érezteti velük hálás elismerését, hogy beleállítja a most kapott adományt régi emlékek összefüggésébe: a filippibelieknek ez a tettekben megnyilatkozó együttérzése nem is meglepő és különös dolog, hiszen az apostol élénken számon tartja emlékezetében, hogy milyen sok segítséget nyújtottak ők már neki az elmúlt évek során. Segítették öneki más gyülekezetek is, de éppen a filippibeliek olyan emlékezetes „*viszonyban*“ „*társultak vele*“, mint „*egyetlen gyülekezet sem*“. Öhozzájuk nyulnak vissza ugyanis „*az Evangélium ügyének kezdetei*“, már ami annak az európai szárazföldön való elterjedését illeti. S amikor annak idején az apostol „*Makedoniából elindulva*“ megkezdette hódító útját, ők, az első gyülekezet, azonnal bekapcsolódtak munkájába a maguk segítségével. Már a második makedoniai városban, ahová útja vitte, Thessalonikában, fölhasználhatta adományait, amelyeket — nem is egy ízben — „*küldtek az ő szükségleteire*“. Így aztán eleitől fogva olyan viszonyban állottak, mondja az apostol, mint az egymással állandó elszámolásban levő kereskedők: „*a kölcsönös adás és vevés viszonyában*“. Azt jól tudja az apos-

tol, hogy amit ők kaptak őtőle, azt soha semmi módon nem fizethetik meg neki. De azért ő is sokat kapott tőlük és lelkében pontosan vezette számlájukon a „követel“ rovatot is, csakugy mint a „tartozik“-ot. Hosszú évek multán is mélyen átérzi még, hogy milyen sokat köszönhet ő is nekik. S ugyan ebbe a hálás nyilvántartásba iktatja be újabb adományukat is.

*Önérzetes függetlenség és hálás lekötöttség!
Aki megtanulta ezt a kettőt úgy ápolni magában,
hogy az egyik ne ölje meg a másikat, hanem együtt
növekedjenek: az kiváltságos ember!*

4. nap.

- 4: 17. Nem mintha maga a pénzadomány volna fontos előttem, hanem fontos előttem az a gyümölcsözése, amely a ti számlátok javára fölszaporodik.

Miközben dícséretét és háláját hangoztatta az apostol a filippibeliek áldozatkészségével szemben, megint az a benyomása támadt, hogy kiújulhatna a téves látszat, amelyet egyszer már elosztatott: hogy t. i. a neki juttatott pénzösszegeknek ő a maga egyéni szempontjából örül. Még egyszer szembehelezkedik tehát ezzel a téves föltevessel, ha netalán az előbbi nyilatkozatai elvesztették volna már az élüket. Igenis, ő „nagyon örül“ az ilyen adományok érkezésének. És hálásan tartja számon hosszú idő-kön át, hogy milyen sokszor volt része az ilyen segítségben. Szavaiból kiolvasható, hogy annyira nem közömbös reá nézve ez az ügy, hogy bajnak tartaná, ha a filippibeliek nem gyakorolnák ezt az áldozatkészséget, valahányszor „módjuk van hozzá“. „Fontos előtte“ a „gondoskodásnak“ ez a megnyilatkozása. (Szó szerint: „keresi“ azt.) Valósággal elvárja tőlük, mondhatnók. Csalódás volna számára, ha a jövőben is nem folytatnák azt, ami olyan „szép cselekedet“ volt a multban. De éppen ezért, mert ennyire becsüli és ilyen súlyt helyez rá, tisztázni akarja a pénzküldeménnyel szemben való magatartását minden félreértéstől. Nem a „pénzadomány“

maga „fontos előtte“. Nem azért helyesli és óhajtja, mert öneki könnyebbül általa a helyzete. Hanem azért, mert maguk az adományozók nyerne vele. Már az imént is a kereskedelmi számvitel kifejezéseit használta az apostol, amikor a filippibelieknek öhozzá való viszonyáról beszélt. Most is üzleti nyelven fejezi ki magát: a filippibeliek maguk gazdagszanak meg minden adomány által, mert azáltal kamatozik az ő lelki vagyonuk. „Gyümölcsözik“ az, „az ő számlájuk javára“. Egyre többet róhatnak le így az apostollal szemben fennálló (bár soha le nem törleszthető) tartozásukból. És „az Evangélium ügyében“ annál gazdagabb valaki, mennél inkább érezheti, hogy nem csak kapott, hanem adott is. De nem csak az apostollal szemben „szaporodik föl“ a jóváírásuk, hanem általában „az Evangélium ügyével“ szemben is. Mert azt a pénzt, amit őtőlük kap az apostol, ő munkára használja föl. Azáltal is tovább halad az ügy. Áldozatuk lehetővé teszi annak további terjedését. És minden újabb eredmény egyúttal az ő befektetésük „gyümölcsözése“ is. Nekik is részük van ebben és ők ezt hálásan számontarthatják, mint egyre növekvő gazdagságukat. Ha nem hoznák meg az erejüktől telhető áldozatokat az apostol munkájának támogatására, ez azt jelentené, hogy bennök holt tőkévé vált minden eddigi eredmény. De így egyre kamatozik.

Nem szabad panaszkodnom amiatt, hogy még a leglelkibb célokhoz is szükséges a pénz. Hiszen épen ez teszi lehetővé azt, hogy a pénzemmel is lelki célok győzelmét mozdíthassam elő!

5. nap.

4: 18. Most mindenem megvan, sőt bővülködöm. Teljesen el vagyok látva, amióta Epaphroditus által megkaptam a ti küldeményeteket, ezt a „jóillattételt“, Istennek tetsző „kedves áldozatot“.

Ha az előbb azt hangsúlyozta az apostol, hogy „pénzadományukkal“ voltaképpen a maguk meggazdagodását szolgálják a filippibeliek s ő ezért és nem

másért tekint arra olyan nagy örömmel, — ezzel megint nem azt akarta mondani, hogy neki magának is nem esik jól az a segítség, amelyhez hozzájutott általa. Hiszen a filippibelieket az a vágy hajtotta, hogy levegyék róla „nyomorúsága“ gondjainak a terhét. „Az Evangélium ügyének“ szólt az áldozatuk, de az apostol személyén át. Neki akarták könnyebbé tenni a szolgálatát. Méltán rosszul eshetett volna nekik, ha az apostol — lelkének fölnyes függetlenségében — érzéketlen marad ez iránt a személyes jótétemény iránt. De ő nem is marad adósuk annak méltánylásával. Élénk szavakkal biztosítja őket, hogy elérték céljukat. „*Küldeményük*“ által csakugyan eloszlatták felőle a „nyomorúság“ árnyait. „*Most*“ anyagilag gondtalan napokat élvezhet. „*Mindene megvan.*“ „*Sőt*“ még a szükségeseken fölül is „*el van látva*“: valósággal „*bővölködik*“. Természetes, hogy a hálás elismerésnek ezeket az áradozó szavait az apostol igénytelenségének a mérlegére kell vetnünk. Más ember számára ez a „*bővölködés*“ még mindig „*nélkülözés*“-számba ment volna. Hiszen az az összeg, amelyet „*Epaphroditus által megkapott*“, nem lehetett valami nagy summa és valami fényűző életmódra nem is igen telhetett belőle. Hogy az apostol mégis olyan „*teljesen ellátottnak*“ (szó szerint: „*megteltnek*“) érzi magát, mintha nagyobb bőséget már el sem tudna gondolni, az csak arra vet jellemző fényt, hogy milyenek lehettek előzetes „nyomorúságának“ körülményei és milyen erő lakhatott benne, hogy azok között is tudott „*megelégedett lenni*“. — De a maga személyes megkönnyebbülésétől az apostol azonnal magasabb szempontokhoz emelkedik megint: az őneki nyújtott jótéteménnyel is voltaképen Istennek szolgáltak az olvasói. Ezért szent dolog előtte a „*küldeményük*“. Nem pusztán baráti készségből fakadó segítség volt az, hanem sokkal ünnepélyesebb dolog: az oltárra helyezett áhítatos áldozat. Nem mintha valami haragvó istenséget akartak volna megengesztelni vele, hogy jókedvét biztosítsák maguknak. Inkább azokhoz az áhítatos szertartásokhoz hasonlított, amelyekben a jóságos és kegyes istenséggel való bensőséges

viszonyát fejezte ki, a háladatosságát mutatta meg az áldozó: „jóillattétel“, melynek füstje szelíden és édesen szállott a magasba. „Kedves áldozat“, amely biztosan „Istennek tetsző“.

Mivel mutathatom meg áhítatosabban az Isten jósága iránti hálámat, mint ha pénzzel úgy sáfárokodom, hogy megkönnyebbülten áldja Öt valaki, aki különben nélkülözést látna?

6. nap.

- 4:19. Az én Istenem pedig ki fogja elégíteni nektek is minden szükségleteket az Ő gazdagsága szerint, és pedig dicsőségesen, a Krisztus Jézusban. S a mi Istenünknek és Atyánknak legyen dicsőség örökkön örökké! Ámen.

Már az imént is kitűnt, hogy az apostol a filippibeliek közt és öközötté lejátszódott anyagi ügyet nem csak egymás közötti ügyüknek tekinti. A döntő szerepet voltaképpen egy harmadik félnek: Istennek tulajdonítja. A filippibeliek azt a pénzt, amelyet az apostolnak küldtek, Istennek szánták hálaadásuk „jóillat-tétel“-áldozatául. Az apostol részéről nézve ugyanez azt jelentette, hogy ő a Filippiből érkezett pénzt Isten kezéből vett ajándéknak tekintette. Isten váltotta ki a filippibeliek szívéből az áldozatkészséget és irányította azt úgy, hogy vele „kielegítse“ az ő „minden szükségletét“. Ezt ugyan kifejezetten nem is teszi szóvá az apostol. De annyira magátólértődőnek tekinti, hogy mindjárt továbbmenve egy lépéssel: olvasóit is biztosítja ugyanerről az isteni gondoskodásról. Amit ővele tett „az ő Istene“, az nem valami kivételes és szokatlan dolog. Csak izelítő abból, amit épen úgy megtapasztalhat mindenki más is, aki „a maga Istene“ gyanánt ismeri és szolgálja Öt. Bizonyos, hogy a filippibeliek sem fognak soha olyan helyzetbe jutni, hogy egy vagy más módon, ne gondoskodnék Isten az ő anyagi „szükségeikről“. Ha most elvontak valamit maguktól, hogy az apostol révén Isten céljaira áldozzák oda, ezt sem lesz okuk soha megsajnálni. Annál is nyugodtabban fogadhatja és élvezheti az

apostol adományukat: tudja, hogy ők annak hiányát és kárát sohasem fogják látni. És nem csak, hogy ők is meg fogják mindig tapasztalni az Isten gondoskodását, hanem — mint ahogy bizonyára az apostol maga is úgy tapasztalta — ilyenkor az anyagi „*kielégítetesen*“ kívül mindig mély lelki meggazdagodásban is részük lesz. Anyagi áldásaiban is Önmagát mutatja meg Isten. „*Az Ő gazdagsága*“ tűnik ki gondoskodásából. Várakozáson fölül, minden kétséget és kishitőséget megszegyenítve, „*dicsőségesen*“ jelenti meg segítségét a nehéz napokban. Ezért „*a Krisztus Jézusban*“ való élmény ez: általa is szorosabbá, mélyebbé válik az a lelki viszony, amelyet Krisztus által élvez az ember Istennel szemben. Ezzel a bizonyossággal eltelve néz bele az apostol olvasóinak a jövődjébe és fejezi be levelét. A hétköznapiinak látszó, anyagi természetű részletkérdéstől is olyan magasba emelkedik a lelke, hogy ugyanaz az imádatteljes kiáltás tör elő belőle, amellyel majd az egész isteni világ-mű fenséges befejezésekor fogják „*Istent és a mi Atyánkat*“ dicsőíteni mindenek: „*dicsőség legyen*“ Öneki „*örökkön örökké*“.

Isten dicsőségét az ismeri igazán, aki nem csak zsolttárok és zsolozsmák hangjából hallja kizengeni, hanem tudja, hogy a pénz csengése is épügy hirdetheti.

HETI JEGYZETEK.

I.

Már az előző szakaszban is súlyos igazolást nyert az a megállapításunk, hogy az a túlvilágra beállított lelkület, amelyet Pál apostol hirdet és példáz, egyúttal hatalmas alakító ereje az evilági életnek is. Amikor levelének végéhez érve búcsúzó intelmeit intézte olvasóihoz, úgy beszélt hozzájuk, mint a jelenben, az emberek mindennapi társaságában élő emberekhez és olyan igényeket és kötelességeket ajánlott a figyelmükbe, amelyeket itt és most kell betölteniök. Amikor azután inté-

seinek elvégeztével most reátér még egy utolsó tárgyra, amely nem maradhatott levelében megemlítés nélkül, még egyszer nagyszerű alkalmat nyújt nekünk annak megfigyelésére, hogy hogyan érvényesül a Krisztusban elnyert „mennyei“ polgárság már ebben a földi életben. Sőt azt kell mondanunk, hogy nem is kívánhatnánk jobb alkalmat ennek a megfigyelésére, mint amilyen itt a levél legvégén nyílik előttünk. Mert az a tárgy, amelyről utoljára még szólnia kell az apostolnak, pénzügyi természetű. A pénz úgyszólván sommázása minden evilági értéknek. Az „evilági gondolkodású“ embernek, bármire függesztette is vágyakozását és törekvését, a pénz irányába kell útját vennie, mert ezen az álmódon át visz az út tovább megóhajtott céljai felé. Vagy ha ez ellen az általánosítás ellen föl lehetne is hozni bizonyságokat, amelyek szerint még az evilági értékek között is vannak olyanok, amelyek nem pénzen vásárolhatók, annyi mindenestre bizonyos, hogy annál leplezetlenebbül és vitathatatlanabbul evilági valami, mennél inkább pénzen megszerezhető. Mennél földibbek a földi élet termelte javak, annál inkább megfizethetők és meg is kell fizetni értük. A pénzben tehát mintegy összesűrítve jelenik meg előttünk a földi élet jellegzetes lényege. Szinte azt mondhatnók: a pénz az éltető lelke az evilágra beállított életnek. — Nem becsülhetjük tehát eléggé sokra azt, hogy Pál apostolt megleshetjük itt: milyen volt az ő magatartása a pénzzel szemben?

Pénzügyei neki is voltak. Ennek az útjából lehetetlen volt kitérnie. Épen azért, mert a pénz hálójába úgy be van fogva ez az egész földi élet, — csak annak nincs dolga a pénzzel, aki már kibúcsúzott a földi életből. Éarmennyire „mennyei“ volt a cél, amely felé az apostol „futotta“ a maga „elhívásának“ pályáját, addig, amíg ebben a világban élt, megvoltak az evilági „szükségletei“, amelyeket ki kellett elégítenie. Élelem, ruházat, szállás és egy sereg más elsőrendű, vagy a sorrendben hátrább következő „szükséglet“, amelyről gondoskod-

nia kellett. És mindennek az ára — legalább nagyon sokszor — pénz volt.

Hogyan jutott hozzá? Azt nem engedte meg apostoli önérzete, hogy azt a munkát, amelyet „az Evangélium ügyéért“ végez, megfizettesse azokkal, akik annak hasznát élvezték. Volt az ő korában sok vándortanító, aki jó pénzért bocsátotta áruba tudományát. Sőt az sem volt szokatlan dolog — már az ő napjaiban sem — és nem is eshetett semmilyen komoly kifogás alá, hogy „az Evangélium ügyének“ munkásairól is azok viseltek gondot anyagilag, akikért és akik között fáradoztak. Hiszen azzal, hogy a megélhetésük biztosítva volt, minden erejük és teljes idejük föl volt szabadítva az „ügy“ számára. Azonban Pál apostol célul tűzte ki magának, hogy „ingyen predikálja az Evangéliumot“. Még ha ez azt jelentette is, hogy munkásságának egy részét el kell vonnia tulajdonképeni „hivatásától“, illetve annak közvetlen szolgálatától, — és valamilyen kenyérkeresetre kell fordítania. Szerencsére nem csak azt a szellemi kiképzést szerezte meg ifjkorában, amely az akkori tervei szerint előtte lebegő vezéri pályafutáshoz megkívántatott, hanem elsajátított egy ipari készséget is: a sátorponyva-gyártás mesterségét, amelynek hasznát láthatta az új életpályán is, amióta „megragadta őt a Krisztus“. Ez olyan ipar volt, amelynek mindenütt megvolt akkor a keletje és utazásai közben ennek révén mindig megkereshetett az apostol annyi pénzt, amennyiből kiadásait fedezhette, sőt talán egy-egy időre félre is tehetett valamennyit.

Voltak azonban esetek, amikor hívei is segítségére voltak anyagi gondjainak az elviselésében. Azoktól, akiknek ő minden ellenszolgáltatás nélkül adta az élete legdrágább kincseit, utólag, ragaszkodásuk és az „ügy“ iránti felelősségérzetük kifejezéseiképen, jó szívvel vette az önkéntes „pénzadományokat“. Épen a filippibeli gyülekezet volt az, amely előljárt az ilyen áldozathozatalban. Egyébként is láttuk már a levél első soraiból, hogy ez a gyülekezet példás érdeklődéssel és együttérzéssel „vett részt“ az apostol munkájában, bármerre vitte is útja. És ez

a mély összeforrottság jutott kifejezésre abban is, hogy amikor csak tehették, fölkeresték az apostolt „küldeményeikkel“, amelyekből egy időre fedezhette az ő „szükségleteit“. Így volt ez már régóta, a „Makedóniából elindult“ misszió legelső napjaitól kezdve. És a körülmények okozta kisebb-nagyobb megszakításokkal így folytatódott is ennek a levélnek az idejéig.

Most is azért írja levelét az apostol, mert újra küldőne érkezett Filippiből: Epaphroditus, aki nem csak üdvözlőket és híreket hozott magával, és nem csak a maga szolgálatait jött följánlani, hanem egyuttal átadta az apostolnak a filippibeliek hűséges „gondoskodásának“ újabb kézzelfogható jelét is. Nem lehetett valami nagy összeg. De elgondolhatjuk, hogy nagyban megnövekedett az értéke azoknál a körülményeknél fogva, amelyek között éppen akkor élt az apostol. Fogságában aligha űzhette pénzkereső mesterségét. „Szükségleteit“ talán jobb napok csekély maradványaiból, de mindenesetre csak kínos beosztással, sok lemondással, a legszűkösebbre leszállított igényekkel elégíthette ki. Ennek a „nélkülözésnek“ most vége, hála a filippibeliek „gondoskodásának“.

Nem lehetett úgy útnak indítani a levelet, hogy erről ne történjék benne megemlékezés. Hogyan köszöni hát meg az apostol a „küldeményt“? A pénz csengését ismerjük. Halljuk hát: hogy cseng vissza reá a „mennyei“ célra függesztett lélek?

II.

Az apostol köszönetmondásában az a legföltűnőbb, hogy a hangsúly nem a „pénzadomány“ nagyra értékelésén van, hanem, különösképen, éppen ellenkezőleg: a túlbecsülésének az elhárításán. Ha nyomatékosan ki nem fejezné az apostol hálás örömét és elismerését is olvasóinak az áldozatkészségét illetően, akkor egyenesen az a bántó látszat támadhatna, hogy ő közömbösen vagy éppen lekicsinyléssel fogadta az adományt. Már az is föltűnő, hogy az egész levél folyamán egy szóval sem említette és csak éppen legvégül teszi szóvá, amikor már kénytelen reátérni, ha

egyáltalán szólni akar róla. S akkor is védekezik az ellen a föltevés ellen, mintha a kézhez vett pénzösszeg valami lényeges változást hozott volna számára. Azzal kezdi ugyan, hogy „nagyon örült“ a „pénzadomány“ megérkeztének, de siet hozzátenni, hogy ezt az ő örömét nem szabad összefüggésbe hozni „valami nélkülözéssel“, amelyből a „pénzadomány“ kisegítette őt. Később megismétli: „nem a pénzadomány“ az, ami „fontos előtte“. És valósággal lendületbe jön, amikor arról beszél, hogy mennyire meg tudott ő lenni, és mennyire meg tudna most is lenni ilyen anyagi segítség nélkül, mert hiszen „ő megtanulta, hogy amilyen körülmények közt épen van“, azokban megálljon a maga lábán „megelégedetten“.

Arról aztán természetesen gondoskodik — többrendbeli nyilatkozatával, — hogy olvasói félre ne értsék őt és ne támadjon bennök az a keserű benyomás, hogy áldozatos szeretetük nem is talált nála megértésre. De a fősúlyt nyilván arra helyezi, hogy — ha jól esik is majd látniok, hogy neki örömet szereztek adományukkal, — azzal legyenek tisztában, hogy az ő életében bármiféle anyagi ügy csak alárendelt szerepet játszhatik.

Hogy mindenféle anyagi üggyel szemben való fölényes függetlenségének erre a tüntető hangsúlyozására mi indítja az apostolt, — arra nem nehéz megadni a feleletet. Életének uralkodó szenvedélye nyilatkozik meg itt is, — az a vágy, hogy „Krisztus fölmagasztaltassék“. Tudatában van annak, hogy az ő úri függetlensége, amelynek magasságából úgy tekinthet le minden anyagi ügyre, mint mellékes jelentőségűre, — ritka kiváltság. Egyike azoknak a megbecsülhetetlen ajándékoknak, amelyeket Krisztusnak köszönhet. S ezért, ha pénzügyekről van szó, elsősorban az érdekli, hogy kiragyogjon olvasói előtt a Krisztusnak ez a megbecsülhetetlen jótéteménye. Azáltal, hogy Krisztus „megragadta őt“ a „meny-nyei“ életcél szolgálatára, minden evilági „körülmény“ elvesztette számára csábító vagy fenyegető hatalmát s így fölébe emelkedett annak a kérdésnek is, hogy van-e pénze, vagy nincsen? Azért dicsekszik hát gondtalan függetlenségével, mert ez „az Úrban

való dicsekvés": a fénye Krisztusra hull vissza. S mivel olvasói is ismerik ugyanazt az erőforrást, amelyből ő táplálkozik, föl akarja ébresztetni a vágyukat, hogy ugyanazt a kiváltságos áldást ugyanonnan ők is tegyék a magukévá.

Hogy milyen ritka ajándékról van szó, azt nem is kell külön hangsúlyoznia. Anélkül, hogy egy szóval is említene, amugy is eléggé világos, hogy az emberek élete általában véve épen nem ennek a függetlenségnek a boldog birtokában szokott eltelni. Köztudomásúan általános és örök emberi nyavalya a pénz zsarnoksága alatt való robotolás. Ha nincs belőle elég, akkor is (és mikor van belőle elég?), — ha bőséggel van belőle, akkor is: a pénz mindenképpen központi helyet foglal el az emberek gondolkodásában és vágyakozásában, és ebből a központi helyzetből uralkodik egész életük fölött. Döntő súllyal beleszól minden ügyükbe és elvakult eszközeivé teszi őket hatalmának. — Arra sem kell az apostolnak egyetlen szót sem vesztegetnie, hogy milyen sorvasztóan terhes a pénznek ez a rabsága s mennyire lealacsonyodik méltatlan igája alatt minden magasabbra hivatott emberi képesség. Elég neki a maga boldog szabadságával dicsekednie, — az ellentét szánalmas képe, amellyel úgy tele van az élet, úgyis megjelenik mindenkinek a szeme előtt!

Ő bizony nem ismeri a pénznek ezt az átkos varázsát. Egészen ő sem nélkülözheti a pénzt s amit ez a világ pénzért nyújthat. Hiszen napról-napra ebben a világban kell betöltenie a feladatait. De ahhoz, hogy elvégezhesse a maga dolgát, nagyon kevéssel is beérheti. Ami másnak annyi volna, mint semmi, — ő neki teljesen elegendő. Még ha a közönséges ítélet szerint „ínséget“ és „nélkülözést“ kell is szenvednie, sőt a szó szoros értelmében az „éhezés“ is belátogat hozzá időnként, — ő bírja. Ezek nem zavarba ejtő dolgok az ő számára, amelyektől meg kellene riadnia. Vagy — amiből épúgy kitűnik, hogy milyen alárendelt kérdésekké váltak ránézve az anyagiak, — ha minden „szükséglete“ úgy el van is látva, hogy „jóllakásban“ és „bővölködésben“ van része, az sem foglalkoztatja a gondolatait felettébb. Nem

az az érzése ilyenkor, hogy most már minden rendben van s amíg így marad, addig jó. Az ilyen alkalmi „bőség“ is csak mellékes dolog rá nézve, amíg megvan, és nem történik vele szerencsétlenség, ha megint elmúlik is.

Ehhez természetesen erő kell, azt jól tudja az apostol. Az erőtelen lélek fölött hamar úrrá válik az anyagi szempontok és érdekek hatalma. Az az „evilági gondolkodás“, amelyben előbb-utóbb a pénz lesz a zsarnok, úgy vonzza magához a gyöngé lelkét, mint a föld a lejtőn eleresztett golyót. Ha az apostol mégis meg tud maradni azon a magas szinten, ahonnan mint valami hegytetőről lenézve ártalmatlan apróságoknak tűnnek föl előtte az „ínség“ rémei és a „bőség“ csábjai egyaránt, akkor ezt annak köszönheti, hogy naponkint újra megtapasztalja a „menyyei“ világ Urának, Krisztusnak foglyul ejtő erejét, amely nem engedi lefelé csúszni a mélység irányába. Mennél jobban átadja magát a Krisztus hatalmának, annál jobban mentesül minden evilági ügy izgató vagy megvesztegető erejétől. Ez a belső „megerősítés“ a titka az ő életművészetének, amelyben „mindenre képes“. Ezért „érti“ ő a módját annak, hogy bármilyen anyagi körülményekkel is megbirkózzék és „otthonos“ legyen az életben, akár tele van, akár üres a pénztárcája.

III.

De ha bitorlott trónjáról le van is taszítva így a pénz, ez mégsem annyit jelent, mintha minden szereptől meg volna fosztva. Úrrá nem válhatik, de szolgaként sok hasznos munkát végezhet. Fődologként célul nem szolgálhat, de eszköz gyanánt nagyon megbecsülhető. Vannak az apostol köszönetmondásában ezért hangok, amelyekkel örvendezve üdvözlí a hozzá érkezett „pénzadományt“.

Értékessé teheti a pénzt már az is, hogy egyáltalán fokozza az élet lehetőségeit. A pénz birtoklása vagy nélkülözése annyit jelenthet az ember számára, mint a kézműves számára a jó szerszám megléte vagy hiánya. Nélküle is elvégezheti utóvégre a dol-

gát, de nehézkesebben, lassabban, kezdetlegesebb módon. Vele — sokkal többre képes. Ha az embernek van pénze, akkor sok mindent véghez vihet, ami különben csak szándék és óhaj maradna. A pénz ledönt bizonyos korlátokat és sok akadályt elmozdít vagy áthidal.

A pénznek ez a hatalma természetesen kétélű dolog: lehet áldás és lehet átok, — aszerint, hogy mire irányul az az emberi akarat, amely fölhasználja. De mivel teméntelen sok jószándék is van a világon, amely a végrehajtáshoz szükséges anyagi eszközök hijján tehetetlenségben vergődik: hálára késztető, kedves vendég a pénz, ha jó helyen zörget be szolgáltatást följárlani. Az apostol is „nagyon örül“ a filippibeliek „pénzadományának“ láttára, elsősorban is azért, mert az tűnik ki belőle, hogy „végre valahára“ megint rendelkezésükre állottak az anyagi eszközök szándékaik megvalósítására. Sokáig nélkülözniök kellett azokat. Hiába volt tele a lelkük az apostol iránt való „gondoskodással“, — „nem volt módjuk hozzá“. De most „jobb napok virradtak rájuk“ és a szűk korlátok között szorongó jóindulat felszabadultan szökkenhetett tettekbe.

Az apostol szavaiból kiérezhető ugyan egy intés, amely a pénznek ezt a „nagy örömmel“ fogadható szolgáltatást a kellő mértékre szállítja le. Világos ugyanis, hogy az ő szemében a filippibeliek „gondoskodása“ maga sokkal fontosabb volt, mint az, hogy van-e vagy nincs anyagi tehetségük a tettekben való megmutatásához. „Nagyon örül“ anyagi helyzetük „fölvirágzásának“, amely szabad utat nyitott segítő készségük előtt, de még sokkal inkább örül magának a szükséges lelkületnek, amely a rossz viszonyok idején is „mindig megvolt bennök“. Az anyagi lehetőség hijján bénaságra ítélt jószándék sem értéktelen hiábavalóság tehát. Sőt ez a semmilyen pénzzel meg nem vásárolható nagyobb érték, úgyannyira, hogy ha ez megvan, akkor ennek öröme megvigasztalhat és kárpótolhat a pénz hiánya miatt érzett szomorúságban is. És ha sajnálatos is látni, hogy mennyi szeretetteljes, nemes szándék van tehetetlenségre kárhóztatva pénz hijján, — ez csak a kisebb baj.

Összehasonlíthatatlanul nagyobb baj volna, ha a jó szándék sem volna meg, — mint ahogy sokszor csakugyan nincs is meg. A földolog az a lelkület, amely áldást és jótéteményt rejt magában, még ha pusztán csíra alakjában is. Az a szolgálat, amelyet a pénz végezhet el, amikor megkönnyíti a tettekbe való ki-sarjadást, már csak ráadás a lényeghez.

Ebből még egy következtetés vonható le: nem szabad túlbecsülni a pénznek lehetőségeket kitérítő szolgálatait azért sem, mert ezek által csak bizonyos tekintetben növekszik meg az emberi élet, de nem mindenestől fogva. Azt mondhatnók: a pénz képes ugyan az életet megnövelni, de a kiterjedésnek csak az egyik irányában, — a szélességében. S ugyanakkor nagy kérdés, hogy ez a növekedés nem járt-e együtt más irányban való, — mondjuk: mélységbeli — visszafejlődéssel, vagyis igazi nyereséget jelent-e végeredményben? Akinek van pénze, kétségtelenül többet tehet, mint akinek nincs, — az élet könnyen ellenőrizhető felületét nézve. De azért még nem bizonyos, hogy a mélyebbre néző tekintet is azt állapíthatja meg róla, hogy csakugyan többet élt-e és többet hatott-e? A hegyek közül kikerkező patak sokkal szélesebb mederben terjeszkedhetik szét, de azért még nem bővebb vízű. Sőt, amíg a sziklák között kellett szorongania, olyan erős volt a sodra, hogy nehéz malomkerekeket tudott mozgásban tartani, lent a lapályon ellenben lomhává sekélyesedik. Egy egyszerű csokorban, amelyet a szegény ember a maga kezeivel szedett mezei virágokból kötött, sokkal több lehet a szív megnyilatkozásából, mint abban a pompázó ajándékban, amelyet a gazdag ember pénze tudott előparancsolni üvegházak mesteri termékeiből. Dús háznak a fényes lakomájánál, amelyért közelben és távolban megfizetett emberek egész serege volt mozgósítva, sokkal emlékezetesebb lehet a vendégek számára az a dísztelen asztal, amelyet egy szegény kunyhó háziasszonya terített meg a maga keze fáradozásával, és maga természetle eledelekkel. Meglehet, hogy a pénz kitérítje az élet körét, csak ugyanakkor ne tegye laposabbá, üresebbé! Jól elgondolható, hogy a filippineliek még sokkal

nagyobb jómódba jutva akár meg is tízszerezhették volna „küldeményük” összegét s az még sem jelentett volna Pál apostolnak annyit, mint az a szerény összeg, amelyet komoly áldozat árán most elküldöttek neki.

Ezek tehát a föltételek: először meg kell lennie a kellő érületnek és csak azután, a sorrendben jóval hátrább szabad következnie az anyagi eszközök kivánatosságának; és az anyagi eszközök nyújtotta nagyobb lehetőségekkel egyenes arányban kell növekednie a lelkület mélységbeli erejének is, hogy fordított arányba ne jussanak egymással. Ha ezek a föltételek megvannak, akkor az apostol szerint lehet és kell is „nagyon örülni” a pénznek: hasznos szolgaként jelentkezik jó munka elvégzésére.

IV.

Egyike azoknak a jó szolgálatoknak, amelyekre a pénz képes, — amint az előttiünk levő szakaszból megfigyelhető, — az emberek közötti közösség előmozdítása. Atekinetben is — sőt atekintetben különösen — kiszélesíti az élet körét, hogy az egyik ember egybekapcsolódhatik általa a másikkal életével.

Hiszen a pénzt épen az a vágy szülte, hogy az emberek meg akarták könnyíteni az egymással való közösségüket, az egymásért való kölesönös együttműködésüket, a munkájukkal termelt javaiknak egymással való kicserélését. Elhagyatott szigeten magánosan élő ember kezében a legértékesebb arany-pénz is hitvány csecsebecsévé válik. Csak ott igazán pénz a pénz, ahol sok ember él egymással közösségben és mindegyikük nem csak a maga szükségleteiért dolgozik, hanem a többiekéért is: a gazdálkodó élelmi cikkeket termel az iparüzőnek is, a mesterember különböző árucikkeket gyárt a földművelőnek is és így tovább. A pénz arra való, hogy ne legyen kénytelen kiki fölrakodni a fölös javait és odaszállítani, ahol azokért cserébe megkaphatja majd a többiek fölös javait, amelyekre neki van szüksége, hanem kényelmesebben legyen lebonyolítható a javaknak ez a kicserélődése. A pénz által sokkal sűrűbb és

sokkal szélesebb áruforgalom fejlődhetik ki s vele sokkal szorosabb kapcsolatokban szövődhetik egybe az emberek munkás élete.

Hogy ez a gazdasági életben így van, azt mindenki tudja. Pál apostol szavaiból az tűnik ki, hogy ő ennek az igazságnak sokkal mélyebb érvényesülését is ismeri. Nem csak a gazdasági, hanem a lelki közösséget is elősegítheti a pénz. Ebben a közösségben az egyik ember a másiknak nem a termékeiben, hanem magában az életében akar osztozni. Együtt akar dobogni a szíve a másikkal. Érezni akarja a másikkal minden örömét és minden fájdalmát, úgy, mint ha a sajátja volna. Meg akar gazdagodni mindennel, ami a másikkal életét értékesé teszi és részt kér mindenből, ami a másikkal életét, mint munka és küzdelem, kitölti.

Volt már alkalmunk jól megfigyelni, hogy ez a lelki közösség milyen bensőséges volt Pál apostol és a távolban élő filippibeliek között. Most azt is megfigyelhetjük, hogy milyen szerepet játszott benne a pénz. Maga az apostol nem habozik úgy beszélni erről a közösségről, mint ami hasonlít „a kölesönös adás és vevés viszonyához”. A filippibelieknek volt pénzük, ha nem is mindig. Az apostolnak viszont szüksége volt pénzre. Küldöttek hát neki. Mit kaptak érte cserébe őtől? Mije volt az apostolnak, amit viszont ő oszthatott meg velük?

Különös egy üzlet: a most előttünk lévő esetben főképen „nyomorúsága” volt szokatlanul nagy mértékben, ezt oszthatta hát meg velük. Pénzüikkel, amelyet hozzá eljuttattak, azt vásárolhatták tőle: annak „lettek részes társaivá”. Ezt akarták épen. Mint ahogy a gazdasági életben segít a pénz kiegyenlíteni a nagy különbségeket, hogy az egyik helyen ne legyen kelleténél több búza s a másik helyen ne legyen kelleténél több ruhanemű, hanem mindenüvé jusson mindenből, — úgy történt itt is. A filippibelieknél volt jómód, több, mint amennyire föltétlenül szükségük volt. Az apostol vállaira meg fölös teherrel nehezedett a lemondásteljes „nélkülözés”. Meginult hát a kieserélődés. A filippibeliek juttattak a maguk gondtalanságából az apostolnak, hogy egy-

szer ő is elmondhassa, hogy „mindene megvan, sőt bővölködik“. S míg ő így megízlelte a „rájuk virradt jobb napok“ előnyeit, ők viszont magukra vetek valamit az ő lemondásainak teréből. Valahányszor megvontak maguktól valamit, hogy pénzüket inkább összeadhassák az ő számára, mindig azt érezhették, hogy ezzel az önmegtagadással átvállalnak egy-egy darabot az apostol „nélkülözéséből“ és „résztársai-vá“ lesznek annak.

Ezt a különös árucserét, — bármily „szép cselekedet“ volt is, — csak az teszi természetesen érthetővé, hogy az apostol nem csak „nyomorúságában“, hanem másban is osztozott velük. Ő maga is azért viselte szívesen a „nyomorúság“ terhét, ha úgy alakultak a körülményei, mert ez vele járt az ő hivatásával, amelynek örömei bőségesen kárpótolták. S a filippibeliek is azért tarthatták nyereségnek ebben a „nyomorúságban“ való osztozásukat, mert ők is mindenestől fogva az apostol munkásságában akartak „résztársak“ lenni. Ez volt a becsvágyuk eleitől fogva, alig hogy megszületett a gyülekezetük. „Egyetlen gyülekezet sem“ multa őket fölül etekintetben. Nem érték be azzal, hogy hálás emlékezetben tartsák az apostolnak ököztöttük elvégzett munkáját, hanem arra törekedtek, hogy további és egyebütti végzett munkásságához is közük legyen. „Társultak“ vele az ő fáradozásaiban, hogy harcai az ő harcaik is és eredményei az ő eredményeik is lehessenek. És anélkül, hogy lakóhelyükről elmozdultak volna, csakugyan sikerült is maguknak nagy részt biztosítani az ő lelki hadjáratának előmeneteléből, amint erről maga az apostol állít ki nekik hiteles bizonyítványt. És ezt az osztályos részüket is pénzükön váltották meg.

Természetes, hogy nem csak a pénzükön. Anélkül is volt nem egy módja annak, hogy föntartsák az apostollal való mélységes közösségüket és azonosítsák magukat az ő munkásságával. És bizonyos, hogy ezekhez az egyéb, — lelki és titokzatos — szálakhoz képest, amelyek az ő életéhez és munkásságához odafűzték őket, nagyon alárendelt szerepet játszott az, hogy „pénzküldeményeikkel“ is kivették a

maguk részét az ő tevékenységéből. De a pénznek is megvolt a maga tisztes szerepe ebben a szoros bajtársi kapcsolatban. És ahol van igazi életközösség ember és ember között, ott a pénz mindig is megtalálja a maga szerepét ennek a közösségnek a megerősítésében és megpecsételésében: eszközévé válik lelkek kicserélődésének.

V.

Már az előzőkben is kidomborodott, hogy Pál apostol és a filippibeliek között nem pusztán személyes barátságról, hanem a közös munkában, „az Evangélium ügyében“ való összeforrotságról volt szó. De jó ezt még külön is kidomborítani, hogy még világosabban álljon előttünk a pénznek az az értékelése, amelyet Pál apostol tanusít. Nem csak azért találta ő örömet a filippibeliek „pénzadományában“, mert ezzel is az övele való közösségüket bizonyították meg, hanem méginkább azért, mert „az Evangélium ügyének“ adóztak vele. Vagy, mivel „az Evangélium ügye“ nem emberek vállalkozása és erőfeszítése, hanem benne és általa Isten maga valósítja meg az Ő gondolatait és viszi győzelemre az Ő erejét, azt is mondhatjuk, hogy a filippibeliek pénze — Pál apostol személyén és munkáján át — magának Istennek odaszentelt pénz volt. Ahogy az apostol maga mondja, a hozzáérkezett „küldeményen“ eltűnődve, — „jó illattétel“, „Istennek tetsző“ „kedves áldozat“ volt ez a pénzösszeg valójában. Ez arra vall, hogy a pénznek az a jó szolgálata, amellyel kiszélesíti az életnek érintkezési felületét és megnyilatkozási lehetőségeit, nem csak az emberek egymás közti kapcsolataiban érvényesülhet, hanem belejátszhatnak az embernek Istenhez való viszonyába is.

Általában megállapíthatjuk a pénzről, hogy jó eszköz arra, hogy általa bekapcsolódjék az ember valami önmagánál nagyobbba. Pál apostol odaadását szemlélve főntebb reámutattunk arra, hogy milyen életszükséglet az ember számára kilépni a maga szűk kis köréből és odaszentelnie magát valamilyen célnak, amely sokkal átfogóbb és maradandóbb a saját

énje sorsánál. Most azt kell hangsúlyoznunk, hogy az ilyen odaadásnak megvannak a pénzügyi vonatkozásai is. Aki egész valójával beleáll valamilyen önzetlen ügy szolgálatába, az nem vonhatja ki odaadásából az anyagi javait sem. Hiszen minden ügynek, a legszemélyesebbnek is, megvannak ebben a világban az anyagi létfeltételei is és ha hiányoznak az előhaladásához szükséges anyagi eszközök, akkor annak súlyos kárát kell látnia. Aki igaz hűséggel áll tehát oda valamilyen zászló alá, az boldogan fogja leróni a maga pénzbeli hadiadóját is, hogy a pénztár kiürülése miatt el ne akadjon a harevonal előnyomulása. Az az odaadás, amely a zsebre már nem terjed ki, csak értéktelen érzelmi ömlengés vagy épen hitvány és hazug szájaskodás.

De ha a pénz általában is ilyen fontos eszközéül szolgálhat az odaadásnak, bennünket most az apostol szavainak kapcsán az érdekel, hogy a pénznek megvan ugyanez a szerepe „az Evangélium ügyében” is. Ez az ügy egészen más ugyan, mint mind a többi, amelynek toborzó szava hallható. Ez nem belkörü ügye az embereknek, hanem az emberi korlátokon túlról az emberéletbe Krisztus által belenyúló Istennek az ügye. De azért ez is reá van utalva ebben a világban való előhaladásához anyagi eszközökre s azért, aki részt akar venni benne, a pénzét is oda kell, hogy szentelje a szolgálatába. Ez volt a filippibeliek áldozatkészségének is a legmélyebb rugója. Valahányszor mérlegelniük kellett, hogy pénzüket hogyan osszák be, mire és mennyit költsenek belőle, gondolniuk kellett arra is, hogy folyik körülöttük ebben a világban az Istennek munkája „az Evangélium ügye” által és várja tőlük odaadásuk bizonyosságait pénzbeli áldozataikban is. Így történt, hogy odaszentelték pénzüket az Isten ügyének oltárára és elküldötték az apostol kezeihez, jól tudva, hogy önála és őáltala bőségesen fog „gyümölcsözni” arra a célra, amelyre szánták.

Az már aztán „az Evangélium ügyére” vet jellemző fényt, hogy, — amint az apostol szavaiból világosan kiérthető, ha kifejezetten nem történik is róla említés, — az Istennek szentelt áldozatban a

háladatosság érzülete vezette a filippibelieket. Mindaz, amit ők „adtak“ az Isten céljaira, csak nagyon gyarló visszafizetése volt annak, amit előbb ők „vettek“. Olyan fölmérhetetlen nagy ajándékban részesültek, hogy azt soha meg nem hálálhatják. Sőt napenként új meg új jótétemények áradnak az életükbe, úgy hogy hálartartozásuk nem hogy fogyna, hanem egyre csak nő. Mégis igyekeznek arra, hogy a maguk áldozataival mennél nagyobb részük legyen az ügy előhaladásában, nem azért, hogy a „számlájuk javára“ így „fölszaporodó gyümölcsözés“ ellensúlyozza hálartartozásukat, hanem épen azért, hogy soha ki nem egyenlíthető tartozásukról tegyen háladatos tanubizonyságot.

Rége, mielőtt még „az Evangélium ügyét“ ismerték volna, szintén gyakoroltak valamilyen hálaáldozat-félét. Hajdani isteneik oltárain is bemutatták „jóillattételüket“, amiről azt vélték, hogy „kedves áldozat“ lesz azoknak. Milyen értelmetlen szertartás volt! Ugyan mi hasznát vagy örömét láthatják isteni lények a tűzben elégetett ajándékok fölszálló oltárfüstjének! Épen csak arra volt jó ez a cselekmény, hogy árnyékosan jelképezze a szívben rejlő odaadást. De mi értelme volt magának az odaadásnak is? Mivel tartoztak ők azoknak a szeszélyes hatalmaknak, amelyekről azelőtt függésben érezték magukat? De most, a „Krisztus ismerete“ által kitisztult a látóhatár. Megismerték az igaz, valóságos Istent és tudják, hogy Ő ugyanúgy meg akarja magát jelenteni mindeneknek, ahogy nekik is megjelentette magát a Krisztus által. Most megvan az értelme a hálás odaadásnak. És megvan a módja az értelmes hálaáldozatnak is: „Istennek tetsző“ ajándék az Ő céljainak előmozdítására boldogan odaszentelt pénzáldozat.

Nem kell hangsúlyozni, hogy nem épen csak pénzben mutatható be a hasznos „gyümölcsözést“ hozó, értelmes hálaáldozat. Az „Evangélium ügyének“ odaszentelt egész személyiség az Isten oltárára kell, hogy kerüljön, és minden megnyilatkozása szakadatlan „jóillattétel“ kell, hogy legyen. De aki komolyan gyakorolja ezt a magaadasztelését, az bol-

dog lesz, ha a pénzét is elégetheti az Isten ügyének oltárán és ezzel is szorosabbra fűzheti a kapcsolatot maga között és Isten munkája között.

VI.

Annál is inkább alkalmas eszköz a pénz az ember és Isten között a közösség szálait szövögetni, mert az útja nem csak az embertől vezet Isten felé, hanem, még előbb, Istentől az ember felé is. Ha mindazt számon akarjuk venni, ami Pál apostol szavaiból a pénz jótékony szolgálataira vonatkozólag kitűnik, akkor még erre is reá kell mutatnunk végül. A pénz, és általában az anyagi javak az apostol szerint Isten ajándékeképen jutnak az ember birtokába. Tehát, még mielőtt az ember beállíthatná őket bármilyen szolgálatba, már azzal is szolgálatot teljesítenek, hogy megérkeznek és az ember rendelkezésére fölkínálkoznak. Amikor a pénz bezörget az ajtón, ez máris jeladás és üzenet s aki tudja, hogy honnan jött és kinek a küldetésében jár a jövevény, az máris megtelik hálával a megérkezésére.

Hogy a pénzt Isten kezéből eredettnak kell tekinteni, az egészen világos volt a Pál apostol esetében. A filippibeliek, az apostolon túltekintve, voltaképpen Istennek szánták oda „pénzadományukat“. Érthető hát, ha ő is túltekint a küldökön és Istenre vezeti vissza a „küldeményt“. Ebben a pénzben csakugyan szemléletesen nyilvánult meg az Isten „gazdagsága“: kitűnt belőle, hogy hogyan rendelkezik Isten az emberek kezén levő anyagi javak felett azzal, hogy hatalmában tartja áldozatkész odaadásukat és úgy irányítja a pénzüket is, ahogy azt az Ő céljai megkívánják.

De teljesen félreértenők a dolgot, ha azt hinnők, hogy az apostol másféleként bírálja el a pénzt aszerint, hogy ilyen Istennek odaszentelt áldozatkészségből ered-e, vagy pedig más, közönséges, mindennapi módon jut az ember birtokába. Hiszen azt a gondolatot, hogy a pénz ilyen ünnepélyes, szent eredetű dolog, nem is akkor hangoztatja az apostol, amikor a maga kezéhez jutott összegről beszél, ha-

nem akkor, amikor köszönetnyilvánításának a végén a filippibeliek anyagi ügyeire vet egy reményteljes pillantást. Magáról szólva inkább csak a sorok között érezteti, hogy ha most „teljesen el van látva“, sőt „bővölködik“, akkor ezért elsősorban Isten felé fordulnak hálás gondolatai. És hogy ez csakugyan így van, az abból tűnik; hogy amikor magával párhuzamba állítja olvasóit, akkor már kifejezetten „az ő Istenére“ tekint föl bizalommal: Ő fogja „nekik is minden szükségletüket kielégíteni“. Ez pedig nyilván már nem áldozatkész szívek önkéntes „pénzadományai“ révén fog megtörténni, legalább is a legtöbb esetben, hanem ilyen vagy amolyan foglalkozási ágban végzett szorgalmas munkájuk eredményeképen. De ez mit sem változtat azon, hogy ők is Isten kezéből fogják kapni megkeresett pénzüket.

Ebben először is az az igazság jut kifejezésre, — amelyet mindenki jól tud és csak a felületes lelkék téveszthetnek szem elől, — hogy bármennyire megdolgozik is az ember anyagi „szükségleteinek“ a „kielégíttetéséért“, azt mégsem önmagának köszönheti. Beláthatatlan sok rajta kívül álló tényező játszik közre abban, hogy az ember megkereshesse a maga kenyerét. A gazdálkodó sorsa függ az időjárás szeszélyeitől. Az iparos és kereskedő boldogulása függ a gazdasági helyzet hullámlásaitól. Minden ember kereseti lehetőségei függenek a saját testi ereje és szellemi képességei épségétől. És így tovább. Ha az ember pénzhez jut, azt egy sereg olyan feltételnek köszönheti, amely felett neki magának nincsen hatalma, hanem ajándékképen adódik a számára. Alapjában véve az maga is kész adottság és nem emberi vívmány, hogy ez a világ úgy van berendezve, hogy nem csak „szükségletek“ fakadnak, hanem „kielégíttetés“ is megterem benne.

De van az apostol vélekedésében még egy gondolat, amely már nem közkinés, hanem az „Evangélium ügyének“ kiváltságos bizonyossága. Az t. i., hogy mindazok a rejtelmes és sokszor megbízhatatlanul szeszélyesnek látszó erők, amelyekből az ember anyagi sorsa függ, annak az Istennek a kezében

futnak össze, aki Krisztus által „a mi Istenünknek és Atyánknek“ jelentette meg magát. Krisztusban megoldódott a nagy rejtély és lehullott a fátyol a látható világ mögött rejtőző, mindeneket hatalmában tartó, végső, titokzatos valóságról: Krisztus épen azt jelenti, hogy Ő maga lépett elő a megközelíthetlenség homályából. Aki Krisztust ismeri, az ismeri Őt és tudja, hogy a sorsa nem lehetne jobb kézben. Ez a mindennel rendelkező „gazdag“ kéz — megbízható. Hűségére mindig lehet számítani. És minden fillér, amely az ember birtokába jut, azt bizonyítja, hogy fölösleges volt érte aggódni. — Akik bízva néznek föl Őreá anyagi „szükségleteik“ dolgában is, azoknak bizalmát igazolja a kellő időben mindig megérkező követ, az Isten küldötte pénz.

Nem a pénz oszlatja el a kétségeket. A legnagyobb anyagi szerencse ellenére is gyötrő, nyitott kérdés maradhatna még az ember számára az, hogy vajjon nem közömbös vaksors kapta-e föl véletlen hullámainra vagy vajjon nem űz-e vele gonosz játékot valami kaján hatalom. A pénz csak azoknak beszél Istenről „dicsőségesen“, akik már egyébként is megismerték Őt, semmilyen pénzzel föl nem mérhető egyéb ajándékaiból, amelyek a Krisztusban föltáruultak előttünk. De aki Krisztus által tudja, hogy „az ő Istene és Atyja“ hatalmában van a sorsa, az az anyagi boldogulásához szükségesekeket is „a Krisztus Jézusban“ kapott áldásként veszi s a pénzen is ott látja fényleni a „gazdag“ Isten kezének „dicsőséges“ nyomait. Együtt fog érezni Pál apostollal abban, hogy pénzügyekről szólva is a mindenség örök kórusába csendül bele a lelke: „A mi Istenünknek és Atyánknek legyen dicsőség örökkön örökké“.

Tartalom

	Oldal
Első hét: <i>A levél háttere</i> — — — — —	1
Második hét: <i>Testvéri kötelékek</i> — — — — —	26
Harmadik hét: <i>Boldog odaadás</i> — — — — —	50
Negyedik hét: <i>Jó gazda szolgálatában</i> — — — — —	75
Ötödik hét: <i>Vesszők egy nyalábban</i> — — — — —	101
Hatodik hét: <i>Titkok fényes ködében</i> — — — — —	127
Hetedik hét: <i>A lélek műhelye</i> — — — — —	152
Nyolcadik hét: <i>Szépség a hétköznapi életben</i> — — — — —	176
Kilencedik hét: <i>Vagy — vagy</i> — — — — —	202
Tizedik hét: <i>Kétféle példaadás</i> — — — — —	228
Tizenegyedik hét: <i>Vonzó vonások</i> — — — — —	253
Tizenkettedik hét: <i>A pénzről</i> — — — — —	278

A SZERZŐTŐL MEGJELENTEK

JÉZUS ÖNARCKÉPEI

Hat elmélkedés

Fűzve 2:50 pengő

CSENDES VIZEK MELLETT

Bibliai elmélkedések az év minden napjára

I—II. kötet együtt fűzve 4:80 pengő

A SZENTEK SZENTJÉBEN

Elmélkedések az Urvacsoráról

Kartonborítékban 3 pengő

TÉRJ MAGADHOZ DRÁGA SION

Cikkek, beszédek, tanulmányok. Fűzve 5 pengő

Ő ÉS MI

Előadások, beszédek.

Fűzve 4:50 pengő

Megrendelhetők

a M. E. K. Dsz. Szövétnek Kiadóvállalatánál
Budapest, IX., Üllői-út 19.

SYLVESTER
NYOMDAI INTÉZET RT.
—
BUDAPEST
VI., Hermina-út 37.
TELEFON: A. 166—48.

ÁRA 3.50 P

